

OLOMOUCKÉ PRÁVNICKÉ DNY 2018

Sekce trestního práva.

Sborník z XII. ročníku mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny (Sekce trestního práva) pořádané ve dnech 24.–25. 5. 2018 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci.

Filip Ščerba - Veronika Ščerbová (eds.)

2018 Iuridicum Olomoucense

e-book: ISBN 978-80-88266-23-5 (PDF)

OLOMOUCKÉ PRÁVNICKÉ DNY 2018

Sekce trestního práva.

Sborník z XII. ročníku mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny (Sekce trestního práva) pořádané ve dnech 24.–25. 5. 2018 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci.

Filip Ščerba - Veronika Ščerbová (eds.)

2018 Iuridicum Olomoucense

e-book: ISBN 978-80-88266-23-5 (PDF)

Recenzent:

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.

Vzor citace:

ŠČERBA, Filip, ŠČERBOVÁ, Veronika (eds). Olomoucké právnické dny 2018. Sborník z XII. ročníku mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny (Sekce trestního práva) pořádané ve dnech 24.–25. 5. 2018 Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. 1. vydání Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. 165 s. ISBN 978-80-88266-23-5.

*Publikace je šířena pod licencí **Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives**. Dílo je možné opakovaně používat za předpokladu uvedení jmen autorů a jen na nekomerční účely, přičemž není možné z díla ani z jeho jednotlivých částí vyhotovit odvozené dílo formou zpracování nebo jiných změn.*

Vydalo Iuridicum Olomoucense, o.p.s., Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

Výkonný redaktor: Mgr. Michal Černý, Ph.D.

Technická redakce: JUDr. Veronika Ščerbová

1. vydání

© Filip Ščerba - Veronika Ščerbová (Eds). 2018

ISBN: 978-80-88266-23-5

OBSAH

OBSAH	3
ÚVOD	4
AKO MÔŽE POŠKODENÝ OVPLYVNIT' VÝSLEDOK PRÍPRAVNÉHO KONANIA?	5
<i>PETER ČOPKO</i>	
OBZVLÁŠŤ ZÁVAŽNÝ ZLOČIN A MOŽNOSŤ UZAVRETIA DOHODY A VINE A TRESTE. 21	
<i>VLADIMÍRA DERCOVÁ</i>	
K AKTUÁLNYM NOVELÁM TRESTNÉHO PORIADKU A TRESTNÉHO ZÁKONA V KONTEXTE NOVEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY BOJA PROTI TERORIZMU	32
<i>ADRIÁN JALČ</i>	
UPLATNENIE ZÁSADY OPORTUNITY V PRÍPRAVNOM KONANÍ.....	44
<i>JAROSLAV KLÁTIK</i>	
ZÁSADA KONTRADIKTÓRNOSTI V SÚVISLOSTI SO ZÁKONOM O OBETIACH TRESTNÝCH ČINOV	58
<i>DOMINIKA KUČEROVÁ</i>	
KE VZTAHU MEZI KULTURNÍ ODLIŠNOSTÍ A TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTÍ.....	70
<i>MIROSLAV MITLÖHNER</i>	
LIMITY PROCESNÉHO STATUSU POŠKODENÉHO V PRÍPRAVNOM KONANÍ.....	79
<i>SERGEJ ROMŽA</i>	
ZMIER AKO AKTUÁLNA VÝZVA PRÍPRAVNÉHO KONANIA	91
<i>TOMÁŠ STRÉMY, LUKÁŠ TURAY</i>	
VYBRANÉ PRAKTICKÉ PROBLÉMY VYUŽITIA PROSTRIEDKOV NA ZABEZPEČOVANIE INFORMÁCIÍ V PRÍPRAVNOM KONANÍ	102
<i>EVA SZABOVÁ</i>	
K PROBLEMATIKE ZAČATIA TRESTNÉHO STÍHANIA.....	123
<i>IVAN ŠIMOVČEK</i>	
PROBLEMATICKÉ ASPEKTY PŘÍKAZU K ZATČENÍ	133
<i>SANDRA VARENINOVÁ</i>	
NIEKOĽKO POZNÁMOK K ZNALECKEJ ČINNOSTI V PRÍPRAVNOM KONANÍ.....	142
<i>MIROSLAVA VRÁBLOVÁ</i>	
<i>VANDA RÍSOVÁ</i>	
ŠPECIFIKÁ DOKAZOVANIA TRESTNÝCH ČINOV EXTRÉMIZMU	154
<i>LENKA VRÁBLOVÁ</i>	

ÚVOD

Olomoucké právnícké dny pořádané každoročně Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci patří mezi tradiční mezinárodní konference a účastní se jich řada vynikajících tuzemských i zahraničních odborníků. Totéž konstatování lze vztáhnout rovněž na trestněprávní sekci, která představuje nedílnou součást *Olomouckých právníckých dnů*.

Dvanáctý ročník *Olomouckých právníckých dnů* se na půdě Právnické fakulty Univerzity Palackého uskutečnil ve dnech 24.–25. května 2018. Trestněprávní sekce byla tentokrát zaměřena na procesní téma, jež bylo vymezeno jako „Aktuální otázky přípravného řízení trestního“. Volba tohoto tématu byla přitom výrazně ovlivněna tím, že na počátku roku 2018 Ministerstvo spravedlnosti České republiky zveřejnilo paragrafové znění části připravovaného nového trestního řádu, přičemž tato část obsahovala i navrhovanou úpravu přípravného řízení. Šlo tedy nepochybně o téma zajímavé, pestré a aktuální. Tento elektronický sborník obsahuje významnou část příspěvků, které na trestněprávní sekci *Olomouckých právníckých dnů* zazněly.

Vzhledem k tomu, že jednotlivé příspěvky se zabývají řešením různorodých problémů, jež by bylo jen velmi obtížné řadit podle jejich důležitosti, jsou příspěvky ve sborníku řazeny podle jednoduchého kritéria, totiž podle příjmení jejich autora. Příspěvky neprošly redakční korekturou.

Na tomto místě je třeba opětovně a upřímně poděkovat všem účastníkům trestněprávní sekce *Olomouckých právníckých dnů*, ať již za jejich zajímavé příspěvky či za podnětná diskusní vystoupení.

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.
vedoucí katedry trestního práva PF UP v Olomouci

AKO MÔŽE POŠKODENÝ OVPLYVNIT' VÝSLEDOK PRÍPRAVNÉHO KONANIA? ¹

PETER ČOPKO

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Abstrakt

Cieľom príspevku je zamerať sa na aktuálne otázky postavenia poškodeného v prípravnom konaní, s akcentom na reálne možnosti poškodeného ovplyvniť jeho priebeh a najmä jeho výsledok. Snahou autora nie je len didakticky zhrnúť aktuálne názory teórie a predovšetkým aplikačnej praxe, ale aj kriticky zhodnotiť akademické postrehy, týkajúce sa súvisiacej problematiky. V neposlednom rade ponúknuť aj niektoré návrhy de lege ferenda, ktoré by podľa názoru autora, mohli prispieť k efektívnejšiemu uplatňovaniu práv, ktoré poškodenému ako subjektu trestného konania priznáva zákonodarca.

Kľúčové slová

Poškodený, náhrada škody, procesná strana, súhlas s trestným stíhaním, zmier.

Abstract

The aim of this paper is to focus on the current issues of the status of the damaged person in the preliminary proceedings, with an emphasis on the real possibilities of the damaged person to influence the result of this proceedings. The aim of the author is not only to summarize the current views of theory and application practice, but also to critically review the academic observations related to these issues. Last but not least, the author offers some de lege ferenda proposals which, in the author's opinion, could contribute to the more effective application of the rights conferred on the damaged person as a subject of criminal proceedings by the legislator.

Key words

Damaged person, compensation of damage, process party, consent to prosecution, reconciliation.

---

¹ Predložený príspevok vznikol s podporou a je výstupom riešenia výskumného projektu APVV-16-0362 „Privatizácia trestného práva – hmotnoprávne, procesnoprávne, kriminologické a organizačno-technické aspekty“.

Úvod

Je zrejmé, že poškodený je z hľadiska postavenia, aké mu v trestnom konaní v Slovenskej republike priznáva platný zák. č.301/2005 Z.z., Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov (v ďalšom „Tr. por.“) – a to postavenie procesnej strany, nepochybne jedným z najvýznamnejších subjektov trestného konania. Na rozdiel od osoby, proti ktorej sa trestné konanie vedie, najčastejšie označovanému, ako obvinený, však bola tomuto subjektu venovaná v predchádzajúcich dekádach zo strany zákonodarcu, menšia pozornosť. Uvedené je však prirodzene potrebné vnímať vo vzťahu ku skutočnosti, že obvinený, zostáva a zrejme aj v ďalšom období bude naďalej ústrednou postavou trestného konania, a to nielen z hľadiska historického, ale predovšetkým z hľadiska napĺňania primárneho účelu trestného konania, ktorý je možno vnímať aj prostredníctvom vymedzenia predmetu zákona, ako je tento uvedený v §1 Tr. por.² Za významný posun vo vnímaní osoby poškodeného, osobitne potom ako obeť trestného činu, je možné považovať prijatie zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorým bol okrem iných zákonov, s účinnosťou od 1.1.2018, novelizovaný aj Tr. por. Pohľad na osobu poškodeného a jeho angažovanosť v prípravnom konaní, ktorý bol zvolený pre spracovanie tohto príspevku, však na aktuálne, pomerne rozsiahle zmeny Tr. por. vo vzťahu k osobe poškodeného, reflektuje len v rozsahu, zvolenej témy.

1. Vymedzenie cieľov, ktoré sleduje poškodený v trestnom konaní, osobitne potom v prípravnom konaní

Vychádzajúc z názvu príspevku, a teda snahy o vymedzenie možností, ktoré poskytuje platná právna úprava poškodenému uplatniť vlastný vplyv na priebeh a predovšetkým výsledok prípravného konania, a tým aj naplnenie očakávaní., resp. dosiahnutie cieľov, ktoré poškodený v rámci trestného konania sleduje, považujem za vhodné na tomto mieste, v zjednodušenej podobe, uviesť stručnú charakteristiku práve tohto štádia. V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že v prípade prípravného konania ide o štádium, ktoré spolu so štádiom postupu pred začatím trestného stíhania, tvorí úsek predsúdneho konania, pričom tento úsek trestného konania, si v podmienkach Slovenskej republiky, obdobne, ako aj v Českej republike, zachoval svoj neverejný charakter. Napriek existencii viacerých odlišností, napr. vo vymedzení zákonných

---

² §1 Tr. por.: „Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb“.

podmienok pre začatie trestného stíhania, vznesenie obvinenia, a ďal., možno konštatovať, že prípravné konanie v oboch týchto krajinách plní, resp. malo by naplňovať, v podstate rovnaké úlohy, resp. rovnaký účel. Podľa spoluautorov aktuálnej vysokoškolskej učebnice Trestné právo procesné II.- Ivora, Poláka a Záhoru: „*Jeho základnou úlohou je zabezpečiť podklady pre rozhodnutie, či má byť podaná obžaloba alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste a vecou sa má zaoberať súd, alebo zabezpečiť podklady pre iné rozhodnutie vo veci samej, teda či sa má od ďalšieho trestného stíhania dočasne alebo natrvalo upustiť*“.³ Pri vymedzení tejto úlohy vychádzali citovaní autori nepochybne aj zo zákonnej definície, uvedenej v § 10 ods. 15 prvá veta Tr. por., v zmysle ktorej: „*prípravným konaním sa rozumie úsek od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o uznání viny a prijatí trestu (,ďalej dohoda o vine a treste) alebo právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej*“. Obdobne, a to aj pri zohľadnení niektorých odlišností prípravného konania, týkajúcich sa predovšetkým začatia trestného stíhania, resp. foriem či priebehu samotného prípravného konania, je vymedzované prípravné konanie, ako aj jeho účel, v odbornej literatúre aj v Českej republike. Rovnako tak je legálna definícia prípravného konania uvedená aj v platnom Trestnom poriadku Českej republiky – zák.č. 141/1961 Sb., o trestnom konaní súdnom, v platnom znení, konkrétne v § 12 ods. 10, pričom v porovnaní so slovenskou úpravou, je oveľa obsiahlejšia a podrobnejšia, predovšetkým v konkretizácii rozhodnutí, ktorými sa prípravné konanie končí.⁴

Dôvod, uvedenia legálnej definície pojmu prípravné konanie, ktorý je nepochybne odbornej verejnosti dostatočne známy a zrejmy, z hľadiska zamerania tohto príspevku nie je náhodný, ale naopak je zámerný. Konkrétne rozhodnutia, ktorými sa končí prípravné konanie, ako tieto vyplývajú z legálnej definície prípravného konania, zrejme možno vnímať aj ako dosiahnutý výsledok prípravného konania :

- a to tak v prípade, že sa vec presunie z tohto predsúdneho štádia do súdneho úseku trestného konania, resp. niektorého z jeho štádií (v prípade podania obžaloby prokurátorom – do štádia predbežného prejednania obžaloby alebo aj priamo do štádia

³ IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo procesné*. 2. Bratislava, 2017, Wolters Kluwer, s. 35.

⁴ V zmysle § 12 ods. 10 zák.č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v platnom znení sa prípravným konaním sa rozumie :“úsek konania podľa tohto zákona od spísania záznamu o zahájení úkonov trestného konania alebo vykonania neodkladných a neopakovateľných úkonov, ktoré mu bezprostredne predchádzali, a ak neboli tieto úkony vykonané, od zahájenia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o vine a treste, postúpení veci inému orgánu, zastavení trestného stíhania, alebo do rozhodnutia či vzniku inej skutočnosti, ktoré majú účinky zastavenia trestného stíhania pred podaním obžaloby alebo do iného rozhodnutia ukončujúceho prípravné konanie, zahrňujúce objasňovanie a preverovanie skutočností nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, a vyšetrovanie.“

hlavného pojednávania., v prípade podania návrhu na schválenie dohody o uznaní viny a prijatí trestu prokurátorom - do jedného z osobitných spôsobov konania, v rámci ktorého rozhoduje súd na verejnom zasadnutí),

- ako aj v prípade, že sa trestné konanie, resp. trestné stíhanie právoplatne skončí už v štádiu prípravného konania (napr. právoplatným uznesením prokurátora o zastavení trestného stíhania podľa § 215 Tr. por. alebo právoplatným uznesením prokurátora o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania podľa § 220 Tr. por. alebo právoplatným rozhodnutím o postúpení veci podľa § 214 Tr. por., tiež právoplatným uznesením prokurátora o tom, že sa obvinený v priebehu skúšobnej doby osvedčil podľa § 217 Tr. por.⁵, ktorému rozhodnutiu predchádzalo rozhodnutie prokurátora o podmienčnom zastavení trestného stíhania podľa § 216 Tr. por.).

Prirodzene, nie každé z rozhodnutí, ktorými sa končí prípravné konanie, je súčasne vždy aj naplnením očakávaní poškodeného, jeho predstáv, zohľadnením jeho konkrétnych záujmov, cieľov. Tieto môžu byť a v praxi aj často aj sú rôzne, najmä:

- dosiahnuť postavenie obvineného pred súd, aby tento rozhodol o jeho vine a treste, ako aj o uplatnenom nároku poškodeného na náhradu škody. V takomto prípade - základným predpokladom pre jeho dosiahnutie je skončenie prípravného konania podaním obžaloby alebo podaním návrhu na schválenie dohody o vine a treste, prokurátorom. Ďalším nevyhnutným predpokladom je tiež včasné (do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania) a riadne (z návrhu poškodeného je zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa návrh na náhradu škody uplatňuje) uplatnenie nároku na náhradu škody poškodeným,
- dosiahnuť postavenie obvineného pred súd, aby tento rozhodol o jeho vine a treste, bez súčasného uplatnenia nároku na náhradu škody Pôjde o prípady, kedy si svoj nárok poškodený v prípravnom konaní vôbec neuplatnil a ani si ho nechcel uplatniť, ako aj prípady, kedy poškodený nemá takéto právo, vzhľadom na uhradenie škody páchatelom pred začatím trestného stíhania alebo aj v jeho priebehu. Základným predpokladom pre jeho naplnenie je rovnako, ako je uvedené vyššie - skončenie prípravného konania podaním obžaloby alebo podaním návrhu na schválenie dohody o vine a treste, prokurátorom.

---

⁵ Pozn.: Ak však do dvoch rokov od uplynutia skúšobnej doby prokurátor nerozhodne o osvedčení bez zavinenia obvineného, v zmysle § 217 ods. 2 sa má za to, že sa osvedčil. Uplynutím tejto doby nastávajú účinky zastavenia trestného stíhania podľa § 9 ods. 1 písm.e/ Tr. por.

- dosiahnuť primárne len nahradenie spôsobenej škody, bez záujmu poškodeného na potrestaní páchatel'a – obvineného, a teda aj bez rozhodnutia súdu o jeho vine, a to využitím., resp. aplikáciou niektorých z odklonov - rozhodnutím prokurátora o podmiennečnom zastavení trestného stíhania podľa § 216 Tr. por., rozhodnutím prokurátora o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania podľa § 220 a nasl. Tr. por.,
- nezájmem poškodeného na začatí trestného konania., resp. trestného stíhania, prípadne na pokračovaní v trestnom stíhaní - či už z hľadiska konkrétneho skutku (napr. obava poškodeného – obeť trestného činu z možnej medializácie, resp. tzv. druhej viktimizácie, napr. pri tr. činoch znásilnenia) alebo z dôvodu vedenia trestného stíhania proti osobe, ktorá je síce v príbuzenskom, resp. blízkom vzťahu k poškodenému, pričom však nejde o trestný čin, kde by trestné stíhanie bolo podmienené súhlasom poškodeného v zmysle § 211 Tr. por.

V rámci vyššie uvedených príkladov, môžu a nepochybne v praxi aj existujú, ešte konkrétnejšie predstavy, ciele, či očakávania poškodených vo vzťahu k výsledku trestného konania, napr.:

- očakávania z hľadiska uloženia konkrétneho druhu trestu, ktorý by mal byť obvinenému., resp. obžalovanému súdom uložený (napr. trest odňatia slobody bez podmiennečného odkladu jeho výkonu, uloženie trestu odňatia slobody na doživotie, uloženie trestu zákazu činnosti a pod.),,
- alebo v iných prípadoch cieľom je dosiahnutie nahradenia škody, ktorej výška však nezodpovedá znaleckému posudku, ktorý bol znalcom vypracovaný na zistenie výšky škody pre účel trestného konania alebo poškodeným uplatňovaná výška škody nie je jednoznačne preukázateľná., resp. môže do určitej miery závisieť aj od úvahy súdu (napr. pri uplatňovaní náhrady škody z titulu nemajetkovej ujmy blízkymi osobami primárnej obeť, ktorá v dôsledku trestného činu zomrela a pod.)⁶

V tejto súvislosti je potrebné však zdôrazniť, že primárnym predpokladom pre možné naplnenie očakávaní, predstáv poškodeného, pre dosiahnutie určitého cieľa., resp. konkrétneho výsledku trestného konania, je požiadavka, aby tieto očakávania boli legitímne a súladné

---

⁶ Pozn.: Výška náhrady škody z titulu nemajetkovej ujmy, ktorú môže v rámci adhézneho konania priznať poškodenému súd, nie je limitovaná zákonom určenou maximálnou hranicou, ako je tomu v prípade odškodňovania obetí podľa zák.č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V zmysle § 13 citovaného zákona, celková suma odškodnenia poskytnutá podľa tohto zákona nesmie presiahnuť päťdesiatnásobok minimálnej mzdy.

s právnou úpravou, obsiahnutou predovšetkým v platnom Trestnom poriadku, ako aj v Trestnom zákone, ale aj v súlade s ďalšími právnymi predpismi, napr. v prípade uplatnenia náhrady škody z titulu nemajetkovej ujmy – v súlade s relevantnými ustanoveniami zák.č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka, v platnom znení, ako aj v súlade s plnením záväzkov vyplývajúcich z členstva v Európskej únii, v rámci ktorej „ochrana obetí trestných činov predstavuje jednu z hlavných priorít EÚ.“⁷

Ďalším významným predpokladom pre ich naplnenie je aj samotná angažovanosť poškodeného v konkrétnom trestnom konaní, jeho „postoj“ či už pozitívny alebo negatívny, pasívny alebo aktívny, k priebehu trestného konania, a to osobitne potom v predsúdnom úseku konania.

Prirodzene rozsah angažovanosti poškodeného v trestnom konaní, v rámci neho aj v štádiu prípravného konania, je podmienený aj rozsahom konkrétnych práv, ktoré poškodenému ako jednému zo subjektov trestného konania a súčasne aj jednej z procesných strán⁸, priznáva platný Tr. por.

V neposlednej miere je to aj dôslednosť práce orgánov činných v trestnom konaní, pri súčasnom rešpektovaní základných zásad trestného konania, osobitne potom aj zásady stíhania len zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Zákonné pochybenia v postupe orgánov činných v trestnom konaní môžu v konečnom dôsledku aj úplne znegovať nielen naplnenie legitímnych očakávaní poškodeného, ale aj naplnenie základného účelu trestného konania, ako je tejto uvedený v § 1. Tr. por.

2. Práva poškodeného v prípravnom konaní, ktorých aktívne využitie, vytvára predpoklad pre dosiahnutie cieľov, ním sledovaných

Aj vzhľadom na vyššie uvedené je zrejmé, že úspešnosť pri dosiahnutí konkrétneho cieľa., resp. cieľov poškodeného v trestnom konaní, naplnenia jeho očakávaní, môže a zrejme aj bude, v mnohých prípadoch závisieť práve od jeho správania sa predovšetkým v predsúdnom úseku trestného konania, od využitia práv, ktoré mu Tr. por. v tomto štádiu poskytuje. Niektoré z práv, upravených platným Tr. por., ktorých aktívnym využitím môže poškodený, podľa môjho

⁷ KLIMEK, Libor. *Základy trestného práva Európskej únie*. Wolters Kluwer, 2017, s.149.

⁸ V zmysle § 10 ods. 11, druhá veta Tr. por.: „V konaní pred súdom je stranou ten, proti komu sa vedie trestné konanie, poškodený, zúčastnená osoba a prokurátor, rovnaké postavenia ako strana má aj zástupca občianskeho združenia, zúčastnená osoba a prokurátor, rovnaké postavenia ako strana má aj zástupca občianskeho združenia, dôveryhodná osoba ako aj iná osoba, na návrh alebo žiadosť sa konanie vedie alebo ktorá podala opravný prostriedok a v konaní proti mladistvému aj orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Ak sa v tomto zákone používa pojem strana, rozumie sa tým v predsúdnom konaní aj subjekt trestného konania, ak z jednotlivého ustanovenia nevyplýva niečo iné.“

názoru reálne prispieť k dosiahnutiu konkrétneho rozhodnutia, ktorým sa prípravné konanie končí, a teda k jeho výsledku, dovolím si v ďalšom uviesť.

1/ Poškodený môže predovšetkým ovplyvniť samotné začatie trestného stíhania, a tým aj prípravného konania, a to tým, že sám využije svoje právo podať trestné oznámenie. Policajt, prípadne prokurátor, pritom musí v zásade o tomto trestnom oznámení rozhodnúť bez meškania, najneskôr však do 30 dní od jeho prijatia ⁹, ak ho treba doplniť, a to uznesením o začatí trestného stíhania podľa § 199 Tr. por., ak nerozhodol niektorým z rozhodnutí podľa § 197 ods. 1 alebo 2 Tr. por. (teda uznesením o odovzdaní, odložení, odmietnutí). V prípade, ak policajt rozhodne o začatí trestného stíhania, v zmysle § 199 ods. 1 Tr. por. je povinný upovedomiť poškodeného a oznamovateľa o začatí trestného stíhania. Vzhľadom k tomu, že vydaním tohto uznesenia sa začína aj prípravné konanie, poškodenému sa otvára priestor na uplatňovanie práv, ktoré mu v tomto štádiu priznáva platný Tr. por. Aj v prípade, že policajt rozhodne niektorým z rozhodnutí podľa § 197 ods. 1 alebo 2 Tr. por., pričom poškodený očakával začatie trestného stíhania, poškodený môže svoj nesúhlas s takýmto rozhodnutím vyjadriť využitím práva na podanie riadneho opravného prostriedku, ktorým je v týchto prípadoch sťažnosť. Potrebne je zdôrazniť, že voči všetkým rozhodnutiam policajta podľa § 197 ods. 1 a ods. 2 Tr. por., ktoré majú formu uznesenia, môže poškodený, rovnako aj oznamovateľ (ak je odlišný od poškodeného), podať sťažnosť, o ktorej bude rozhodovať prokurátor, ktorý vykonáva dozor na postupom pred začatím trestného stíhania. ¹⁰ Naviac, rozhodnutia policajta, resp. prokurátora v postupe pred začatím trestného stíhania, nevytvárajú prekážku res iudicata, preto poškodený alebo oznamovateľ môžu prípadne opätovne podať trestné oznámenie pre rovnaký skutok, o ktorom už bolo právoplatne rozhodnuté v postupe pred začatím trestného stíhania. ¹¹ Okrem uvedeného však poškodený, resp. oznamovateľ môžu požiadať prokurátora o preskúmania postupu policajta podľa § 197 Tr. por. aj osobitne, zrejme mimo využitia práva na podanie sťažnosti, a to postupom podľa § 198 Tr. por. Prokurátor je im povinný v takomto prípade bez meškania oznámiť výsledok preskúmania.

2/ Poškodeným vyjadrený súhlas., resp. nesúhlas s trestným stíhaním, v prípadoch uvedených v § 211 Tr. por., je v zásade, rozhodujúcim kritériom, zákonnou podmienkou preto,

---

⁹ Pozn.: v tomto prípade ide o poriadkovú lehotu.

¹⁰ Pozn.: O podanej sťažnosti môže rozhodnúť aj sám policajt, ktorý vydal napadnuté uznesenie, za predpokladu, že tejto sťažnosti vyhovie v plnom rozsahu a zmena pôvodného uznesenia sa nedotkne nedotkne práv inej strany trestného konania (tzv. „autoremedúra“).

¹¹ Pozn.: Orgán činný v trestnom konaní však na základe takého opätovného trestného oznámenia bude zrejme konať, ak sa objavia nové., resp. iné skutočnosti, než tie, ktoré boli zistené pôvodne, tiež v prípadoch, ak predchádzajúci postup policajta, prípadne prokurátora, nebol v súlade so zákonom.

či vôbec sa trestné stíhanie začne, prípadne, či sa v ňom bude pokračovať. V zmysle § 9 ods. 1 písm. f/ Tr. por. : „*trestné stíhanie nemožno začať, ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak je trestné stíhanie podmienené súhlasom poškodeného a nebol súhlas daný alebo bol vzatý späť*“. Na druhej strane, a to aj vzhľadom na uplatňovanie zásady legality ¹², v trestnom konaní Slovenskej republiky, ktorá je naďalej jednou zo základných zásad trestného konania, nesúhlas poškodeného s trestným konaním., resp. trestným stíhaním pri spáchaní iných trestných činov, a to vrátane stíhania, vedeného voči obvineným, ktorí sú vo vzťahu ku poškodenému osobou, kde by poškodený ako svedok mal právo odoprieť výpoveď, (vyjmúc prípady, uvedené v § 211 Tr. por.), v zásade nemá vplyv na začatie ani priebeh trestného stíhania, resp. na výsledok prípravného konania. Potrebné je však uviesť, že v prípade výsluchu poškodeného v postavení svedka, sa však záujem poškodeného na nestíhaní obvineného môže prejaviť v práve svedka odoprieť výpoveď podľa §130 ods. 1 Tr. por. a v prípade, ak ešte nebolo vznesené obvinenie, v práve svedka odoprieť výpoveď podľa §130 ods. 2 Tr. por. Využitie tohto zákonného oprávnenia zo strany poškodeného v individuálnych prípadoch (napr. v prípadoch dôkaznej núdze orgánov činných v trestnom konaní), môže pritom významne ovplyvniť priebeh a výsledok prípravného konania, resp. súdneho konania, a to v súvislosti s uplatnením zásady prezumpcie neviny a z nej vyplývajúceho pravidla *in dubio pro reo*.

3/ Využitie oprávnení v zmysle § 69 Tr. por., ktoré upravujú právo obvineného, obhajcu, poškodeného, splnomocnenca poškodeného, zúčastnenej osoby, resp. jej splnomocnenca, ako aj niektorých ďalších, v tomto ustanovení uvedených subjektov, nazerať do spisov a robiť si z nich výpisky a poznámky, obstarávať si na svoje trovy kópie spisov a ich častí, a to už aj v štádiu prípravného konania. Orgán činný v trestnom konaní môže toto právo zo závažných dôvodov odmietnuť, najmä, ak by v spise nemožno urobiť také opatrenia, ktoré by zabránili zmareniu alebo podstatnému sťaženiu dosiahnutia účelu trestného stíhania. Na základe takto získaných informácií, poznatkov z vyšetrovacieho spisu, poškodený, resp. jeho splnomocnenec, prípadne aj iné osoby, oprávnené vykonávať práva poškodeného, môžu si vytvoriť objektívnejší obraz nielen o stave a priebehu trestného stíhania, ale v prípade vzneseného obvinenia a vykonania výsluchu obvineného aj o postoji obvineného k obvineniu., resp. skutku, ktorý je predmetom trestného konania, k poškodeným uplatnenému nároku na

---

¹² Zásada legality je vyjadrená v § 2 ods. 5 Tr. por. nasledovne: „Prokurátor v trestnom konaní zastupuje štát. Ak tento zákon, medzinárodná zmluva vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom (ďalej len „medzinárodná zmluva“) alebo rozhodnutie medzinárodnej organizácie, ktorým je Slovenská republika viazaná, neustanovuje inak, prokurátor je povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel.

náhradu škody, k ochote uhradiť spôsobenú škodu, k hodnoteniu dôkaznej situácie a pod. Uvedené tak nepochybne môže napomôcť poškodenému pri rozhodovaní o jeho ďalšom postupe pre dosiahnutie výsledku prípravného konania, ktorý naplňa jeho cieľ, očakávanie, resp. vytvára predpoklady pre ich naplnenie.

4/ Jedným z významných predpokladov pre naplnenie očakávaní a dosiahnutie cieľov sledovaných poškodeným, je využitie jeho práva podľa § 46 ods. 1 Tr. por. kedykoľvek v priebehu trestného konania, teda aj v štádiu prípravného konania, informovať sa o stave trestného konania. Orgán činný v trestnom konaní, resp. súd neposkytnú takúto informáciu len v prípadoch, ak by jej poskytnutím mohol byť zmarený účel trestného konania. Naviac, s účinnosťou od 1.1.2018, boli novelizáciou § 46 ods. 8,9 Tr. por. ešte viac precizované a rozšírené práva poškodených, ktorým hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného alebo odsúdeného na slobode, vrátane povinnosti uloženej orgánom činným v trestnom konaní a súdu, aj bez žiadosti poškodeného, poskytnúť mu informácie podľa ods. 8, ak zistí, že poškodenému hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného na slobode alebo odsúdeného na slobode.

5/ Osobitne je potrebné vnímať a hodnotiť postavenie poškodeného pri aplikácii zmiernu podľa § 220 a nasl. ust. Tr. por., kde takéto rozhodnutie môže prokurátor v prípravnom konaní (súd v súdnej časti konania) urobiť výlučne len so súhlasom poškodeného, prirodzene pri súčasnom splnení viacerých ďalších zákonných podmienok. Aj práve preto, možno tento odklon, súčasne aj inštitút restoratívnej justície, považovať za jeden z aktuálne najúčinnějších nástrojov poškodeného na dosiahnutie ním sledovaného cieľa – nahradenie škody, spôsobenej trestným činom. Uvedené konštatovanie sa prirodzene vzťahuje na prípady, kde dosiahnutie nahradenia spôsobenej škody je primárnym záujmom poškodeného. Je tiež zrejmé, že práve v súvislosti s využitím tohto odklonu sa dôsledne naplňa cieľ restoratívnej justície, ako ho prezentoval, okrem iných aj Romža: „primárnym cieľom restoratívnej justície je reparácia vzťahov narušených spáchaným trestným činom. Reparácia týchto vzťahov bez aktívnej participácie poškodeného ako jej účastníka a subjektu nie je možná“.¹³

6/ Právo poškodeného podať sťažnosť proti uzneseniam, ktorými sa po nadobudnutí ich právoplatnosti, prípravné konanie a spolu s ním aj trestné stíhanie skončí (uznesenie o zastavení trestného stíhania podľa § 215 Tr. por., uznesenie o postúpení veci podľa § 214 Tr.

---

¹³ ROMŽA, Sergej. Aktívna účasť poškodeného na procesných úkonoch prípravného konania ako prostriedok efektívneho uplatňovania jednotlivých foriem restoratívnej justície. In Strémy, Tomáš (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015, s. 166.

por.)¹⁴, možno nepochybné považovať za významný prostriedok, ktorého využitím sa vytvára predpoklad pre dosiahnutie cieľov, sledovaných poškodeným v trestnom konaní, ako tieto boli uvádzané vyššie. V prípade uznesenia o zastavení trestného stíhania môže poškodený podať sťažnosť prakticky pri aplikácii ktoréhokoľvek dôvodu zastavenia trestného stíhania, vyjmúc prípad, ak došlo k zastaveniu trestného stíhania podľa ods. 1 písm. g/ Tr. por., teda z dôvodu schválenia zmiery medzi obvineným a poškodeným. Vzhľadom k tomu, že pre rozhodnutie prokurátora, ktorým sa schváli zmier a zastaví trestné stíhanie v prípravnom konaní, jedným z nevyhnutných zákonných predpokladov je práve súhlas poškodeného, možno prijať záver, že poškodenému je poskytnutá možnosť napadnúť sťažnosťou prakticky ktoréhokoľvek uznesenie o zastavení trestného stíhania, či už prokurátora alebo policajta. Ak poškodený z dôležitých dôvodov zmeškal lehotu na podanie takejto sťažnosti, prichádza do úvahy aj využitie inštitútu navrátenia lehoty podľa § 64 Tr. por. Navyiac, ustanovenie § 230 Tr. por., umožňuje prokurátorovi, ktorý vykonáva dozor nad prípravným konaním, okrem iných nezákonných alebo neopodstatnených rozhodnutí policajta, zrušiť tak uznesenie o zastavení trestného stíhania, ako aj uznesenie o postúpení veci, a to z vlastnej iniciatívy, teda aj bez podanej sťažnosti proti týmto rozhodnutiam, a to aj v prípade, že už nadobudli právoplatnosť. Prokurátor tak môže urobiť do 30 dní od ich doručenia. Nesúhlas poškodeného s niektorým, z vyššie uvádzaných spôsobov skončenia prípravného konania, ktoré ho vlastne zbavujú možnosti naplniť jeho očakávania (či už dosiahnutie len potrestanie páchatel'a alebo aj spolu s uložením povinnosti nahradiť škodu poškodenému, prípadne iné), môže po nadobudnutí právoplatnosti takýchto rozhodnutí, vyjadriť poškodený podaním návrhu Generálnemu prokurátorovi na postup podľa § 363 Tr. por.¹⁵ Poškodený môže takýto návrh podať v zmysle § 364 do troch mesiacov od právoplatnosti napadnutého rozhodnutia. Do úvahy tiež prichádza aj ďalšia možnosť dosiahnutia zrušenia právoplatného uznesenia o zastavení trestného stíhania, a to využitím inštitútu obnovy konania, pri splnení podmienok, uvádzaných v § 394 Tr. por. Aj keď poškodený, v zmysle platného Tr. por., nie je oprávnenou osobou na podanie návrhu na povolenie obnovy konania, nie je vylúčené, aby inicioval využitie tohto práva prokurátorom, a to podaním podnetu prokurátorovi v zmysle §31 ods. 2 zákona č.153/2001 Z.z. o prokuratúre, v znení neskorších predpisov.

---

¹⁴ Pozn.: V štádiu prípravného konania o postúpení veci podľa § 214 Tr. por. a o zastavení trestného stíhania podľa § 215 ods. 1 Tr. por. môže rozhodnúť aj policajt, avšak len za predpokladu, ak nebolo vo veci vznesené obvinenie (§ 214 ods. 2 Tr. por., resp. § 215 ods. 4 Tr. por.). Po vznesení obvinenia rozhoduje týmito spôsobmi v prípravnom konaní vždy len prokurátor.

¹⁵ Podľa § 363 ods. 1 Tr. por.: „Generálny prokurátor zruší právoplatné rozhodnutie prokurátora alebo policajta, ak takým rozhodnutím alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, bol porušený zákon.“

7/ Poškodenému priznáva Tr. por., a to už v priebehu predsúdnych štádií trestného konania aj ďalšie práva, ktorých aktívne využitie nepochybne môže prispieť k dosiahnutiu cieľov, ktoré poškodený sleduje. V zmysle ustanovení § 46 Tr. por., má okrem už vyššie uvádzaných práv poškodený predovšetkým právo uplatniť nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo ich doplnenie, predkladať dôkazy, právo, aby ho na úkony trestného konania sprevádzal dôverník. Poškodený má ďalej právo uplatňovať konkrétne návrhy na účely uzavretia zmieru alebo dohody s páchatelom – obvineným, a to aj prostredníctvom probačného a mediačného úradníka, má právo dať sa zastúpiť splnomocnencom. Je dôvodné predpokladať, že v prípadoch, ak si poškodený ako splnomocnenca zvolí osobu advokáta, zvýši sa potenciál pre naplnenie očakávaní poškodeného v trestnom konaní. Pri skončení vyšetrovania., resp. skráteného vyšetrovania má poškodený, jeho splnomocnenec alebo opatrovník podľa § 208 Tr. por. právo oboznámiť sa s jeho výsledkami, ktorému právu korešponduje povinnosť policajta umožniť poškodenému v primeranej lehote preštudovať spis a podať návrh na doplnenie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Významným je aj právo poškodeného zúčastniť sa osobne konania o dohode o vine a treste v prípravnom konaní. Novelizáciou § 232 Tr. por. s účinnosťou od 1.1.2018, bolo do určitej miery posilnené postavenie poškodeného pri aplikácii tohto odklonu v tom zmysle, že prokurátor je povinný predvolať poškodeného na konanie o dohode o vine a treste, avšak za predpokladu, že ide o poškodeného, ktorý si riadne a včas uplatnil nárok na náhradu škody (v zmysle predchádzajúcej právnej úpravy sa o takomto konaní poškodený len upovedomoval). Súčasne bol zaradením nového znenia § 232 ods. 3 Tr. por. precizovaný postup v rámci samotného konania o dohode o vine a treste, v rámci ktorého poškodený má právo vyjadriť sa najmä k rozsahu a spôsobu náhrady škody. V prípade, ak sa poškodený bez ospravedlnenia, napriek riadnemu predvolaniu nedostaví, môže prokurátor za poškodeného dohodnúť s obvineným rozsah a spôsob náhrady škody, a to až do výšky uplatneného nároku na náhradu škody. Navyiac, novelizáciou Tr. por. bola prokurátorovi priamo uložená povinnosť dbať na záujem poškodeného na dohode na náhradu škody. Ak však takejto dohode napokon nedôjde, rovnako ako v prípade vyjadrenia nesúhlasu poškodeným s takýmto postupom, takéto skutočnosti nie sú naďalej prekážkou na aplikáciu tohto odklonu. V tomto ohľade sa preto možno stotožniť s názorom Klátika, ktorý takto nastavené zákonné podmienky, hodnotí negatívne.¹⁶

---

¹⁶ KLÁTIK, Jaroslav. Uplatnenie práva na náhradu škody pri rozhodovaní o odklonoch v trestnom konaní. In Strémy, Tomáš (ed.): *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Trnava: Leges, 2015, s. 199.

3. Aktuálne perspektívy pre zefektívnenie činnosti poškodeného pri dosahovaní cieľov, ktoré sleduje poškodený v prípravnom konaní

Ako už bolo vyššie uvedené, zmenu prístupu zákonodarcu k osobe poškodeného, osobitne potom aj ako obeť trestného činu, je možné vnímať prostredníctvom poslednej novelizácie Tr. por., realizovanej zák.č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Vhodné je uviesť, že na základe tejto novelizácie, okrem celého radu či už zmenených, doplnených alebo aj nových ustanovení Tr. por., nepochybne zlepšujúcich postavenie poškodeného v trestnom konaní, bola do Tr. por. začlenená nová zásada trestného konania, viažúca sa na osobu poškodeného, a to doplnením ods. 21 v §2, upravujúcim základné zásady trestného konania.¹⁷ Vychádzajúc z osobitnej časti Dôvodovej správy, konkrétne čl. III (novelizácia trestného poriadku), k §2 ods. 21: *„cieľom je chrániť práva poškodeného a súčasne posilniť jeho postavenie počas priebehu trestného konania, pričom túto zásadu je potrebné zohľadniť a aplikovať pri výklade jednotlivých ustanovení tohto zákona. Zásada počíta so „zavedením povinnosti“ orgánov činných v trestnom konaní a súdom umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv počas celého trestného konania. Rovnako orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné viesť trestné konanie ohľaduplne k poškodenému, t.j. zohľadniť situáciu, potreby, vek, zdravotné postihnutie alebo vyspelosť poškodeného. Táto zásada súčasne vyjadruje, že orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné pri postupe v trestnom konaní rešpektovať a zohľadňovať ustanovenia zákona o obetiach trestných činov.“*

V nadväznosti na vyššie uvedené, ako aj na zameranie tohto príspevku, dovoľím si upriamiť pozornosť, primárne len na nasledujúce dva aspekty, ako je tieto možno extrahovať, zo znenia tejto novej zásady, a to :

- plné uplatnenie práv poškodeného sú orgány činné v trestnom konaní a súd povinné umožniť počas celého trestného konania,
- relatívne nový prvok v Tr. por., keď zákonodarca, a to priamo v ustanoveniach, upravujúcich základné zásady trestného konania, zdôraznil aplikáciu iného - osobitného zákona.

---

¹⁷ Znenie §2 ods. 21 Tr. por. je nasledovné: „Orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné v priebehu celého trestného konania umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv, o ktorých ho treba riadne, vhodným spôsobom a zrozumiteľne poučiť. Trestné konanie sa musí viesť s potrebnou ohľaduplnosťou k poškodenému. Treba zohľadniť jeho osobnú situáciu a okamžité potreby, vek, pohlavie, prípadne zdravotné postihnutie a jeho vyspelosť a zároveň plne rešpektovať jeho fyzickú, mentálnu a morálnu integritu. Ustanovenia osobitného zákona o právach obetí trestných činov tým nie sú dotknuté.“

V súvislosti s uvedeným je však súčasne potrebné zdôrazniť, že rozsah práv, ktorými v súčasnosti disponuje poškodený v jednotlivých štádiách trestného konania, osobitne potom v jeho predsúdnom úseku, na rozdiel od časti súdneho konania, nie je a zrejme, ani v najbližšej budúcnosti nebude rovnaký. Rovnako však nie je a dovoľím si uviesť, ani v najbližšej budúcnosti nebude rovnaký, ani rozsah práv, ktoré priznáva Tr. por. poškodenému v trestnom konaní, na rozdiel od osoby obvineného. Preto aj splnenie povinnosti umožniť plné uplatnenie práv poškodeného, ako táto povinnosť vyplýva pre orgány činné v trestnom konaní, ako aj súd, z novo - koncipovanej základnej zásady trestného konania, bude potrebné vnímať, resp. hodnotiť, vždy aj z hľadiska ich formálneho vymedzenia v platnom Tr. por., rešpektujúc súčasne ich špecifiká v rámci jednotlivých štádií trestného konania, osobitne potom predsúdneho konania. Som toho názoru, že status poškodeného, tak dnes, ako aj v budúcnosti, bude zrejme musieť naďalej zohľadňovať špecifický účel jednotlivých štádií trestného konania, osobitne potom prípravného konania a súčasne aj uplatňovanú koncepciu prípravného konania.

V nadväznosti na vyššie uvedené, v nasledujúcom si dovoľím uviesť niektoré návrhy de lege ferenda, ktorými by bolo možné dosiahnuť zefektívnenie dosiahnutia cieľov, ktoré sú, resp. môžu byť pre poškodeného, v konkrétnom trestnom konaní, primárne. Ide pritom o návrhy zmien Tr. por., ktoré sa v poslednom období stali predmetom odborných diskusií právnickej obce v Slovenskej republike, rovnako tak v Českej republike. V koncentrovanej podobe ich prezentoval predovšetkým predovšetkým Jelínek.¹⁸ Časť z nich našla pritom už aj svoje zákonné vyjadrenie v trestnom poriadku Českej republiky, preto môžu nepochybne slúžiť aj ako zdroj inšpirácie pre zmeny právnej úpravy v Slovenskej republike, o to viac, že v medziobdobí už boli získané aj poznatky z ich praktickej aplikácie :

- umožniť poškodenému, prípadne len jeho splnomocnencovi (inšpirujúc sa platnou právnou úpravou v Českej republike), osobne sa zúčastniť vyšetrovacích úkonov v prípravnom konaní, a to aktívne – s možnosťou klásť vypočúvaným osobám (obvinenému, svedkom, resp. iným vypočúvaným osobám) otázky, potom, čo policajt výsluch skončí. V súčasnosti, platná právna úprava poskytuje takéto právo predovšetkým obhajcovi obvineného¹⁹ a v modifikovanej podobe aj samotnému

---

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika – co je nejdůležitější? In Jelínek, Jiří, Gřivna, Tomáš: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 11–21.

¹⁹ Podľa §213 ods. 2 Tr. por. :“Obhajca má právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa úkonov, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom, iba ak vykonanie úkonu nemožno odložiť a obhajcu o ňom vyzornieť. Obvinenému a iným vypočúvaným osobám môže obhajca klásť otázky potom, keď policajt výsluch skončí“.

obvinenému²⁰. Takéto právo považujem za vhodné priznať poškodenému v prípravnom konaní však až od momentu vznesenia obvinenia, teda od skutočnosti, s ktorou je spájané aj právo obvineného, resp. jeho obhajcu na účasť na vyšetrovacích úkonoch v prípravnom konaní.²¹ Takouto zmenou by sa zrejme kompenzovala určitá nevyváženosť postavenia poškodeného vo vzťahu k postaveniu obvineného v tomto štádiu trestného konania, a to predovšetkým vo vzťahu k použiteľnosti dôkazov vykonaných už v prípravnom konaní neskôr - v úseku súdneho konania,

- rozšíriť katalóg., resp. aktuálne taxatívny výpočet trestných činov, v prípade ktorých je začatie trestného stíhania viazané na súhlas poškodeného podľa § 211 Tr. por., pri zachovaní súčasných výluk, ako je napr. smrť, spôsobená takýmto trestným činom alebo poškodeným je štát, obec a ďal. Pri úvahách o určení, ktoré ďalšie trestné činy zaradiť do predmetného ustanovenia - zohľadniť napr. formy zavinenia, spôsobený následok alebo napr. hornú hranicu trestnej sadzby trestu odňatia slobody., resp. využiť pri ich výbere nielen teoretické poznatky, ale aj poznatky zo súdnej praxe a kriminologického skúmania,
- zvážiť rozšírenie využitia aplikácie odklonov (zmier a podmienené zastavenie trestného stíhania) na všetky prečiny, pri zachovaní súčasných výluk (ako je prípad, keď takýmto trestným činom bola spôsobená smrť osoby, resp. ďalšie situácie uvedené v § 220 ods. 2 Tr. por.). Platná právna úprava v Slovenskej republike umožňuje využiť tento inštitút v súčasnosti len pri prečinoch, kde horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje 5 rokov,
- zvážiť zakotvenie povinnosti pre prokurátora rozhodnúť o zmieri v prípadoch, ak poškodený a obvinený prejavia vôľu aplikovať zmier, majú za to, že boli splnené zákonné podmienky pre takéto rozhodnutie a podajú prokurátorovi návrh na takéto rozhodnutie. Prokurátor by v takomto prípade mal povinnosť rozhodnúť o ich návrhu uznesením, a to aj vtedy, ak mu nevyhovie., resp. ho odmietne, v súčasnosti takúto povinnosť nemá. V nadväznosti na uvedené, pripustiť možnosť podať sťažnosť voči takému uzneseniu, prípadne za splnenia presne vymedzených zákonných podmienok,

---

²⁰ Podľa §213 ods. 1 Tr. por.: „Policajt môže povoliť účasť obvineného na vyšetrovacích úkonoch a umožniť mu klásť vypočúvaným svedkom otázky. Postupuje tak najmä vtedy, ak obvinený ešte nemá obhajcu a úkon spočíva vo výsluchu svedka, pri ktorom je dôvodný predpoklad, že ho nebude možné vykonať pred súdom, iba ak by zabezpečením jeho prítomnosti alebo jeho prítomnosť mohli ohroziť vykonanie tohto úkonu“.

²¹ Pozn.: Slovenská právna úprava si ponechala, na rozdiel od právnej úpravy v Českej republike, inštitút začatia trestného stíhania „vo veci“.

eventuálne nepripustiť riadny opravný prostriedok. V takomto prípade by však, a to aj podľa platnej právnej úpravy, bolo možné dosiahnuť zrušenie rozhodnutia prokurátora aplikáciou mimoriadneho opravného prostriedku - postupom podľa § 363 a nasl. Tr. por. (zrušením právoplatného rozhodnutia v prípravnom konaní Generálnym prokurátorom SR).

Som toho názoru, že vyššie uvádzané zmeny, bolo by možné vykonať zmenou platného Tr. por., bez významnejšieho zásahu do jeho aktuálnych pilierov – základných zásad, rozhodných inštitútov, resp. potreby zmeny koncepcie prípravného konania.

Záver

Vzhľadom na vyššie uvedené prirodzene je možné, a zrejme v súčasnosti aj potrebné, uvažovať aj o zásadnejších zmenách v postavení poškodeného v trestnom konaní, a to napr. priznaním mu práva na podanie súkromnej obžaloby alternatívne, prípadne aj kumulatívne, aj náhradnej súkromnej obžaloby, resp. tzv. subsidiárnej obžaloby. Pri týchto úvahách sa môžeme nepochybne inšpirovať niektorými zahraničnými úpravami, napr. v Maďarskej republike²², v Nemecku²³. V tejto súvislosti je však potrebné zdôrazniť, že prípadné zakotvenie uvádzaných inštitútov do slovenského právneho poriadku, by si nevyhnutne vyžiadalo zásadnú zmenu a prehodnotenia platných základných zásad trestného konania. Uvedené by sa týkalo predovšetkým zásady legality, zásady oficiality, zásady zisťovania skutkového stavu bez dôvodných pochybností, zásady vyhľadávacej, zásady obžalovacej. V kontexte takýchto zmien, bolo by potrebné prehodnotiť aj postavenia prokurátora v predsúdnom úseku konania, resp. v prípravnom konaní, vrátane posilnenia prvkov oportunity. Takýto rozsah zmien by však zrejme vyvolal potrebu rekonštrukcie Tr. por.

Zoznam literatúry

IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo procesné 2*. Bratislava. Wolters Kluwer, 2017. 488 s.

---

²² Pozri: SEREGI, Viliam. Inštitút súkromnej obžaloby v maďarskom trestnom práve. Inštitút súkromnej obžaloby v maďarskom trestnom práve. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2013, roč. 8, č. 2, s. 147–152.

²³ Pozri: STOČESOVÁ, Simona. Poškozený v německém trestním řízení. In JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 92–107.

JELÍNEK, Jiří. Současná trestní politika – co je nejdůležitější? In JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš. *Poškozeneý a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. 256 s.

KLÁTÍK, Jaroslav. Uplatnenie práva na náhradu škody pri rozhodovaní o odklonoch v trestnom konaní. IN STRÉMY, Tomáš (ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Trnava: Leges, 2015. 376 s.
KLIMEK, Libor. *Základy trestného práva Európskej únie*. 1. vydanie. Wolters Kluwer, 2017. 266 s.

ROMŽA, Sergej. Aktívna účasť poškodeného na procesných úkonoch prípravného konania ako prostriedok efektívneho uplatňovania jednotlivých foriem restoratívnej justície. IN STRÉMY, Tomáš (ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Trnava: Leges, 2015. 376 s.

SEREGI, Viliam. Inštitút súkromnej obžaloby v maďarskom trestnom práve. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2013, roč. 8, č. 2, s. 147–152.

STOČESOVÁ, Simona. Poškozený v německém trestním řízení. IN JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš. *Poškozeneý a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. 256 s.

Zákon č. 141/1961 Sb. O trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Dôvodová správa k novelizácii trestného poriadku vykonanej v Čl. III zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov.

JUDr. Peter Čopko, PhD.

odborný asistent na Katedre trestného práva

UPJŠ v Košiciach Právnická fakulta, Šrobárova 2, 041 80 Košice

e-mail: peter.copko@upjs.sk

OBZVLÁŠŤ ZÁVAŽNÝ ZLOČIN A MOŽNOSŤ UZAVRETIA DOHODY A VINE A TRESTE

VLADIMÍRA DERCOVÁ²⁴

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá dohodou o vine a treste, pričom poukazuje na rozdiely medzi Slovenskou a Českou právnou úpravou, najmä s ohľadom na rozsah trestných činov, pri ktorých je uzavretie dohody možné. Predložený príspevok je rozdelený na tri časti. Prvá časť vymedzuje podstatu a význam dohodovacieho konania vo všeobecnosti, ako aj podmienky a postup pri uzatváraní dohôd v Slovenskej republike. Druhá časť sa zameriava na obzvlášť závažný zločin, jeho zákonné vymedzenie a polemizuje o vhodnosti uplatnenia dohody o vine a treste. Tretia časť predstavuje doplnenie ďalších rozdielov právnej úpravy v porovnávaných štátoch.

Kľúčové slová

Dohoda o vine a treste, obzvlášť závažný zločin, trestný poriadok, obvinený.

Abstract

The paper deals with the plea bargain, pointing out to the differences between the Slovak and the Czech statutory law, especially in reliance to the range of criminal offences, in which the plea agreement is applicable. The contribution structured into the three parts. The first part refers to the fundamentals and philosophy of the plea bargain in general as well as covenants and proceedings in the conclusions of the pleas. The second part focuses on the felonies, its legalistic anchoring in the law and argue with its suitability for the plea bargaining. The third part consists from the further differences between compared jurisdictions and its law.

Key words

Plea bargain, felony, Code of criminal procedure, accused

---

²⁴ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0106
This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV-16-0106.

Úvod

Staré známe porekadlo, že s čertem nejde smlouvat je trefným pomenovaním procesu, ktorý nesie názov dohoda o vine a treste. A paradoxne to môže platiť pre obe strany konania. Na strane druhej nám však rímske právo ponúka poznanie, že clara pacta, boni amici a teda kvalitné a jasné dohody prospievajú obom ich účastníkom, čo platí aj v prípade dohody o uznani viny medzi obvineným a prokurátorom.

Inštitút dohody o vine a treste (po angl. *plea bargain*) má svoje pôvodné korene v angloamerickom trestnom konaní.²⁵ Z terminologického hľadiska je definovaný ako „*postup v rámci, ktorého obžalovaný môže súhlasiť s priznaním viny za predpokladu, že prokurátor podnikne kroky smerujúce k zmierneniu trestu.*“²⁶ Do Slovenského právneho poriadku bol inkorporovaný rekodifikáciou Trestného poriadku, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006. Ide o prvok, ktorý je síce typický najmä pre angloamerický právny systém, avšak jeho zakoponovanie do svojich právnych systémoch postupne pretláčajú aj viaceré európske štáty ako napr. Česká republika, kde sa využíva od 1. Septembra 2012.

1. Charakteristika dohody o vine a treste

Všeobecne je možné konštatovať, že dohoda o vine a treste predstavuje konsenzuálny a zároveň aj alternatívny spôsob ako ukončiť trestnú vec. Tento spôsob je odlišný od tradičného podania obžaloby na súd a následnom hlavnom pojednávaní. Ide o jeden z novších odklonov v trestnom konaní, ktorého podstata spočíva v tom, že prokurátor a obvinený uzavru dohodu, v rámci ktorej sa obvinený prizná k spáchaniu činu a prijme trest, ktorý navrhol prokurátor, čoho následkom je, že sa o danej trestnej veci nemusí viesť procesne náročné a často aj zdlhavé súdne pojednávanie a na základe priznania obvineného sa nevykonáva dokazovanie o skutku.²⁷

Pojem dohoda o vine a treste zvyčajne evokuje negatívne reakcie zo strany verejnosti. Často vytvára obraz o tom, že obvinený uzatvárajú dohody ktoré im umožňujú uniknúť spravodlivodlivému súdному konaniu. Napriek častému verejnému nesúhlasu má inštitút dohody o vine a treste nezastupiteľne postavenie v trestnom konaní. Počas niekoľkých rokov uplatňovania dohody o vine a treste v slovenskom trestnom konaní je nepochybné, že tento

---

²⁵ ZÁHORA, Jozef. Konanie o dohode o vine a treste v predsúdnom konaní. In FEDOROVÍČOVÁ, Iveta a Veronika MARKOVÁ (eds). *Predsúdne konanie: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 25.09.2008*. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2008, s. 189-190.

²⁶ FICO, Robert. Vyjednávacia spravodlivosť. *Justičná revue*. Bratislava: MSSR, 1991, 43(6-7), s. 37-38.

²⁷ ŠIMOVČEK, Ivan. *Trestné právo procesné*. 2., rozšírené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Slovenské učebnice, s. 194.

inštitút v značnej miere odbremenil súdy a prispel k zrýchleniu trestného konania. Dohoda o vine a treste sa v Slovenskej republike stala integrálnou súčasťou systému trestnej justície.

Každý obvinený má ústavou garantované právo, „*aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.*“²⁸ Dohoda o vine a treste umožňuje obvinenému vzdať sa tohto práva výmenou za určité ústupky so strany štátu. Trestné konanie pred sudom predstavuje zdĺhavý proces. Vzhľadom na osobosti konkrétneho prípadu, tento proces môže trvať týždne, mesiace, roky. Ak by prokurátor musel podať obžalobu v každej trestnej veci a zúčastňovať sa jednotlivých pojednávaní, nemal by dostatok času zodpovedne plniť všetky svoje prokurátorské povinnosti. Navyše, v niektorých prípadoch je predpoklad, že prokurátor nemusí uniesť dôkazne bremeno a preto má silnú motiváciu ponúknuť obvinenému dohodu, ktorá by ho povzbudila k tomu aby sa vzdal svojho práva na prejednanie veci pred súdom.²⁹

Dohoda o vine a treste prináša výhody aj obvinenému. Ústavné právo na súdny proces ako aj právo preukázať svoju nevinu predstavujú veľmi dôležité a zásané privilégia v živote každého obvineného, a nie je ľahké sa ich vzdať. V niektorých prípadoch je však v najlepšom záujme obvineného priznať sa, čo ma za následok vzdanie sa spomínaných práv. Dôkazné právo na strane obžaloby predstavuje náročnú úlohu, avšak ak existujú silné dôkazy o vine obvineného, toto bremeno je veľmi ľahko splniteľné. Ak by uplatňovanie ustavných záruk obvineného viedlo k prísnejšiemu trestu, tieto záruky sa stanu pre obvineného menej atraktívne ako uzavretie dohody.³⁰

Napriek zjavným pozitívam dohody o vine a treste je stále nevyhnutné vysporiadať sa aj s možnými negatívnymi dopadmi jej uzavretia na obvineného. Asi najzreteľnejším problémom je situácia, keď sa obvinený prizná z trestného činu, ktorý nespáchal. V histórii dohody o vine a treste najmä teda v krajinách *common law*, ktoré boli inšpiráciou pre zavedenie dohody o vine a treste u nás, možno najst' nespočetné množstvo prípadov, kedy obvinení pristúpili k dohode za účelom vyhnúť sa prísnemu trestu. V Spojených štátoch existuje

---

²⁸ Zákon č. 460/1992 Zb. – Ústava Slovenskej republiky, čl. 48 ods. 2

²⁹ DAVIS, Angela J. *Arbitrary justice: the power of the American prosecutor*. New York: Oxford University Press, 2007, s.44.

³⁰ *Ibid.*, s. 44.

organizácia s názvom *Innocence project*, ktorá sa snaží pomáhať oslobodiť nevinných ľudí a priniesť reformu do systému, ktorý je zodpovedný za ich nespravodlivé odsúdenie.³¹

Aj keď prípady nevinných, ktorý uzavreli dohodu o vine a treste v Slovenskej reubuplike nie sú známe, neznamená to, že nie je potrebné stanoviť podmienky a prijať opatrenia na to, aby sa v praxi nevyskytovali. V záujem eliminovania aplikačných problémov, by sme mali vychádzať zo skúseností iných krajín, ktoré majú bohaté skúsenosti využívaním dohody o vine a treste. Anglický sudca William Blackstone, povedal, že: „*je lepšie oslobodiť desať vinných ako odsúdiť jedného nevinného.*“³² Je teda zrejme, že *plea bargaining* sa vyznačuje aj rizikom, že budú potrestané aj nevinné osoby a to najmä v prípade obzvlášť závažných zločinov, kedy obvinenému hrozí vysoký trest. Tento problém následne spochybňuje legitimitu celého trestného súdnictva.

1.1 Právny základ dohody o vine a treste v Slovenskej republike

Konanie o dohode o vine a treste v podmienkach Slovenskej republiky pozostáva z dvoch etáp. Prvá etapa v podobe dohadovacieho konania predstavuje jednanie medzi prokurátorom a obvineným a je upravená v ustanoveniach § 232 a 233 Trestného poriadku, ktoré sa týkajú prípravného konania. Samotné konanie o schválení dohody o uznaní viny a prijatí trestu prebieha na súde a predstavuje druhú fázu dohadovacieho konania, ktorú zaradujeme medzi osobitné spôsoby konania.³³ Táto etapa je obsiahnutá v ustanoveniach §331 až 335 Trestného poriadku týkajúcich sa súdneho konania. Dohoda o vine a treste je taktiež predmetom vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 619/2005 Z. z o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.(ďalej len ako „Vyhláška ministerstva“).³⁴ Tento odklon umožňuje, aby sa približne 20% trestných vecí ročne vyriešilo mimo hlavného pojednávania. Priznanie obvineného a splnenie ďalších podmienok znamená, že súd bude rozhodovať o predloženej dohode na verejnom zasadnutí, pričom sa nebude vykonávať dokazovanie.

---

³¹ THE INNOCENCE PROJECT, [cit. 2018-07-11]. Dostupné z: <https://www.innocenceproject.org/cases/john-dixon/>

³² Covey,R.,D.,*Longitudinal Guilt: Repeat Offenders, Plea Bargaining, and the Variable Standard of Proof*, In: Florida Law Review [online].vol.63.no.2, 2011 [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://scholarship.law.ufl.edu/flr/vol63/iss2/4>

³³ ŠIMOVČEK, Ivan. *Trestné právo procesné*. 2., rozšírené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Slovenské učebnice., s. 194-195

³⁴ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. Praktik (Leges), s. 57.

Na začatie konania o dohode o vine a treste musia byť splnené podmienky uvedené v §232 ods. 1 nasledovne: „*Ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že skutok je trestným činom a spáchal ho obvinený, ktorý sa k spáchaniu skutku priznal, uznal vinu a dôkazy nasvedčujú pravdivosti jeho priznania, môže prokurátor začať konanie o dohode o vine a treste na podnet obvineného alebo aj bez takého podnetu.*“ V prípade ich splnenia prokurátor má fakultatívnu možnosť začať konanie o dohode o vine a treste a to buď z vlastnej iniciatívy, alebo na základe podnetu obvineného. Dohoda o vine a treste podlieha schváleniu súdom, preto prokurátor po uzavretí podá na súd návrh na jej schválenie.³⁵

„*Podľa dôvodovej správy k rekodifikovanému Trestnému poriadku, zavedenie inštitútu konania o dohode o vine a treste ma prispieť k zjednodušeniu a zefektívneniu trestného konania, k skráteniu dĺžky jeho trvania a súčasne ma dôjsť k odľahčeniu činnosti súdu pri prejednávaní vecí na hlavnom pojednávaní.*“³⁶ Počas niekoľko rokov uplatňovania dohody o vine a treste v slovenskom trestnom konaní je nepochybné, že tento inštitút v značnej miere odbremenal súdy a prispel k zrýchleniu trestného konania.

Podľa zásady legality vyjadrenej v §2 ods. 5 Trestného poriadku je prokurátor povinný stíhať všetky trestné činy o ktorých sa dozvedel, ak trestný poriadok, medzinárodná zmluva, alebo rozhodnutie medzinárodnej organizácie ktorým je slovenská republika viazaná neustanovuje inak. Zásada oportunity je výnimkou zo zásady legality. Prokurátorovi je daná možnosť nestíhať páchatel'a aj keď sú na trestné stíhanie splnené zákonné podmienky, môže byť od neho upustené.³⁷ Konanie o dohode o vine a treste je oprávnený začať len prokurátor a to buď z vlastnej iniciatívy, na základe žiadosti obvineného resp. jeho obhajcu, alebo na podnet súdu ak vec dospela do štádia konania na súde. V prípade ak prokurátor inicioval uzavretie dohody a obvinený ju neakceptoval mal by pre súd urobiť odôvodnenie vo forme záznamu.³⁸ V opačnom prípade, teda ak prokurátor podnet obvineného na začatie konania dohody o vine a treste neprijme, nie je povinný vydať žiadne rozhodnutie vo forme uznesenia, v ktorom by odôvodnil zákonne podmienky svojho postupu. Na konanie o dohode o vine

---

³⁵ ŠIMOVIČEK, Ivan. *Trestné právo procesné*. 2., rozšírené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Slovenské učebnice., s. 194.

³⁶ ŠRAMEL, Bystrík. Dohoda o vine a treste alebo spravodlivosť ako obchod. In: ZÁHORA, Jozef, ed. *Aktuálne problémy právneho konania trestného: Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3.4.2014*. Praha: Leges, 2014, s. 321.

³⁷ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo procesné*. 2., dop. a prepracované vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s.74.

³⁸ Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 619/2005 Z. z o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznání viny a prijatí trestu.

a treste neexistuje právny nárok, a v prípade jeho neuskutočnenia sa v trestnom konaní pokračuje podaním obžaloby na súd.

Je potrebné zdôrazniť, že slovenská úprava dohody o vine a treste sa vzťahuje na všetky trestné činy teda aj na obzvlášť závažné zločiny. Vzhľadom na túto problematiku možno tento inštitút označiť ako kontroverzný, nakoľko názory na obmedzenie dohody vzľadom na rozsah trestných činov sa rôznia a taktiež podliehajú rozličnej právnej úprave v jednotlivých štátoch.

2. Dohoda o vine a treste u obzvlášť závažných zločinov- ano alebo nie?

Trestnoprávna teória rozlišuje v podmienkach Slovenskej právnej úpravy tzv. skrytú tripartíciu trestnej činnosti. Ku klasickému explicitnému determinovaniu v podobe formálneho zakotvenia prečinu a zločinu pristupuje aj legálna definícia obzvlášť závažného zločinu. Ako už z názvoslovía vyplýva ide o vyššiu formu zločinu determinovanú výškou trestu odňatia slobody. Konkrétne § 11 ods. 3 TZ ustanovuje obzvlášť závažný zločin ak za zločin Trestný zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov. Pokiaľ ide o takto nastavenú klasifikáciu, skrz výšku trestu odňatia slobody nepriaznivé dôsledky ktoré dopadajú na páchatel'a nie sú len samotné trvanie jeho trestu, ale aj to kde bude v rámci výkonu tohto trestu odňatia slobody zaradený³⁹, ďalej mu môže byť podmienene prepustený až po uplynutí troch štvrtín trestu odňatia slobody⁴⁰. Žiada sa podotknúť, že v tejto kategórii sa nenachádza len ochrana života a zdravia jedinca, ale aj ochranu štátu, keďže trestné činy proti republike patria do kategórie tých najťažších.

Vzhľadom na to, že ide o takto osobitný druh trestnej činnosti, vyžaduje si aj svoju pozornosť v prípade odklonov v trestnom konaní. Totižto v Slovenskej právne úprave nemáme limit v rámci uzatvárania dohody o vine a treste z hľadiska klasifikácie trestných činov. A tak je možné uzatvárať dohody o vine a treste skrz všetky zakotvené trestné činy. Tento prístup v Slovenských podmienkach vedie k niekoľkým podstatným otázkam.

Ako už bolo nie raz pertraktované na Slovensku dochádza k vysokému počtu uzatváraných dohôd o vine a treste. Poukaz na tento trend prišiel ako obvykle z vonkajšieho prostredia Európskej únie a nie z domácej scény.⁴¹ Znamená to niekoľko vecí: (i) buď sú

---

³⁹ Podľa § 48 ods. 3 TZ bude takýto páchatel' zaradený do ústavu na výkon trestu s najvyšším stupňom stráženia

⁴⁰ § 67 ods. 1 TZ.

⁴¹ *Správa o krajine za rok 2017 – Slovensko*. Brussels, 2017. Dostupné také z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-slovakia-sk_0.pdf

Slovenské orgány činné v trestnom konaní tak kvalitatívne na úrovni, že prípady do ktorých sa pustia majú vysokú pravdepodobnosť, že skončia odsúdením (to je ale vzhľadom na vysokú mieru nedôvery v schopnosti polície, skresľovanie štatistík objasnenosti⁴², ako aj miery dôvery v prokuratúru⁴³ a jej schopnosť stíhať najvyššie poschodia politiky a biznisu príliš ambiociózná predstava aj na Slovenské pomery) alebo (ii) na druhej strane si Slovenské orgány činné v trestnom konaní skracujú cestu a miesto dôsledného odstíhania a preukázania viny sa uspokojia len s nevyhnutným minimom a čiarkou v rámci plnenia svojich povinností. Tento výsledok naráža presne na klasické a nepochopené nuansy v rámci právnických transplantácií. Cudzie prvky v právnom systéme a ich aplikácia a realizácia sú závislé na type kultúry v ktorej sa majú uplatňovať. A z nám všeobecne známych príčin dopadne každý dobrý úmysel a pokus tak Slovensky. Na tento globalizačný efekt si napríklad v Českej republike dali dostatočný pozor.

Za súčasného stavu v Českej republike nie je dovolené uzatvárať dohody o vine a treste v prípade ak sa jedná o obzvlášť závažný zločin a podľa môjho názoru, by to tak malo zostať aj naďalej, aj keď tento prístup má niekoľko ako pozitívnych tak i negatívnych dôsledkov. V prvom rade si ctí zásadu materiálnej pravdy ktorá sa uplatňuje. Preto v prípade obzvlášť závažného zločinu musí prebehnúť súdneho konanie. V tomto prípade na rozdiel od Slovenska možnosť, že by dohoda o vine a treste prispela ku skráteniu trestného konania, resp. naplnila jeden zo svojich cieľov optimalizácie prípravného konania nemôže dôjsť. Na strane druhej pokiaľ je dobre zvládnutý manažment súdneho sporu, čo tomu v prípade Českej republiky v trestnom konaní je, nemusí ísť nevyhnutne o negatívum. Pretože z pohľadu Slovenskej republiky taktiež nemusí dochádzať k skráteniu trestného konania, a ani k nemu nedochádza práve preto, že dohodu o vine a treste je možné uzavrieť až do momentu hlavného pojednávania (prípadne pri predbežnom prejednaní obžaloby), čo k optimalizácii prípravného konania neprispieva. Hlavným účelom odklonov v čase ich prijatia bola argumentácia, že účelom odklonov v trestnom konaní je zrýchlenie trestného konania a odbúranie vaty ktorá prispieva k predlžovaniu procesu a jeho dĺžke. Táto argumentácia sa týkala trestného konania ako takého a nie len jeho časti, či už prípravného konania alebo samotného súdneho konania. Za súčasného stavu totižto je možné aby sa vykonávalo takmer celé dokazovanie v prípravnom konaní až po vytýčenie hlavného pojednávania. Toto dokazovanie je procesne i časovo náročné a to prispieva

---

⁴²Správa o polícii: falšovanie štatistík, tresty a cenzúra pri politických kauzách,2018 [cit. 2018-07-10 Dostupné z: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-14/zla-sprava-o-policii.html>

⁴³ Správa generálneho prokurátora Slovenskej republiky o činnosti prokuratúry v roku 2017 a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike

svojím spôsobom taktiež k dĺžke konania. Obvinený môže totiž nechať dôjsť celé prípravné konanie až do konca, t.j. podania obžaloby a keď dôjde k jej prijatiu ako odôvodného záveru na základe dokazovania v prípravnom konaní, môže zhodnotiť svoje šance v konaní pred súdom a až následne pristúpiť k uzatvoreniu dohody o vine a treste. A tento spôsob akým sa pristupuje k v praktickom ponímaní k tomuto druhu odklonu v Slovenských podmienkach, nie je naplnením zamýšľaných očakávaní.

3. Ďalšie rozdiely medzi Slovenskou a českou právnou úpravou

Ako som už v úvode uviedla, inštitút dohody o vine a treste bol do Slovenského trestného práva začlenený podstatne skôr ako v Českej republike. Síce podstata a zmysel dohody o vine a treste sú v oboch právny poriadkoch poriadkoch rovnaké, zákonná úprava sa okrem rozsahu trestných činov líši aj v iných podstatných veciach.

Ďalší podstatný rozdiel sa týka mladistvých páchatel'ov. Česká právna úprava taktiež vylučuje možnosť uzavrieť dohodu s mladistvým páchatel'om. V Slovenskej republike je dohoda v danom prípade prípustná, avšak podmienkou, ktorá musí byť splnená je súhlas zákonného zástupcu alebo obhajcu mladistvého.⁴⁴ V tomto ohľade sa väčšinou možno stretnúť s názormi, že naša právna úprava je lepšia, nakoľko z hľadiska ochrany mladistvých je nesporne menej stresujúce konanie o dohode o vine a treste ako hlavné pojednávanie. Na druhej strane, však takýmto postupom nemusí byť zabezpečený výchovný vplyv, nakoľko už pri prvom „zakopnutí“ môže obvinený obchodovať keď sa prizná.⁴⁵

S cieľom ochrany obvineného a teda vyrovnania zbraní medzi dvoma proti sebe stojacimi stranami, je v Českej právnej úprave zakotvená povinná obhajoba, čo považujem za správne, nakoľko obvinený je v trestnom konaní vystavený mimoriadnému psychickému tlaku, čo ma za následok, že jeho slobodné rozhodvanie je značne ovplyvnené. Do úvahy teda prichádza situácia, že osoba obvinená sa nepravdivo prizná, a prijme miernejší trest len aby odvrátila hrozbu vysokým trestom. Taktiež je potrebné zdôrazniť, že nevýhodou obvineného je to, že nemá právne znalosti a nevie teda posúdiť výhody a nevýhody dohody v konkrétnom prípade. Napríklad nedokáže posúdiť relevanciu, váhu ale aj zákonnosť zhromaždených

---

⁴⁴TÓTHOVÁ, M. *Dohoda o vine a treste v Českom právnom poriadku*. In: In Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície : zborník príspevkov z vedeckej konferencie Paneurópske právnické dni 20. - 25. máj 2013. Bratislava : Eurokódex, 2013, s. 186.

⁴⁵ŠMÁTRALA, J. 2014. *Aplikačné problémy dohody o uznani viny a prijati trestu pripravnom konani*. In: ZÁHORA, Jozef, ed. *Aktuálne problémy pripravného konania trestného: Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3.apríla 2014*. Praha: Leges, 2014 , s.314.

dôkazov, čo môže mať za následok, že uzavrie dohodu v omyle o právnych alebo skutkových okolnostiach. Toto nebezpečenstvo je možné znížiť zavedeným povinnej obhajoby aj v podmienkach Slovenskej republiky, nakoľko je pozícia obvineného bez advokáta výrazne oslabená.⁴⁶

Čo sa týka možnosti nápravy rozhodnutia, ktorým bola schválená dohoda o vine a treste, Slovenská právna úprava úplne vylučuje možnosť podania riadneho opravného prostriedku-odvolania. Česká právna úprava túto možnosť pozná, no len v prípade, že rozsudkom schválená dohoda nezodpovedá obsahu dohody predloženej štátny zástupcom. Z uvedených rozdielov medzi Slovenskou a Českou právnou úpravou vyplýva, že Česká právna úprava je opatrnejšia a zároveň aj prísnejšia.⁴⁷

V neposlednom rade je potrebné spomenúť §39 ods. 2 písm d), ktorý upravuje mimoriadne zníženie trestu a podľa ktorého „*súd môže znížiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej trestným zákonom, ak odcudzuje páchatel'a v konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.*“ Podľa štvrtého odseku tohto ustanovenia „*v konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu môže súd uložiť trest odňatia slobody znížený o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby a v prípade trestných činov uvedených v odseku 3 písm. a) trest odňatia slobody nie kratší ako dvadsať rokov.*“ Čo sa týka Českej právnej úpravy, mimoriadne zníženie trestu je obsahom §58 Trestného zákonníka avšak neobsahuje možnosť mimoriadneho zníženia trestu odňatia slobody v prípade uzavretia dohody o vine a treste. Chýbajúca hmotnoprávna úprava sankcionovania je možné považovať za nedostatok českej právne úpravy, avšak na druhej strane tresty, ktoré možno uložiť sú skôr miernejšie (aj vzhľadom na to, že dohoda nemôže byť uzavretá v prípade obzvlášť závažných zločinov), preto zníženie trestu nie je vhodné aplikovať.⁴⁸

Záver

Je potrebné pripomenúť, že dohoda o vine a treste je cudzí element v stále prevažujúcom chápaní trestného procesu z dôb dávno minulých. Preto i napriek rekodifikácii trestného práva

---

⁴⁶ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu- ano či ne? In *Rekodifikácia trestného práva. Doterajšie poznatky a skúsenosti. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21. apríla 2008.* Bratislava: Eurokódex, 2008, s. 195.

⁴⁷ TÓTHOVÁ, M. Dohoda o viny a treste v Českom právnom poriadku. In *In Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie Paneurópske právnické dni 20. - 25. máj 2013.* Bratislava : Eurokódex, 2013. ISBN 978-80-8155-012-6, s. 4-15.s. 186.

⁴⁸ ZAORALOVÁ, Petra, Dohodnutý trest aneb chýbějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie* 11/2016, s. 41.

resp. trestných kódexov t.j. takmer trinásť rokov po ich prijatí nie je vidieť jej účelné používanie s úmyslom akým bola zaradená do nášho právneho poriadku. Totižto jej používanie nie je otázka legislatívno-technická, prípadne legislatívno-právna. Je to otázka kultúrna. Pre správne pochopenie jej účelu, zmyslu a využitia je potrebné sa do danej kultúry narodiť, žiť v nej a osvojiť si ju. A to v našich podmienkach nenastalo a nie je ani mysliteľné. Všeobecná kultúra spoločnosti v ktorej sa štát nachádza a spoločnosť existuje, determinuje i chápanie právnej kultúry a vytváranie právneho (bez)vedomia. Poslednú dobu aj v našom nielen právnom prostredí začína byť samozrejmejšie, že nie je tak podstatné aké inštitúcie uplatňujú nedokonalé zákony, ale skôr kto dané inštitúcie tvorí a akí ľudia disponujú tak dôležitou právomocou aká určuje osudy ľudí. Preto je nutné dbať i na tento faktor, aby sa z dobrého úmyslu nakoniec nestala cesta dláždená do pekla.

Zoznam literatúry

DAVIS, Angela J. *Arbitrary justice: the power of the American prosecutor*. New York: Oxford University Press, 2007. 280 s.

IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo procesné*. 2., dop. a prepracované vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 1049 s.

ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. Praktik (Leges). 128 s.

ŠIMOVČEK, Ivan a kol. *Trestné právo procesné*. 2., rozšírené vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Slovenské učebnice. 408 s.

FEDOROVÍČOVÁ, Iveta, MARKOVÁ Veronika (eds). *Predsúdne konanie: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 25.09.2008*. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2008. 201 s.

FICO, Robert. Vyjednávacia spravodlivosť. *Justičná revue*, 1991, roč. 43, č. 6–7, s. 37–41.

Rekodifikácia trestného práva. Doterajšie poznatky a skúsenosti. Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21. apríla 2008. Bratislava: Eurokódex, 2008. 195 s.

Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície: zborník príspevkov z vedeckej konferencie Paneurópske právnické dni 20. - 25. máj 2013. Bratislava: Eurokódex, 2013. 186 s.

ZÁHORA, Jozef (ed). *Aktuálne problémy prípravného konania trestného: Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 3.4.2014*. Praha: Leges, 2014, 314- 321

ZAORALOVÁ, Petra. Dohodnutý trest aneb chýbějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 11, s. 38-41.

DIXON, John. *Time Served: 10 years* [online]. Innocence project.org [cit. 19. července 2018]. Dostupné na <<https://www.innocenceproject.org/cases/john-dixon/>>.

COVEY, D. Russel. *Longitudinal Guilt: Repeat Offenders, Plea Bargaining, and the Variable Standard of Proof* [online]. Florida Law Review [cit. 19. července 2018]. Dostupné na <<http://scholarship.law.ufl.edu/flr/vol63/iss2/4>>.

Správa o krajine za rok 2017 – Slovensko. Brussels, 2017. Dostupné na <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-country-report-slovakia-sk_0.pdf>.

PETKOVÁ, Zuzana. *Správa o polícii: falšovanie štatistík, tresty a cenzúra pri politických kauzách* [online]. Etrend.sk, 4. 4. 2018 [cit. 10. července 2018]. Dostupné na <<https://www.etrrend.sk/trend-archiv/rok-2018/cislo-14/zla-sprava-o-policii.html>>.

JUDr. Vladimíra Dercová

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Kollárova 545/10, 917 01 Trnava

vdercova8@gmail.com

K AKTUÁLNÝM NOVELÁM TRESTNÉHO PORIADKU A TRESTNÉHO ZÁKONA V KONTEXTE NOVEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY BOJA PROTI TERORIZMU⁴⁹

ADRIÁN JALČ

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstrakt

Obsahom tohto príspevku je priblížiť novú skutkovú podstatu terorizmu. V prvej časti popisujem základné legislatívne východiská, ktoré sú nevyhnutné ak sa máme touto problematikou zaoberať seriózne. Ďalšie časti poukazujú na aktuálny stav a spôsoby boja proti terorizmu, ktoré sú zamerané na prostredie Slovenskej republiky.

Kľúčové slová

Teror, terorizmus, teroristická organizácie, boj proti terorizmu, protiteroristické zákony, obrátené bremeno dôkazov, ľudské práva.

Abstract

Content of this paper is to bring information on new felonies of the terrorism under Criminal Code. In first part is describes basic legislative bases, that are necessary if we want serious dealt by this problem. Additional parts suggest the actual state and the last stage analyze manners fight against terrorism in the Slovak republic.

Key words

Terror, terrorism, terrorist organizatio, fight against terrorism., anti- terror laws, reversal of the burden of proof, human rights.

---

⁴⁹ Príspevok bol napísaný v rámci riešenia vedecko-výskumného projektu VEGA Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied č.1/0082/18 s názvom "Trestnoprávne aspekty boja proti terorizmu".

Úvod

K napísaniu tohto príspevku ma viedlo súčasné legislatívne konanie, ktorého predmetom je nová trestnoprávna úprava v oblasti boja proti terorizmu. Pripravilo ju ministerstvo spravodlivosti, ktoré zohľadnilo medzinárodné záväzky Slovenskej republiky, názory odborníkov a rieši i niektoré problémy aplikačnej praxe.

Jasný politický význam dostal pojem teror počas Veľkej francúzskej buržoáznej revolúcie, kedy sa v roku 1793 francúzska revolučná vláda ocitá v situácii, kedy sa začala obávať aristokratickej emigrácie, ktorá tajne vyjednávala s vládami okolitých štátov o invázii do Francúzska. Najviac podozrievala časť domáceho obyvateľstva zo zrady a podpory reakčného hnutia. Francúzsky legislatívny orgán = národný konvent, vedený radikálnou frakciou jakobínov na čele s Maximiliánom Robespierrom, prijal 30. augusta 1793 zákonné opatrenie o terore, ktoré nariaďovalo masovú exekúciu podozrivých zradcov. V priebehu revolučného terorizmu (30.8.1793–27.7. 1794) bolo uväznených okolo 300 000 ľudí. Najmenej 17 000 z nich bolo oficiálne popravených a ďalší zomreli vo väzniciach, často bez súdu. Bývalí podporovatelia drsných opatrení, ktoré navrhol Robespierre, sa postupne začali obávať o svoje životy a tajne pripravovali jeho zvrhnutie. Nemohli ho obviňovať z teroru, preto že sami kedysi odsúhlasili, že teror je zákonný nástroj vlády. Z tohto dôvodu vzniesli proti Robespierrovi obvinenie z terorizmu, nezákonného jednania. V duchu obvinení boli Robespierre a jeho nasledovníci uznaní vinnými z terorizmu a 17. júla 1794 boli popravení.⁵⁰ Toľko v krátkosti z histórie a späť k súčasnosti.

Vo všeobecnosti z trestnoprávneho hľadiska je za teroristický čin považovaný taký čin, ktorým sa porušuje medzinárodné humanitárne právo. V praxi často dochádza k zamieňaniu pojmu terorizmus s pojmom teror a aj štáty, ktoré pristúpili k niektorému z množstva medzinárodných dohovorov, ktoré sa venujú terorizmu chápu tento pojem rôzne.⁵¹

Významný krok pri definovaní terorizmu predstavoval Dohovor o predchádzaní a potláčaní terorizmu, ktorý definoval terorizmus ako: „Každý trestný čin smerujúci proti štátu,

---

⁵⁰ Režim teroru (régime de la terreur) bol nástrojom vládnutia novovzniknutého revolučného štátu. Mal zaistiť novej vláde konsolidáciu moci. Maximilien Robespierre veril, že počas revolúcie musí byť sila spojená s terorm, aby mohla demokracia zvíťaziť.

⁵¹ Viac Crenshaw M.: *Terrorism and International Cooperation*, Institute for East-West Security Studies, New York (1989), s. 5.

ktorého úmyslom je vytvoriť v myšliach jednotlivých osôb alebo skupín osôb alebo verejnosti stav teroru.“⁵² Ide o prvú právne záväznú definíciu terorizmu, ktorý možno definovať:

- násilný trestný čin namierený proti životu a zdraviu civilistov
- za terorizmus sa nepovažuje legálny spôsob boja v ozbrojenom konflikte
- vyvolanie strachu a určitý politický cieľ ako typický znak teroristického činu

Ďalšia snaha o definovanie terorizmu sa formuje v Medzinárodnom dohovore o potláčaní financovania terorizmu, kde sa za teroristický čin považuje „každý čin spáchaný s úmyslom spôsobiť smrť alebo závažné telesné zranenie osobe, pričom cieľom tohto činu je zastrašiť obyvateľstvo alebo prinútiť vládu vykonať alebo zdržať sa nejakého činu.“

Významnú definíciu, ktorá sa pokúša o generálnu definíciu pojmu prináša Rezolúcia OSN, ktorá stanovuje že „akýkoľvek akt medzinárodného terorizmu predstavuje hrozbu medzinárodnému mieru a bezpečnosti“. Tento dokument deklaruje, že akty, metódy a praktiky terorizmu sú nezlučiteľné s cieľmi a zásadami OSN.

Snaha o právne vymedzenie terorizmu však existuje aj na národnej úrovni, napríklad podľa Trestného zákona USA sa definuje pojem medzinárodný terorizmus ako „činnosti, ktoré sa týkajú násilných činov alebo činov ohrozujúcich ľudský život, ktoré sú porušením trestných zákonov Spojených štátov amerických alebo akéhokoľvek štátu, alebo by boli trestným konaním, ak by sa spáchali v jurisdikcii Spojených štátov amerických alebo ktoréhokoľvek štátu, s cieľom zastrašiť alebo prinútiť civilné obyvateľstvo niečo konať/strpieť, ovplyvňovať politiku vlády zastrašovaním alebo nátlakom, alebo ovplyvniť správanie vlády hromadným ničením, atentátom alebo únosom. Podmienkou je, že takéto konanie sa vyskytuje primárne mimo územnej jurisdikcie Spojených štátov alebo prekračuje jeho národné hranice“.⁵³

V dnešnej dobe však univerzálna definícia terorizmu absentuje, pričom v niektorých dohovoroch sa takáto definícia nevyskytuje. Prijaté právne úpravy majú charakter ad hoc predpisov, ktoré spravidla len reagujú na spáchaný teroristický útok. Terorizmu sa však začína prisudzovať stále väčšia vážnosť a medzi právnymi teoretikmi sa objavujú názory, že trestný čin terorizmu by mal byť zaradený medzi zločiny proti ľudskosti Rímskeho štatútu

---

⁵² Ani uznávaný Oxfordský anglický slovník, nepredstavuje vhodnú a využiteľnú definíciu na súčasný terorizmus. Definícia je príliš obširná, deskriptívna a dostatočne nevysvetľuje pojem terorizmu.

⁵³ 18 U.S. Code § 2331 - Definitions

Medzinárodného trestného súdu. Definícia terorizmu je však nevyhnutná pre zabezpečenie efektívnej medzinárodnej spolupráce pri stíhaní teroristických činov.

1. Smernica EÚ z 15. marca 2017 o boji proti terorizmu

Smernicou Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/541 z 15. marca 2017 o boji proti terorizmu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/475/SVV a mení rozhodnutie Rady 2005/671/SVV sa snažila EÚ reagovať na neustále sa vyvíjajúcu hrozbu terorizmu, posilňovať právny rámec EÚ na predchádzanie teroristickým útokom kriminalizáciou činností, ako je výcvik a cestovanie na účely terorizmu, ako aj organizovanie alebo uľahčovanie takéhoto cestovania. Posilňujú sa ňou aj práva obetí terorizmu.

Touto smernicou sa tak posilňuje a aktualizuje existujúce rámcové rozhodnutie 2002/475/SVV, najmä tým, že za trestný čin sa podľa nej považuje:

- cestovanie na účely terorizmu, a to najmä s cieľom bojovať proti fenoménu zahraničných teroristických bojovníkov. Vďaka kompromisu, ktorý sa podarilo dosiahnuť, sa zabezpečí, aby bolo napríklad cestovanie do oblastí postihnutých konfliktom s úmyslom zapojiť sa do činností teroristickej skupiny alebo cestovanie do členského štátu EÚ so zámerom spáchať teroristický útok trestné;
- organizovanie a uľahčovanie takýchto ciest, a to aj prostredníctvom logistickej a materiálnej podpory, napríklad kúpou cestovných lístkov alebo plánovaním ciest;
- absolvovanie výcviku na teroristické účely, napríklad vyrábanie alebo používanie výbušnín, strelných zbraní, škodlivých alebo nebezpečných látok, v ktorom sa odráža existujúce ustanovenie o vedomom poskytovaní takéhoto výcviku;
- poskytovanie alebo zhromažďovanie finančných prostriedkov so zámerom alebo vedomím, že sa majú použiť na páchanie teroristických trestných činov a trestných činov spojených s teroristickými skupinami alebo činnosťami.

Smernicou sa tiež dopĺňajú súčasné právne predpisy týkajúce sa práv obetí terorizmu.

Kompromisné znenie zahŕňa v tejto súvislosti súbor služieb zameraných na splnenie osobitných potrieb obetí terorizmu, akou je napríklad právo na poskytnutie okamžitého prístupu k odborným podporným službám, ktorými sa zabezpečuje lekárska a psychosociálna starostlivosť, alebo na získanie právneho či praktického poradenstva a pomoci s podávaním

nárokov na náhradu škody. Posilnené budú aj mechanizmy reakcie na núdzové situácie, ktoré sa uplatňujú bezprostredne po útokoch.

V smernici sa počíta aj s posilnenými pravidlami výmeny informácií medzi členskými štátmi, ktoré sa týkajú teroristických trestných činov a boli zhromaždené v rámci trestných konaní.

Transpozíčná lehota pre členské štáty je do 8. septembra 2018. Návrh bol predložený v súvislosti s obnovenou stratégiou vnútornej bezpečnosti EÚ a v nadväznosti na výzvu Rady na urýchlené opatrenia po útokoch v Paríži, ku ktorým došlo 13. novembra 2015. Zohľadňujú sa v ňom požiadavky vyplývajúce z niekoľkých medzinárodných textov:

- rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 2178 (2014) a dodatkového protokolu k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu, ktoré sa zameriavajú na boj proti fenoménu zahraničných teroristických bojovníkov;
- nariadením Finančnej akčnej skupiny (FATF) v súvislosti s financovaním terorizmu.

V súčasnosti hodnotiť predmetnú smernicu by asi bolo ešte veľmi skoro, ale možno konštatovať, že členské štáty sa nevedeli dohodnúť na výraznejších legislatívnych zmenách v boji proti terorizmu (zrýchlená výmena „citlivých“ informácií medzi členskými štátmi, zlepšiť kontroly na vonkajších hraniciach schengenského priestoru, prehĺbiť justičnú spoluprácu). Prijatú smernicu však treba chápať aj v kontexte smernice 2016/681 z 27. apríla 2016 o využívaní údajov zo záznamov o cestujúcich (PNR). Smernica upravuje poskytovanie údajov z PNR, ktoré sa týkajú cestujúcich na medzinárodných linkách, zo strany leteckých spoločností členskými štátom, ako aj spracúvanie týchto údajov príslušnými orgánmi. V smernici sa ustanovuje, že zhromaždené údaje zo záznamov o cestujúcich možno spracúvať len na účely prevencie, odhaľovania, vyšetrovania a stíhania teroristických trestných činov a závažnej trestnej činnosti.

2. Novelizácia Trestného zákona

Koncom roka 2017 sa v legislatívnom procese objavil návrh novelizácie zákona č. 300/2005 v znení neskorších predpisov.⁵⁴ Navrhovanou novelizáciou Trestného zákona, ktorá sa dotýka o.i. aj terorizmu sa vykonáva úplná transpozícia smernice Európskeho parlamentu

---

⁵⁴on-line text <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2017/936> (9.2.2018)

a Rady (EÚ) 2017/541 a úplná implementácia Dodatočného protokolu k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu z 22.10.2015 (CETS 217) (ďalej len „dodatkový protokol“) do právneho poriadku Slovenskej republiky. Avšak je dôležité spomenúť tiež rozhodnutie Európskeho súdneho dvora v prípade Pupino⁵⁵, kde ESD vyhlásil, že národné orgány sú povinné interpretovať svoje vnútroštátne právne akty v súlade s rámcovými rozhodnutiami. Toto rozhodnutie tak celkovo dotvára rozsah a zmysel transponovania do národných úprav.

Zároveň dochádza k zapracovaniu odporúčaní Výboru expertov Rady Európy hodnotiacich opatrenia proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu (ďalej len „výbor MONEYVAL“) a medzinárodnej medzivládnej organizácii Finančného akčného výboru (ďalej len „FATF“). Úplná transpozícia smerníc a implementácia dodatkového protokolu sa vykonáva návrhom zákona, ktorý novelizuje Trestný zákon, Trestný poriadok a zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 316/2016 Z. z.. Návrh zákona v trestnoprávnej rovine komplexne upravuje problematiku boja proti terorizmu, vrátane financovania terorizmu a zohľadňuje všetky medzinárodnoprávne záväzky Slovenskej republiky v tejto oblasti *in concreto*:

1. Dohovor o trestných a niektorých iných činoch spáchaných na palube lietadla (oznámenie č. 102/1984 Zb.)
2. Dohovor o potláčaní protiprávneho zmocnenia sa lietadiel (oznámenie č. 96/1974 Zb.)
3. Dohovor o potláčaní protiprávných činov ohrozujúcich bezpečnosť civilného letectva (oznámenie č. 16/1974 Zb.)
4. Dohovor o zabránení a trestaní trestných činov proti osobám požívajúcim medzinárodnú ochranu vrátane diplomatických zástupcov (oznámenie č. 131/1978 Zb.)
5. Medzinárodný dohovor proti braniu rukojemníkov (oznámenie č. 36/1988 Zb.)
6. Dohovor o fyzickej ochrane jadrových materiálov (oznámenie č. 329/2001 Z. z.)

---

⁵⁵ Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora vo veci trestného stíhania proti Marii Pupino zo dňa 16.6.2005 č. C-105/03.

7. Protokol o potláčaní násilných protiprávnych činov na letiskách slúžiacich medzinárodnému civilnému letectvu doplňujúci Dohovor o potláčaní protiprávnych činov ohrozujúcich bezpečnosť civilného letectva (oznámenie č. 346/2000 Z. z.)
8. Dohovor o potláčaní protiprávnych činov proti bezpečnosti námornej plavby (oznámenie č. 175/2001 Z. z.)
9. Protokol o potláčaní protiprávnych činov proti bezpečnosti pevných plošín umiestnených na podmorskej plytčine (oznámenie č. 174/2001 Z. z.)
10. Medzinárodný dohovor o potláčaní bombového terorizmu (oznámenie č. 382/2001 Z. z.)
11. Medzinárodný dohovor o potláčaní financovania terorizmu (oznámenie č. 593/2002 Z. z.)
12. Medzinárodný dohovor o potláčaní činov jadrového terorizmu (oznámenie č. 308/2007 Z. z.)
13. Dohovor Rady Európy o predchádzaní terorizmu (oznámenie č. 186/2007 Z. z.)
14. Dodatokový protokol k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu

V návrhu zákona je nanovo prepracovaná skutková podstata trestného činu terorizmu, pričom predkladateľ v tejto súvislosti zohľadnil problémy aplikačnej praxe vyplývajúce z konzultácií s orgánmi činnými v trestnom konaní, súdnej praxe, medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky a názorov odbornej verejnosti. Východiskovou skutkovou podstatou je skutková podstata trestného činu teroristického útoku podľa § 419 Trestného zákona. Za obsahovo nadväzujúce skutkové podstaty na uvedenú východiskovú skutkovú podstatu sa považujú – skutková podstata upravujúca trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme obsiahnutá v § 419b, skutková podstata upravujúca trestný čin financovania terorizmu obsiahnutá v § 419c a skutková podstata upravujúca trestný čin cestovania na účel terorizmu obsiahnutá v § 419d. V rámci navrhovaného znenia skutkovej podstaty trestného činu terorizmu predkladateľ zavádza koncept spočívajúci v definovaní cieľa, ktorým je „poškodiť ústavné zriadenie alebo obranyschopnosť štátu, narušiť alebo zničiť základnú politickú, hospodársku alebo spoločenskú štruktúru štátu alebo medzinárodnej organizácie, závažným spôsobom zastrašiť obyvateľstvo alebo donútiť vládu alebo iný orgán verejnej moci alebo medzinárodnej

organizácie, aby niečo konala, opomenula alebo strpela⁵⁶ ako základného diferenciačného znaku medzi trestným činom terorizmu a ostatnými trestnými činmi.

V nadväznosti na navrhovanú hmotnoprávnu úpravu v Trestnom zákone sa tiež dopĺňa katalóg trestných činov obsiahnutý v zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb, za ktoré možno vyvodiť trestnú zodpovednosť právnickej osobe v oblasti terorizmu. V tomto prípade ide o formálno-právnu zmenu zohľadňujúcu novú štruktúru trestných činov terorizmu.

Navrhované zmeny nadväzujú na novú právnu úpravu terorizmu. Pôvodná právna úprava terorizmu spočívala v trestnom čine terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme. Nová právna úprava sprehľadňuje, dopĺňa a rozdeľuje pôvodnú skutkovú podstatu tohto trestného činu na viac samostatných skutkových podstát – trestný čin teroristického útoku, trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme, trestný čin financovania terorizmu a nový trestný čin cestovania na účel terorizmu. Z tohto dôvodu je potrebné zavedenie novej právnej úpravy premietnuť aj do súvisiacich ustanovení – definícia teroristickej skupiny, osobitný motív, definícia trestných činov terorizmu.

Vzhľadom na spomenuté bolo tak potrebné preformulovať ustanovenie upravujúce trestné činy terorizmu v § 140b, tak aby bol zohľadnený nový koncept právnej úpravy terorizmu v rámci ktorého sa pôvodná skutková podstata trestného činu terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme rozdelila na viac samostatných skutkových podstát.

Vo vzťahu k vymedzeniu osobitného motívu spočívajúceho v úmysle spáchať doterajší trestný čin terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme podľa pôvodného znenia § 419 bolo potrebné podobne ako pri vymedzení trestných činov terorizmu prispôbiť znenie dotknutej časti ustanovenia tým spôsobom, aby bol zohľadnený nový koncept právnej úpravy terorizmu v rámci ktorého sa pôvodná skutková podstata trestného činu terorizmu rozdelila na viac samostatných skutkových podstát.

V súvislosti s vyššie uvedeným bolo potrebné taktiež rozšíriť definíciu teroristickej skupiny aj o trestné činy, tak ako ich definuje nový koncept, tak aby aj ich spáchanie bolo možné chápať ako jeden z definičných znakov teroristickej skupiny.

---

⁵⁶ Tamže

2.1 Úvaha nad počiatočným bodom počítania lehôt v prípade realizácie § 85 ods. 2

TP

Vo svetle vyššie načrtnutých skutočností chceme poukázať aj na situáciu, pri obmedzení osobnej slobody osoby pristihuje pri trestnom čine. V situácií, kedy je osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo bezprostredne po ňom inou osobou ako policajtom, musí byť bezodkladne odovzdaná príslušným orgánom. Od momentu odovzdania zadržaného, plyní lehota 96 hodín (iba v prípadoch terorizmu, inak 48 hodín), v rámci ktorej musí byť osoba obvinená a predvedená pred sudcu, ak existuje záujem na jej väzobnom stíhaní. V prípadoch, keď sa rozhoduje o vzatí obvineného do väzby, z časového hľadiska sa zadržanie stáva súčasťou väzby a sudca pri rozhodovaní musí skúmať, či bola dodržaná ustanovená lehota 96 hodín. Ak nebola, vedie to k negatívnemu rozhodnutiu vo väzbe a prepustení obvineného na slobodu. Otázkou zostáva, čo by spôsobil dlhší časový úsek než „bezodkladne“, teda viac ako by bolo potrebné pre odovzdanie zadržaného príslušnému orgánu. Môžeme polemizovať, či z pohľadu judikatúry a praxe ESLP by následné maximálne využitie lehôt v prípadoch terorizmu (keďže tie by sa počítali až od momentu odovzdania z hľadiska našej legislatívy) bolo súladné s pojmom „promptly“. Trestný poriadok výslovne vyžaduje, aby bola takáto osoba bezodkladne odovzdaná príslušnému orgánu. Tu možno dôvodiť, že ak by orgány priamo neboli zodpovedné za predĺženie času obmedzenia pred prevzatím zadržaného, teda za jej neodovzdanie „bezodkladne“, nemalo by to byť následne problematické pri využití celej stanovenej lehoty 96 hodín. Problematické by to bolo pre osobu, ktorá toto obmedzenie vykonala, pretože by sa mohlo v zmysle § 182 TZ jednať o pozbavenie osobnej slobody, no to nemá priamy súvis s procesnými lehotami zadržania. V prípadoch, kde ESLP akceptoval aj dlhšie obmedzenie osobnej slobody (prípady námorného pirátstva⁵⁷), objektívne predĺženie času obmedzenia

---

⁵⁷ Prípady ALI SAMATAR a ostatní proti Francúzsku zo 4. marca 2015, žiadosť č. 17110/10; 17301/10, prípad HASSAN a ostatní proti Francúzsku zo 4. marca 2015, žiadosť č. 46695/10; 54588/10;

V oboch prípadoch sa ESLP zaoberal deviatimi somálskymi sťažovateľmi, ktorí po únose registrovaných francúzskych plavidiel pri pobreží Somálska v roku 2008, boli následne zatknutí a držaní francúzskou armádou kým neboli dopravení na územie Francúzska, kde boli následne vzatí do policajnej väzby a stíhaní za pirátstvo. V oboch prípadoch, boli žiadatelia vzatí do policajnej väzby na dobu 48 hodín po ich príchode do Francúzska opätovne, namiesto toho, aby boli predvedení ihneď pred súdny orgán. Celkové obmedzenie osobnej slobody bolo v trvaní štyri dni a dvadsať hodín (prípady Ali) a šesť dní a šesťnásť hodín (prípady Hassan). ESLP zopakoval svoje stanovisko v rámci judikatúry v tom zmysle, že obdobie dvoch alebo troch dní predchádzajúce prvému predvedeniu pred sudcu neporušuje požiadavku promptnosti, avšak čl. 5 ods. 3 ECHR nebol koncipovaný, aby policajným orgánom vytváral príležitosť pre posilnenie ich kompetencie (možnosti) zosilniť vyšetrowanie, za účelom vznesenia obvinenia podozrivým osobám. Zo strany ESLP bolo poznamenané, že po privedení sťažovateľov na francúzske územie boli dodatočne umiestnení do policajnej väzby na dobu 48 hodín, namiesto toho, aby boli ihneď predvedení pred príslušného sudcu. Navyše neexistovalo nič, čo by mohlo ospravedlniť oneskorené predvedenie pred príslušného sudcu, ani v jednom z uvedených prípadov. Môžeme teda v skratke zhrnúť, že ESLP prihliada nielen na celkovú dĺžku obmedzenia osobnej slobody v rámci trestného konania, berie

slobody, nebolo pripísané na vrub štátnym orgánom, no vznikla požiadavka následného urýchleného predvedenia takejto osoby pred sudcu. Štátne orgány nemôžu ovplyvniť rozhodnutie jednotlivca, neodovzdať osobu bezodkladne do ich moci, pre účely realizácie väzobného stíhania. Na druhej strane by mali robiť všetko preto, aby aj v prípadoch terorizmu boli obvinené osoby čo najrýchlejšie predvedené pred sudcu. Ani v týchto prípadoch by nemalo prichádzať k využívaniu maximálnych zákonných lehôt. O to viac za takejto situácie.

Záver

Pozícia európskych krajín k zmenám a celkovému oslabovaniu zásad trestného práva, na ktorých je postavená filozofia boja proti terorizmu najmä anglo-amerických štátov, je negatívna. Najmä z Rady Európy výraznejšie zaznela neistota, aby boj proti terorizmu nevedol k porušovaniu ľudských práv. Na základe týchto obáv dňa 15.7.2002 bolo prijaté usmernenie (guidelines) Výboru ministrov Rady Európy o ľudských právach a boji proti terorizmu.⁵⁸ Tento dokument vychádza z Európskeho dohovoru, judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a z ďalších medzinárodných dokumentov.⁵⁹ Z hľadiska trestnoprávneho usmernenie pripomína, že všetky opatrenia, ktoré štáty prijímajú v boji proti terorizmu, musia byť zákonné a musia vychádzať tiež zo zásad legality a proporcionality. Každé obmedzenie ľudských práv teda musí byť čo najpresnejšie vymedzené, nutné a primerané vzhľadom k sledovanému cieľu. Viaceré krajiny EÚ rozšírili právomoci bezpečnostných a spravodajských služieb, vrátane takzvaného masového dohľadu. Právomoci umožňujúce masový dohľad boli udelené alebo rozšírené v Spojenom kráľovstve, Francúzsku, Nemecku, Poľsku, Maďarsku, Rakúsku, Belgicku a Holandsku, kde okrem iného umožňujú sledovanie a prístup k údajom miliónov ľudí.

Všetky právne úpravy zaraďujú terorizmus medzi najzávažnejšie formy protispoločenskej činnosti a nie je sporu o tom, že proti nemu je nutné bojovať dostatočne účinnými prostriedkami. Zároveň však je potrebné mať neustále na zreteli, že ani preventívne a represívne opatrenia proti terorizmu nesmú byť dôvodom pre porušovanie medzinárodných

---

v úvahu aj iné druhy jej obmedzenia, ktoré predchádzajú inštitútom trestného práva, akým je napríklad zadržanie. Ak teda bol obvinený prvotne obmedzený na svojej osobnej slobode (disciplinárnymi, správnyimi či inými prostriedkami) a následne došlo ku kontinuite tohto obmedzenia, ale už na základe prostriedkov trestného práva (zadržanie, zatknutie, policajná väzba atď.) požiadavka promptnosti predvedenia pred súdnu kontrolu v zmysle čl. 5 ods. 3, sa značne sprísňuje s ohľadom na časové vymedzenie pojmu „promptly“. Nie je teda možné realizovať v takýchto prípadoch ešte dodatočné obmedzenie v rozsahu ďalších 4 dní. Momentom, od ktorého plynie počítanie štvordňovej lehoty je faktický moment obmedzenia osobnej slobody osoby podozrivej z trestných činov terorizmu.

⁵⁸ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Human Rights and the fight against terrorism

⁵⁹ Bellelli, R.: The Council of Europe. In: Nesi, G.: *International Cooperation in Counter- terrorism*, s. 141- 142

štandardov ľudských práv, prípadne „zmäkčovať“ základné zásady trestného konania, na ktorých sú postavené súdne systémy a ktoré garantujú princípy právneho štátu. Príkladom môžu byť zvláštne vojenské tribunály USA pre súdenie cudzincov obvinených z účasti na terorizme alebo prijímanie špeciálnych, veľmi tvrdých protiteroristických zákonov v anglosaských krajinách (napr. USA, Spojené kráľovstvo, Austrália), ktoré umožňujú obchádzanie štandardných procesných postupov zabezpečujúcich ich nezneužívanie.

Z trestnoprávneho hľadiska a z dôvodu dosiahnutia úplnej transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/80 z 15. marca 2017 o boji proti terorizmu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/475/SVV a mení rozhodnutie Rady 2005/671/SVV by sa malo novelizovať aj ustanovenie § 3 zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zákonodarca akoby úplne zabudol na tento zákon v legislatívnom návrhu novelizácie Trestného zákona, a tak nastáva situácia, kedy zákon č. 297/2008 Z. z. ako (*lex specialis*) k Trestnému zákonu v § 3 ods 1 písm a) vymenúva skutkové podstaty trestných činov, ktoré od 1.7.2018 náš Trestný zákon nebude poznať.

Zoznam literatúry

- IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť*. 1. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r.o., 2006.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 968 s.
- MADLIAK, Jozef a kol. *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. 1.vyd. Košice: Vydavateľstvo UPJŠ, 2006. 456 s.
- CRAWSHAW, Ralph, DEVLIN, Barry, WILLIAMSON, Tom. *Human Rights and Policing – Standards for Good Behaviour and a Strategy for Change*. Kluwer Law International, 1998.
- LOFTUS, F. Elizabeth. *Eyewitness Testimony*. London: Harvard University Press, 1979. 272 s.
- MARTÍNEZ, Eugenio Fríaz. Svedecký dôkaz, znalecký dôkaz. In *Seminár v rámci spoločného vzdelávania policajtov, prokurátorov a sudcov v oblasti boja proti korupcii*. Omšenie, 20. – 22. 3. 2002.

MATHERN, Vladimír. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. 1. vydanie. Bratislava: Obzor, 1984. 229 s.

McSHERRY, Bernadett. The Introduction of Terrorism- Related Offences in Australia: Comfort or Concern? *Psychiatry Psychology and Law*, 2005, roč. 12, č. 2, s. 279-288.

REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Vydání 1. Praha: ORAC, 2002. 263 s.

REPÍK, Bohumil. K přípustnosti důkazu získaného nelidským a ponižujícím zacházením a k právu neobviňovat sebe samého. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 2/2007.

STRÉMY, Tomáš. 11 of September and its consequences in Australian law. *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v Bratislave 23. a 24 novembra 2006 na tému „Terorizmus a medzinárodne právo, BVŠP, 2007*.

SYROVÝ, Ivan. Použitie nezákonne získaného dôkazu v trestnom práve. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2007, roč. 131, č. 3, s. 7-14.

ŠTURMA, Pavel, NOVÁKOVÁ, Jana, BÍLKOVÁ, Veronika. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. Praha: C.H.Beck, 2003. 362 s.

WILLIAMSON, Tom M. *Suspicion and Silence: the Right to Silence in Criminal Investigations*, Blackstone: Press, London, 1994.

Doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.

Právnická fakulta

Katedra trestného práva a kriminológie

Trnavská univerzita v Trnave

Kollárova 10

917 01 Trnava

Slovenská republika

adrian.jalc@truni.sk

UPLATNENIE ZÁSADY OPORTUNITY V PRÍPRAVNOM KONANÍ

JAROSLAV KLÁTIK

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá uplatnením zásady oportunity v trestnom konaní. Autor sa venuje zásade oportunity nazývanej aj zásada účelnosti, ktorá býva považovaná za výnimku zo zásady legality, alebo dokonca za jej protiklad. Princíp oportunity v praxi znamená, že napriek existujúcemu podozreniu zo spáchania trestného činu je možné na základe úvahy príslušného trestného orgánu upustiť od stíhania. Rozhodovanie o tom, či bude zahájené trestné konanie je v tomto prípade teda zverené do rúk prokurátora. Princíp oportunity umožňuje prokurátorovi, aby sa výrazne odchýlil od požiadaviek na procesné prejednanie trestného činu pred súdom v prípade, kedy by aplikácia danej normy bola v danom konkrétnom prípade nespravodlivá. Prokurátor je však vo svojej voľnej úvahe obmedzený z dôvodu, aby nedochádzalo k ľubovôli. Prax v tomto ohľade ponúka najrôznejšie obmeny uplatnenia verejného záujmu ako kritéria princípu oportunity.

Kľúčová slova

Zásada oportunity, zásada legality, trestné konanie, nestíhatel'nosť, obžaloba, prokurátor, spoločenská nebezpečnosť, materiálna protiprávnosť, korektív.

Abstract

The contribution deals with the application of the principle of opportunity in criminal proceedings. The author addresses the principle of opportunity, also called the principle of effectiveness, which is considered to be an exception to, or even contradiction to, the principle of legality. The principle of opportunity in practice means that, in spite of the existing suspicion of committing a crime, it is possible, based on the reasoning of the competent criminal authority, to abandon the prosecution. In this case, the decision on whether to initiate criminal proceedings is then entrusted to the prosecutor. The Opportunity Principle allows the Prosecutor to significantly deviate from the requirements of a procedural negotiation of a crime before a court

in case the application of a given standard would be unfair in the particular case. The prosecutor, however, is limited in his discretion, in order to avoid any misunderstanding. Practice in this respect offers a wide range of variations in the application of public interest as criteria of the principle of opportunity.

Key words

Principle of opportunity, principle of legality, criminal proceedings, impassability, prosecution, prosecutor, social danger, material unlawfulness, corrective.

Úvod

Je zřejmé, že slovenské trestné konanie je postavené na tradičnej zásade zákonnosti, existovali v minulosti aj zásady protikladné, teda oportunity. Niekedy sa tiež hovorí o zásade účelnosti a v anglo-americkéj terminológii o tzv. "Prosecutorial discretion". Oproti zásade zákonnosti Trestný poriadok umožňuje prokurátorovi podľa svojho uváženia rozhodnúť, že nezačne trestné stíhanie, resp. nepodá obžalobu napriek tomu, že zhromaždil dostatok dôkazov a v ceste tradičného bežného trestného konania nestojí žiadna zákonná prekážka. Rozlišuje sa pritom princíp oportunity vyjadrený v pozitívnom, alebo negatívnom zmysle. Princíp oportunity v pozitívnom zmysle znamená voľnosť úvahy, či stíhať, alebo nestíhať konkrétnu osobu. Princíp oportunity v negatívnom zmysle znamená možnosť z dôvodu verejného záujmu upustiť od stíhania, či obžaloby, hoci je prokurátor zásadne viazaný zásadou zákonnosti. V jednotlivých štátoch sa prístup k obom zásadám líšia, avšak obe sú prijímané ako legitímne. Oproti zásade zákonnosti, ktorej výhodou je zabezpečenie rovnosti pred zákonom, predstavuje zásada oportunity možnosť "odbremenenia" orgánov činných v trestnom konaní, prípadne urýchlenie trestného konania. Pokiaľ je trestané každé porušenie práva bez ohľadu na verejný záujem, strácajú trestné činy svoj výnimočný charakter a môžu sa tak stať správaním spoločensky prijateľným. "Voľná úvaha" tak zabraňuje nežiaducim účinkom prísneho dodržiavania princípu zákonnosti. Určitým stupňom "voľnej úvahy", umožňujúcej použitie abstraktnej právnej normy na konkrétnu situáciu, sú nadané vo väčšej, či menšej miere v podstate všetky štátne orgány.⁶⁰ Jedná sa o tradičné nástroje realizácie práva vychádzajúce z jeho samotnej povahy. Rovnako ako si nemožno predstaviť právo bez možnosti slobodného uváženia, nemožno ani pripustiť voľnú nelimitovanú úvahu, pretože by išlo o úvahu neprípustnú ľubovôli. Istou mierou voľnej úvahy tak majú orgány činné v trestnom konaní a

---

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 403.

vlastne aj ďalšie subjekty, ktoré sa podieľajú na systéme trestnej spravodlivosti, ako je probačný a mediačný úradník, Zbor väzenskej a justičnej stráže, obhajca obvineného, čím prispievajú k vytváraniu praktickej trestnej politiky, ktorá je výsledkom výberu a stanovenia priorít, rovnako ako vzájomné koexistencie medzi nimi. Princíp oportunity však zďaleka nie je len spôsob slobodného uváženia prokurátora, teda možnosť odklonenia sa od určitého rozhodnutia. Z určitého hľadiska možno za prejav oportunity považovať aj príklady, kedy je určitý postup prokurátora zákonom stanovený ako povinný. Vymedzenie zásady oportunity, je teda oveľa zložitejšie. Napríklad M. Cieślak, poľský právny teoretik, rozlišoval dve formy oportunity, a to oportunity pravú a nepravú (Oportunizm właściwe a niewłaściwy). Prvý prípad, teda oportunity pravej, umožňuje nestíhať tie trestné činy, u ktorých sa nezistí verejný záujem na ich stíhanie bez ohľadu na závažnosť trestného činu. Ide tak o situácie, kedy prevažuje iný, silnejší spoločenský záujem, akým môže byť národná bezpečnosť, zahranično-politické záujmy, či ochrana mandátu člena zastupiteľského zboru. Za prejav pravej oportunity tak možno považovať napríklad vyňatie osôb požívajúcich výsady a imunity podľa zákona alebo medzinárodného práva. Tieto inštitúty potom z dôvodu silného spoločenského záujmu bývajú upravené zákonom ako obligatórne. Na druhej strane oportunita nepravá spája možnosť nezačatia alebo zastavenia trestného stíhania so závažnosťou každého konkrétneho trestného činu. V tomto prípade sa vychádza z predpokladu, že ak konkrétny čin nedosahuje určitú závažnosť alebo škodlivosť, nie je daný záujem na jeho stíhanie. Každé trestné konanie totiž zaťažuje orgány činné v trestnom konaní a stojí nemalé finančné prostriedky.

1. Podstata zásady oportunity

Trestné stíhanie v „drobných“ veciach (menej závažných) popiera výnimočný charakter trestného práva. Rozlíšenie oportunity možno vyvodiť z dôvodov, z ktorých táto zásada vychádza a ktoré uvádza napríklad doc. JUDr. Jiří Pipek, CSc.⁶¹:

1. systémová oportunita, stojaca na dôvodoch absolútnych, ktorými nazývame situácie, keď absentuje verejný záujem na potrestanie trestného činu,

2. relatívna oportunita opierajúci sa o dôvody relatívne, čo sú naopak prípady, keď uložený alebo očakávaný trest alebo iné opatrenia, či postih za iný trestný čin možno vzhľadom na závažnosť posudzovaného činu považovať za dostačujúci,

---

⁶¹ PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*, roč. 2004, č. 11. s. 309.

3. oportunita vychádzajúca z dôležitého štátneho alebo spoločenského záujmu, akým môže byť národná bezpečnosť alebo boj s organizovaným zločinom (napr. inštitút spolupracujúceho obvineného),

4. oportunita v prípadoch uspokojenia materiálneho trestného nároku inak, kde sa zaraďujú tzv. odklony v trestnom konaní.

Podstatou zásady oportunity v trestnom konaní je to, že prokurátor nemusí iniciovať trestné stíhanie a podať obžalobu na obvineného, a to aj keď voči nemu existuje dostatok usvedčujúcich dôkazov. Pre úvahu, či stíhať, resp. nestíhať určitého páchatel'a za jeho skutok, je určujúca kategória verejného záujmu (public interest). Verejný záujem sa môže vzťahovať napríklad na záujmy poškodených trestným činom, či na záujmy národnej bezpečnosti. Z uvedeného vyplýva, že princíp oportunity musí byť bezprostredne spojený so zásadou voľnej úvahy (discretion). Zásada oportunity resp. princíp účelnosti je idea, podľa ktorej je konanie začaté, je v ňom pokračované alebo dokončené len v prípade, že je to účelné. Opakom je princíp legality. Táto zásada – inak nazývaná i zásada účelnosti, býva považovaná za výnimku zo zásady legality, alebo dokonca za jej protiklad. Princíp oportunity v praxi znamená, že napriek existujúcemu podozreniu zo spáchania trestného činu je možné na základe úvahy príslušného trestného orgánu upustiť od stíhania. Rozhodovanie o tom, či bude začaté trestné stíhanie je v tomto prípade teda zverené do rúk prokurátora, resp. policajta. Podľa názoru doc. JUDr. Jiřího Pipeka, CSc. pri viazanosti polície touto zásadou ide iba o viazanosť sekundárnu v súvislosti s postupom podľa zásady oficiality. Podľa jeho názoru polícia nie je orgánom, ktorý by mal uplatňovať zásadu oportunity a rozhodovať o existencii trestnoprávneho nároku a jeho realizácii pretože je iba orgánom pomocným vo vzťahu k prokurátorovi. Princíp oportunity umožňuje prokurátorovi, aby sa výrazne odchyľil od požiadaviek na procesné prejednanie trestného činu pred súdom v prípade, kedy by aplikácia danej normy bola v danom konkrétnom prípade nespravodlivá. Prokurátor je však vo svojej voľnej úvahe obmedzený z dôvodu, aby nedochádzalo k ľubovôli. Prvky oportunity majú vo všeobecnosti stále viac vzostupný trend.⁶² V teórii trestného práva procesného sa používa aj termín nová expanzívna oportunita. Jej cieľom má byť uľahčenie boja s kriminalitou pomocou istej protihodnoty, ktorú poskytujú trestné orgány obvinenému, napr. v kontexte inštitútu spolupracujúceho obvineného. Tu prevládajú názory, že ide o obchod s legalitou a jeho výsledkom je potom nerovnosť

---

⁶² FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba*. Díl první- historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby - Příručky ministerstva spravedlnosti, sv. 62. Praha: Institut ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, s. 183.

v zaobchádzaní s obvineným, nerovnomerné použitie práva, či presunutie rozhodovania z konania pred súdom do prípravného konania. Tieto prejavy nerovnosti nakoniec teda podľa prof. Dr. Thomasa Weigenda vyvolávajú všeobecnú nedôveru v právo, nespravodlivé rozhodnutia a teda neakceptovanie trestnej justície.⁶³ Napriek tomu pod systémovou oportunitou sa rozumejú správnejšie pohnútky jej uplatňovania, pretože trestné konanie nemá byť primárne cieľom trestného nároku, ale má byť jeho prostriedkom realizácie a takisto prostriedkom realizácie všeobecných hodnôt právneho štátu a ľudských práv. V tejto súvislosti teda vystupuje do popredia verejný záujem na stíhaní páchatel'a ako kritérium uplatnenia tejto zásady.⁶⁴

2. Motívy pre zakotvenie princípu oportunity

Základné motívy pre všeobecné zakotvenie princípu oportunity vyjadril Cieślak⁶⁵ formuláciou týchto troch skupín motívov:

- a) motív procesný – neefektívnosť konania a neodôvodnenosť nákladov na konanie v bagatel'ných veciach,
- b) motív zmiešaný – angažovanie procesných orgánov vo veľmi bagatel'ných veciach by vytváralo pocity disproporcie a znižovalo by vážnosť výkon spravodlivosti,
- c) motív hmotnoprávny - použitie trestne-súdnej represie v prípade bagatel'ných činov by sa minulo s účelom trestu a mohlo by mať dokonca zo všeobecného pohľadu škodlivé dôsledky.⁶⁶

Dôvody oportunity možno rozčleniť na :

- a) absolútne : absolútnym dôvodom by mal byť chýbajúci verejný záujem – ako to vyplýva z podstaty materiálneho trestného nároku. Neprítomnosť verejného záujmu neopodstatňuje materiálny a ani procesný trestný nárok. Pri absolútnom dôvode oportunity sa hovorí o systémovej oportunitate,
- b) relatívne : od trestného stíhania je možné upustiť v prípade, kedy už uložený alebo očakávaný trest alebo už uložené alebo očakávané opatrenie, popr. iný (i netrestný)

---

⁶³ WEIGEND, T. Das „Opportunitätstprinzip“ Zwischen Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)*. 1997, s. 110 -117.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013, s. 190.

⁶⁵ CIEŚLAK, Marian. *Polska procedura karna: podstawowe założenia teoretyczne*. Wyd. 1. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1971, s. 269.

⁶⁶ PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 11. s. 309.

sankčný postih za iný čin, je možno s ohľadom na závažnosť posudzovaného činu považovať za postačujúci, poprípade i s ohľadom na iné skutočnosti,

c) prednostný štátny alebo spoločenský záujem – napr.:

- začatie trestného konania by spôsobilo štátu veľkú škodu – v Nemecku § 153d StPO SRN upustenie od stíhania v prípade deliktov na ochranu štátu
- „korunný“ (štátny) svedok, resp. spolupracujúci obvinený – tu je možné zvoliť ako procesnoprávne, tak aj hmotnoprávne riešenie, poprípade kumuláciu oboch
- účinná ľútosť – hmotno-právna oportunita v prípade vybraných činov.

d) uspokojenie materiálneho trestného nároku iným spôsobom – sú sem zaradované podľa odklony. Je prirodzené, že odklonom v trestnom konaní nejde o prejav oportunity v pravom zmysle slova, pretože verejný záujem na trestnom stíhaní v prípade odklonov nezaniká iba sa oslabuje i keď v prípade schválenia zmieru dochádza o obligatórnemu zastaveniu trestného stíhania. Zásada oportunity teda ako už bolo naznačené môže byť vyjadrená v pozitívnom i negatívnom zmysle, teda dôležitým aspektom je, či prokurátor zásadne používa voľnú úvahu pri tom či má podať obžalobu alebo nie. Povinnosť žalovať je v tomto prípade teda výnimkou z tohto pravidla. Pri negatívnej aplikácii je prokurátor zásadne povinný žalovať, ale môže z dôvodu verejného záujmu alebo z iného dôvodu od podania obžaloby upustiť. Ak teda upustí od žaloby je povinný toto svoje rozhodnutie odôvodniť.⁶⁷ Takisto ako pri zásade legality, aj aplikácia zásady oportunity súvisí s trestnou politikou krajiny.⁶⁸ Zásada oportunity bývala aplikovaná vo všeobecnosti viac v krajinách s trhovým hospodárstvom. Momentálne zásada oportunity platí napr. v Anglicku a Walese, v Škótsku, v Belgicku, Švédsku, Francúzsku, Holandsku. Ponecháva sa teda v týchto štátoch na voľnom uvážení verejnej žaloby za určitých podmienok posúdiť či je v konkrétnej veci daný záujem na trestnom stíhaní alebo nie.

3. Spoločenská nebezpečnosť a materiálna protiprávnosť pri posudzovaní oportunity v trestnom konaní

Spoločenská nebezpečnosť aj materiálna protiprávnosť sú obe určitým prejavom materiálneho bezprávia a obe pochádzajú z prostredia pozitivistickej školy. Predpokladajú rovnaké dôvody, pre ktoré niektoré ľudské jednanie zákonodarca postihuje trestom. Obidve

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1.vyd. Praha: Codex Bohemia, 1999. s. 135.

⁶⁸ SOLNAR, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Novatrix, 2009. s. 102.

môžu byť znevážené, pokiaľ na ich obsahovú stránku kladú požiadavky nedemokratické spoločenské systémy. Rozlišovanie medzi spoločenskou nebezpečnosťou a materiálnou protiprávnosťou má zmysel iba z hľadiska hmotno-právneho, resp. procesného chápania korektívu, inak v zásade ide o zhodné vyjadrenia materiálnej stránky trestného činu. Trestné právo v demokratických krajinách používajúce formálnu a materiálnu protiprávnosť trestného činu dosahuje ten istý výsledok aký je pri hmotno-právnom zakotvení spoločenskej nebezpečnosti, aj keď v procesnom rámci pripúšťa širokou mierou tzv. princíp procesnej oportunity, ktorý dovoľuje nestíhať trestný čin, ak sa to nejaví vhodným.⁶⁹ Korektívy sa nachádzajú v oboch zmienených systémoch, aj keď sú vyjadrené odlišným spôsobom. Poňatie trestného činu s presným a chceným obmedzením materiálnej protiprávnosti nepripúšťa, aby rozhodujúci orgán urobil záver, že nejde o trestný čin. Preto sa pri odstraňovaní „tvrdosti“, „prísnosti“ zákona musí dovoľávať procesného ustanovenia o tom, že tento trestný čin nebude stíhať, zatiaľ čo poňatie, ktoré sa opiera o spoločenskú nebezpečnosť umožňuje plne uplatniť hmotno-právny korektív bez únikov do práva procesného. Pri vyjadrení materiálneho korektívu cez spoločenskú nebezpečnosť, resp. škodlivosť, trestuhodnosť a iné sa nám ponúka možnosť vyriešiť nestíhanie páchatel'a cez hmotné právo konštatovaním, že skutok nedosahuje dostatočnú mieru spoločenskej nebezpečnosti (škodlivosti, atď.) a preto o trestný čin hľadiska trestného práva hmotného vôbec nejde, čo je dôvodom na nestíhanie páchatel'a. Týmto spôsobom sa krajiny, ktorých trestné konanie je ovládané zásadou legality a vychádzajú z materiálneho poňatia trestného činu, snažia docieľiť obdobného výsledku ako krajiny, ktoré aplikujú zásadu oportunity a vychádzajú z formálneho poňatia trestného činu. Pri formálnom poňatí s použitím materiálnej protiprávnosti sa možnosť nestíhania presúva do oblasti práva procesného pomocou aplikácie zásady oportunity, pričom o trestný čin ide a dôvodom pre nestíhanie páchatel'a sa stane nedostatok verejného záujmu, resp. neúčelnosť alebo nevhodnosť tohto trestného stíhania na základe procesného práva. Procesno-právne zakotvenie zásady oportunity i ustanovenie materiálnych korektívov v hmotnom práve má v konečnom dôsledku teda rovnaký výsledok pre páchatel'a a tým je nestíhanie trestného činu, aj keď sa toto procesno-právne zakotvenie oportunity a materiálny korektív v hmotnom práve líšia v dôvodoch pre toto nestíhanie. V systémoch uplatňujúcich zásadu legality a vychádzajúcich z materiálneho poňatia trestného činu plnia teda materiálne korektívy v hmotnom práve obdobnú funkciu ako procesno-právna oportunita v systémoch ovládaných zásadou oportunity a vychádzajúcich z formálneho poňatia trestného činu.

---

⁶⁹ PIPEK, Jirí. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 4. s. 309.

4. Odklony ako prejav zásady oportunity v negatívnom ponímaní

Ako už bolo povedané, odklony v trestnom konaní nezabavujú viny obvineného, ale jeho vinu zmiernujú, resp. oslabujú trestnú zodpovednosť. Napriek tomu v teórii trestného práva procesného odklony v trestnom konaní sú prejavom uplatnenia zásady oportunity najmä preto, že prokurátor neuplatní zásadu legality v podobe spracovania a podania obžaloby, bez ohľadu na policajtov návrh na podanie obžaloby, ale rozhodne sa odchyliť od tohto spôsobu tradičného, resp. bežného spôsobu trestného konania a vec vybaviť bez nariadenia hlavného pojednávania. Teda sú viaceré názory, či odklony majú byť spájané so zásadou oportunity alebo s touto zásadou nesúvisia, alebo súvisia len okrajovo. Každopádne zásada oportunity je protikladom k zásade oportunity, ktorá z úradnej povinnosti ukladá prokurátorovi povinnosť stíhať všetky trestné činy, teda za tým účelom aj podať obžalobu, podávať riadne opravné prostriedky, navrhovať a vykonávať dôkazy. V tomto kontexte sa pokúsi nestíhať trestný čin v ďalšom štádiu a pokúsiť sa vyriešiť vec bez dokazovania na hlavnom pojednávaní. Možno súhlasiť s teoretickými názormi, že aplikácia zásady oportunity v trestnom konaní sa od odklonov líši vo verejnom záujme na stíhaní. Pri odklonoch verejný záujem na trestnom stíhaní je iba oslabený, nevymizne, no pri aplikácii oportunity, tento verejný záujem na trestnom stíhaní vôbec neexistuje. Každopádne vždy určité súvislosti medzi inštitútmi možno hľadať v jednotlivých definíciách, ktoré môžu byť rôzne. Tým, že prokurátor nestíha trestné činy, uplatňuje protiklad zásady legality v trestnom konaní. Pokúsi sa o procesnú alternatívu k potrestaniu páchatel'a, samozrejme ak nepočítame aj konanie o dohode o vine a treste a trestný rozkaz, ktoré teória slovenského trestného práva procesného považuje tiež za odklony.⁷⁰ Pri odklonoch je stanovená istá forma sankcie, pričom pri aplikácii zásady oportunity sa k sankcii ani nedostávame, pretože trestné stíhanie nie je účelné z hľadiska verejného záujmu. Pri historickom exkurze k vzniku odklonu nemožno nespomenúť určité medzníky v celosvetovom meradle, ktoré mali vplyv na úvahy o nestíhaní páchatel'ov a odchylení sa od bežného spôsobu trestného konania. Ide o rezolúciu VII. kongresu Organizácie spojených národov o prevencii zločinnosti a zaobchádzaní s páchatel'mi, kde sa inicioval výskum problematiky nestíhania páchatel'ov a tiež odklonu od štandardného trestného konania.⁷¹ Otázkami potupu voči zločinnosti sa zaoberali mnohé odborné inštitúcie, no najmä Medzinárodná spoločnosť pre trestné právo (AIDP). Otázky súvisiace s odklonmi sa

⁷⁰ KLÁTIK, Jaroslav. *Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania*. Banská Bystrica, 2010, s. 138.

⁷¹ NEZKUSIL, Jiří. Odklon v trestním řízení. *Karlovarská právní revue*, VŠ Karlovy Vary, o.p.s., 2005, ročník 1, č. 2, s. 33. NEZKUSIL, Jiří., SUCHÝ, Oldřich. Mezinárodní kongres trestního práva v Káhiře. *Aktuální problémy kriminologie VI, Praha, VÚK při Generální prokuratuře ČSSR*, 1987, s. 88.

v zahraničí objavili už koncom sedemdesiatych rokov. Potreba účelového odbremenenia orgánov činných v trestnom konaní od vybavovania niektorých menej závažných trestných činov a zefektívnenia trestného procesu taktiež pravidelne zaznievala na medzinárodných kongresoch trestného práva (AIDP), a to už od roku 1979, keď sa konal XII. kongres v Hamburgu. Prípady, ktoré by boli vhodné k mimosúdnu vybaveniu boli potom formulované hlavne na XIII. kongrese, ktorý sa konal 1.-7. októbra 1984 v Káhire (Egypt) v tretej sekcii venovanej odklonu od bežného spôsobu konania v trestnej veci. Helsinský inštitút OSN pre prevenciu zločinnosti a jej kontrolu uskutočnil v otázke nestíhania a využitia odklonu v trestnom konaní rozsiahly výskum, ktorého výsledky boli prezentované v dňoch 22.-24. marca 1986 na seminári venovanom problematike nestíhania v Európe. Práve uvedená rezolúcia kongresu Medzinárodnej spoločnosti pre trestné právo (AIDP) a materiály s výsledkami výskumu Helsinského inštitútu OSN pre prevenciu zločinnosti a jej kontrolu mali zásadný význam pre ďalšie úvahy o možnosti zavedenia odklonov do mnohých európskych právnych systémov. Pri vypracovávaní rôznych foriem odklonov a zjednodušených konaní sa vyžadovalo i dodržiavanie doporučenia Výboru ministrov členských štátov Rady Európy vo veci zjednodušených konaní č. R (87) 18, ktoré bolo prijaté 17. septembra 1987.⁷² Toto doporučenie obsahuje päť foriem vybavenia trestnej veci mimo hlavného pojednávania. Ide o podmiennečné zastavenie trestného stíhania alebo odloženie veci, v ktorej sa vykonáva vyšetrovanie, skrátene písomné konanie, zmier, zjednodušené konanie, prehlásenie viny a dohodovacie konanie (plea of guilty, plea bargaining). Odklon predstavuje alternatívu trestného konania pred súdom, teda skončenie trestnej veci bez toho, aby bolo nariadené hlavné pojednávanie. Okrem toho je výrazom diferenciacie trestnej zodpovednosti a súčasne aj výrazom diferenciacie a racionalizácie trestného stíhania. Táto diferenciacia trestnej zodpovednosti má odraz aj v hospodárnosti trestného konania. Použitie odklonu v prípadoch, ktoré by inak museli byť prejednané v konaní pred súdom nie je samoúčelné, ale je prostriedkom k dosiahnutiu cieľa, keďže odklon má dôležitú úlohu v prevencii a kontrole kriminality.⁷³ Využitie odklonov umožňuje v slovenskom právnom prostredí istú diferenciaciu procesných foriem riešenia trestnej činnosti. V trestných veciach skončených týmito spôsobmi nie je vydané rozhodnutie o vine a treste v bežnom hlavnom pojednávani a teda nedochádza

---

⁷² ŠÁMAL, Pavel. Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (diversion) de lege ferenda. *Časopis pro právní vědu a praxi*, č. 4, 1994, s. 122.

⁷³ SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. *Trestní právo*. Orac, 1991, č. 3, s. 248.

k odsúdeniu páchatel'a⁷⁴, i napriek tomu nemožno hovoriť o dekriminalizácii. Použitím odklonu ide o tzv. efektívnu reakciu trestného súdnicstva za porušenie všeobecne záväzných predpisov a obvineného nezavazuje trestnej zodpovednosti za spáchaný trestný čin. Trestná politika Slovenskej republiky pri využití odklonov pritom dbá o dostatočnú ochranu právnych a spoločenských vzťahov, ktoré boli v dôsledku spáchania trestného činu narušené. Vychádza tak z toho, že k naplneniu zmyslu trestnej spravodlivosti nie je potrebné za každú cenu vykonanie formálneho trestného konania končiaceho rozhodnutím o vine a treste. Prednosťou použitia odklonov oproti materiálnej dekriminalizácii spočíva v tom, že na jednej strane trestnosť správania sa páchatel'a pri spáchaní trestného činu zostáva zachovaná a na strane druhej, použitie odklonu nevylučuje možnosť vykonania riadneho (štandardného) trestného konania v prípade, že sa ním nepodarí dosiahnuť vhodné spoločensky akceptovateľné riešenie. V tom prípade sa z odklonu v trestnom konaní stáva alternatívny trestno-procesný spôsob riešenia trestnej veci. Odklony vytvárajú priestor pre potlačenie primárne represívneho prístupu k trestnoprávnemu posudzovaniu trestnej činnosti. Ich prínosom je predovšetkým to, že znižujú zaťaženie trestných súdov nielen v oblasti drobnej kriminality, ale i závažnej kriminality. Tým, že sa trestná vec vyrieši bez nariadenia hlavného pojednávania má vplyv i na lacnejší výkon trestnej spravodlivosti.

Rekodifikácia slovenského Trestného poriadku a nadobudnutie jeho účinnosti dňa 1.1.2006 umožnila rozdeliť odklony v trestnom konaní do troch skupín:

- a) Odklony v dôsledku presadenia zásady oportunity a reparačného prvku. Do prvej skupiny sú zaradené inštitúty, ktoré sa uplatnia v tých prípadoch, keď trestný čin je najmä konfliktom medzi obvineným a poškodeným, pričom záujem na urovaní ich vzájomných vzťahov má prednosť pred záujmom štátu na odsúdení páchatel'a. Tieto odklony sú tak aj alternatívou k potrestaniu. Hlavným účelom tejto skupiny odklonov je zabezpečiť lepšie uplatnenie práv zo strany poškodeného. Poškodený má možnosť zbaviť sa právnej neistoty a páchatel' sa aktívne zúčastňuje na odstraňovaní následkov svojho protiprávneho konania. Táto skupina odklonov smeruje k naplneniu účelu trestného konania nielen jednoduchším, reparačným, ale zároveň výchovným spôsobom. Tieto odklony sú alternatívou k potrestaniu páchatel'a. Patrí sem: podmienené zastavenie trestného stíhania a zmier.

---

⁷⁴ výnimkou sú: trestný rozkaz a dohoda o vine a treste. Trestným rozkazom bez toho, aby bolo nariadené hlavné pojednávanie možno uložiť trest odňatia slobody, súčasťou schválenej dohody o vine a treste je dohoda o výške trestu odňatia slobody. Trestný rozkaz a dohoda o vine a treste majú formu odsudzujúceho rozsudku.

- b) Odklony v dôsledku zásady oportunity a spolupráce s orgánmi činnými v trestnom konaní. Touto skupinou vytvoril zákonodarca procesné podmienky alternatívneho skončenia trestnej veci v prípadoch trestných činov, ktorými bol vo vysokej miere dotknutý verejný záujem a záujem štátu na objasnení takýchto činov (najzávažnejších foriem trestnej činnosti) a zistenie alebo usvedčenie ich páchatel'ov prevyšuje záujem trestne stíhať a postihnúť takého obvineného, ktorý sa významnou mierou pričínil o ich objasnenie, zistenie alebo usvedčenie. V tomto prípade ide o alternatívu k potrestaniu páchatel'a. Patrí sem: podmiennečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného.
- c) Odklony v dôsledku vedomého vzdania sa práva na rovnosť zbraní spravodlivého procesu. Konanie o dohode o vine a treste spolu s trestným rozkazom, tvoria tretiu skupinu odklonov. Tieto trestno-procesné inštitúty však nie je alternatívou potrestania, pretože konanie vyústi do uloženia trestu. Trestný rozkaz umožňuje samosudcovi, resp. i sudcovi pre prípravné konanie zjednodušiť postup súdu vo veciach, ktoré sú skutkovo a právne jednoduchšie. Tým, že proti trestnému rozkazu nebol podaný odpor, obvinený sa vedome vzdal svojho práva na rovnosť zbraní v kontradiktórnom súdnom konaní. Rovnako, ak sa obvinený prizná k trestnému činu, uzná vinu v celom rozsahu s cieľom uzavrieť návrh na dohodu o uznaní viny a prijatí trestu, aby sa tak vyhol procesne náročnému hlavnému pojednávaniu, vzdáva sa svojho práva na rovnosť zbraní spravodlivého procesu.

Záver

Uplatnenie oportunity je viazané na dosiahnutie účelu trestného konania. Pojem účel trestného konania nám predstavuje znenie § 1 Trestného poriadku, podľa ktorého Trestný poriadku pravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb. Trestné konanie má pôsobiť k upevňovaniu zákonnosti, k predchádzaniu a zamedzovaniu trestnej činnosti, k výchove občanov v duchu dôsledného zachovávanía zákonov a pravidiel občianskeho spolužitia a aj čestného plnenia povinností ku štátu a spoločnosti. Tieto ďalšie funkcie majú predovšetkým povahu individuálnej a generálnej prevencie, čo teda znamená dosiahnutie obdobného účelu aký má plniť trest. To znamená, že pokiaľ tento účel bol v danom konkrétnom prípade dosiahnutý vzhľadom ku všetkým okolnostiam prípadu, je možné trestné stíhanie zastaviť.

Oportunita je formulovaná fakultatívne, to zn. že prokurátor “môže”, ale nemusí určitým spôsobom viesť trestné konanie, alebo rozhodnúť v trestnom konaní. V tomto prípade nejde o oportunitu iba doplnujúcu, ktorá je charakteristická výraznou účelovosťou, či racionalitou, ale ide o oportunitu zaujímavú významné miesto nielen v samotnom trestnom konaní, ale v celom systéme trestného práva, teda o tzv. oportunitu systémovú. Táto úprava teda nadväzuje v kontexte celého systému trestného práva a sprevádza právo hmotné - koncepciu trestného činu a je dôsledkom potreby dať určité hranice trestnému postihu z hľadiska záujmu spoločnosti na uplatňovaní verejnoprávnej sankcie - trestu. Funkciou je teda zaistiť aby uplatňovanie zásady legality trestného konania nešlo proti zmyslu trestneprávnej zodpovednosti za trestné činy. Týmto poňatím zásady oportunitu v slovenskom trestnom konaní je oddelenie trestných činov, pri ktorých je daný verejný záujem stíhania, od tých, pri ktorých tento verejný záujem daný nie je z hľadiska malej závažnosti a nízkej miere škodlivosti pre spoločnosť a teda v konečnom dôsledku neúčelnosti trestného stíhania v danom konkrétnom prípade. Účel trestného stíhania je potrebné úplne dosiahnuť. Obvineného jednak už nie je potrebné hrozbou trestneprávnych sankcií motivovať k vedeniu riadneho života, alebo obvinenému nie je potrebné uložiť trest, alebo nie je potrebné nariadiť hlavné pojednávanie z hľadiska generálnej a individuálnej prevencie, samozrejme za predpokladu, že je dosiahnutý účel trestného stíhania. Prejavom zásady oportunitu je fakultatívne zastavenie trestného stíhania podľa § 215 ods. 2 a ods. 3 Trestného poriadku, podľa ktorého prokurátor môže zastaviť trestné stíhanie je trest, ku ktorému môže trestné stíhanie viesť, celkom bez významu popri treste, ktorý bol obvinenému pre iný čin už právoplatne uložený, alebo o skutku obvineného bolo už právoplatne rozhodnuté disciplinárne iným orgánom alebo orgánom príslušným na konanie o priestupku alebo o inom správnom delikte, cudzozemským súdom alebo iným cudzozemským orgánom príslušným na konanie o trestnom čine, priestupku alebo o inom správnom delikte a toto rozhodnutie možno považovať za dostačujúce, alebo o skutku odovzdanom na trestné stíhanie do cudziny bolo právoplatne rozhodnuté cudzozemským súdom alebo iným cudzozemským orgánom príslušným na konanie o trestnom čine, priestupku alebo o inom správnom delikte a toto rozhodnutie možno považovať za dostačujúce, alebo ide o skutok, ktorý je prečinom a ktorý spáchala osoba z donútenia v priamej súvislosti s tým, že bol na nej spáchaný trestný čin obchodovania s ľuďmi, trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie. V prípade tzv. korunného svedka môže prokurátor zastaviť trestné stíhanie proti obvinenému, ktorý sa významnou mierou podieľal na objasnení korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, alebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou alebo zločineckou skupinou alebo trestných činov terorizmu alebo na

zistení alebo usvedčení páchatel'a tohto trestného činu a záujem spoločnosti na objasnení takého trestného činu prevyšuje záujem na trestnom stíhaní tohto obvineného pre taký trestný čin alebo pre iný trestný čin; zastaviť trestné stíhanie nie je možné voči organizátorovi, návodcovi alebo objednávateľovi trestného činu, na ktorého objasnení sa podieľal.

Zoznam literatúry

CIEŚLAK, Marian. *Polska procedura karna: podstawowe zalozenia teoretyczne*. Wyd. 1. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1973. 446 s.

FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba*. Díl první- historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby - Příručky ministerstva spravedlnosti, sv. 62. Praha: Institut ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001. 215 s.

KLÁTIK, Jaroslav. *Zrýchlenie a zhospodárnenie trestného konania*. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela v Blanskej Bystrici. 330 s.

NEZKUSIL, Jiří. Odklon v trestním řízení. *Karlovarská právní revue*, 2005, roč. 1, č. 2, s. 30-60.

NEZKUSIL, Jiří, SUCHÝ, Oldřich. Mezinárodní kongres trestního práva v Káhiře. *Aktuální problémy kriminologie VI, Praha, Praha: Výzkum. úst. kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR*

PIPEK, Jiří. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 4. s. 309.

SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství Novatrix, 2009. 786 s.

ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1.vyd. Praha: Codex Bohemia, 1999. 403 s.

ŠÁMAL, Pavel. Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (diversion) de lege ferenda. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1994, č. 4, s. 120 – 128.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013.

SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. *Trestní právo*, 1991, roč. 130, č. 3. s. 284-255.

WEIGEND, Tomas. Das „Opportunitätstprinzip“ Zwischen Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW)*. 1997.

doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta / Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici,
Právnická fakulta
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
Slovensko

ZÁSADA KONTRADIKTÓRNOSTI V SÚVISLOSTI SO ZÁKONOM O OBETIACH TRESTNÝCH ČINOV⁷⁵

DOMINIKA KUČEROVÁ

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá zásadou kontradiktórnosti s ohľadom na zákon o obetiach trestných činov a ich súbežným uplatňovaním v praxi. V prvej kapitole je vymedzená zásada kontradiktórnosti, jej stručná charakteristika a základné črty. V druhej kapitole sa príspevok venuje zákonu o obetiach trestných činov najmä s ohľadom na ciele zákonodarcu pri prijatí uvedeného právneho predpisu. V poslednej kapitole rozoberieme dva trestné prípady, ktorých páchatel' ako aj obeť sú totožné osoby s ohľadom na tému príspevku.

Kľúčové slová

Zásada kontradiktórnosti, obeť, poškodený, analýza.

Abstract

The paper deals with the principle of contradictory with regard to the law on victims of crime and their concurrent application in practice. The first chapter defines the principle of contradictory, its brief characteristics and basic features. In the second chapter, the contribution is devoted to the Victims of Crime Act, especially with regard to the objectives of the legislator when adopting the law. In the last chapter we discuss two criminal cases, the offender as well as the victims are the same persons with regard to the topic of the contribution..

Key words

The principle of contradictory, the victim, the damaged, the analysis.

---

⁷⁵ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0106. This work was supported by Slovak Research and Development Agency under the Contract No. APVV-16-0106.

Úvod

V súčasnosti je zákon o obetiach trestných činov na Slovensku diskutovanou témou, tak v odbornej ako i laickej verejnosti. Rôzne štátne štruktúry poukazujú na všetky benefity, ktoré zákon prináša. Hovoria o tom, ako tento zjednoduší vyšetrovanie, poskytne pomoc, ktorú traumatizované obete potrebujú a to na vysokej profesionálnej úrovni. Už menej však hovoria o jeho nedostatkoch. O to viac na tieto poukazuje odborná verejnosť. Negatívne je hodnotené najmä vymedzenie novej skutkovej podstaty trestného činu domáceho násillia mimo trestného zákona, čím začína dochádzať k nejednotnosti právnej úpravy. Taktiež prax vidí nedostatky, ktoré nie že proces zrýchlia, ale práve naopak celé vyšetrovanie predĺžia, napríklad v dôsledku zakotvenia povinnosti vykonať výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť za prítomnosti psychológa, čo už krátka prax ukázala ako veľký problém.

My sa v príspevku zameriame na problém súbežného aplikovania trestného poriadku so zákonom o obetiach trestných činov najmä s ohľadom na protichodnosť zásad, ktoré oba tieto trestnoprávne kódexy rovnakej právnej sily obsahujú, odpovieme si na otázku, ktorá zásada má prednosť? Bude to zásada kontradiktórnosti trestného konania a s ňou súvisiace právo obvineného alebo zásada zákazu druhotnej viktimizácie obeť?

1. Zásada kontradiktórnosti

Cieľom každého trestného konania by malo byť spoľahlivo zistiť všetky skutočnosti týkajúce sa spáchaného trestného činu a následné spravodlivé potrestanie páchatel'a. Uvedený cieľ je však možné naplniť len postupmi a prostriedkami, ktoré po celý čas plne rešpektujú práva obvineného, najmä právo na spravodlivý proces.

Ústava, ako základný dokument každého štátu vymedzuje základné princípy, ktoré je potrebné v súvislosti s trestným konaním rešpektovať. Tieto ústavné princípy následne rozvíja a konkretizuje Trestný poriadok. Uvedené ústavné princípy ďalej dopĺňajú medzinárodné dokumenty, najmä medzinárodné zmluvy a taktiež právo Európskej únie. „Aby takýto systém mohol fungovať, musí tvoriť harmonicky zladenú ucelenú sústavu, ktorej systémová aj štrukturálna úprava zabezpečuje funkčnosť procesu.... V zmysle týchto dokumentov sú preto ustanovené pevné právno-politické princípy, na ktorých je vybudovaná celá organizácia trestného konania. Tieto vedúce právne idey a princípy, ktoré majú pre výkon trestného

súdnicstva určujúci význam, sú ako základné zásady trestného konania upravené už na úvod Trestného poriadku v § 2 ods. 1 až 20.⁷⁶

Význam základných zásad je nezanedbateľný. Bez ich pochopenia by nebolo možné správne aplikovať jednotlivé ustanovenia Trestného poriadku, nebolo by možné postupovať jednotne pri aplikácii jednotlivých inštitútov a taktiež pri absencii úpravy určitej oblasti, by OČTK a sudy nemali ako „vyplniť tieto medzery“ zákonným spôsobom. Základné zásady sú vodiacimi ideami nie len pre OČTK a sudy, ale aj pre samotného zákonodarcu pri novelizácii trestno-procesnej oblasti.

Zásadu kontradiktórnosti konania právna teória zaraďuje medzi všeobecné zásady spoločné pre celé trestné konanie.

Ako je všeobecne známe, podstatou klasického kontradiktórneho procesu je aktivita strán ako rovnoprávných subjektov. Teda aj obhajoba aj obžaloba má právo získavať a vykonávať dôkazy, obe môžu klásť otázky, vypočúvať svedkov, znalcov a pod. V takomto systéme súd nepozná obsah spisu, nemá ho vopred k dispozícii a teda nie je schopný vytvoriť si už pred pojednávaním vlastný názor na danú vec, ale až v priebehu konania, na základe aktivity a „umnosti“ oboch strán, si tento vytvorí a na jeho základe rozhodne. V zmysle práva Európskej únie ako i ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva je táto zásada považovaná za súčasť práva na spravodlivý proces.

V súčasnosti platný Trestný poriadok, oproti predchádzajúcej právnej úprave výrazne posilnil prvky kontradiktórnosti, no nezaviedol ju úplne. Napriek tomu, že na viacerých miestach posilnil práva oboch strán do takej miery, aby tu bola rovnosť zbraní 77, zároveň pripúšťa aj aktivitu súdu, keď zakotvuje, že súd môže vykonať aj také dôkazy, ktoré strany nenavrhl. Následná úprava procesného postupu pri vedení výsluchu pomerne výrazne ovplyvňuje procesné strany, keď im prikazuje viesť výsluch podľa zásad uvedených v ustanoveniach § 122, § 132, § 258 atď. a teda začať výsluch monológom vypočúvanej osoby, a nie podľa predstáv strany, ktorá výsluch vedie, t. j. podľa zásad kontradiktórneho konania formou otázok a odpovedí.

---

⁷⁶ IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo hmotné - osobitná časť*. 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. str. 50-51.

⁷⁷ Napr. § 2 ods. 14 Trestného poriadku : Strany sú si v konaní pred súdom rovné. § 2 ods. 10 Trestného poriadku: ...Právo obstarávať dôkazy majú aj strany... § 2 ods. 18 Trestného poriadku: ...Dokazovanie riadi súd, ktorý však výsluch obžalovaného, svedkov, poškodeného a znalcov spravídla ponecháva stranám...

Aj keď teória uvádza, že zásada kontradiktórnosti je vlastná konaniu pred súdom nevyklučuje jej uplatňovanie aj v prípravnom konaní. „Jej cieľom v prípravnom konaní je zabezpečiť dôkazy a ich vykonanie zákonom ustanoveným spôsobom a reálne uplatnenie práv strán pri vykonávaní dôkazov v tomto štádiu konania s cieľom odstrániť formálne opakovanie dôkazov v neskorších štádiách konania.“⁷⁸

Ako sme spomínali, Ústava Slovenskej republiky vymedzuje základné princípy, ktoré je potrebné v rámci trestného konania dodržiavať. Medzi tieto patrí i zásada kontradiktórnosti, i keď ju tak ústava nepomenúva, kde hovorí, že každý má právo, aby bola vec prejednaná za jeho prítomnosti a má právo, aby mu bolo umožnené vyjadriť sa ku všetkým dôkazom.

Zásada kontradiktórnosti pri dokazovaní znamená nie len právo predkladať vlastné dôkazy a návrhy na dokazovanie, ale aj právo diskutovať a popierať argumenty druhej strany. Táto zásada však nie je uplatňovaná len v rámci vykonávania dokazovania, ale je prítomná počas celého konania, napr. právo na záverečnú reč a posledné slovo, právo popierať oprávnenosť úkonov smerujúcich proti obvinenému, atď.

Kontradiktórnosť tiež znamená, že o každej otázke, ktorá sa prejednáva na súde a umožňuje aj prítomnosť prokurátora, umožňuje aj prítomnosť obvineného. Uvedené znamená, že na každom výsluchu svedka, znalca či poškodeného má obvinený právo sa minimálne raz za konanie zúčastniť osobne, klásť otázky, čím bude konanie naplňať prvky kontradiktórnosti. A práve tu vidíme najväčší „kameň úrazu“. Úmysel zákonodarcu bol dobrý, len bohužiaľ OČTK ho modifikovali po svojom. Zákonodarca uvedené chcel aplikovať napríklad na svedkov, ktorí sú vážne chorí, žijú v zahraničí, pracovne sa pohybujú po celom svete atď., teda ich opätovný výsluch by bolo pomerne ťažké zabezpečiť. Postup, ktorý si zvolili OČTK však nereflektuje skutočný zámer zákonodarcu a častokrát v snahe zabezpečiť právo obvineného na kontradiktórne konanie umožňujú prítomnosť obvineného pri výsluchoch v prípravnom konaní takým spôsobom, že to má silne negatívny vzťah na vypočúvané osoby. V neposlednom rade môže aktivita obvineného viesť k odmietnutiu poskytnutia svedeckej výpovede, ako to bolo aj v nami predkladanom prípade.

---

⁷⁸ IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo hmotné - osobitná časť*. 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010, s. 66.

2. Zákon o obetiach trestných činov v kontexte zmien

Prvého januára 2018 vstúpil do účinnosti odbornou verejnosťou dlho očakávaný zákon o obetiach trestných činov⁷⁹. Jeho prijatie urýchlila potreba transpozície európskej smernice týkajúcej sa spomínanej problematiky.

Okrem toho, že samotný zákon obsahuje viaceré zaujímavé ustanovenia ako napríklad pojem druhotná viktimizácia obete, či kategóriu obzvlášť zraniteľných obetí⁸⁰, s jeho prijatím bola spojená aj novelizácia viacerých kódexov, trestný poriadok nevynímajúc. Medzi tie významnejšie zmeny môžeme zaradiť novú základnú zásadu trestného konania týkajúcu sa uplatňovania práva poškodeného⁸¹. Novou pomocnou osobou, oprávnenou vystupovať v trestnom konaní, teda novým subjektom bude psychológ. Povinnosť OČTK a súdu poučiť poškodeného v zmysle trestného poriadku sa vracia k právnej úprave platnej do 31.12.2015, kedy OČTK a súd majú povinnosť poškodeného poučiť o jeho právach a poskytnúť mu plnú možnosť na ich uplatnenie, bez bližšej špecifikácie, nakoľko podrobnú úpravu ich postupu nájdeme v novom zákone o obetiach. Zaujímavou novinkou v súvislosti s povinnosťami a obmedzeniami uloženými obvinenému pri nahradení väzby je tá skutočnosť, že ak má osoba obvinená, určený v civilnom konaní styk s maloletým, ktorý je v trestnom konaní poškodeným, tento styk sa počas nahradenia väzby nebude vykonávať.

V oblasti dokazovania v trestnom konaní sú viaceré významné zmeny. Konfrontácia s osobou mladšou ako 18 rokov už nie je možná. Výsluch svedka, ktorý je podľa novej úpravy „obzvlášť zraniteľnou obeťou“ sa má vykonať tak, aby sa nemusel opakovať, má ho vykonať osoba rovnakého pohlavia a táto osoba má byť rovnaká v prípravnom konaní aj na hlavnom

---

⁷⁹ Zákon č. 274/2017 Z. z. zákon o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁸⁰ V zmysle § 2 ods. 1 písm. c) zákona č. 274/2017 Z. z. obzvlášť zraniteľnou obeťou sa rozumie 1. dieťa; dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov, a ak nie je vek osoby známy a existuje dôvod domnievať sa, že je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak, 2. osoba staršia ako 75 rokov, 3. osoba so zdravotným postihnutím, 4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násillia, 5. obeť trestného činu spáchaného násillim alebo hrozbou násillia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery, 6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obete a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatel'ovi alebo závislosti od páchatel'a, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.

⁸¹ § 2 sa od 1.1.2018 doplňa o ods. 21, ktorý znie: „Orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné v priebehu celého trestného konania umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv, o ktorých ho treba riadne, vhodným spôsobom a zrozumiteľne poučiť. Trestné konanie sa musí viesť s potrebnou ohľaduplnosťou k poškodenému. Treba zohľadniť jeho osobnú situáciu a okamžité potreby, vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a jeho vospelosť a zároveň plne rešpektovať jeho fyzickú, mentálnu a morálnu integritu. Ustanovenia osobitného zákona o právach obetí trestných činov tým nie sú dotknuté.“

pojednávani, v prípade ak sa tým nenaruší priebeh konania. Rovnako sa táto obzvlášť zraniteľná obeť nemá nikdy stretnúť s osobou obvinenou a preto aj pri jej výsluchu majú byť použité technické prostriedky na prenos obrazu a zvuku. Dokonca pri výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov, pred jej samotným výsluchom, OČTK obligatórne prekonzultuje spôsob vedenia výsluchu s psychológom alebo znalcom, ktorý majú byť pribraný k výsluchu a jej opätovný výsluch je možný už len so súhlasom zákonného zástupcu. Na hlavnom pojednávaní, pri vypočúvaní svedka - obzvlášť zraniteľnej obeť musí predseda senátu postupovať tak, aby sa zabránilo vizuálnemu kontaktu svedka s obžalovaným, najmä využitím technických zariadení určených na prenos zvuku.

Do účinnosti predmetného zákona bolo jednou z podmienok zmieru zložiť obvineným peňažnú sumu na všeobecne prospešné účely, z ktorej minimálne 50% musí obvinený určiť štátu na peňažnú pomoc poškodeným. Od 1.1.2018 je táto suma odvádzaná ministerstvu na ochranu a podporu obetí trestných činov v celosti.

Na konanie o dohode o vine a treste sa dovtedy predvolával len obvinený, poškodený sa len upovedomoval o čase a mieste konania. Od 1.1.2018 sa obligatórne predvoláva aj poškodený, pričom konanie o dohode o vine a treste je možné bez jeho prítomnosť uskutočniť len vtedy, ak sa napriek riadnemu predvolaniu bez ospravedlnenia nedostaví. Uvedená zmena je podľa nášho názoru len formálnou, lebo napriek tomu, že poškodený sa už musí na úkon predvolávať, jeho prípadný nesúhlas s uzatvorením dohody o vine a treste nemá žiadnu váhu pri rozhodnutí súdu a takúto dohodu je možné uzatvoriť i proti vôli poškodeného.

Pre náš príspevok je smerodajná zmena v oblasti vykonania výsluchu svedka, ktorý má status obzvlášť zraniteľnej obeť. Tento výsluch sa má vykonať tak, aby sa nemusel opakovať, má ho vykonať osoba rovnakého pohlavia a táto osoba má byť rovnaká v prípravnom konaní aj na hlavnom pojednávaní, v prípade ak sa tým nenaruší priebeh konania. Rovnako sa táto obzvlášť zraniteľná obeť nemá nikdy stretnúť s osobou obvinenou a preto aj pri jej výsluchu majú byť použité technické prostriedky na prenos obrazu a zvuku. Na druhej strane, ako sme už spomínali v predchádzajúcej kapitole, výsluch svedka sa má vykonať kontradičným spôsobom, teda tak, že obvinený má právo sa k tomuto vyjadriť, osobne sa na ňom zúčastniť a klásť prípadné otázky. A práve tu sa nám dostávajú základné zásady do konfliktu. Aký bude ďalší postup? Ktorá zásada sa v danom prípade uprednostní? Právna teória by zrejme argumentovala cieľom trestného konania, ktorým je spoľahlivo zistiť trestný čin a spravodlivo potrestať páchatel'a, rešpektujúc práva obvineného počas celého konania a teda by

uprednostnila zásadu kontradiktórnosti. Aký bude ale postup, no najmä dopad uplatňovania tej ktorej v praxi?

3. Súbežné uplatňovanie zásad v praxi

V tejto kapitole stručne vymedzíme skutkové okolnosti 2 trestných konaní, v rámci ktorých figuruje, okrem iného, i obzvlášť zraniteľná obeť, obvinený „umne“ poukazuje na zásadu kontradiktórnosti a okrajovo si opíšeme doterajšiu činnosť OČTK. Obe trestné konania sa na strane obvineného i poškodených stotožňujú v týchto subjektoch, teda obvinený je v oboch prípadoch bývalý manžel a otec a poškodenými sú jeho bývala manželka a dve maloleté deti, pričom v prvom prípade ide o trestný čin domáceho násillia a v druhom o trestný čin nebezpečného prenasledovania.

Prvé je trestné stíhanie muža, ktorý mal týrať svoju manželku a dve deti tak, že deti zamykal za trest do záchodu a zhasínal im tam svetlo, bil ich, rovnako aj manželku, túto ponižoval, fyzicky napádal a pod. Manželka po jednom takomto incidente zbalila seba i deti a opustila spoločnú domácnosť. Podala návrh na rozvod, žiadala zverenie detí do svojej výchovy a po porade s právnou zástupkyňou podala aj trestné oznámenie. Uviedla, že keby, manžel nezačal ubližovať ich deťom nikdy by sa nerozvádza a jeho správanie by „vydržala“. Jej manželovi bolo vznesené obvinenie pre trestný čin týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 208 ods. 3 písm. b) a d) v spojitosti s § 140 písm. b) a v spojitosti s § 138 písm. b) Trestného zákona. V rámci konania bol vyhotovený znalecký posudok na deti, kde 8 ročný syn poškodenej a obvineného sa následkom správania otca začal pomočovať, koktať, má tiky, výrazne sa mu zhoršil prospech (v škole bolo doporučené preradenie do špeciálnej triedy), dcéra má podobné avšak nie tak intenzívne problémy. Znalecké vyšetrenie matky detí a bývalej manželky obvineného preukázalo, že žena vykazuje všetky znaky zodpovedajúce syndrómu týranej ženy. Znalec uvádza, že poškodená nemá sklony ku klamstvu, ani neprifarbuje žiadne okolnosti, jej rodinná anamnéza nevykazuje žiadne abnormality. Paradoxne znalec poukázal na tú skutočnosť, že poškodená nikdy nechcela opustiť svojho manžela, nikdy nepovažovala jeho správania voči svojej osobe za zlé, mala za to, že tento sa tak chová v dôsledku jej chýb. A tak z uvedeného dôvodu vyhľadala psychológa, aby jej pomohol zmeniť sa, „aby jej manžel nemal viac dôvod hnevať sa na ňu“ a až uvedený psychológ jej po niekoľkých sedeniach odporučil, aby konanie manžela riešila cestou trestného konania. Znalecký posudok znalca z odboru psychiatrie deklaroval, že obžalovaný trpí narcistickou poruchou osobnosti, ktorej prejavom je

okrem iného potreba kontroly blízkych ľudí, dominantnosť, manipulatívnosť s absenciou empatie. Pričom u obžalovaného sa toto prejavuje jeho aktivitou na sociálnych sieťach, so snahou mať moc nad svojou rodinou a so snahou zmanipulovať verejnú mienku, mienku úradov, súdu a polície a tak ublížiť svojej bývalej žene, čo však koná vedome, plne si uvedomujúc svoje konanie aj jeho následky.

Obvinený sa v zmysle zásady kontradiktórnosti zúčastňuje na všetkých výsluchoch, tieto si nahráva a ich prepis zverejňuje na rôznych blogoch a sociálnych sieťach. Rovnako na sociálnych sieťach zakladá profily na meno bývalej manželky a svokra, kde používa ich fotky, opľzlo uráža ich priateľov. Akýkoľvek kontakt s deťmi, bývalou manželkou, či právničkou poškodenej si natáča na kameru, alebo fotí, uvedené zverejňuje na internete v značne zostrihanej podobe spolu s rôznymi komentármi. Búcha, zvoní na dvere bytu, v ktorom žije poškodená s deťmi, často pri tomto byte čaká, čisto náhodne prechádza okolo miest, kde sa jeho bývalá manželka a deti zdržujú, a to takmer denne. Napriek týmto skutočnostiam, o ktorých sú dôkazy na internete, svedecké výpovede, foto záznamy a podobne, OČTK nevidia dôvod na vzatie obvineného do väzby, resp. na podanie takéhoto návrhu, rovnako takýto dôvod nevidí ani dozorujúci prokurátor. Uvedené trestné konanie je už po podaní obžaloby, prebehli už viaceré hlavné pojednávania, kde obžalovaný robí neustále obštrukcie. Napr. sa na pojednávanie nedostaví z dôvodu údajnej PN, alebo si zmení obhajcu na rodinného príslušníka prokurátora a následne vznáša námietku zaujatosti a pod.

Poškodená prostredníctvom advokátskej kancelárie vykonala kroky smerujúce k začatiu trestného konania pre trestný čin nebezpečného prenasledovania, avšak podania boli viackrát odmietnuté, z dôvodu, že konanie podozrivého nie je trestným činom. Napriek tomu, že trestné stíhanie, trvá už viac ako tri roky, správanie obvineného nemá vôbec klesajúcu tendenciu, práve naopak toto eskaluje.

Celé konanie obvineného bolo následkom podania trestného oznámenia pre trestný čin týrania. Ako už bolo spomenuté, už samotný odchod bol dôvodom, že manžel si založil rôzne blogy, kde riešil ich súkromné záležitosti, čo však bol len začiatok, ktorému poškodená neprisovala žiadnu váhu. S odstupom času je už zrejmé, že to bo začiatok prenasledovania nie len jej, ale aj jej sestry, rodičov a v neposlednom rade i detí. Útoky bývalého manžela začali pred tromi rokmi veľmi nenápadne. S čitateľmi rôznych internetových fór najprv zdieľal svoje rodinné problémy, žiadal o radu, staval sa do role obeť „zlovestného“ svokra, ktorý jediný môže za rozpad jeho rodiny a za jeho trestné stíhanie.

Postupne sa však jeho aktivita začala stupňovať a obrátila sa voči svojej žene a deťom. Denne jej telefonoval aj 50 krát, emailovú schránku musela zrušiť, nakoľko jej ju celú zahltil rôznymi mejlami. Neustále chodil k nim domov, zvonil, búchal, kopal do dverí, no vždy keď bola zavolaná policajná hliadka ušiel, alebo zotrval na mieste z vysvetlením, že on potrebuje riešiť skutočnosti ohľadne detí a preto sa snažil manželku skontaktovať. Jedným z príkladov jeho správania bolo, že zobral synovi bicykel a vozil sa na ňom pred bytom kde býval, následne bicykel zamkol pred vchodové dvere o strom a odišiel. Keď matka prišla vziať uvedený bicykel, tak ju obvinil z krádeže a všetko zdokumentoval na video záznam, ktorý zostrihaný zverejnil na youtube.

Následne začal čakávať pred bytovým domom svojej manželky, vždy keď išla von s deťmi, alebo i sama išiel za nimi cca 2 metre, niekedy na nich vykrikoval, niekedy len kráčal, no v čase kedy v trestnom konaní pre týranie bola na súd podaná obžaloba, konfrontoval pri každej príležitosti syna nech mu povie ako ho týral a podobne. Vplyv na zdravie maloletého bol fatálny, stal sa z neho pacient detského psychiatra nastavený na medikamentóznou liečbu. Otec vyhľadáva deti v škole, tu si ich kameruje, fotí a vzápätí všetko zverejňuje na internete.

Už v tomto čase bývalá manželka podávala spomínané trestné oznámenia, no tieto boli vždy odmietnuté, dokonca vec nebola riešená ani ako priestupok. Nakoľko bývalý manžel tvrdil, že išiel náhodne okolo, že on sa zaujíma len o deti, že má na to právo, že išiel k holičovi, že išiel navštíviť kamaráta a podobne a že je to práve jeho bývalá manželka, ktorá vyhľadáva konflikty s ním. Následne sa táto obrátila aj na súd a požiadala o vydanie neodkladného opatrenia, že sa jej bývalému manželovi zakáže priblížiť k nej i k deťom. Takéto rozhodnutie bolo aj naozaj vydané okresným súdom, no krajský súd toto rozhodnutie týkajúce sa matky detí zrušil. O odvolaní voči zákazu priblížiť sa k deťom krajský súd ešte nerozhodol. Otec však skutočne deti nevyhľadáva a až na dve výnimky rozhodnutie dodržiava. Avšak svoju aktivitu presunul inam. Na internet. Jedna stránka bola kvôli jeho aktivite dokonca zrušená, nakoľko pôvodný účel, na ktorý bola založená jeho činnosťou zanikol. Denne tu pridával komentáre, scany rozhodnutí, spisového materiálu, fotiek, odkazov na videá a na svoje blogy, v ktorých podrobne rozoberal svoju situáciu samozrejme v pozícii osoby, ktorej je páchaná krivda. Zrejme táto jeho aktivita ho dostatočne neuspokojovala a tak si našiel novú. Začal kontaktovať spolužiakov svojho syna a kolegov svojej bývalej manželky. Posielal im odkazy na svoje internetové príspevky, žiadal ich o sprostredkovanie kontaktu so synom rozposielal ich rodinné fotografie a videá a mnohé iné, čo malo za následok, že jeho syn sa stal terčom posmeškov a dennodennej konfrontácie s tvrdeniami jeho otca.

Pred necelým pol rokom sa však situácia zmenila. Jeden z incidentov medzi obvineným a jeho rodinou začal byť riešený v priestupkovom konaní, v rámci ktorého, po intervencii Generálnej prokuratúry, bola vec postúpená vyšetrovateľovi, ktorý začal trestné stíhanie pre trestný čin nebezpečného prenasledovania podľa § 360a Trestného zákona.

Aktivity obvineného na sociálnych sieťach začali mať klesajúcu tendenciu, viaceré profily zrušil, odstránil videá, fotografie, ostal používať iba svoje blogy. Uvedené konanie je ešte len v štádiu vyšetrovania, prebehli výsluchy bývalej manželky ako i obvineného. Tento sa bráni tým, že on uvedenú aktivitu na sociálnych sieťach nevykonáva, že to robí niekto iný a on to nevie ovplyvniť, že má podozrenie, že tak koná jeho bývalá manželka v snahe privodiť mu trestné stíhanie. V súčasnosti je nariadené znalecké dokazovanie na obvineného, ako aj poškodených – bývalý manželku a maloleté deti a taktiež je určený termín výsluchu maloletých.

Matka s uvedeným výsluchom nesúhlasí, namietala aj znalecké dokazovanie v súvislosti s maloletými deťmi. Žiadala, aby si vyšetrovateľ zabezpečil toto z prvého trestného konania, kde boli deti podrobne vypočuté. Poukazovala najmä na zlý dopad vyšetrovania na deti, najmä na syna, ktorý veľmi zle znáša psychologické vyšetrenia, odmieta nadväzovať kontakt s novou osobou a hovoriť o traumatizujúcich zážitkoch. V súčasnosti je už pomerne dobre nastavený na liečbu, a začal sa opäť dostávať do normálneho stavu, vychádza v kolektíve, darí sa mu v škole, no takýmto výsluchom i znaleckým vyšetrovaním by sa jeho stav opäť prudko zhoršil, čo potvrdil aj jeho lekár z odboru psychiatrie. Taktiež poukázala na hospodárnosť konania. Dozorový prokurátor však na výsluchu i znaleckom dokazovaní trvá, s poukazom na zásadu kontradiktórnosti, aby mal obvinený možnosť sa k týmto výpovediam vyjadriť, ubezpečila však matku, že ak bude podaná obžaloba, uvedené sa už nebude opakovať. Aký bude výsledok tohto trestného stíhanie a či dôjde k podaniu obžaloby je otázne.

Záver

Zásady, ktoré sú vymedzené v právnych predpisoch, sú vždy nosným prvkom každého kódexu. Zo zásada je možné vyvodiť, aký úmysel mal zákonodarca, aké sú jeho priority, výklad celého kódexu musí byť v zhode a jednote s týmito zásadami. Žiadna zásada nemá väčšiu, či menšiu právnu silu, všetky sú na jednej úrovni a až pri dôslednom a citlivom uplatňovaní všetkých je možné dosiahnuť perfektný výklad i aplikáciu daného predpisu.

Uvedené platí i pre základné zásady trestného konania ako i pre zásady vyplývajúce zo zákona o obetiach trestných činov. Osobitne, ak si chceme odpovedať na otázku položenú

v úvode, ktorá zásada má prednosť? Zásada kontradiktórnosti trestného konania a s ňou súvisiace právo obvineného alebo zásada zákazu druhotnej viktimizácie obete? Na uvedený konflikt je potrebné aplikovať trojkrokový test proporcionality a uvedenú otázku posúdiť z hľadiska vhodnosti, potrebnosti a primeranosti. Je vhodnejšie zasiahnuť do práva obvineného v prospech práva obete, alebo práve naopak? Vzhľadom na cieľ, ktorý sa trestným stíhaním sleduje a síce spravodlivo potrestať páchatel'a a tým ochrániť obeť i spoločnosť pred jeho trestnou činnosťou je podľa môjho názoru vhodnejšie obmedziť právo obete, aby nebolo možné napadnúť zákonnosť trestného stíhania obvineným. Z uvedeného dôvodu, teda, aby nebolo možné napadnúť zákonnosť trestného stíhania obvineným, je potrebné uprednostniť zásadu kontradiktórnosti. Otázku primeranosti je potrebné skúmať vždy osobitne pre každý jeden prípad. V nami popisovanom prípade je vhodné predpokladať, že obvinený sa bude brániť všetkými dostupnými prostriedkami pri najmenšom náznaku procesného pochybenia, čo i neustále robí, a pre obeť by bolo práve uvedené predlžovanie konania, či jeho opakovanie omnoho stresujúcejšie. Ako aj odznelo v diskusii z úst vyšetrovateľov a prokurátorov, je v danom prípade omnoho menšou druhotnou viktimizáciou opakovaný výsluch maloletých a ich znalecké dokazovanie, ako keby bol obvinený na základe procesných pochybení oslobodený z pod obžaloby.

Zoznam literatúry

- BURDA, Eduard, ČENTĚŠ, Jozef, KOLESÁR, Juraj ZÁHORA, Jozef a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2011. 1568 s.
- ČENTĚŠ, Jozef a kol. *Trestný poriadok – Veľký komentár.* 3. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2015. 956 s.
- IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo hmotné - osobitná časť.* 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. 625 s.
- IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo procesné I.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 528 s.
- KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka, ŽATECKÁ, Eva, DÁVID, Radovan, KORNEL, Martin. *Právo proti domácim násilím.* Praha: C. H Beck, 2011. 160 s.
- KYPTA, Pavel. *Kriminalistické a kriminologické aspekty zločinnosti.* 1. vydanie. Banská Bystrica: Belianom, 2013. 142 s.
- MINÁRIK, Štefan a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2010. 1392 s.

Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 10.2.2011, sp. zn. III. ÚS 2523/10.

SVATUŠKOVÁ, Zuzana. K trestnému činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby. *Justičná revue*. 2011, roč. 63, č. 3, s. 401-408.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1920 s.

Zákon č. 274/2017 Z. z. Zákon o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Zákon č. 372/1990 Zb. Zákon Slovenskej národnej rady o priestupkoch.

JUDr. Dominika Kučerová

Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Hornopotočná 23, 918 43 Trnava

Slovenská republika

kucerovadominika11@gmail.com

KE VZTAHU MEZI KULTURNÍ ODLIŠNOSTÍ A TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTÍ

MIROSLAV MITLÖHNER

Filozofická fakulta UHK Hradec Králové

Abstrakt

Účelem trestního práva je především prevence trestné činnosti a vychází především ze zásady subsidiarity trestní represe. Zásadně platí princip teritoriality, podle kterého se posuzuje trestnosti činu, který byl spáchán na území republiky podle zákonů České republiky. Trestní odpovědnost je postavena na principu zavinění, se kterým těsně souvisí problematika skutkového a právního omylu. V souvislosti s příchodem migrantů z odlišných kulturních prostředí se ozývají hlasy o jakési toleranci vůči těmto odlišnostem, byť se dostávají do kolize s českým právním řádem včetně práva trestního. Klade se otázka, zda vůbec tyto kulturní odlišnosti akceptovat a z nich plynoucí kriminalitu tolerovat.

Klíčová slova

Trestně právní odpovědnost; pachatel; omyl; odlišné kulturní prostředí; migrace.

Abstract

The purpose of criminal law is primarily to prevent crime and is based primarily on the principle of subsidiarity of criminal repression. The principle of territoriality according to which the crime of an act committed on the territory of the Republic according to the laws of the Czech Republic is judged. Criminal liability is based on the principle of fault, which is closely related to issues of factual and legal error. In connection with the arrival of migrants from different cultural environments there are voices of some tolerance for these differences, even though they come into conflict with the Czech legal order, including criminal law. The question arises as to whether to tolerate these cultural differences and tolerate crime.

Key words

Criminal Liability; Offender; Misconception; Different Cultural Environment; Migration.

Úvod

Účelem trestního práva je především prevence trestné činnosti a teprve následně represe, která vychází ze zásady subsidiarity.

Místní rozsah působnosti trestního zákona se posuzuje podle trestního zákona se zřetelem k místu, kde byl trestný čin spáchán.

Působnost trestních norem tedy vychází z principu teritoriality a je ovlivněna i zásadou personality. Tato zásada je upravena v ustanovení § 4 tr. zák., že se podle zákona České republiky posuzuje trestnost činu, který byl spáchán na jejím území.

Limitujícím faktorem uplatnění trestního práva na území státu je státní suverenita, přičemž tento termín vznikl jako součást politické vědy a prošel historickým vývojem.⁸²

Zásada teritoriality vychází ze státní suverenity a podle ní se stíhají všechny trestné činy spáchané na státním území. Jejím praktickým vyjádřením je zásada legality, spočívající v povinnosti státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak (§ 2 odst. 3 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád).

Protikladem této zásady je zásada oportunity čili účelnosti, kdy má státní zástupce právo nezahajovat trestní stíhání, i když jsou pro to dané zákonné podmínky, pokud se to v tom případě nejvíce účelné. V těchto případech může státní zástupce kupříkladu věc odložit podle § 159a odst. 3 tr. ř. před zahájením trestního stíhání, trestní stíhání zastavit podle § 172 odst. 2 tr. ř., použít odklon a trestní stíhání podle § 307 a násl. tr. ř. podmíněně zastavit, schválit narovnání a trestní stíhání zastavit v přípravném řízení podle § 309 a násl. tr. ř.

U mladistvých lze odstoupit od trestního stíhání a do výjimek ze zásady legality se řadí i dočasné odložení trestního stíhání podle § 159b tr. ř.

1. Právní odpovědnost

Právní odpovědnost je komplikovaný společenský jev, který je jednou ze základních forem realizace práva a může být založena pouze právními normami. Nauka považuje právní

---

⁸² SOLNAŘ, Vladimír, FENÝK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*, Praha: Novatrix 2009, s. 119.

odpovědnost za specifickou formu právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy.

Podle českého trestního práva vzniká trestní odpovědnost spácháním trestného činu trestně odpovědným pachatelem, který svým protiprávním jednáním ohrozil nebo porušil zájmy chráněné trestním zákonem.

Ustanovení § 13 charakterizuje trestný čin jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Trestný čin je vždy zaviněné jednání pachatele, který naplnil všechny znaky skutkové podstaty trestného činu uvedené ve zvláštní části trestního zákona. Zároveň trestní zákon stanoví, že trestní odpovědnost pachatele a trestně právní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Protiprávnost je třeba posuzovat z pohledu celého právního řádu, neboť trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané a nedovolené. Protiprávnost nelze tedy v žádném případě posuzovat pouze z hlediska trestního práva, při posouzení je nutno brát v úvahu i hlediska všech ostatních právních odvětví a výsledkem posouzení musí být zjištění rozporu činu s právním řádem. Protiprávnost se zpravidla dovozuje z porušení právních norem jiných právních odvětví, než je trestní právo. Protiprávnost může také vyplývat přímo z trestního zákoníku (např. znásilnění a další trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti), neboť tím, že je čin uvedený v trestním zákoně jako trestný, je zároveň vyjádřeno, že je to i čin zakázaný.⁸³

Subjektivní stránka trestného činu má složku obligatorní, kterou je zavinění, a která musí být přítomná u každé skutkové podstaty, a složku fakultativní, která přichází jen u některých skutkových podstat, jako je kupř. pohnutka pachatele.

Kardinální zásada, že bez zavinění není trestný čin ani trest, je obsažena v § 13 odst. 2 tr. zák. a dále podrobněji rozvedena v §§ 15 až 19 tr. zák. Zavinění je vnitřní psychický vztah člověka ke skutečnostem, které zakládají trestný čin. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačuje zavinění z nedbalosti.

Zavinění, které je vybudováno na složkách vědění a vůle, musí existovat v době činu.

---

⁸³ HERCZEG, Jirí. Právní omyl v novém trestním kodexu, *Trestní právo*, 2010 č. 6, s. 5.

2. Omyl

Se zaviněním souvisí i problematika omylu. České trestní právo v souladu s kontinentální právní naukou rozlišuje omyl skutkový a omyl právní. Obě tyto formy omylu mají zásadní vliv na vznik, existenci či zánik právní odpovědnosti.

Omylem se v trestním právu rozumí neshoda pachatelova vědění se skutečností ať již proto, že si pachatel vůbec neuvědomil nějakou skutečnost nebo proto, že měl o ní nesprávnou představu. Tato neshoda se může týkat okolností skutkových (např. zda je dívka, se kterou se pachatel seznámil na diskotéce, mladší než patnáct let) nebo okolností právních (např. zda jde o trestný čin).⁸⁴ V nauce převládá názor, že omyl v trestním právu je obrácené zavinění, z čehož vyplývá, že zásady platné o omylu vyplývají ze zásad o zavinění. Některé trestní zákony proto nemají nebo dlouho neměly o omylu ustanovení a v takových případech pro omyl činí závěry z ustanovení o zavinění a jeho formách.

Pachatel jedná ve skutkovém omylu tehdy, má-li nesprávné představy nebo vědomosti o těch okolnostech, které zakládají jeho trestněprávní odpovědnost. Podle § 18 odst. 1 tr. zák. kdo při spáchání činu nezná ani nepředpokládá jako možnou skutkovou okolnost, která je znakem trestného činu, nejedná úmyslně; tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.

Naproti tomu v právním omylu podle § 19 odst. 1 tr. zák. jedná pachatel, který neví, že je jeho čin protiprávní a tudíž nejedná zaviněně, pokud se nemohl omylu vyvarovat. Obecně možno konstatovat, že otázka právního omylu byla a zůstává v nauce velice sporná. V novodobé české nauce se problematice omylu věnuje ve svých pracích především V. Kratochvíl.

3. Migrační krize a její některé dopady v trestním právu

Masová migrace představuje jeden z nejožehavějších a nejdiskutovanějších problémů současnosti. Spolu s migrační vlnou postupují do Evropy bezpečnostní rizika, kterou tvoří trojice současných jevů a to nezdařená integrace migrantů, vznik paraelních společností a radikalizace mládeže. Právě tyto paraelní společnosti tvoří prostor na jedné straně pro uplatňování vlastního práva a na druhé straně pro ignorování právních norem většinové společnosti. Přitom tyto právní systémy nejenže nejsou vzájemně kompatibilní, ale existuje

---

⁸⁴ NOVOTNÝ, František a kol., *Trestní zákoník 2010*. Praha: Eurounion, 2010, s. 67.

mezi nimi nesmiřitelný antagonismus. Ten vyplývá ze zcela odlišných kulturních a historických tradic.⁸⁵

Společná migrační a azylová politika EU se na pozadí masivního přistěhovalectví do Evropy jeví jako naprosto bezzubá. Je vidět, že byla zřízena na malé skupinky politických uprchlíků, ale čelit tak velkému přílivu migrantů nedokáže. Unie si ráda hraje na stát, přisvojuje si stále více prerogativů, ale vůči uprchlíkům se jako stát chovat neumí či spíše nemůže. Nemá totiž efektivní společnou ochranu hranic. Všechny povinnosti z ní posouvá na členské státy se schengenskou hranicí a sama si ponechává jen právo jim do výkonu této povinnosti mluvit. Vypadá pěkně: společný postup vůči uprchlíkům, společná pravidla pro udělování azylu tak, aby se zabránilo uprchlíkům „zkoušet štěstí“ v několika státech najednou. Jenže uprchlíků přibývá a Unie nemá žádnou sílu, jako třeba federální pohraniční stráž USA, takže nakonec vše musejí vykonat složky členských států. Těch nejpostiženějších. A ty ostatní se s pomocí zdráhají, protože masový příliv uprchlíků by se nemusel líbit tamním voličům.⁸⁶

V souvislosti s migrační krizí přicházejí do kulturního prostředí evropské civilizace etnika zcela odlišného charakteru, s odlišnou hodnotovou a sociální orientací a tudíž i odlišným právním vědomím, respektive nevědomím. Jak plyne ze zkušeností států s enormním množstvím migrantů, na vlastním území to přináší řadu problémů. Při jejich řešení nelze přehlédnout pnutí mezi státem a zejména jeho bezpečnostními složkami na jedné straně a aktivitami různých nevládních organizací, které páchanou kriminalitu a bezpečnostní rizika z nepochopitelných důvodů bagatelizují či přímo zamlčují.

Mezi argumenty těchto organizací resonují i takové, že nepřijatelné chování migrantů je vlastně důsledkem jejich kulturní odlišnosti, kterou je nutno s ohledem na lidská práva nejen respektovat, ale i akceptovat a z nich plynoucí kriminalitu tolerovat. Přitom zcela záměrně opomíjejí základní princip evropského právního myšlení, a sice že práva jednoho končí tam, kde začínají práva druhého. Tedy princip, který už znaly orientální despocie starověku, o Řecku a Římu nemluvě.

Migranti se dopouštějí v podstatě trestné činnosti majetkové, násilné a sexuální motivované. Vedle těchto protiprávních projevů tato etnika přinášejí do Evropy zvyky a praktiky, které realizují uvnitř svých komunit, které jsou zcela neslučitelné a v rozporu s evropskými kulturními a společenskými zvyky, a tím naplňují znaky závažných trestných činů. Naproti tomu uvnitř těchto etnik jde o jednání z jejich pohledu zcela samozřejmé, ba dokonce nutné. Příklady budiž vražda ze cti nebo ženská obřízka.

---

⁸⁵ Viz blíže *Migrace, hranice a bezpečnost*, Brusel: New Direction 2017

⁸⁶ PITROVÁ, Ludmila a kol. *Aktuální právní aspekty migrace*. Praha: Leges, 2016, s. 7.

V židovství a v islámu je mužská obřízka jasně odlišena od zmrzačení ženských genitálií odstraněním poštváčku, které v převládajícím pojetí není akceptováno jako nábožensky odůvodněný či kulturně přijatelný rituál. Mrzačení dívčích genitálií se nicméně i dnes masivně praktikuje. Ve své podstatě se jedná o hrozné poškození s celoživotními následky. Každou diskuzi o tolerování nábožensky motivované mužské obřízky musí od počátku vymezovat jasné odlišení od zmrzačení ženských genitálií.⁸⁷

Každý náš dětský či ženský lékař bude tento zákrok charakterizovat jako zmrzačení a orgány činné v trestním řízení budou hovořit o oběti, dokonce zvláště zranitelné oběti. Z toho plyne závěr, že je s výhradou veřejného pořádku a v nejlepším zájmu dítěte toto dítě před takovýmto zákrokem ochránit všemi prostředky, včetně prostředků trestního práva.

Neobřezná dívka je ale ve svém kulturním prostředí marginesovaná, méněcenná a nemá šanci se vdát. Alespoň tak to představitelé islámu hlásí, byť v koránu o obřízce není ani slovo. Je tedy zřejmě – z pohledu islámského práva, staleté tradice a praxe - v nejlepším zájmu dítěte obřízku uskutečnit.

Lze v těchto případech ctít zásadu subsidiarity trestí represe vyjádřenou principem ultima ratio? Budou tedy v Evropě a v České republice mít časem přicházející zcela odlišná etnika volné ruce při realizaci svých zvyků, obyčejů a práva? Bude i nadále vnitrostátní právo u těchto nejprve migrantů a později státních občanů závazné či nikoliv? Možná, že o tom něco více vědí policejní a státní orgány v některých francouzských, švédských či anglických městech, kde se vytvořily no go zone, kam se neodvážejí policie ani ve dvou a na koni, abych pro odlehčení citoval Igora Hnízdo z Obecné školy.

Podobně je tomu u daleko méně drastičtější problematiky, jakou je tolik přetřásaný muslimský šátek u dětí a jeho zákaz či povolení ve školkách a školách. A když zakázat, tak jak vyžadovat či vymáhat dodržování zákazu? Koho a jak postihovat – děti asi těžko, takže rodiče. Kupříkladu v sousedním Rakousku, kde žije údajně 700 000 muslimů to současná vláda myslí se zákazem vážně a porušení zákazu hodlá postihovat jako protiprávní jednání. Nicméně se aktivisté nechávají slyšet, že když šátek ne, tak ani křesťanský kříž ne. Jde o popření tradic původních obyvatel země nebo o projev nemístné korektnosti?

A tak si kladu další provokativní otázky. Kupříkladu v naší společnosti jsou homosexualita, bisexualita a podobné skutečnosti chápány jako norma sexuálního chování a každoroční duhové festivaly téměř nikoho nezajímají a neurážejí. Jak se ale bude chovat majoritní společnost, až se naši národní hosté budou bouřit a tvrdit, že je veřejné projevy

---

⁸⁷ HUBER, Wolfgang. *Etika, základní otázky života*. Praha: Vyšehrad, 2016, s. 181.

sexuálních odlišností uráží a že důrazně žádají o jejich zákaz podobně, jak je tomu u veřejné prezentace křesťanských symbolů, které tvoří nedílnou součást kulturních tradic Evropy. Měly by být všechny tyto projevy tolerance v zájmu politické korektnosti potlačeny, když ne přímo zakázány. Od zákazu je už jen krůček k represí. A když projevový nesouhlas s čímkoliv, co je v naší společnosti tolerováno či tvoří její historicko-kulturní tradici ze strany pohoršené menšiny, bude trestným činem „správně“ pochopený domorodnou většinou?

Je vůbec v souladu s politickou korektností tvrdě postupovat proti teroristickým útokům, když jsou motivovány právě nesouhlasem s naším tj. evropským a křesťanským řádem a mají pro své vykonavatele příkaz v příslušných svatých knihách? Je vůbec korektní tyto názory, toto chování a naplňování těchto cílů potlačovat? Vždyť přece nejde o nic jiného, než o projev nesouhlasu s tím, co je podle tradice jiných etnik špatné a Bohu nemilé.

4. Jihoamerický pohled

Nicméně, pokusme se hledat objektivní odpověď na názor, zda respektovat tyto odlišnosti a považovat je za okolnosti vylučující protiprávnost. Na světě existuje řada států, na jejichž územích žijí někteří obyvatelé v podmínkách diametrálně odlišných od životních podmínek většinové společnosti.

Většinou jde o původní obyvatelstvo, které uznává kulturní hodnoty odlišné od hodnot většinové společnosti podléhající státním právním normám. Je tak obvyklé, že taková osoba právní normu, jež obsahuje příkaz nebo zákaz určitého chování, buď vůbec nezná, nebo pokud ji zná, není vzhledem ke svému původu schopna pochopit její smysl a účel ani porozumět jejímu obsahu, a tedy není schopna se podle ní chovat. Na rozdíl od právního omylu, kdy si osoba páchající trestný čin není vědoma protiprávnosti svého chování, v případě tohoto typu omylu osoba páchající protiprávní čin není schopna jeho protiprávnosti porozumět, a to právě z důvodu jiného vnímání reality, v důsledku čehož nepovažuje danou právní normu pro sebe za závaznou.

Jinými slovy řečeno, vedle omylu skutkového a právního přichází zvláštní typ právního omylu, a to tzv. omyl v porozumění z důvodu kulturní odlišnosti, kdy osoba jednáající v tomto omylu není vzhledem ke kulturnímu zázemí, z něhož pochází, schopna porozumět právní normě, jež označuje určitý čin za trestný, v důsledku čehož není schopna jejího zvnitřnění a dodržování - osoba páchající trestný čin je přesvědčena o tom, že její jednání není protiprávní,

a že tedy nejedná zaviněně. Navíc pro sebe považuje za závazná pravidla své komunity, nikoliv právní normy státní.⁸⁸

Pro Peru, Brazílii a další země latinské Ameriky je typické, že na jejich území žijí kromě většinové společnosti i společenství původních obyvatel s vlastními zvyky a tradicemi a vlastním nejen hodnotovým, ale i právním systémem, který z těchto zvyků a hodnot vychází. Tento typ omylu v trestním zákoníku Peru je tak způsobem, jakým trestní právo odráží multietnické a multikulturní pojetí státu a národa. Důsledkem této kulturní rozmanitosti je právní pluralismus, tedy existence vedle práva státního i jiných, na státu nezávislých a autonomních právních systémů domorodých skupin obyvatelstva. Ty vycházejí ze zvyků a tradic předků, sahající až do doby incké a předincké, a které jsou výrazem jejich kulturních hodnot. Vzhledem k uznání práva na kulturní sebeurčení na ústavní úrovni není možná sociokulturní integrita v zemi a aplikace státního práva na všechny bez rozdílu.

Základním předpokladem pro aplikaci tohoto typu omylu na jednání osoby je její příslušnost k domorodému společenství, přičemž k protiprávnímu jednání musí dojít na území obývaném tímto společenstvím (což ale neplatí absolutně, neboť osoba si udržuje vlastní zvyky i mimo toto území).

Závěr

Vzorce chování a tradice Evropanů na straně jedné a migrantů z islámského prostředí na straně druhé jsou vzájemně zcela neslučitelné a za jistých okolností mohou působit jako spouštějící mechanismy trestné činnosti jak uvnitř, tak navenek těchto etnik. Příslušníci těchto etnik, ve kterých hraje žena podřízenou roli, její práva jsou více či méně omezována, je vystavována tělesnému trestání a ponižování, svoje životní stereotypy a vzorce chování přenášejí do evropského kulturního prostředí, což vede ke konfliktům mezi nimi a majoritní společností. Mnohdy příslušníci těchto etnik vůbec nejsou schopni pochopit historické vzorce chování společnosti, do které přicházejí, což je ovšem neomlouvá.

Ze zkušeností, legislativy a právní praxe lze tedy dovodit, že omyl v porozumění z důvodu kulturní odlišnosti lze přiznat jen za splnění pregnantně vymezených podmínek. 1) musí jít o čin jinak trestný spáchaný příslušníkem původního domácího etnika, 2) tento čin musí být spáchan na území tímto etnikem obývané a jen výjimečně mimo toto území. 3) pachatel tohoto činu považuje svoje jednání za správné a odpovídající tradicím etnika na jeho území.

---

⁸⁸ DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. Trestní právo v Peru. *Trestněprávní revue*, 2017, roč. 16, č. 7-8, s. 179 – 182.

V podmínkách České republiky nelze kulturní odlišnosti migrujících etnik akceptovat a v případě páchaní trestné činnosti tolerovat. Při posuzování takové trestné činnosti je ovšem zapotřebí ze strany orgánů činných v trestním řízení věnovat zvýšenou pozornost obecným ustanovením o omylu tak, jak jsou uvedeny v trestním zákoně.

Pro sociální práci zde vyvstává nový úkol, kterým je informační a preventivní činnost, konkrétně seznamovat migranty s principy českého právního řádu a to se zvláštním zřetelem na ty normy trestního práva, které se jich právě vzhledem na odlišnost kulturního prostředí, ze kterého pocházejí, mohou bezprostředně dotýkat. O to více, je-li Česká republika právní stát.

Je ovšem otázkou zda vůbec a do jaké míry budou informace, pokyny a odborné konzultace z úst „nevěřících“ akceptovatelné a akceptovány.

Seznam literatury

DLEŠTÍKOVÁ, Tereza. Trestní právo v Peru. *Trestněprávní revue*, 2017, roč. 16, s. 179 – 182.

HERCZEG, Jiří. Právní omyl v novém trestním kodexu. *Trestní právo*, 2010, č. 6, s. 5-10.

HUBER, Wolfgang. *Etika, základní otázky života*. Praha: Vyšehrad, 2016. 256 s.

Migrace, hranice a bezpečnost. Brusel: New Direction 2017.

NOVOTNÝ, František a kol. Trestní zákoník 2010. Praha: Eurounion 2010. 900 s.

PITROVÁ, Ludmila a kol. *Aktuální právní aspekty migrace*. Praha: Leges, 2016. 171 s.

SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. 786 s.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

Filozofická fakulta UHK Hradec Králové

Rokitanského 62

500 02 Hradec Králové

Miroslav.Mitlohner@seznam.cz

LIMITY PROCESNÉHO STATUSU POŠKODENÉHO V PRÍPRAVNOM KONANÍ

SERGEJ ROMŽA

Právnická fakulta Univerzity J. P. Šafárika v Košiciach

Abstrakt

Poškodený je jedným z kľúčových subjektov trestného konania, pričom tomuto významu však doposiaľ nekorešpondoval katalóg procesných práv, ktoré zákonodarca poškodenému priznáva. Navyše rozsah procesných práv, ktoré zákonodarca priznával poškodenému v prípravnom konaní, nekorešpondoval procesným právam, ktoré poškodenému priznával v súdnom konaní, čo nepochybne viedlo k rôznym aplikačným a interpretačným problémom. V uvedenom kontexte, vyplynula potreba komplexnej kodifikovanej úpravy statusu poškodeného, s ambíciou jeho posilnenia. Z uvedeného dôvodu je namieste diskusia aj o limitoch procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní.

Kľúčové slová

poškodený, obeť trestného činu, prípravné konanie, trestná politika, vyšetrovacie úkony, svedok, splnomocnenec poškodeného, dôverník, škoda, nemajetková ujma.

Abstract

Injured party is one of the key subjects in criminal proceedings, but to this extent, he was not yet provided by sufficient catalog of procedural rights by the legislator. Furthermore, the extent of the procedural rights granted by the legislator to the injured party in the preparatory proceedings did not correspond to the procedural rights attributed to the injured party in the trial, which undoubtedly led to various application and interpretative problems. In this context, there was a need for a comprehensive codified adjustment of the status of the injured party, with the ambition of strengthening it. For this reason, should take its place as well discussion of the limits of the procedural status of the injured in the preparatory proceedings.

Key words

Injured party, victim of crime, preparatory proceedings, criminal policy, investigative acts, witness, representative of injured party, trustee, damage, non-material damage.

Úvod

Diskusia trestnoprávnej jurisprudencie o procesnom statuse poškodeného v trestnom konaní, osobitne v prípravnom konaní, sa v období posledných 30 rokov zintenzívnili v súvislosti s prijatím a uplatňovaním koncepcie restoratívnej justície.

Záujem o obeť trestného činu a poškodeného, nemožno však vnímať zjednodušene, len cez prizmu restoratívnej justície. Naopak v historickom kontexte možno sledovať transformáciu trestnoprávneho vzťahu, z pohľadu jeho subjektov. Dnes sa všeobecne uznáva, že subjektom tohto vzťahu je na strane jednej štát a na strane druhej páchatel'.⁸⁹ Nebolo tomu tak vždy. V minulosti to bol poškodený (obeť), ktorý stál na mieste štátu.⁹⁰ Postupne však štát celkom preberá úlohu, ktorá pôvodne prislúchala poškodenému. Záujmy obete sa podrobujú záujmom štátu a štát prestáva o obeť javiť záujem, s výnimkou prípadu, keď osoba obete poslúžila ako prameň dôkazu.⁹¹

Celosvetová trend posilňovania statu poškodeného (obete trestného činu) je logickým dôsledkom zlyhávania štátu v oblasti ochrany fyzických osôb pred páchatel'mi trestných činov. Poškodenému (obeti trestného činu) je potrebné venovať náležitú starostlivosť a tým zmierniť dopady spáchaného trestného činu. Z uvedeného dôvodu, je potrebné, zo strany štátu, zaistiť obeti trestného činu, okrem iného aj adekvátne procesné postavenie, ktoré by jej umožňovalo dosiahnuť náhrady škody, nemajetkovej ujmy alebo vydania bezdôvodného obohatenia získaného obvineným na jej úkor.⁹²

Logickým vyústením, avízovanej diskusie o procesnom statuse poškodeného, v širších súvislostiach aj obete trestného činu, je zmena v doterajšej stratégii trestnej politiky, v oblasti ochrany obetí trestných činov a poškodených, ktorá vyústila do kvalifikovanej, komplexnej normatívnej úpravy realizovanej zákonom č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov (ďalej len ako ZOOTČ).

Predmetná kvalifikovaná normatívna úpravy je základným predpokladom a reflexiou, pre naplnenie štandardov ochrany práv poškodeného, vyplývajúcich z medzinárodných dokumentov.

Jedným z legitímnych cieľov tejto kodifikácie je dosiahnutie ochoty poškodených oznamovať spáchané trestné činy a tým aj ochoty poškodených participovať na znižovaní

---

⁸⁹ NOVOTNÝ, Oto, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*; I. obecná část; 6 přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 345.

⁹⁰ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. I. díl, Praha: Wolters Kluwer; 2011, s. 41.

⁹¹ GRIVNA, Tomáš. *Soukromá žaloba v trestním řízení*. Praha: Karolínium, 2005, s. 27.

⁹² ŠÁMAL, Pavel. *K novelizácii trestního řádu v souvislostech s návrhem zákona o obětech trestních činů*. In. JELÍNEK, Jiří, GRIVNA, Tomáš a kol. *Poškodený a oběť trestního činu z trestně-právního a kriminologického pohledu*. LEGES, 2012, s. 34.

latentnej trestnej činnosti. Nemenej významným cieľom je aj snaha zákonodarcu dosiahnuť aktívnejšiu participáciu poškodeného do priebehu prípravného konania, do priebehu realizácie jednotlivých procesných úkonov, a tým aj jeho väčšiu angažovanosť do procesu objasňovania trestnej činnosti.

1. K vymedzeniu pojmu poškodeného a jeho vzťahu k obeti trestného činu

1.1. Pojem poškodeného

Pre správne pochopenie procesného statusu poškodeného, v prípravnom konaní, sa javí nevyhnutným presvedčivým spôsobom sa vysporiadať s vlastným pojmom poškodeného. Poškodený je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví (t.j. spôsobená porucha zdravia alebo ochorenia), spôsobená majetková škoda (t.j. škoda, ktorú možno objektívne vyjadriť v peniazoch), morálna alebo iná škoda (morálna škoda je spôsobená napríklad konaním proti ľudskej dôstojnosti a inou škodou sa rozumie škoda, ktorú nemožno bližšie určiť podľa príslušných kategórií škôd), alebo boli porušené, či ohrozené jej iné zákonom chránené práva slobody (práva a slobody zakotvené v Ústave SR a v iných právnych predpisoch).⁹³

Z prezentovanej charakteristiky, pojem poškodeného, vyplýva, že zákonodarca pristúpil k vymedzeniu statusu poškodeného (z legislatívno – technického), prostredníctvom následku – ujmy, ktorá bola poškodenému spôsobená spáchaným trestným činom (porov. § 46 ods. 1, veta prvá, Trestného poriadku).

Zákonodarca priznáva poškodenému v trestnom konaní procesný status subjektu trestného konania, ale predovšetkým status procesnej strany.⁹⁴

Napriek tomu, že priznanie statusu procesnej strany, poškodenému (nielen poškodenému), zákonodarca naviazal na konanie pred súdom, práve rozširovaním katalógu procesných práv garantovaných poškodenému aj v prípravnom konaní, dochádza k reálnej implementácii jednotlivých prvkov a atribútov kontradiktórnosti aj do štádia prípravného konania, v dôsledku čoho sa mení samotný charakter samotného prípravného konania, keď

---

⁹³ ŠIMOVIČEK, Ivan a kol. *Trestné právo procesné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 100; Rovnako porov. JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998, s. 43. MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva*. Trestní právo procesní. 2. přepracované vydání. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 265. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. Komentář I. díl. 6. vydání. Praha: C.H.BECK, 2008, s. 311.

⁹⁴ Podľa ust. § 10 ods. 11, veta prvá Tr. por. „subjekt trestného konania je každý, kto má a vykonáva vplyv na priebeh konania a tvoria tento zákon na uskutočnenie tohto vplyvu priznáva určité procesné práva alebo ukladá povinnosti. Podľa ust. § 10 ods. 11, veta druhá „v konaní pred súdom je stranou ten, proti komu sa vedie trestné konanie, poškodený, zúčastnená osoba a prokurátor“..

medzi sebou súperia, na strane jednej poškodený a na strane druhej s obvineným. Osobitne uvedená procesná situácia nastáva pri realizácii jednotlivých osobných dôkazov, vo forme výsluchov svedkov.

Tak ako už bolo avízované, zákonodarca, procesný status poškodeného, kreuje prostredníctvom katalógu procesných práv, ktoré priznáva poškodenému.

Katalóg procesných práv, ktoré zákonodarca priznáva poškodenému v trestnom konaní, možno spoľahlivo identifikovať predovšetkým v dikcii ust. § 46 ods. 1, veta druhá a tretia Tr. por., v ust. § 46 ods. 3,5,6,8 Tr. por. a v neposlednom rade aj v ust. § 48a Tr. por..

Žiada sa však osobitne akcentovať, že katalóg procesných práv, ktoré zákonodarca priznáva poškodenému v prípravnom konaní, je redukovaný oproti právu, ktoré priznáva poškodenému v konaní pred súdom, osobitne na hlavnom pojednávaní.

Napriek viacerým ambicióznym snahám Trestného poriadku, pri ktorých zákonodarca explicitne deklaroval, v korešpondujúcich dôvodných správach, snahu posilniť procesný status poškodeného aj v priebehu prípravného konania, nepodarilo sa však reálne túto ambíciu naplniť, s výnimkou prípadu, keď zákonodarca priznáva poškodenému právo na sprievod dôverníka (porov. § 48a Tr. por.), ako aj právo poškodeného invazívnejšie do priebehu konania o dohode o vine a treste, a to už v priebehu prípravného konania (porov. § 232 ods. 2, 3, 4 Tr. por.). Pozitívne sa žiada zhodnotiť predovšetkým kreovanie procesného subjektu dôverníka poškodeného, ktorého účasť a miesto je predovšetkým v priebehu prípravného konania, na procesných úkonoch, na ktorých participuje osobne poškodený, a to z dôvodu predovšetkým psychickej podpory poškodeného. V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že prípravné konanie je neverejné, čo vo svojich dôsledkoch len umožňuje význam účasti dôverníka poškodeného práce už v priebehu prípravného konania. S ľútosťou je potrebné konštatovať, že zásadný prielom, v posilnení procesného statusu poškodeného, v prípravnom konaní, nepredstavuje ani prijatie zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov, kde jednotlivé opatrenia smerujú k posilneniu procesného statusu poškodeného predovšetkým v konaní pred súdom.

Jednoducho ani doposiaľ sa nepodarilo presadiť posilnenie procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní, prostredníctvom práva (možnosti) poškodeného zúčastniť sa jednotlivých vyšetrovacích úkonov, a to tak vecného, ako aj osobného charakteru a v tejto súvislosti, v prípade realizácie výsluchu obvineného a svedkov, aj právo týmto osobám klásť otázky. Priznanie týchto procesných práv je o to viac namieste, že výsluchy obvineného, či svedkov, ktoré boli procesne predpísaným spôsobom vysluchnutí už v prípravnom konaní,

častokrát nie je možné, či už zo subjektívnych alebo objektívnych dôvodov, realizovať na hlavnom pojednávaní, ale tieto sú vykonávané len ich prečítaním (porov. § 263 Tr. por.).

Uvedené bez výnimky platí aj vo vzťahu k vykonaniu previerky výpovede na mieste činu (porov. § 158 Tr. por.), rekonštrukcie (porov. § 159 Tr. por.), či vyšetrovacieho pokusu (porov. § 157 Tr. por.). Jednoducho poškodený v týchto prípadoch je objektívne diskvalifikovaný (vylúčený) z možnosti účasti na realizácii týchto procesných úkonov, a tým aj z možnosti aktívne participovať na ich priebehu, a to napriek tomu, že častokrát ide o rozhodujúce a podstatné dôkazy, z hľadiska nároku uplatneného poškodeným v trestnom konaní.

1.2. Poškodený a jeho vzťah k obeti trestného činu

Vzťah poškodeného k obeti trestného činu, bol predmetom pomerne intenzívnej diskusie zástupcov trestnoprávnej jurisprudencie, ale rovnako tak bol predmetom záujmu aj kriminológov a osobitne viktimológov.

Významný prielom v tejto diskusii a polemikách predstavuje prijatie nového zákona č. 274/2017 Z.z. o obetiach trestných činov, v ktorom sa zákonodarca pomerne presvedčivým spôsobom vysporiadal so vzťahom medzi viktimologickým pojmom obeť trestného činu a jej trestnoprocesným statusom, keď v ust. § 3 ods. 6 ZOOTČ, explicitne deklaruje, že *„obeť má v trestnom konaní postavenie oznamovateľa trestného činu poškodeného alebo svedka a patria jej práva a povinnosti upravené v Trestnom poriadku súvisiace s uvedeným postavením.*

Vymedzenie vzájomného vzťahu medzi obeťou trestného činu a poškodeným možno nepriamo dedukovať aj z dikcie ust. § 2 ods. 1 písm. b), keď stanovuje, že obeťou trestného činu môže byť výlučne fyzická osoba a zároveň deklaruje, že obeťou je aj ďalší okruh subjektov, ktoré sú vo vzťahu k osobe, ktorej bola spôsobená smrť príbuznými v priamom rade, resp. im svedčí iný zákonom predpokladaný osobný vzťah k osobe, ktorej bola trestným činom spôsobená smrť.

Z uvedeného teda vyplýva, že pojem poškodený je vo vzťahu k pojmu obeť užší v tom smere, že nezahŕňa právnické osoby a naopak širší v tom smere, že za obeť sa považujú aj niektorí pozostalí po obeti. Z uvedeného teda vyplýva, že neexistuje prísna hranica medzi pojmom poškodený a obeť. Ide o rôzne pohľady. Ak sa hovorí o poškodenom, má sa na mysli predovšetkým subjekt trestného konania, so všetkými procesnými právami, ktoré mu trestný poriadok priznáva za účelom dosiahnutia účelu trestného konania. Ak sa hovorí o obeti, zdôrazňuje sa fakt, že v dôsledku trestného činu (činu inak trestného) vznikla fyzickej osobe

ujma, a preto by trestným činom postihnutá osoba mala mať také práva, ktoré zaistia, že sa s ňou bude zaobchádzať s ohľadom na spôsobenú ujmu, zo strany štátu.⁹⁵

2. Limity procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní

V súvislosti s pomerne intenzívnou diskusiou trestnoprávnej jurisprudencie vzťahujúcej sa k posilneniu práv poškodeného, k posilneniu procesného statusu poškodeného v trestnom konaní a osobitne v prípravnom konaní, je namieste aj diskusia o limitoch posilňovania práv a procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní.

Objektívne limity procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní predstavujú:

A. minimálne štandardy, ktoré primárne nachádzame v medzinárodných dokumentoch, ktorými je Slovenská republika viazaná a sekundárne aj v Ústave Slovenskej republiky aj keď nepriamo a pomerne abstraktne. Terciálne tieto minimálne štandardy možno spoľahlivo identifikovať predovšetkým v základných zásadách trestného konania, osobitne v obsahu nanovo kreovanej zásade ochrany poškodeného, normatívne upravenej v ust. § 2 ods. 21 Trestného poriadku. V konečnom dôsledku možno tieto minimálne štandardy identifikovať aj v štruktúre jednotlivých procesných inštitútov Trestného poriadku.

B. maximálne štandardy (limity), nachádzame nepriamo už v samotnej dikcii ust. § 1 Tr. por., kde zákonodarca zakomponoval účel sledovaný v trestnom konaní. Rovnako maximálne štandardy (limity), pre procesný status poškodeného v trestnom konaní, predstavuje aj samotná zásada spravodlivého prejednaní veci a zásady prejednaní veci v primeranej lehote. V konečnom dôsledku maximálne limity posilňovania procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní predstavuje katalóg procesných práv, priznaný zákonodarcom ďalším procesným subjektom trestného konania a osobitne možnosť ich efektívneho uplatnenia. V danom prípade ide o univerzálny princíp spravodlivého balancu (vyvažovania) procesných práv priznaných jednotlivým procesným subjektom.

2.1. Medzinárodné a ústavnoprávne štandardy procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní

Ochrana obetí trestných činov predstavuje jednu z hlavných priorít Európskej únie. Prostredníctvom Charty základných práv Európskej únie sú štáty vyzývané, aby aktívne ochraňovali obeť trestných činov. Ochrana obetí v jednotlivých členských štátoch Európskej

---

⁹⁵ JELÍNEK, Jiří, GŘIVNA, Tomáš a kol. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického hlediska*. Praha: LEGES, 2012, s. 24 a násl.

únie je rôzna. Kým v niektorých štátoch je na vyššej úrovni (napr. Nemecko) v iných zaostáva.⁹⁶ Na základe záverov Rady v Tampere, bol v roku 2000 predložený návrh Rámcového rozhodnutia o postavení obetí v trestnom konaní. Na základe tohto návrhu bolo v roku 2001 prijaté Rámcové rozhodnutie 2001/220/SVV o postavení obetí v trestnom konaní.⁹⁷ Predmetné Rámcové rozhodnutie, v čl. I definovalo obeť ako fyzickú osobu, ktorá utrpela ujmu, vrátane fyzického a psychického poškodenia, emocionálneho utrpenia, ekonomickej straty, a to priamo spôsobenú konaním alebo nekonaním, ktoré je porušením trestného práva členských štátov. Vzhľadom na to, že sa vyskytli problémy s definíciou obeť, v zmysle predmetného Rámcového rozhodnutia, Súdny dvor na prejudiciálnu otázku, či sa má vzťahovať v trestnom konaní vo všeobecnosti na akúkoľvek osobu postihnutú trestným činom, dal odpoveď, že pojem „obeť“ nezahŕňa právnické osoby.⁹⁸

Predmetné Rámcové rozhodnutie zároveň v čl. 2, stanovilo pre jednotlivé členské štáty povinnosť zabezpečiť, aby obeť mali reálne a primerané postavenie v ich trestnoprávnom systéme. Z obsahu predmetného Rámcového rozhodnutia zároveň vyplýva pre jednotlivé členské štáty, zabezpečiť ich ochranu pred sekundárnou viktimizáciou.⁹⁹

Najzásadnejším právnym predpisom, ktorý upravuje záruky Európskej únie v oblasti ochrany obetí trestných činov, je smernica 2012/29/EÚ, o obetiach trestných činov. Účelom tejto smernice je zaistiť, aby obetiam trestných činov boli poskytnuté informácie, podpora a ochrana a im bolo umožnené zúčastniť sa na trestnom konaní.

Smernica vyžaduje, aby s obeťami trestných činov bolo zaobchádzané s rešpektom, citlivo individuálne, profesionálne a bez diskriminácie. V prípade, ak je obeťou trestného činu dieťa, hlavný ohľad má byť braný na najlepší záujem dieťaťa.¹⁰⁰

Predmetná Smernica, v porovnaní s Rozhodnutím Rady EÚ 2001/220/SVV, precizuje pojem obeť trestného činu, keď za obeť je považovaná:

- nielen fyzická osoba, ktorej bola v dôsledku spáchaného trestného činu spôsobená ujma, vrátane fyzickej, mentálnej, či emocionálnej ujmy alebo majetkovej škody;
- ale rovnako tak aj rodinný príslušník osoby, ktorá v priamom dôsledku trestného činu zomrela, ktorým bola v dôsledku smrti danej osoby spôsobená ujma.

Podľa predmetnej Smernice, osoba je považovaná za obeť bez ohľadu na skutočnosť, či

---

⁹⁶ KLIMEK, Libor. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 149.

⁹⁷ Rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní. Ú. v., L. 82/1, 22.3.2001.

⁹⁸ IVOR, Jaroslav, KLIMEK, Libor, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUKÓDEX, 2013, s. 475.

⁹⁹ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: LINDE, 2008, s. 359.

¹⁰⁰ c.d. v poznámke č. 8, s. 150.

bol páchatel' – zistený, zaistený, stíhaný alebo odsúdený, ako aj bez ohľadu na rodinný vzťah medzi nimi.

Predmetná Smernica zaručuje obeti nasledovné právo:

- právo byť vypočutý;
- právo na ochranu počas vyšetrovania trestného činu;
- právo na zamedzenie kontaktu medzi obeťou a páchatel'om;
- právo na právnu pomoc;
- právo na prístup k službám na podporu obetí;
- právo na informácie o svojom prípade;
- právo na tlmočenie a preklad;
- právo na náhradu škody;
- právo na náhradu výdavkov, ktoré obeti vznikli v dôsledku aktívnej účasti na trestnom konaní;

Všeobecné štandardy (limity) procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní, nachádzame predovšetkým v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, kde tento dohovor výslovne stanovuje základné záruky (zásady) spravodlivého súdneho konania:

- spravodlivosť prerokovania veci;
- rýchlosť trestného konania;

Prejednanie veci v primeranej lehote (rýchlosť trestného konania) je teda jedným z atribútov práva na spravodlivý proces aj keď nie absolútnym. Rýchlosť konania by nikdy nemala byť uprednostňovaná pred spravodlivým rozhodnutím veci. Na strane druhej pomalé súdne konanie, spravodlivosť ohrozuje: „*justice delayed, justice denied*“ (pomalá spravodlivosť je odmietnutá spravodlivosť).¹⁰¹

Režim práva na spravodlivé prerokovanie veci, ako aj jeho atribútu rýchlosti trestného konania, garantovaného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru, sa pretransformoval do štruktúry ústavného práva Slovenskej republiky, konkrétne do práva na súdnu a inú právnu ochranu (7. oddiel Ústavy SR) a v rámci neho do práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, podľa čl. 48 Ústavy SR.

Účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov je odstránenie stavu

---

¹⁰¹ SVAK, Ján. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. Bratislava: EUROKODEX, 2003, s. 469.

právnej neistoty, v ktorom sa nachádza dotknutý subjekt trestného konania.¹⁰²

Za zbytočný priesťah v trestnom konaní možno považovať dobu jeho nečinnosti alebo zjavnej neefektívnej činnosti, pri naplňaní účelu Trestného poriadku, predovšetkým požiadavky, aby trestné činy boli náležite zistené (§ 1 Trestného poriadku).¹⁰³

Súčasne je Ústavný súd toho názoru, že uplatnenie tohto základného práva, je spojené len s takou vecou účastníka konania, ktorej prejednanie a rozhodnutie, je zahrnuté do účelu procesného predpisu, ktorý upravuje postup orgánu verejnej moci, pri prejednávaní veci účastníka.

K uvedenému ďalej Ústavný súd poznamenáva, že vecou samou v prípravnom konaní, je trestné stíhanie inej osoby, ako poškodeného. Podľa § 1 veta prvá Tr. por., účelom trestného konania, je upraviť postup orgánov činných v trestnom konaní tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní. Iný účel Trestného poriadku nie je výslovne vyjadrený, a preto je vecou samou v trestnom konaní, zistenie trestných činov a spravodlivé potrestanie ich páchatel'ov.

Z uvedeného teda vyplýva, že zákonným účelom postupu orgánov činných v trestnom konaní, nie je prejednanie, rozhodovanie a rozhodnutie o nároku poškodených, ktorý má súkromnoprávnu povahu. Možnosť uplatnenia nároku na náhradu škody v trestnom konaní, nie je preto v tomto konaní, vecou samou, v takom zmysle, ako je to uvedené v čl. 48 ods. 2 Ústavy SR, podľa ktorého každý má právo, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných priesťahov.¹⁰⁴ K nastolenému problému zaujal v koncentrovanej forme sumarizačne stanovisko Šámal, P., s ktorým sa možno bez výhrad stotožniť, keď uvádza, že „*výkon procesných práv priznaných poškodenému v prípravnom konaní, musí smerovať k naplneniu účelu trestného konania. Práva a povinnosti poškodeného potom končia tam, kde by mohli presiahnuť rámec účelu trestného konania alebo spomaliť jeho dosiahnutie*“.¹⁰⁵

Jednoducho účel trestného konania, normatívne vyjadrený v ust. § 1 Tr. por., predstavuje absolútny interpretačný a aplikačný korektív, vo vzťahu k limitom – štandardom procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní, obsiahnutých – kreovaných tak v medzinárodných dohovoroch (dokumentoch), ako aj v Ústave SR.

¹⁰² porov.: II. ÚS 26/95, Nález z 25. októbra 1995, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1995, s. 61.

¹⁰³ porov. III. ÚS 99/02, Nález z 13. novembra 2002. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 2002 – II. polrok, s. 768.

¹⁰⁴ Porov.: IV. ÚS 4/02 – 24; Uznesenie z 23. augusta 2002; s. 5 – 6.

¹⁰⁵ c.d. v poznámke č. 4, s. 33.

2.2. Trestnoprocesné štandardy procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní

Tak ako už bolo vyššie konštatované, absolútne limity, na kreovanie procesného statusu poškodeného v trestnom konaní, predstavuje účel trestného konania normatívne vymedzený v ust. § 1 Tr. por., ktorý sa premieta do štruktúry jednotlivých procesných inštitútov upravujúcich procesný status poškodeného.

Absolútnym imperatívom, pri úvahách o kreovaní procesného statusu poškodeného v trestnom konaní a osobitne v prípravnom konaní, pri vymedzení katalógu procesných práv a povinností priznaných poškodenému, predstavuje princíp vzájomného balancu – rovnováhy, medzi oprávnenými záujmami a právami na strane jednej obvineného a na strane druhej poškodeného a ďalších subjektov.

Jednoducho nemožno rozširovať posilňovať procesné práva a status poškodeného v prípravnom konaní, na úkor obhajoby obvineného, na úkor možnosti realizovať efektívnu obhajobu obvineným, na úkor práva obvineného, aby nebol podrobovaný dôsledkom spojených, s inkrimináciou jeho osoby, len po dobu nevyhnutnú na náležité objasnenie skutku, pre ktorý je stíhaný.

Inými slovami povedané, nemožno predlžovať dobu vedeného trestného stíhania voči obvinenému tým, že zákonodarca prizná poškodenému procesné práva, ktoré nie sú nevyhnutné na účinné uplatnenie jeho nároku na náhradu škody, osobitne v situácii, ak škoda uplatnená poškodeným tvorí pojmový znak objektívnej stránky príslušnej skutkovej podstaty trestného činu, ktorým bola poškodenému spôsobená škoda.

Nazdávam sa, že súčasná normatívna úprava procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní, rieši postavenie poškodeného komplexne a súladne s medzinárodnými štandardami, s výnimkou možnosti práva poškodeného, či už osobne alebo prostredníctvom svojho splnomocnenca, zúčastniť sa realizácie osobných dôkazov, vo forme výsluchov obvineného, či svedkov, vrátane možnosti aktívnej ingerencie do ich priebehu, vo forme kladenia otázok.

Akékoľvek ďalšie posilňovanie procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní, nad uvedenú úroveň – štandardy priznaných práv poškodenému, by bolo vo svojich dôsledkoch kontraproduktívne tak pre samotného poškodeného, ako aj pre naplnenie deklarovaného účelu trestného konania.

Záver

Limity procesného statusu poškodeného v trestnom konaní a osobitne v prípravnom konaní, možno spoľahlivo identifikovať vo viacerých normatívnych prameňoch.

Napriek evidentnej snahe zákonodarcu, v maximálnej miere využiť tieto limity na posilnenie procesného statusu poškodeného aj v štádiu prípravného konania, nedarí sa tieto ambície uspokojivo naplniť. Jednoducho, de lege ferenda, snahou zákonodarcu musí byť dosiahnutie balancu, väčšej vyváženosti, medzi procesnými právami poškodeného v prípravnom konaní a v súdnom konaní, osobitne na hlavnom pojednávaní. V uvedenom smere je žiaduce posilnenie procesného statusu poškodeného v prípravnom konaní priznaním takých procesných práv, ktoré mu zabezpečia väčší priestor a možnosti invazívnejším (aktívnejším spôsobom zasahovať a ovplyvňovať priebeh prípravného konania a osobitne proces dokazovania.

Zoznam literatúry

- IVOR, Jaroslav, KLIMEK, Libor, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. 888 s.
- JELÍNEK, Jiří. GŘIVNA, Tomáš a kol. *Poškodený a oběť trestního činu z trestně-právního a kriminologického pohledu*. Praha: LEGES, 2012. 256 s.
- JELÍNEK, Jiří. *Poškozený v českém trestním řízení*. Praha: Karolinum, 1998. 190 s.
- KLIMEK, Libor. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 268 s.
- MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha: C.H.BECK, 2003. 1166 s.
- NOVOTNÝ, Oto, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. I. obecná část. 6 přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010.
- SVAK, Ján. *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. Bratislava: EUROKODEX, 2003. 1116 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. 6. vydání. Praha: C.H.BECK, 2008. 3014 s.
- ŠIMOVČEK, Ivan a kol. *Trestné právo procesné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 480 s.
- TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: LINDE, 2009. 459 s.
- II. ÚS 26/95, Nález z 25. októbra 1995, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1995.
- III. ÚS 99/02, Nález z 13. novembra 2002. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR

2002 – II. polrok.

IV. ÚS 4/02 – 24; Uznesenie z 23. augusta 2002.

Rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní. Ú. v., L. 82/1, 22.3.2001.

doc. JUDr. Sergej Romža, PhD.

email: sergej.romza@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika

Právnická fakulta, Katedra trestného práva

Kováčska ul. č. 26, 041 75 KOŠICE

Slovensko

ZMIER AKO AKTUÁLNA VÝZVA PRÍPRAVNÉHO KONANIA¹⁰⁶

TOMÁŠ STRÉMY, LUKÁŠ TURAY

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstrakt

Autori sa v príspevku zameriavajú na zmier ako (stále) aktuálnu výzvu prípravného konania. Prezентujú zámery zákonodarcu a porovnávajú ich s realitou slovenskej aplikačnej praxe. Na záver ponúkajú niekoľko postrehov, ktoré by mali dopomôcť k širšej aplikácii zmieru v (nielen) rámci prípravného konania.

Kľúčové slová

Zmier, restoratívna justícia, prečin, zločin.

Abstract

The authors focus on the conciliation as a (still) up-to-date call in the preparatory process. They present the legislator's intentions and compare them with the reality of Slovak application practice. Finally, they offer several insights that should help to widen the scope for conciliation within (not only) the preparatory process.

Key words

Conciliation, restorative justice, crime.

Úvod

Spáchanie trestného činu, trestne zodpovednou osobou má za následok niekoľko konzekvencií, či už v hmotnoprávnej alebo v procesnoprávnej rovine trestného práva. V hmotnoprávnej rovine ide predovšetkým o vznik trestnoprávneho vzťahu medzi páchatel'om a štátom, ktorý zakladá etalón vzájomných práv a povinností. V procesnoprávnej je to začiatok procesného postupu, ktorý má viesť k zisteniu či sa skutok stal, či je trestným činom, kto ho spáchal a zaistiť spravodlivé potrestanie páchatel'a. Je všeobecne známou floskulou, že pojem spravodlivý súdny proces je široký a možno pod neho subsumovať aj pojem rýchlosť. Práve

---

¹⁰⁶ Tento článok je výstupom projektu VEGA č. 1/0049/17 s názvom „Právne a ekonomické aspekty korupcie – príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy“.

rôzne druhy odklonov slúžia na urýchlenie a zefektívnenie trestného procesu. Prípravné konanie je pomyselnou vstupnou bránou do trestného konania, a súčasný Trestný poriadok č. 301/2005 Z.z. v znení neskorších právnych predpisov a noviel (ďalej len Trestný poriadok) pozná inštitúty, ktoré umožňujú orgánom činným v trestnom konaní (ďalej len OČTK) ukončiť trestné stíhanie už v prípravnom konaní. Odklony ako napríklad zmier, podmienené zastavenie trestného stíhania alebo dohoda o vine a treste sú pretavením filozofie tzv. restoratívnej justície do procesnej formy trestného práva.

1. Restoratívna justícia vs. Retributívna justícia

Pojem restoratívna justícia je používaný nespočetne krát, ako termín, ktorý symbolizuje nové trendy v trestnej justícii. Táto koncepcia je do istej miery renesanciou systémov, ktoré poznáme z minulosti. V minulosti bolo totiž spáchanie trestného činu vnímané ako spor medzi páchatelom a obeťou. Táto skutočnosť však často vyúsťovala do krvavých odplát, ktoré by sme len ťažko mohli zaradiť medzi inštitúty restoratívnej justície. Aj v tomto období však už existovala možnosť pre páchatel'a a obeť uzavrieť tzv. zmierovaciu zmluvu.¹⁰⁷

V XII. storočí si štát vytvoril akýsi monopol na rozhodovanie o trestných činoch. Tento stav trval až do 70 rokov minulého storočia, keď sa začínajú objavovať prvé náznaky restoratívnej justície v Spojených štátoch amerických a Veľkej Británii. Išlo o experimenty s mediáciou v trestných veciach, pri ktorých dochádzalo k stretnutiu medzi páchatelom a obeťou trestného činu.¹⁰⁸ V rámci rozširovania tohto nového myšlienkového prúdu sa postupne začal okruh tých, ktorí boli spáchaním trestného činu dotknutí rozširovať. V rámci týchto tendencií vznikla aj jedna z prvých definícií restoratívnej justície. Táto sa stala súčasťou dokumentu Základné princípy používania restoratívnych programov v trestných veciach, ktorý bol prijatý Hospodárskou a sociálnou radou OSN v júli 2000. Dokument obsahuje nasledujúcu definíciu restoratívnej justície: „Restoratívna justícia je proces v ktorom sa páchatel', obeť a ak je to vhodné, tak akékoľvek iné osoby alebo členovia komunít zasiahnutí trestným činom, aktívne participujú na riešení záležitostí vyplývajúcich z trestného činu. Príklady restoratívnej justície zahrňujú mediáciu, konferencie a kruhové sedenia.“¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ VÁLKOVÁ, Helena. SOTOLÁR, Alexander. Restoratívni justice- trestní politika pro 21. Století? *Trestní právo*, 2000, č. 1, 2000, s. 5.

¹⁰⁸ KUČHTA Jozef, VÁLKOVÁ Helena a kol. *Základy kriminologie a trestnej politiky*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 180.

¹⁰⁹ Pozri dokument prijatý Výborom OSN dostupný na: <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/basic-principles-on-the-use-of-restorative-justice-programmes-in-criminal-matters/>

Konzorcium restoratívnej spravodlivosti, ktorého členmi sú národné organizácie a fyzické osoby preferujúce restorativu justíciu používajú nasledovnú definíciu: „restoratívna justícia sa zameriava na riešenie konfliktov a nápravu poškodenia. Povzbudzuje tých, ktorí spôsobili škodu (páchateľov) a dáva im príležitosť, aby vykonali odškodnenie, resp. reparáciu. Ponuku dáva tým, ktorí utrpeli ujmu (poškodeným) a príležitosť, aby ich poškodenie alebo strata bola nahradená“.

Restoratívna spravodlivosť predstavuje humánnejší a etickejší spôsob riešenia problémov, ktoré nastali so spáchaním trestného činu. Ide o alternatívu k tradičnému retributívnemu modelu spravodlivosti, u ktorého verejná autorita, v postavení súdu, vymeria svoj ortieľ, resp. rozsudok a tým vykoná spravodlivosť.

Restoratívna spravodlivosť predstavuje humánnejší a etickejší spôsob riešenia problémov, ktoré nastali so spáchaním trestného činu. Ide o alternatívu k tradičnému retributívnemu modelu spravodlivosti, u ktorého verejná autorita, v postavení súdu, vymeria svoj ortieľ, resp. rozsudok a tým vykoná spravodlivosť.

Na základe týchto rozdielov vytvoril Howard Zehr tri rozdielne otázky, ako možno hľadať na spáchaný trestný čin z pohľadu restoratívnej alebo retributívnej koncepcie:

Restoratívna justícia:	Retributívna justícia:
Kto je poškodený?	Aký zákon bol porušený?
Aké sú jeho potreby?	Kto spáchal trestný čin?
Komu vznikajú záväzky?	Čo si páchatel' zaslúži? ¹¹⁰

Sú však aj názory, ktoré poukazujú na fakt, že restoratívna spravodlivosť nie je v celom rozsahu alternatívou retributívneho modelu, ale že obsahuje retributívne, resp. punitívne aspekty. Restoratívne procesy sú skôr spôsoby, ako sa pokúsiť navodiť primeraný trest.¹¹¹

2. Všeobecne o zmiery

Zmier je jedným z najtypickejších reprezentantov tzv. restoratívnej justície. Práve v tomto inštitúte trestného práva procesného sa naplňajú všetky aspekty tejto filozofie. V našom

¹¹⁰ ZEHR, Howard. *The little book of Restorative Justice*. Intercourse, PA: Good Books, 2002, s. 21.

¹¹¹ DALY, Kathleen. Revisiting the relationship between retributive and restorative justice. In STRANG, Heather, BRAITHWAITE, John (Eds.). *Restorative justice: philosophy to practice*. Dartmouth, UK: Ashgate, 2000.

právnom priestore nie je žiadnou novinkou. Už predchádzajúci trestný poriadok poznal tento právny inštitút. Zmier sa stal súčasťou slovenského trestného konania novelou zákona č. 422/2002 Z.z. s účinnosťou od 1.10.2002. Slovenský zákonodarca upravil tento inštitút v súlade s Doporučením Rady Európy č. 18 zo dňa 17.9.1987 o zjednodušení trestného konania. Zmier predstavuje nástroj, prostredníctvom ktorého, na základe dohody medzi obvineným a štátom na jednej strane a poškodeným na strane druhej, dochádza k vybaveniu trestnej veci bez zdĺhavého, ekonomicky náročného a často aj stigmatizujúceho hlavného procesu. Jeho primárnym účelom je napravenie ujmy, ktorá vznikla spáchaním trestného činu.¹¹² Trestný poriadok v § 220 ods. 1 a ods. 2 stanovuje zákonné podmienky, ktoré musia byť splnené v prípade, že chce obvinený a poškodený uzavrieť zmier.

Musí ísť o konanie o prečine, ktorého horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje 5 rokov, musí existovať súhlas obvineného aj poškodeného. Zároveň musí obvinený splniť podmienky, ktoré spočívajú v tom, že obvinený:

a) vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a určito;

b) nahradil škodu, pokiaľ bola činom spôsobená, alebo urobil iné opatrenia na náhradu škody, alebo inak odstránil ujmu vzniknutú trestným činom, a

c) zloží na účet súdu a v prípravnom konaní na účet prokuratúry peňažnú sumu určenú ministerstvu na ochranu a podporu obetí trestných činov podľa osobitného zákona, a táto peňažná suma nie je zrejme neprimeraná závažnosti spáchaného trestného činu.

Zároveň je potrebné, aby prokurátor považoval, vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného činu, na mieru akou bol trestným činom dotknutý verejný záujem, na osobu obvineného a na jeho osobné a majetkové pomery takýto spôsob rozhodnutia za dostačujúci.

V prípade, ak boli splnené všetky predchádzajúce podmienky, ktoré sú upravené v § 220 ods. 1 Trestného poriadku, obvinený a poškodený nemôže uzavrieť zmier a prokurátor zastaviť trestné stíhanie, ak bola trestným činom spôsobená smrť (§220 ods. 2 písm. a) Trestného poriadku), ak je vedené trestné stíhanie, pre niektorý z trestných činov korupcie (§ 220 ods. 2 písm. b) Trestného poriadku) alebo je vedené trestné stíhanie proti verejnému činiteľovi alebo zahraničnému verejnému činiteľovi pre trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom ich právomoci a v rámci ich zodpovednosti (§ 220 ods. 2 písm. c) Trestného poriadku).

---

¹¹² ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestný poriadok Veľký komentár*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2017, s. 494

2.1. Priznanie obvineného a náhrada škody

Ako sme uviedli vyššie, ak má obvinený záujem uzavrieť zmier, musí urobiť prehlásenie o tom, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a určito. V tomto prípade si Trestný poriadok prepožičiava, niektoré pojmy typické pre občianske právo. Ide predovšetkým o požiadavku, že prejav vôle obvineného musí byť vykonaný slobodne, teda nemôže existovať pôsobenie vonkajších vplyvov, ktoré konajúcu osobu zbavujú voľnosti rozhodnúť sa, či určitý prejav vôle vykoná, alebo túto voľnosť neprímerane obmedzujú.¹¹³

V súvislosti s vyhlásením obvineného, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, nemožno opomenúť § 226 Trestného poriadku, ktorý upravuje postup v prípade, že prokurátor aj v prípade splnenia podmienok, zmier nakoniec neschváli. Ak prokurátor zmier neschváli, hoci obvinený uskutočnil vyhlásenie podľa § 220 ods. 1 Trestného poriadku, že spáchal skutok, pre ktorý je stíhaný, nie je možné v ďalšom konaní prihliadnuť na toto vyhlásenie ako na dôkaz.

Druhou podstatnou zložkou je nahradenie škody (alebo aspoň snaha nahradiť túto škodu) zo strany obvineného. Aj keď náhrada škody je esenciálnou zložkou zmieru, vnímanie tohto inštitútu len cez náhradu škody by ochudobňovalo jeho poslanie. Účelom teda nie je len nahradiť škodu a zefektívniť trestné konanie, ale aj urovanie vzájomných vzťahov medzi obvineným a poškodeným.¹¹⁴

Zmier dáva príležitosť obeti trestného činu a predovšetkým páchatel'ovi trestného činu, aby spolupracovali pri riešení konfliktu, ktorý medzi nimi nastal spáchaním trestného činu. Dôležitým prvkom zmieru je aj náhrada škody poškodenému. Je však potrebné zdôrazniť, že náhradu škody nemožno poškodenému vnucovať.¹¹⁵ Odmietnutie náhrady škody zo strany poškodeného ale neznamená prekážku pre prípadné schválenie zmieru. Dôležitá je aktívna snaha páchatel'a o reparáciu ním spôsobenej škody. Výhodou postupu podľa zmierovacieho konania je aj skutočnosť, že poškodený sa dostane k nárokovaným finančným prostriedkom pomerne skoro a nenastáva situácia ako pri riadnom trestnom procese, keď súd môže o náhrade škody rozhodnúť o niekoľko rokov alebo (častejšie) poškodeného odkáže na civilné konanie.

---

¹¹³ LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné Všeobecná časť, rodinné právo, vecné práva, dedičné právo*. Bratislava: IURIS LIBRIS, spol. s.r.o., 2018, s. 132.

¹¹⁴ PROKEINOVÁ, Margita. *Odklony v trestnom konaní*. 1 vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2007, s. 39.

¹¹⁵ ŠTEFAN, Minárik a kolektív. *Trestný poriadok stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s.r.o. , 2006, s. 583.

2.2. Zmier a problémy v aplikačnej praxi

Zmier je v aplikačnej praxi najmenej využívaným odklonom. Tento výrok možno podporiť údajmi v nasledujúcej tabuľke, kde vidíme počet uzavretých zmierov od roku 2006 až do roku 2017.

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Zmier	583	1130	971	1032	991	1116	779	848	634	586	469	464

Tabuľka 1: Aplikácia zmieru v trestnom konaní

Z uvedenej tabuľky možno vyvodit' záver, že aj napriek výhodám, ktoré poskytuje táto forma odklonu, jej využitie v rámci aplikačnej praxe je nedostačujúce.

Táto skutočnosť, môže byť podmienená viacerými príčinami. Upozorníme na niektoré z nich. V prvom rade môže byť problém v splnení zákonných, trestnoprávných podmienok zo strany páchatel'a. Zmier totiž môže byť aplikovaný len v prípade trestných činov, ktoré sú prečinmi a zároveň horná hranica trestnej sadzby tohto prečinu neprevyšuje 5 rokov. Druhou podstatnou prekážkou pri uzatváraní zmieru môže byť skutočnosť, že obvinený musí počas relatívne krátkej doby, vynaložiť značné finančné prostriedky, ktoré nebude schopný zaplatiť.

2.3. Zmier a návrhy de lege ferenda

Jednou zo základných podmienok je, že zmier možno aplikovať len pri trestných činoch (konkrétne prečinoch), ktorých horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje päť rokov. V tejto podmienke, do určitej miery, vidíme možnosti tohto inštitútu pri úvahách de lege ferenda. Výskumy vo svete dokazujú, že restoratívna justícia je uplatniteľná aj pri závažnejších trestných činoch. Nevidíme dôvod, prečo by sa zmier nemohol aplikovať aj na trestné činy, ktorých horná hranica trestnej sadzby neprevyšuje 10 rokov. Aj pri tejto legislatívnej zmene by sa stále vyžadoval súhlas poškodeného. Zastávame názor, že touto zmenou bol nebol narušený verejný záujem na spravodlivom potrestaní páchatel'a. Legislatívna zmena by iste pomohla k širšiemu uplatneniu tohto inštitútu a súčasne by do určitej miery rozviazala ruky OČTK a súdu pri jeho aplikácii.

Ďalšou z kľúčových podmienok je skutočnosť, že obvinený musí zložiť na účet prokuratúry v prípravnom konaní a v konaní pred súdom na účet súdu, určitú finančnú čiastku. Práve táto podmienka môže byť prekážkou k uzavretiu zmieru, keď páchatel' nielen, že musí nahradiť škodu, ktorá jeho konaním vznikla, ale musí aj zložiť finančnú čiastku. Tieto

podmienky môžu predstavovať úhradu značnej finančnej čiastky. Môže sa stať, že páchatel' jednoducho nebude mať finančné prostriedky na to, aby si mohol zmier „dovoliť“. Táto skutočnosť prispieva k pomenovaniu zmieru ako tzv. „inštitútu bohatých“. Obvinený musí počas krátkeho časového obdobia vynaložiť značné finančné prostriedky, ktoré predstavujú, pre niektorých neriešiteľnú prekážku.

V rámci úprav de lege ferenda preto navrhujeme, aby s prihliadnutím na finančné možnosti páchatel'a, sa dala táto podmienka nahradiť vykonaním verejnoprospešných prác. Týmto spôsobom by sa do trestného poriadku zaviedla nepeňažná alternatíva, ktorá by predstavovala finančnú úľavu pre obvineného.

Prokurátor má fakultatívnu možnosť vypočúť poškodeného a obvineného pred samotným rozhodnutím o schválení zmieru. Táto možnosť je výslovným privilégiom prokurátora. De lege ferenda by sme považovali za vhodné, ak by sa do ustanovenia § 221 TP zaradili ods. 3 v nasledovnom znení: Postup podľa ods. 1 a ods. 2 sa nepoužije, ak rozhodnutiu o schválení zmieru predchádzala mediácia medzi obvineným a poškodeným trestného činu. Táto elegantná legislatívna zmena by mohla pomôcť k širšiemu využívaniu mediácie v rámci trestného procesu a tým posilniť aj princípy restoratívnej justície.

Uvedené zmeny by podľa nášho názoru mohli prispieť k rozšíreniu a častejšej aplikácii tohto inštitútu, u ktoré v posledných rokoch možno pozorovať pokles.

2.4. Zmier a aplikačná prax orgánov činných v trestnom konaní

Aplikačná prax v uplatňovaní zmieru nedokázala naplniť očakávania, ktoré sa očakávali od rekonštrukcie trestného práva na území Slovenskej republiky. Toto tvrdenie si dovoľujeme vysloviť na základe dôvodovej správy, ktorá deklarovala túžbu zákonodarcu vybaviť väčšinu (cca. 80%) trestných vecí prostredníctvom odklonov. Opak sa však ukázal byť pravdou, keď práve okolo 80% vecí skončí na hlavnom pojednávaní. Nižšie uvádzame tabuľku podaných obžalôb a inštitútov, ktoré možno považovať za odklony v rámci trestného konania a informácie o nich sú uvádzané na stránkach Ministerstva spravodlivosti a Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky.

Rok	2014	2015	2016	2017
Obžaloby podané na súdy	28 828	27 513	25 023	24 836
Návrh dohody o vine a treste	5 891	4127	4 055	3 773
Podmienečné zastavenie trestného stíhania	2 255	1764	1 485	1 469
Schválenie zmieru	634	586	469	464
Počet odklonov	8 780	6 477	6 009	5 706
Percentuálny podiel	23,35%	19,05%	19,36%	18,68%

Tabuľka 2: Tabuľka využívania odklonov v trestnom konaní

Z uvedenej tabuľky vyplýva zaujímavá skutočnosť: využívanie odklonov v trestnom konaní má v rokoch 2014 až 2017 klesajúcu tendenciu.

2.5. Zmier a podmienečné zastavenie trestného stíhania

Jednou z príčin menšieho počtu uzavretých zmierov v posledných rokoch môže byť aj jeho prílišná podobnosť s inštitútom podmienečného zastavenia trestného stíhania. Podmienečné zastavenie trestného stíhania predstavuje odklon v trestnom konaní, teda určité odchylenie sa od riadneho procesu, ktoré sa svojou legislatívnou úpravou podobá na inštitút zmieru.¹¹⁶ Účelom tohto inštitútu je predovšetkým vyhnúť sa zdĺhavému riešeniu skutkovo jednoduchých trestných vecí za súčasného zohľadnenia záujmov všetkých strán, ktoré boli dotknuté spáchaním trestného činu.¹¹⁷ Je rozhodnutím *sui generis*. Svojou povahou totiž nejde o konečné rozhodnutie, ale rozhodnutie je do splnenia zákonom stanovených podmienok dočasné. Ak však obvinený vyhovie v skúšobnej dobe, bude voči nemu trestné stíhanie zastavené. Celý proces podmienečného zastavenia trestného stíhania je založený na rozhodnutí o podmienečnom zastavení trestného stíhania a rozhodnutí o osvedčení, ku ktorému sa však viaže aj tzv. fikcia osvedčenia, ktorá spočíva v tom, že ak oprávnený orgán nevydá rozhodnutie o osvedčení po uplynutí dvoch rokov, keď ho mal vydať, tak sa hľadí na obvineného ako keby sa osvedčil.

¹¹⁶ ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2016, s. 92.

¹¹⁷ KLÁTIK Jaroslav. Podmienečné zastavenie trestného stíhania-alternatívny spôsob riešenia trestnej veci. *Justičná revue*, 2007, roč. 59, č. 1, s. 31.

Využitie tohto inštitútu si tiež vyžaduje splnenie formálnych podmienok. Musí ísť o prečin, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov. Tiež je potrebné, aby páchatel' trestného činu urobil prehlásenie o spáchaní skutku. Tento akt symbolizuje vnútorné uvedomenie si páchatel'a, že konal protiprávne, porušil alebo ohrozil práva iného spáchaním trestného činu a súčasne je určitou nemateriálnou satisfakciou pre poškodeného. Ďalej sa vyžaduje aj súhlas obvineného s takýmto postupom. K tomuto súhlasu nemožno obvineného nútiť. Je to jeho výslovným právom, a preto nestačí súhlas jeho advokáta. V praxi môže dôjsť k situáciám, keď obvinený nebude chcieť poskytnúť súhlas s podmieneným zastavením trestného stíhania, pretože je presvedčený o tom, že nespáchal daný skutok a chce svoju nevinu dokázať pred súdom. Poslednou formálnou podmienkou je nahradenie škody poškodenému.

Materiálne podmienky spočívajú v závažnosti spáchaného skutku. Je na prokurátorovi (v súdnom konaní na samosudcovi), či považuje podmienené zastavenie trestného stíhania za vhodné vzhľadom na závažnosť spáchaného skutku.

ok	006	007	008	009	010	011	012	013	014	015	016	017
očet	200	167	452	207	277	176	898	918	255	764	485	469

Tabuľka č. 3: Využívanie inštitútu podmieneného zastavenia trestného stíhania v rokoch 2006 až 2017

Z údajov vyplýva, že využívanie tohto inštitútu má klesajúcu tendenciu. V minulom roku 2016 bol tento inštitút využitý len 1 485-krát, čo je najmenej od rekodifikácie trestného práva v Slovenskej republike (2005). Tento negatívny trend možno oprieť o viaceré skutočnosti. Jednou z nich môže byť štatisticky klesajúca kriminalita. Vzhľadom na menší výskyt trestných činov došlo k logickému zníženiu využívania podmieneného zastavenia trestného stíhania. V tomto smere je na škodu veci, že Generálna prokuratúra SR neposkytuje štatistické informácie o odmietnutých návrhoch o podmienenom zastavení trestného stíhania. Ďalším dôvodom môže byť aj skutočnosť, že klesol počet trestných činov, pri ktorých možno tento inštitút využiť. V neposlednom rade môže ísť o nesplnenie materiálnej podmienky a síce, že vzhľadom na okolnosti, nebolo možné resp. účelné pristúpiť k podmienenému zastaveniu trestného stíhania.

Záver

V predmetnom príspevku sme podrobne opísali zmier ako jeden z popredných reprezentantov restoratívnej justície. Jeho častejšia aplikácia môže dopomôcť nie len k urýchleniu samotného trestného procesu, ale vzhľadom na skutočnosť, že je dôležitá aj aktívna participácia poškodeného, môže tiež prispieť k zaceleniu resp. k zmierneniu sociálnych rán a napätia, ktoré vznikli medzi páchatelom a poškodeným. Jeho aplikácia je v súčasnosti, do určitej miery, sklamaním. Uzavretie zmiernosti (nie len) v prípravnom konaní má dlhodobu klesajúcu tendenciu. Nepodarilo sa naplniť teda ambícia zákonodarcu, ktorý v dôvodovej správe k trestnému poriadku deklaroval túžbu vybaviť väčšinu trestných vecí (cca. 80 %) prostredníctvom odklonov. V príspevku sme prezentovali niekoľko návrhov de lege ferenda, ktoré by, podľa nášho názoru, mohli prispieť k rozšíreniu aplikácie zmiernosti (nie len) v prípravnom konaní.

Zoznam literatúry

- ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2016. 496 s.
- ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestný poriadok Veľký komentár*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2017. 971 s.
- DALY, Kathleen. Revisiting the relationship between retributive and restorative justice. In STANG, Heather, BRAITHWAITER, John. *Restorative justice: philosophy to practice*. Dartmouth: Ashgate, 2000. 353 s.
- DIANIŠKA, Gustáv, STRÉMY, Tomáš, VRÁBLOVÁ, Miroslava a kol. *Kriminológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 408 s.
- GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 536 s.
- KLÁTIK, Jaroslav. Podmienečné zastavenie trestného stíhania-alternatívny spôsob riešenia trestnej veci. *Justičná revue*, 2007, ročník 59, č. 1, s. 31–39.
- KUCHTA Jozef, VÁLKOVÁ Helena a kol. *Základy kriminologie a trestnej politiky*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 544 s.
- LAZAR, Ján a kol. *Občianske právo hmotné Všeobecná časť, rodinné právo, vecné práva, dedičné právo*. Bratislava: IURIS LIBRIS, spol. s.r.o., 2018. 712 s.

PROKEINOVÁ, Margita. *Odklony v trestnom konaní*. 1 vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2007, 130 s.

ŠTEFAN, Minárik a kolektív: *Trestný poriadok stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, spol. s.r.o., 2006. 1302 s.

VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander. Restoratívni justice- trestní politika pro 21. Století? *Trestní právo*, 2000, č. 1, s. 4–11.

ZEHR, Howard. *The little book of Restorative Justice*. Intercourse. PA: Good Books, 2002. 74 s.

Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programmes in Criminal Matters [online]. www.un.org, 28. října 2009. Dostupné na <<https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/basic-principles-on-the-use-of-restorative-justice-programmes-in-criminal-matters/>>

doc. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Právnická fakulta UK, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava

Mgr. Lukáš Turay

Právnická fakulta UK, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
lukasturay@gmail.com

VYBRANÉ PRAKTICKÉ PROBLÉMY VYUŽITIA PROSTRIEDKOV NA ZABEZPEČOVANIE INFORMÁCIÍ V PRÍPRAVNOM KONANÍ¹¹⁸

EVA SZABOVÁ

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Abstrakt

Predložený príspevok sa zaoberá problematikou, ktorá je v oblasti zabezpečovania informácií dôležitých pre trestné konanie pomerne aktuálnou a stále častejšie diskutovanou z dôvodu neustáleho napredovania technologického vývoja – ide o otázku možností a spôsobu zaistovania tzv. počítačových údajov označovaných v kontexte legislatívy Európskej únie aj ako tzv. elektronické dôkazy. Skutočnosť, že ide o otázku, ktorá zasluhuje značnú pozornosť, možno demonštrovať aj na štatistických údajoch, podľa ktorých sú elektronické dôkazy potrebnými dôkazmi približne v 85 % trestných vecí riešených v Európskej únii. Vzhľadom na už zmienený pomerne rýchly technologický vývoj vzniká v naznačenej oblasti stále viac zásadných a pomerne ťažko riešiteľných otázok, pričom príspevok bude osobitnú pozornosť sústreďovať na otázku šifrovania technických zariadení a otázku využívania aplikácií na prenos textových správ. V naznačenom kontexte sa bude snažiť nájsť najadekvátnejšie riešenia identifikovaných problémov, pričom súčasne poukáže na to, akým spôsobom sa s predmetnými otázkami rozhodol „popasovať“ európsky normotvorca.

Kľúčové slová

Elektronický dôkaz, šifrovanie, aplikácie na prenos správ, Európsky príkaz na predloženie elektronických dôkazov, Európsky príkaz na uchovanie elektronických dôkazov, Europol, metadáta, princíp nemo tenetur se ipsum accusare.

---

¹¹⁸ Tento príspevok bol spracovaný v rámci riešenia projektu Vega č. 1/0764/17 pod názvom „Informačno-technické prostriedky a prostriedky operatívno-pátracej činnosti získavania informácií dôležitých pre trestné konanie“.

Abstract

The contribution deals with the issues that are very actual and increasingly discussed in the area of providing information important for criminal proceedings because of the continuous advancement of technological developments – it is the issue of the possibilities of ensuring the PC data that are marked as electronic evidence in the field of European Union legislation. The fact that this is a question that deserves a huge attention can also be demonstrated on the statistical data, according to which electronic evidence is the necessary evidence in about 85% of the criminal cases that are leaden in the European Union. Due to the above-mentioned rapid technological developments many significant and difficult questions arise in the indicated area and the contribution will pay special attention to the issue of encryption of technical devices and the use of applications for the transmission of text messages. In this context contribution will try to find the most appropriate solutions to the problems in question and at the same time it will point out how the European legislator decided to resolve these problems.

Key words

Electronic evidence, encryption, messenger applications, European production order for electronic evidence, European preservation order for electronic evidence, Europol, metadata, principle nemo tenetur se ipsum accusare.

Úvod

Spracovaný príspevok je venovaný problematike, ktorá je v oblasti zabezpečovania informácií dôležitých pre trestné konanie stále častejšie diskutovanou – ide o otázku spôsobu zaisťovania tzv. počítačových údajov označovaných v kontexte legislatívy Európskej únie (ďalej iba „EÚ“) aj ako tzv. elektronické dôkazy. V tejto súvislosti je potrebné na prvom mieste uviesť, že podľa štatistických údajov EÚ sú elektronické dôkazy potrebnými dôkazmi približne v 85 % trestných vecí.¹¹⁹ Vzhľadom na to, že technologický vývoj stále napreduje, vzniká v otázke postupov zaisťovania uvedených dôkazov stále viac otvorených a nezodpovedaných otázok. Jednu z otázok, ktorá vyvstáva v naznačenom kontexte, sa podarilo na úrovni Slovenskej republiky rozriešiť v rámci rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej iba „NS SR“) prijatého v roku 2017¹²⁰, publikovaného v zbierke rozhodnutí a stanovísk

---

¹¹⁹ European Commission - Fact Sheet. Frequently Asked Questions: New EU rules to obtain electronic evidence. Brussels, 17 April 2018. MEMO/18/3345, s. 1.

¹²⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. marca 2017, sp. zn. 5 Tdo 7/2017.

NS SR č. 5/2017. Predmetné rozhodnutie je pomerne oprávnené označované ako prelomové – podarilo sa mu totiž pomerne racionálne zodpovedať otázku, či v prípade mobilného telefónu prípadne iného technického zariadenia vydaného, odňatého alebo zaisteného pri domovej prehliadke, je alebo nie je potrebné na zabezpečenie informácií, ktoré sú v ňom uložené, vydanie ďalšieho príkazu a to príkazu na zistenie a oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 TP. Odpoveď NS SR bola negatívna – vydanie ďalšieho, uvedeného príkazu potrebné nie je. Takýto postup by bol totiž nielen iracionálny, duplicitný, ale tiež odporujúci hospodárnosti a účelnosti trestného konania. Aj napriek tomu, že uvedené rozhodnutie má v oblasti zaisťovania elektronických dôkazov bezpochyby zásadný charakter, potrebné je zdôrazniť, že Najvyšší súd SR sa vo svojom judikáte venoval zodpovedaniu iba tej najzákladnejšej otázky, ktorá sa v oblasti zaisťovania elektronických dôkazov zo zaistených technických zariadení môže v praxi orgánov činných v trestnom konaní (ďalej iba „OČTK“) vyskytnúť. Problémov súvisiacich so zaisťovaním elektronických dôkazov zo zaistených technických zariadení je však omnoho viac. V nasledujúcej časti príspevku budú detailnejšej analýze podrobené štyri konkrétne vybrané problémy, ktoré možno momentálne nielen v podmienkach Slovenskej či Českej republiky, ale rovnako tiež v podmienkach väčšiny krajín EÚ vnímať ako najaktuálnejšie a súčasne najzásadnejšie:

1. Prvý problém sa dotýka situácie, kedy OČTK zaistia mobilné alebo iné technické zariadenie, ktoré je zašifrované, chránené príslušným heslom.

2. Druhý problém je previazaný so situáciou, kedy bola v zaistenom mobilnom zariadení alebo v počítači využívaná emailová služba a relevantné elektronické dôkazy sú obsiahnuté práve v rámci emailovej schránky.

3. Tretí problém naznačeného charakteru sa viaže k situácii, ktorá je zhodná so situáciou popísanou na druhom mieste avšak s rozdielom zistenia, že emailová služba používaná v zaistenom technickom zariadení je poskytovaná iným ako slovenským, prípadne mimoeurópskym prevádzkovateľom.

4. Štvrtý problém uvedenej povahy, ktorý je možné vo všeobecnosti považovať za jeden z najviac aktuálnych a najzásadnejších, je spojený so situáciou, kedy v zaistenom mobilnom zariadení bola používaná aplikácia na zasielanie správ, pričom do predmetného technického zariadenia nie je možné vniknúť z dôvodu jeho zaheslovania, zašifrovania.

1. Zaistenie šifrovaného mobilného zariadenia

Pokiaľ ide o problém identifikovaný vo vyššie zmienenom výpočte na prvom mieste v tejto súvislosti je potrebné uviesť, že problém šifrovania je momentálne pomerne zásadným problémom, s ktorým sa stretávajú OČTK nielen v podmienkach SR alebo ČR ale rovnako tiež vo všetkých ostatných štátoch EÚ. Typicky sa v praxi vyskytuje práve situácia, kedy OČTK zaistia mobilné či iné technické zariadenie, ale z dôvodu jeho zašifrovania nie sú schopné vniknúť do predmetného zariadenia a to aj napriek tomu, že disponujú tímami odborníkov zo sféry informačných technológií. V tejto súvislosti je možné poukázať na to, že k popísanej situácii prispievajú aj samotný výrobcovia technických zariadení – ako príklad možno uviesť mobilné zariadenie spoločnosti Apple iPhone 5C, ktoré obsahuje funkciu automatického mazania obsahu mobilného zariadenia, ktorá sa aktivuje po desiatich neúspešných pokusoch o zadanie prístupového kódu. Keď by sme predpokladali, že podozrivá osoba používala iba štvormiestny kód, znamená to, že existuje 10 000 možných číselných kombinácií pokiaľ ide o možnú podobu správneho hesla. Podobnú šifrovaciu technológiu využívajú aj konkurenčné telefóny, ako napríklad mobilné zariadenia od spoločnosti Google¹²¹.

V nadväznosti na popísaný problém zákonite vyvstáva otázka o možnostiach jeho riešenia. V tejto súvislosti je však potrebné uviesť, že akékoľvek snahy o jeho vyriešenie narážajú na pomerne zásadný problém - uplatňovanie princípu *nemo tenetur se ipsum accusare*. V naznačenom kontexte je vhodné zdôrazniť, že predmetný princíp síce v rámci ustanovení Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej iba „EDLP“) explicitne formulovaný nenachádzame, avšak jeho existenciu je potrebné vyvodzovať z rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej iba „ESLP“). V tejto súvislosti je vhodné poukázať na genézu vývoja judikatúry európskeho ochrancu práv so sídlom v Štrasburgu. Implicitné vyjadrenie zákazu sebainkriminácie bolo zo strany ESLP po prvýkrát judikované v rozhodnutí vo veci *Funke v. Francúzsko*¹²². Predmetné rozhodnutie však neobsahovalo žiadne zdôvodnenie oprávnenosti uznania daného privilégia. So zdôvodnením naznačeného charakteru sa môžeme po prvýkrát stretnúť až v rámci rozhodnutia vo veci *John Murray v. Veľká Británia*¹²³, v ktorom ESLP konštatoval, že právo odoprieť výpoveď v rámci policajných výsluchov ako aj privilégium zákazu sebainkriminácie sú všeobecne uznávanými medzinárodnými štandardmi, ktoré predstavujú samotnú podstatu pojmu spravodlivý proces

---

¹²¹ Obe firmy zaviedli predmetnú technológiu v roku 2014 ako reakciu na zverejnenie veľkého množstva utajovaných dát bývalým spolupracovníkom amerických tajných služieb Edwardom Snowdenom. Uvedená situácia totiž vyvolala značné obavy o bezpečnosť osobných údajov v elektronickej podobe.

¹²² Prípado *Funke v. Francúzsko*, Application no. 10828/84, odsek 44.

¹²³ *Case of John Murray v. The United Kingdom*, no. 18731/91, odsek 45.

v zmysle článku 6 EDLP. Európsky ochranca práv uvedené konštatovanie potvrdil a v hlbších detailoch rozviedol vo veci *Saunders v. Veľká Británia*¹²⁴. Princíp *nemo tenetur* povýšil do role „elementárneho prvku“ obsiahnutého v základnom práve na spravodlivý súdny proces, ktoré je koncipované v článku 6 ods. 1 EDLP. Navyše tiež zdôraznil, že princíp *nemo tenetur* je veľmi úzko previazaný s prezumpciou nevinu koncipovanou v odseku 2 predmetného článku.¹²⁵ Uvedené skutočnosti vypovedajúce o implicitnej existencii princípu *nemo tenetur* v rámci EDLP vedú v kontexte vyššie formulovaného problému k nevyhnutnosti formulovania záveru, že v podmienkach Slovenskej ako aj Českej republiky nie je možné obvineného žiadnym spôsobom donucovať k vydaniu dešifrovacieho kľúča a docieľiť tak získanie prístupu k príslušným technickým zariadeniam.

V tejto súvislosti je však vhodné poukázať na to, akým spôsobom sa s týmto problémom popasovali právne úpravy vybraných členských štátov EÚ. O bezpochyby najkontroverznejšej právnej úprave prijatej v tejto oblasti možno hovoriť v súvislosti s Veľkou Britániou. Britský zákonodarca totiž v roku 2007 koncipoval Tretiu časť osobitného zákona venovaného otázkam vyšetrovania „*Regulation of Investigatory Powers Act 2000*“ známeho pod skratkou RIPA, pričom práve spomenutá tretia časť predmetného zákona nesie pomenovanie „*Vyšetrovanie elektronických údajoch chránených šifrovaním*“. Uvedená časť príslušného právneho predpisu upravuje situáciu, kedy príslušné orgány vyšetrojúce trestný čin majú dôvodné podozrenie, že akákoľvek osoba disponuje heslom k materiálom, ktoré boli príslušnými orgánmi zaistené ako dôkazy alebo že v držbe tejto osoby sa nachádza tzv. kľúč, prostredníctvom ktorého bude možné šifrovanie elektronických dôkazov prelomiť. V prípade vzniku tejto situácie dáva predmetný zákon príslušnému vyšetrovateľovi oprávnenie na vydanie pokynu osobe, o ktorej sa domnieva, že má dešifrovací kľúč k dispozícii. K uvedenému kroku môže oprávnená osoba pristúpiť na podklade splnenia nasledovných podmienok:

- a) existencia domnienky, že kľúč k chráneným informáciám má v držbe dotknutá osoba,
- b) vydanie pokynu je nevyhnutné z dôvodov zabezpečenia národnej bezpečnosti alebo prevencie trestnej činnosti,
- c) vydanie pokynu je primerané cieľu, ktorý sa má dosiahnuť jeho vydaním (zásada proporcionality), a

---

¹²⁴ Case of *Saunders v. The United Kingdom*, Application no. 43/1994/490/672, odsek 68

¹²⁵ Heinrich, Ch., Rauch, Ch., Wiehrer, A. „*Nemo*“ tenetur se ipsum accusare? s. 5. Dostupné na: <http://www.ejtn.eu/Documents/Themis/Written%20paper%20Italie/Themis%20written%20paper%20Germany%203.pdf>

d) získanie prístupu k predmetným informáciám iným spôsobom je vylúčené (zásada subsidiarity).¹²⁶

Z hľadiska kontroverznosti britskej legislatívy vyznieva oveľa zásadnejšie nasledujúca časť vyššie zmieneného zákona - článok 53 totiž upravuje následky neuposlušnutia vydaného „dešifrovacieho“ pokynu a to pomerne striktným spôsobom. Osoba, ktorá odmietne splniť predmetný pokyn, sa dopúšťa trestného činu neuposlušnutia pokynu, za ktorý zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody v trvaní dvoch rokov a v prípadoch, ktoré sú zhodnotené ako prípady dotýkajúce sa národnej bezpečnosti alebo detskej pornografie až v trvaní piatich rokov.

Okamžite po prijatí predmetného právneho predpisu sa vzniesla vlna kritiky poukazujúca na porušenie princípu nemo tenetur plynúceho z čl. 6 EDĽP, ktorého zmluvnou stranou je aj Britské kráľovstvo. Námietky uvedeného charakteru boli formulované v prípade R. v S. a ostatní z roku 2008¹²⁷, pričom rozhodnutie, ku ktorému v tejto veci dospel britský odvolací súd sa stalo zásadným pre posúdenie súladnosti predmetného zákona s princípom nemo tenetur. V uvedenom prípade bol zo strany polície vydaný pokyn voči obvineným osobám s cieľom získania dešifrovacích kľúčov k zaisteným hardvérom, bez ktorých nebolo možné vniknúť do predmetných nosičov. Osoby odsúdené práve na podklade takto získaných informácií a dôkazov poukázali v podanom odvolaní na vyššie zmienené rozhodnutie ESĽP vo veci Saunders – inak povedané dotknuté osoby namietali nesúlad britskej „dešifrovacej“ legislatívy s čl. 6 EDĽP. Britský odvolací súd sa s nastolenými námietskami vysporiadal pomerne rafinovane - za kľúčovú otázku, ktorú považoval za nevyhnutné v tejto súvislosti rozriešiť si stanovil otázku, či dešifrovací kľúč možno považovať za dôkaz existujúci nezávisle od vôle obvineného. Dôvodom predmetného prístupu britského súdu bola jednoznačná snaha o pripodobenie tejto situácie k prípadom odoberania vzoriek krvi, moču či DNA, v súvislosti s ktorými sa európsky ochranca práv potreby rešpektovania princípu nemo tenetur vzdal. S cieľom „vyhovujúceho“ rozriešenia nastolenej otázky použil britský súd v rámci jej zodpovedania analógiu uzavretej skrinky – prišiel k záveru, že tak ako kľúč k uzamknutej skrinke existuje nezávisle od vôle podozrivého, rovnako nezávisle existuje aj kľúč dešifrovací. Z uvedeného dôvodu úkon v podobe odovzdania dešifrovacieho kľúča prirovnal britský súd k úkonom v podobe poskytnutia krvi alebo DNA, v kontexte ktorých, ako bolo už vyššie zmienené, princípu nemo tenetur uplatňovaný nie je.¹²⁸

---

¹²⁶ Regulation of Investigatory Powers Act 2000, Part III, čl. 49 ods. 2

¹²⁷ R v S and another 2008 EWCA Crim 2177, [2008] All ER (D) 89 (Oct)

¹²⁸ V tejto súvislosti možno poukázať na to, že predmetný právny predpis nie je jediným, ktorý vyvoláva značnú rozporupnosť pokiaľ ide o otázku rešpektovania princípu nemo tenetur. Vo Veľkej Británii sa uplatňuje aj

V tejto súvislosti je však potrebné doplniť, že Veľká Británia nie je jediným štátom, ktorý sa snažil vysporiadať s problémom dešifrovania dôkazov dôležitých pre trestné konanie takýmto kontroverzným spôsobom. Krajiny, ktoré sa vydali podobným smerom, však boli práve z dôvodu uplatňovania princípu *nemo tenetur* už o niečo opatrnejšie. V tomto kontexte možno poukázať na tri európske štáty a to Francúzsko, Holandsko a Belgicko.

Pokiaľ ide o Francúzsko v zmysle francúzskeho zákona¹²⁹ môže byť príslušnými štátnymi orgánmi uložená právnickým a fyzickým osobám, ktoré pôsobia v oblasti dešifrovacích služieb, povinnosť uskutočniť dešifrovanie informácií potrebných na účely vedenia trestného konania voči konkrétnej osobe. V prípade nesplnenia tejto požiadavky prichádza do úvahy uloženie trestu odňatia slobody v trvaní dvoch rokov alebo peňažnej sankcie vo výške 30 000 €. Predmetné sankcie sa však zvyšujú v prípade, že ide o osobu, ktorá má poznatky o dešifrovacom kľúči použitom na spáchanie trestného činu a to na tri roky a 45 000 €, a ešte zásadnejšie v prípade zistenia, že poskytnutím dešifrovacieho hesla sa mohlo predísť spáchaniu trestného činu - v tomto prípade na šesť rokov a 75 000 €.

Obdobnou cestou sa vydal aj belgický zákonodarca vo svojom zákone z 28. novembra 2000 o kyberzločine¹³⁰. Článok 9 predmetného zákona pozmenil článok 88 belgického trestného poriadku obdobným spôsobom, ako je tomu vo Francúzsku. Inak povedané v zmysle belgických právnych predpisov je možné osobám, totožne konkretizovaným ako v rámci francúzskych právnych predpisov, v prípade odmietnutia poskytnutia spolupráce na vytvorení dešifrovacieho hesla, uložiť trest odňatia slobody v trvaní od šiestich mesiacov do jedného roka a peňažnú sankciu od 130 € do 100 000 €.

V súvislosti s popísanými právnymi úpravami je vhodné doplniť, že aj napriek tomu, že príslušní zákonodarcovia sa pri ich koncipovaní snažili vyhnúť tak striktnému prístupu k riešeniu dešifrovacích otázok, aký si zvolil ich britský „kolega“, v kontexte francúzskej ako aj belgickej legislatívy je potrebné rovnako hovoriť o určitej miere spornosti. Uvedené konštatovanie možno podprieť poukazom na dve rozhodnutia pochádzajúce z dielne európskeho ochrancu práv, a to na rozhodnutie vo veci *Chambaz v. Švajčiarsko* z roku 2012¹³¹ a rozhodnutie *K. v. Rakúsko* z roku 1992. V prvom uvedenom prípade totiž ESĽP konštatoval

---

špecifický protiteroristický zákon, v rámci ktorého platí, že pokiaľ osoba podozrivá z účasti na teroristickom trestnom čine odmietne odpovedať na položenú otázku, má sa za to, že skutočnosť, ktorá jej bola predstretá pri kladení otázky, je pravdivou a môže byť použitá ako dôkaz voči podozrivej osobe v súdnom konaní. Táto skutočnosť vyznieva o to spornejšie, že predmetná protiteroristická legislatíva bola posudzovaná na rozdiel od legislatívy dešifrovacej pred ESĽP, ktorý zhodnotil, že k porušeniu EDĽP nedochádza.

¹²⁹ Francúzsky zákon č. 2001 – 1063, článok 11-1.

¹³⁰ Act of 28 November 2000 on Cybercrime.

¹³¹ *Chambaz v. Švajčiarsko*, Aapplication no. 11663/04.

porušenie princípu nemo tenetur z dôvodu uloženia peňažnej sankcie obvinenej osobe, ktorá odmietla poskytnúť dokumenty predstavujúce dôkaz v trestnom konaní vedenom pre daňový trestný čin a vo veci K. v. Rakúsko z roku 1992 ESĽP fakticky rozšíril uplatňovanie princípu nemo tenetur aj na osoby v procesnom postavení svedka. Závery ESĽP vyslovené v predmetných dvoch rozhodnutiach by v rámci posudzovania francúzskej a belgickej právnej úpravy mali jednoznačne viesť ku konštatovaniu o ich nesúlادnosti s EDĽP.

V kontexte analýzy legislatívy vybraných európskych krajín možno poukázať aj na prístup, ktorý v tejto oblasti aktuálne zaujalo Holandsko. Holandsko v boji s kyberzločinom totiž pritvrdilo, keď začiatkom roku 2018 prijalo zákon „Information and Security Services Act¹³²“, v zmysle ktorého budú bezpečnostné zložky disponovať oprávnením žiadať dešifrovanie dát nielen od osôb s príslušnými technickými vedomosťami ale aj od osôb priamo podozrivých z konkrétnej trestnej činnosti. Holandská právna úprava sa tak svojou kontroverznosťou dostane pravdepodobne na úroveň vyššie spomínanej právnej úpravy Veľkej Británie.¹³³

2. Problémy súvisiace so zaisťovaním obsahu e-mailovej komunikácie

V súvislosti s druhou v úvode identifikovanou situáciou vyskytujúcou sa pri zaisťovaní elektronických dôkazov v aplikačnej praxi OČTK je potrebné na prvom mieste ozrejmiť, prečo je vôbec potrebné hovoriť v kontexte získavania emailovej komunikácie zo zaisteného počítača alebo mobilného zariadenia o atribúte problematikosti a prečo nie je možné jednoducho uplatniť aj na tento prípad výkladové stanovisko koncipované NS SR v roku 2017. Odpoveď na predmetnú otázku je však pomerne jednoduchá – závery vyslovené Najvyšším súdom SR sú uplatniteľné iba v prípade, že elektronické údaje obsiahnuté v technickom zariadení sú údajmi uloženými. Povedané inými slovami na to, aby takýto atribút vykazovala emailová komunikácia, museli by byť emaily stiahnuté na harddisku mobilného telefónu, prípadne počítača, čo je však pomerne atypické. Preto v kontexte emailovej komunikácie možno štandardne hovoriť o tom, že síce uložená je, ale nie v zaistenom zariadení ale na serveri poskytovateľa emailovej služby.

---

¹³² Intelligence and Security Services Act 2017 (ISS Act 2017).

¹³³ Bližšie pozri: Eijkman, Q., Van Eijk, N., Van Schaik, R.: Dutch National Security Reform Under Review: Sufficient Checks and Balances in the Intelligence and Security Services Act 2017? Amsterdam : University of Amsterdam, 2018.

V tejto súvislosti sa objavuje niekoľko právnych názorov na to, prostredníctvom ktorého trestnoproceného inštitútu možno predmetné informácie nachádzajúce sa na serveri providera získať a zaistiť. Konkrétne možno hovoriť o dvoch nasledovných riešeniach:

- a) použitie príkazu na uchovanie a vydanie počítačových údajov podľa § 90 TP, a
- b) použitie príkazu na oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 ods. 6 TP, pričom tento má charakter pokynu pre OČTK, aby vnikli do emailovej schránky a zaistili a stiahli jej obsah, emaily relevantné pre trestné konanie.¹³⁴

Pokiaľ ide o prvú načrtnutú alternatívu v jej súvislosti sa objavujú v kruhoch odbornej verejnosti skôr odmietavé názory poukazujúce na nemožnosť použitia príkazu podľa § 90 TP. Argumentujú pritom skutočnosťou, že predmetné ustanovenie sa vzťahuje iba na údaje uložené na serveroch poskytovateľov internetových služieb, avšak obsah emailovej komunikácie nachádzajúcej sa v emailovej pošte nie je údaj, ku ktorému by mal prevádzkovateľ emailových služieb legálny prístup. S predmetným právnym názorom si však dovoľím vysloviť nesúhlas. Domnievam sa, že nie je možné stotožniť sa s názorom, v zmysle ktorého prevádzkovateľ emailovej služby nedisponuje prístupom k obsahu emailov používateľa príslušnej emailovej služby. Uvedenú domnienku si dovoľujem demonštrovať na príklade konkrétneho poskytovateľa emailových služieb, ktorý patrí aktuálne v podmienkach tak Slovenskej ako aj Českej republiky k jedným z aktuálne najviac využívaným – ide o službu Gmail. Spoločnosť Google, ktorej produktom je zmienaná emailová služba, má priamo vo svojich zmluvných podmienkach, v časti venovanej ochrane súkromia, uvedené nasledovné:

„Osobné údaje zdieľame mimo spoločnosť Google, ak sme v dobrej viere presvedčení o tom, že prístup k takýmto informáciám, ich použitie, uchovávanie alebo sprístupnenie sú primerane nevyhnutné na:

- dodržanie príslušných právnych predpisov, nariadení, právnych procesov alebo vynútiteľných vládnych žiadostí,
- uplatnenie príslušných zmluvných podmienok vrátane vyšetrenia ich možného porušenia,
- rozpoznanie, zabránenie alebo na iný postup zameraný na riešenie podvodu, technických ťažkostí či bezpečnostných problémov,
- ochranu pred poškodením práv, majetku alebo bezpečnosti spoločnosti Google, jej používateľov alebo verejnosti tak, ako to vyžadujú alebo dovoľujú právne predpisy.“

---

¹³⁴ ŠAMKO, Peter. *K zaistovaniu počítačových údajov v trestnom konaní* [online]. Pravnelisty.sk, 21. ledna 2018. Dostupné na < <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a626-k-zaistovaniu-pocitacovych-udajov-v-trestnom-konani> >.

Z uvedeného je zřejmé, že spoločnosť Google nielenže osobné údaje používateľa Googlu účtu ukladá na svojich serveroch, ale súčasne disponuje možnosťou prístupu k ich obsahu. Predmetné citované ustanovenia však ešte nemožno považovať za postačujúce na účel vyvrátenia vyššie uvedeného právneho názoru o nemožnosti využitia príkazu podľa § 90 z dôvodu neexistencie legálneho prístupu emailových providerov do obsahu emailovej komunikácie. Pojem „osobné údaje“ použitý spoločnosťou Google v rámci vyššie citovaného výňatku zo zmluvných podmienok totiž na prvý pohľad evokuje potrebu jeho reštriktívneho výkladu – povedané inými slovami predmetný pojem sa na „prvé počutie“ spája iba s tzv. „metadátami“, údajmi o čase odoslania emailu, o príjemcovi emailu či o IP adrese, z ktorej bol email odoslaný. Predmetnú skutočnosť je však možné vyvrátiť prostredníctvom hlbšieho nazretia na ďalšie zmluvné podmienky spoločnosti Google, a to konkrétne na časť podmienok venovanú „žiadostiam o údaje používateľov“. V tejto časti totiž spoločnosť opisuje procesný postup, prostredníctvom ktorého môže byť „prinútená“ k vydaniu obsahu takých informácií, akými sú obsah emailovej komunikácie, dokumenty, videá či fotografie uložené používateľom účtu Google. Uvedený procesný postup je síce previazaný s inštitútom uplatňovaným v právnom prostredí USA – s inštitútom v podobe tzv. príkazu na prehliadku, ktorý je upravený vo Federálnom zákone o ochrane osobných údajov v elektronických komunikáciách (Electronic Communications Privacy Act)¹³⁵, avšak na účel preukázania vyššie koncipovanej domnienky, že spoločnosť Google ukladá emailovú komunikáciu používateľov a má k nej legálny prístup, sa táto informácia javí viac ako postačujúca. Pokiaľ totiž spoločnosť Google ukladá na svojich serveroch obsah emailov amerických používateľov, ktorý môže sprístupňovať vládnym orgánom, nie je dôvod domnievať sa, že by rovnaký systém nakladania s obsahom emailovej komunikácie neplatil pre používateľov z iných krajín sveta – uvedené platí o to viac, že podmienky nakladania s osobnými údajmi koncipuje Google rovnako pre všetkých používateľov, pričom možno doplniť, že obsiahnuté sú tiež v Zmluvných

---

¹³⁵ „Podmienky na vydanie príkazu k prehliadke na základe zákona ECPA sú ešte prísnejšie. Ak ho chcete získať, vládny orgán o to musí formálne požiadať sudcu alebo magistrát a musí splniť relatívne vysoké dôkazné bremeno: musí preukázať dôvodné podozrenie, že kontraband alebo určité informácie súvisiace so zločinom sa aktuálne nachádzajú na konkrétnom mieste, ktorého prehliadka sa požaduje. Príkaz k prehliadke musí špecifikovať miesta, ktoré majú byť prehľadané, ako aj cieľ hľadania. S príkazom k prehliadke je možné vynútiť sprístupnenie tých istých informácií ako s predvolaním na základe zákona ECPA či so súdnym príkazom, ale aj sprístupnenie informácií o vyhľadávacích dopytoch používateľa alebo súkromného obsahu uloženého v účte Google, ako sú správy služby Gmail, dokumenty, fotografie či videá YouTube. Príkaz k prehliadke na základe zákona ECPA je k dispozícii iba v prípade kriminálneho vyšetrovania. Na prvý pohľad sa zdá, že zákon ECPA umožňuje orgánu vlády predvolaním alebo súdnym príkazom poskytovateľa komunikačných služieb k odhaleniu obsahu určitého typu e-mailov alebo iného druhu obsahu. Google však v prípade obsahu služby Gmail a ďalších služieb vyžaduje príkaz k prehliadke vystavený na základe zákona ECPA. Sme totiž presvedčení, že len tak je to v súlade so štvrtým dodatkom Ústavy Spojených štátov, ktorý zakazuje neopodstatnenú prehliadku či konfiškáciu“.

podmienkach formulovaných v slovenskom jazyku pre používateľov zo Slovenskej republiky.¹³⁶ Na podklade popísaných skutočností si tak dovoľujem vysloviť domnienku, že neexistuje právna prekážka, ktorá by znemožňovala vydanie príkazu podľa § 90 TP na účel jeho adresovania poskytovateľovi emailových služieb a následného získania obsahu emailovej komunikácie konkrétneho používateľa.

V súvislosti s emailovou komunikáciou je však vhodné venovať zvýšenú pozornosť problému, ktorý môže vyvstať zo skutočnosti, že prevádzkovateľ príslušnej emailovej služby je subjekt založený mimo Slovenskej republiky, prípadne aj mimo EÚ. V súčasnosti totiž užívatelia internetu v prevažnej miere siahajú po službách zahraničných spoločností ako Google, Facebook či Apple, čo vedie k tomu výsledku, že v prípade trestného konania sa potrebné elektronické dôkazy nachádzajú u providerov založených v inej krajine, ako je krajina, ktorej orgány predmetné konanie vedú. Popísaný problém je pritom viac ako zásadný, čo možno demonštrovať na štatistických údajoch EÚ, podľa ktorých sa elektronické dôkazy nachádzajú u providerov založených v zahraničnej jurisdikcii až v dvoch tretinách prípadov, v ktorých vznikla potreba zaistenia tohto typu dôkazu. Počet žiadostí adresovaných najväčším poskytovateľom služieb, akými sú Facebook, Google, Microsoft, Twitter a Apple pritom narástol v období od roku 2013 do roku 2016 o 70%. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že zaistenie elektronických dôkazov od daných spoločností nie je vylúčené. V týchto prípadoch totiž môže byť využitý Európsky vyšetrovací príkaz alebo úkon vzájomnej právnej pomoci - proces zaistenia elektronického dôkazu týmto spôsobom však trvá 120 dní až 10 mesiacov.¹³⁷

Práve z vyššie uvedených dôvodov sa Európska únia rozhodla v oblasti zaistenia elektronických dôkazov podniknúť zásadný krok vpred a začiatkom roku 2018 predložila Európska komisia a Rada návrh Nariadenia o európskom príkaze na predloženie a európskom príkaze na uchovávanie elektronických dôkazov v trestných veciach (ďalej iba „nariadenie“).¹³⁸ Podstatou predmetných príkazov je, veľmi zjednodušene povedané, poskytnúť príslušným orgánom z jedného členského štátu možnosť ako priamo donútiť poskytovateľov služieb elektronickej komunikácie so sídlom alebo zastúpením v inom členskom štáte, aby buď uchovávali alebo predložili existujúce elektronické údaje na účely trestného konania. V tejto súvislosti je vhodné na prvom mieste načrtnúť rozdiel medzi dvomi typmi príkazov, po ktorých

---

¹³⁶ Pozri: <https://transparencyreport.google.com/user-data/overview?hl=sk>

¹³⁷ European Commission - Fact Sheet. Frequently Asked Questions: New EU rules to obtain electronic evidence. Brussels, 17 April 2018. MEMO/18/3345, s. 1.

¹³⁸ Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

budú môcť príslušné vnútroštátne orgány podľa nariadenia siahnuť. Pokiaľ ide o európsky príkaz na predloženie elektronických dôkazov návrh nariadenia ho definuje ako záväzné rozhodnutie vydávajúceho orgánu členského štátu, ktorým sa poskytovateľovi služieb nariaďuje predložiť elektronické dôkazy.¹³⁹ Na strane druhej európsky príkaz na uchovanie údajov má iba akýsi preventívny charakter – slúži totiž na zabránenie odstránenia, vymazania alebo zmeny relevantných údajov v situáciách, v ktorých dosiahnutie predloženia týchto údajov môže trvať dlhší čas. Povedané inými slovami predmetný príkaz bude nasledovaný buď vykonaním úkonu vzájomnej právnej pomoci, európskym vyšetrovacím príkazom alebo európskym príkazom na predloženie dôkazov.¹⁴⁰ Pokiaľ ide o údaje, na ktoré budú predmetné príkazy aplikovateľné, z obsahu nariadenia je možné v tomto ohľade vyvodiť dva základné atribúty predmetných údajov:

a) údaje sú údajmi uloženými – ide o údaje, ktorými budú poskytovatelia služieb disponovať v čase prijatia osvedčenia o európskom príkaze na predloženie alebo uchovanie dôkazov. Inak povedané prostredníctvom predmetných dôkazov nebude možné získať údaje uložené v budúcnosti od momentu prijatia osvedčenia o príkaze; a

b) údaje spadajú do jednej zo štyroch kategórií údajov vypočítaných nariadením. Nariadenie totiž rozdeľuje údaje do štyroch konkrétnych skupín a to na:

1. údaje o predplatiteľoch, ktorými treba rozumieť predovšetkým údaje týkajúce sa:

- totožnosti predplatiteľa alebo zákazníka, ako poskytnuté meno, dátum narodenia, poštová adresa alebo geografická adresa, fakturačné údaje a údaje o platbách, telefónne číslo alebo e-mailová adresa,
- typu služby a jej trvania vrátane technických údajov a údajov identifikujúcich súvisiace technické opatrenia alebo rozhrania používané predplatiteľom alebo zákazníkom, alebo im poskytované, alebo údaje súvisiace s overovaním používania služby s výnimkou hesiel a iných prostriedkov overenia používaných namiesto hesla, ktoré poskytuje používateľ alebo ktoré boli vytvorené na žiadosť používateľa,

---

¹³⁹ Art. 2 para. 1, Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

¹⁴⁰ Art. 6 para. 2, Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

2. údaje o prístupe, ktorými sú údaje súvisiace so začiatkom a s ukončením relácie prístupu používateľa k službe, ktoré sú potrebné výlučne na účel identifikácie používateľa služby, ako dátum a čas použitia alebo prihlásenie sa do služby a odhlásenie sa z nej spolu s IP adresou, ktorú poskytovateľ služieb prístupu na internet pridelil používateľovi služby, údajmi identifikujúcimi použité rozhranie a identifikačnými údajmi používateľa,
3. údaje o transakciách, pod ktorými nariadenie rozumie údaje týkajúce sa poskytovania služby ponúkanej poskytovateľom služieb, ktoré slúžia na poskytnutie kontextu a doplnujúcich informácií o takejto službe a vytvárajú sa a spracúvajú sa informačným systémom poskytovateľa služieb, napríklad zdroj a miesto určenia správy alebo iného druhu interakcie, údaje o umiestnení zariadenia, dátume, čase, trvaní, veľkosti, trase, formáte, použitom protokole, druhu kompresie, pokiaľ tieto údaje nepredstavujú údaje o prístupe,
4. obsahové údaje, ktorými nariadenie rozumie údaje uložené v digitálnej podobe ako text, hlas, video, obrázky alebo zvuk, ktoré sú iné ako údaje o predplatiteľoch, údaje o prístupe alebo údaje o transakciách.¹⁴¹

Zjednodušene povedané nariadenie sa vzťahuje na údaje neobsahové (prvé tri skupiny údajov) a údaje obsahové.

Navrhované nariadenie vykazuje niekoľko zásadných výhod. V prvom rade je potrebné poukázať na to, že oba príkazy môžu byť vydané súdom, prokurátorom alebo policajtom iba v prípade vedenia trestného konania pre konkrétny trestný čin, čím dochádza k zásadnému odlíšaniu týchto prostriedkov od značne kritizovaného a Súdnym dvorom EÚ zrušeného tzv. preventívneho uchovávaní metadát.¹⁴² Ďalšou zásadnou výhodou, s ktorou prichádzajú tvorcovia novej právnej úpravy, je zmena dotýkajúca sa určenia jurisdikcie, ktorej bude príkaz adresovaný. V kontexte zahraničných providerov je totiž potrebné rozlišovať medzi dvomi krajinami, a to:

- a) krajinou, kde sú potrebné údaje uložené na serveri providera, a
- b) krajinou, kde je provider založený.

Podľa aktuálne platnej právnej úpravy sú príslušné štátne orgány povinné adresovať žiadosti o poskytnutie elektronických údajov do krajiny založenia providera. Návrh nariadenia však prichádza v tejto oblasti so zásadnou zmenou. V zmysle článku 7 navrhovaného nariadenia

---

¹⁴¹ Art. 2 para. 7 – 10, Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

¹⁴² Súdny dvor EÚ vyhlásil rozsudkom z 8.4.2014 za neplatnú Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2006/24/ES z 15. marca 2006 o uchovávaní údajov vytvorených alebo spracovaných v súvislosti s poskytovaním verejne dostupných elektronických komunikačných služieb alebo verejných komunikačných sietí a o zmene a doplnení smernice 2002/58/ES (Ú. v. EÚ L 105, s. 54).

by mali byť európske príkazy na predloženie dôkazov a európske príkazy na uchovanie dôkazov adresované tzv. právnenému zástupcovi, ktorý bude určený poskytovateľom služieb na účely zhromažďovania dôkazov v trestnom konaní. Nariadenie počíta aj so situáciou, kedy poskytovateľ takéhoto zástupcu neurčí – v tomto prípade je možné príkaz adresovať ktorejkoľvek prevádzkarni poskytovateľa služieb v EÚ, t. j. ktorejkoľvek krajine, kde je umiestnené úložisko dát. V tejto súvislosti je dôležité spomenúť, že nariadenie myslí aj na situáciu často sa vyskytujúcu v praxi, kedy provideri uchovávajú údaje o európskych užívateľoch mimo EÚ – najčastejšie v USA. Vychádzajúc z článku 3 ods. 1 nariadenia zakotvujúceho rozsah pôsobnosti tohto právneho aktu je pritom potrebné vysloviť jednoznačné konštatovanie, že aj v tomto prípade bude možné uplatniť príkaz na predloženie dát, ktorému bude musieť príslušný provider vyhovieť, pričom sa už nebude môcť odvolávať na to, že vyžadované údaje sa nachádzajú mimo EÚ. Európsky zákonodarca totiž formuloval pôsobnosť nariadenia veľmi uvážene – nariadenie sa bude vzťahovať na všetkých providerov poskytujúcich služby v EÚ bez ohľadu na krajinu ich založenia.¹⁴³ Povedané inými slovami nariadenie sa vzťahuje aj na tých poskytovateľov služieb, ktorí nie sú usadení v EÚ. Dôvodom pre zaujatie tohto prístupu zo strany európskeho normotvorcu je predovšetkým snaha o zamedzenie vzniku právnej medzery, ku ktorému by prišlo, pokiaľ by daní poskytovatelia služieb neboli do pôsobnosti nariadenia zahrnutí – takáto právna medzera by pritom zákonite slúžila páchatelom trestnej činnosti ako nástroj pre obchádzanie aplikovateľnosti tohto právneho aktu.

Pokiaľ ide charakter trestných činov, v súvislosti s ktorými môže príslušný členský štát vydať oba v nariadení upravené príkazy, obmedzenie existuje iba v prípade, že ide o príkaz na predloženie údajov o transakciách a obsahových údajov. V týchto prípadoch nariadene stanovuje, že príkaz možno vydať iba pre trestný čin, za ktorý zákon vydávajúceho štátu ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou minimálne tri roky alebo pre trestný čin, ktorý bol úplne alebo čiastočne spáchaný prostredníctvom informačného systému.¹⁴⁴ Dôvodom tejto požiadavky je senzitívnejší charakter predmetných dvoch skupín požadovaných údajov. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že obmedzenie uvedeného charakteru sa vzťahuje výlučne na príkaz na predloženie dôkazov – príkaz na ich uchovávanie nie je v tomto ohľade

---

¹⁴³ Art. 3 para. 1, Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

¹⁴⁴ Art. 5 para. 4, Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

žiadnym spôsobom oklieštený. Dôvod voľby takéhoto prístupu zo strany európskeho zákonodarcu je pomerne logický – predmetný príkaz totiž môže byť nasledovaný nielen príkazom na predloženie údajov ale rovnako tiež európskym vyšetrovacím príkazom, ktorý možno vydať v prípade akéhokoľvek trestného činu bez obmedzenia akýmikoľvek prahovými hodnotami. Preto pokiaľ by európsky normotvorca oklieštil európsky príkaz na uchovávanie údajov, stal by sa nástroj vo forme európskeho vyšetrovacieho príkazu v tomto ohľade absolútne neefektívnym.

Najzásadnejší pokrok v oblasti zaist'ovania elektronických dôkazov prináša nariadenie v otázke lehôt, v rámci ktorých príde na podklade príkazov k reálnemu získaniu požadovaných elektronických dôkazov, údajov. V zmysle článku 9 odseku 1 navrhovaného nariadenia bude mať provider povinnosť poskytnúť príslušnému orgánu elektronické dôkazy do desiatich dní od prijatia príslušnej žiadosti, pričom pokiaľ ide o urgenetnú záležitosť, ktorá je definovaná nebezpečenstvom hroziacim pre život a zdravie osôb, uvedená lehota sa skracaie na šesť hodín.

3. Zaist'ovanie elektronických dôkazov obsiahnutých v komunikačných aplikáciách

Posledný problém, na ktorý príspevok v kontexte zaist'ovania elektronických dôkazov poukáže, je spojený so situáciou, ktorá sa pomerne často vyskytuje v aplikačnej praxi OČTK. Ide o situáciu, kedy príde zo strany príslušných orgánov k zaisteniu mobilného zariadenia, avšak tento je chránený šifrovaním, čo znemožňuje preniknutie do jeho obsahu a získanie požadovaných elektronických dôkazov, avšak OČTK súčasne disponujú vedomosťou o tom, že v danom zariadení bola na účel komunikácie využívaná aplikácia na odosielanie správ, napr. aktuálne veľmi často využívaná aplikácia Whatsapp. V nadväznosti na vyššie popísané navrhované nariadenie EÚ zákonite vyvstáva otázka, či by bolo možné na načrtnutú praktickú situáciu uplatniť európsky príkaz na predloženie údajov o uskutočnenej komunikácii a získať tak obsah správ zaslaných prostredníctvom uvedenej aplikácie. S cieľom zodpovedania naznačenej otázky je na prvom mieste potrebné rozriešiť, či spoločnosť prevádzkujúca službu Whatsapp spadá do pôsobnosti predmetného nariadenia. Uvedená spoločnosť je síce spoločnosťou založenou v USA, avšak ako bolo vyššie uvedené, pre nariadenie je postačujúcou tá skutočnosť, že spoločnosť poskytuje služby aj európskym užívateľom, čo je potrebné v kontexte aplikácie Whatsapp považovať za splnené. Navyše táto spoločnosť prevádzkuje serveri, do ktorých prichádzajú správy európskych užívateľov, aj v EÚ. Povedané inými slovami spoločnosť poskytujúca službu v podobe aplikácie Whatsapp spadá do pôsobnosti

navrhovaného nariadenia. V súvislosti s aplikáciami, akou je aj aplikácia Whatsapp, ale vzniká vzápätí ďalší už o niečo komplikovanejší problém – je ním používanie tzv. mechanizmu „ulož a odošli“. Inak povedané keď používateľ príslušnej aplikácie využívajúcej daný systém odošle zo svojho zariadenia textovú správu, táto putuje do servera, kde je uložená, avšak iba do doby, kým správa nie je doručená jej adresátovi. V okamihu, keď sa správa dostáva k určenej osobe, prestáva byť súčasťou serveru poskytovateľa služby. Maximálnou lehotou, po ktorú možno v serveri spoločnosti zabezpečujúcej službu Whatsapp „nájsť“ príslušnú textovú správu, je doba tridsať dní – platí to však iba v prípade, že adresát nevykazuje vo svojej aplikácii žiadnu aktivitu („neprihlási sa“ do služby) a z tohto dôvodu mu správu nemožno doručiť. V tomto kontexte by sa preto mohlo ako čiastočné riešenie nastoleného problému javiť využitie európskeho príkazu pokiaľ ide o získanie obsahu správ zaslaných užívateľovi predmetnej aplikácie, ktoré budú zaslané po zaistení zariadenia ale ešte pred vydaním príslušného európskeho príkazu.

V tejto súvislosti však vzniká ďalší pomerne zásadný problém, s ktorým sa pasujú príslušné orgány vo všetkých európskych ako aj mimoeurópskych štátoch – Whatsapp a jemu podobné aplikácie používajú tzv. end-to-end šifrovanie založené na myšlienke, že ak používateľ aplikácie odošle správu, existuje iba jediná osoba, ktorá si ju môže prečítať v nezašifrovanej podobe, a to osoba, ktorej bola správa zaslaná. Povedané inými slovami aj pokiaľ by správa bola na serveri spoločnosti uložená po dobu spomínaných tridsať dní, jej prečítanie je vylúčené z dôvodu zašifrovania. Uvedený problém vyznieva ešte zásadnejšie v kontexte možnosti využitia odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 TP. Uplatnenie predmetného prostriedku na zachytenie komunikácie realizovanej prostredníctvom aplikácie Whatsapp a ďalších aplikácií používajúcich predmetný typ šifrovania je z uvedeného dôvodu fakticky vylúčené.

V súvislosti s popísaným problémom dotýkajúcim sa otázky šifrovania komunikácie zákonite vyvstáva zásadná otázka vo vzťahu k európskemu normotvorcovi – priamo v texte preambule navrhovaného nariadenia ako aj v sprievodnej dôvodovej správe je osobitne zdôrazňovaná potreba zjednodušiť zaistenie elektronických dôkazov v EÚ a priam nadnášaná snaha a úsilie EÚ pomáhať v tejto oblasti členským štátom, pričom osobitný dôraz je kladený práve na aplikácie ako významný zdroj elektronických dôkazov. Čo sa však týka problému šifrovania, ktorý ide ruka v ruke s uvedenou problematikou, o tejto skutočnosti nenachádzame v predmetnej smernici ani v akomkoľvek súvisiacom dokumente absolútne žiadnu zmienku. V tomto kontexte by sa naopak dalo hovoriť o akomsi schyzofrénnom prístupe európskeho normotvorcu. Na jednej strane totiž EÚ proklamuje nevyhnutnú urgentnú potrebu

bojovať proti páchatelom trestnej činnosti, ktorí na svoje kriminálne aktivity využívajú práve mobilné aplikácie a elektronické služby, no na strane druhej nielenže členským štátom neposkytuje pomoc v oblasti dešifrovania predmetných aplikácií ale dokonca neguje ich veškeré snahy o vyriešenie tohto zásadného problému. Členské štáty ako Veľká Británia, Francúzsko či Nemecko totiž neustále zvyšujú tlak na spoločnosti poskytujúce predmetné aplikácie s cieľom vytvorenia tzv. zadných dverí do aplikácií (backdoor prístup), ktoré by boli využívané výlučne na účely trestného konania a dešifrovania potrebných údajov. Predmetný backdoorový prístup možno chápať ako určitú trhlinu, ktorá by bola súčasťou aplikácie a umožnila by príslušným štátnym orgánom zaistenie komunikácie bez jej zašifrovania. Skutočnosť, že tieto snahy zostávajú bez akejkoľvek odozvy zo strany dotknutých spoločností, nie je až tak prekvapujúca. Zarážajúcejší je však v tomto ohľade prístup EÚ. Európska komisia totiž v júny 2017 predložila návrh zmien Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/58/ES o súkromí a elektronických komunikáciách, pričom osobitnú pozornosť si zasluhuje zmena v podobe doplnenia nového odseku do článku 17. Navrhované znenie odseku 1 uvádza, že „poskytovatelia elektronických komunikačných služieb zabezpečia dostatočnú ochranu pred neoprávneným prístupom alebo zmenami elektronických údajov a zaručia dôvernosť a bezpečnosť prenosu uvedených údajov a to prostredníctvom osobitných prostriedkov prenosu dát alebo prostredníctvom end-to-end metódy šifrovania. V prípade, že komunikácia je šifrovaná, jej dešifrovanie, reverzné inžinierstvo alebo monitorovanie takejto komunikácie je absolútne zakázané. Členské štáty majú zákaz uložiť providerom elektronických komunikačných služieb povinnosti, ktoré môžu zoslabiť bezpečnosť a šifrovanie ich siete a poskytovaných služieb.¹⁴⁵ Predmetný návrh však nie je jediným tohto charakteru – Európsky parlament ide v tejto oblasti ešte ďalej, keď v rovnakom období vypracoval a predložil návrh nového znenia článku 7 Charty EÚ upravujúceho právo na súkromie a rodinný život¹⁴⁶. Predmetný návrh sa pritom zásadne dotkne tej časti uvedeného práva, ktorá sa dotýka práva na súkromie. Príslušný návrh uvádza, že „článok 7 Charty EÚ ochraňuje základné práva každého na rešpektovanie súkromného a rodinného života, domova a komunikácie. Rešpektovanie súkromia komunikácie je elementárnou súčasťou tohto práva. Dôvernosť, utajenosť

---

¹⁴⁵ Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, Draft report on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council concerning the respect for private life and the protection of personal data in electronic communications and repealing Directive 2002/58/EC (Regulation on Privacy and Electronic Communications) (COM(2017)0010 – C8-0009/2017 – 2017/0003(COD)) Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, 2017/0003(COD) 9.6.2017

¹⁴⁶ Draft opinion of Kaja Kallas, Respect for private life and the protection of personal data in electronic communications and repealing Directive 2002/58/EC (Regulation on Privacy and Electronic Communications) Proposal for a regulation (COM(2017)0010 – C8-0009/2017 – 2017/0003(COD)), (PE602.722v01-00)

elektronickej komunikácie zabezpečuje, že informácie vymieňané medzi osobami vrátane informácií kedy, odkiaľ, komu boli správy zaslané, nemôžu byť odhalené žiadnej inej strane, ako sú strany uskutočňujúce komunikáciu. Princíp dôvernosti sa bude uplatňovať na súčasné ako aj budúce prostriedky komunikácie zahŕňajúce volania, internetový prístup, aplikácie na odosielanie správ, emaili, internetové volania a osobné zasielanie správ uskutočňované prostredníctvom sociálnych médií.“

Utajenie elektronickej komunikácie navrhované v predmetnom článku de facto znamená potrebu a nevyhnutnosť šifrovania komunikácie uskutočňovanej medzi dotknutými osobami, pričom obsah jej znenia nebude prístupný ani spoločnosti, ktorej služba sa na komunikáciu využíva. Povedané inými slovami ide o paušálne zavedenie mechanizmu, ktorý v súčasnosti využíva práve zmieňovaná aplikácia Whatsapp.

Zjednodušene povedané z uvedených návrhov vyplývajú dva zásadné následky:

1. povinnosť providerov zaviesť end-to-end šifrovanie pre veškerú elektronickú komunikáciu a tiež povinnosť zaviesť spomínaný mechanizmus „ulož a odošli“, a
2. absolútny zákaz pre členské štáty ukladať providerom povinnosti smerujúce k vytváraniu tzv. backdoorových prístupov do šifrovaných aplikácií.

S cieľom bojovať s páchatelmi trestnej činnosti využívajúcimi šifrovanie komunikácie však Európska komisia nie je absolútne nečinná. Európska komisia vo svojej Trinástej správe o pokroku dosiahnutom pri budovaní účinnej a skutočnej bezpečnostnej únie¹⁴⁷ uvádza konkrétny súbor opatrení na podporu príslušných vyšetrovacích orgánov v členských štátoch EÚ. S cieľom efektívne čeliť šifrovaniu vyčlenila do rozpočtu Europolu na rok 2018 päť miliónov eur na posilnenie jeho dešifrovacích kapacít pokiaľ ide o informácie získané zákonným spôsobom v rámci trestného konania. Komisia tiež v septembri 2017 zriadila sieť odborných stredísk v oblasti kybernetickej bezpečnosti a výskumné a odborné stredisko pre kybernetickú bezpečnosť. V prvom štvrtroku 2018 pritom bolo vytvorenie tejto siete podporené sumou vo výške 50 miliónov eur.¹⁴⁸

---

¹⁴⁷ Thirteenth progress report towards an effective and genuine Security Union, Communication from the Commission to the European Parliament, The European Council and The Council, Brussels, 24.1.2018, COM(2018) 46 final, s. 7.

¹⁴⁸ Thirteenth progress report towards an effective and genuine Security Union, Communication from the Commission to the European Parliament, The European Council and The Council, Brussels, 24.1.2018, COM(2018) 46 final.

Záver

Na podklade všetkých skutočností analyzovaných v spracovanom príspevku možno v závere dospieť ku konštatovaniu, že problematika zaist'ovania elektronických dôkazov je v súčasnosti viac ako aktuálna. Pomerne prudký technologický pokrok v oblasti komunikácie síce bezpochyby predstavuje významný prínos pre hospodárske a sociálne napredovanie života obyvateľov v celej EÚ i mimo nej, no výhody z neho plynúce dokázali veľmi šikovne uchopiť vo svoj prospech aj páchatelia trestnej činnosti. Mobilné, počítačové zariadenia a príslušné komunikačné aplikácie v nich inštalované sa stali významným prostriedkom napomáhajúcim páchaniu tej najzávažnejšej trestnej činnosti. Predmetné služby a aplikácie tak veľmi často získavajú status jediného miesta, na ktorom je možné nájsť stopy vypovedajúce o osobe páchatel'a trestného činu, o spôsobe spáchania trestného činu či o možnom budúcom páchaní ďalšej trestnej činnosti. Práve z uvedených dôvodov je otázkam zaist'ovania dôkazov z technických zariadení a komunikačných aplikácií venovaný stále väčší priestor nielen v podmienkach Slovenskej republiky ale rovnako tiež na úrovni všetkých či už európskych alebo mimoeurópskych krajín. Aj napriek značnému úsiliu, ktoré štáty vlievajú do riešenia tejto otázky, je však potrebné konštatovať, že situácia v tejto oblasti je viac ako alarmujúca. Všetky snahy o vysporiadanie sa s naznačenými problémami totiž narážajú nielen na neochotu spoločností produkujúcich technické zariadenia či komunikačné služby pokiaľ ide o poskytnutie pomocnej ruky v oblasti ich dešifrovania, ale paradoxne aj na činnosť Európskej únie usilujúcej sa o zvyšovanie ochrany súkromia a súkromnej komunikácie. Výsledkom uvedenej situácie je tak stav, ktorý momentálne pôsobí viac v prospech páchatel'ov trestnej činnosti ako v prospech orgánov aktívnych v oblasti ich postihu.

Seznam literatury:

Act of 28 November 2000 on Cybercrime (Belgicko).

Case of Chambaz v. Švajčiarsko, Aapplication no. 11663/04.

Case of Funke v. France, Application no. 10828/84.

Case of John Murray v. The United Kingdom, no. 18731/91.

Case of Saunders v. The United Kingdom, Application no. 43/1994/490/672.

Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, Draft report on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council concerning the respect for private life

and the protection of personal data in electronic communications and repealing Directive 2002/58/EC (Regulation on Privacy and Electronic Communications) (COM(2017)0010 – C8-0009/2017 – 2017/0003(COD)) Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, 2017/0003(COD) 9.6.2017.

Draft opinion of Kaja Kallas, Respect for private life and the protection of personal data in electronic communications and repealing Directive 2002/58/EC (Regulation on Privacy and Electronic Communications) Proposal for a regulation (COM(2017)0010 – C8-0009/2017 – 2017/0003(COD)), (PE602.722v01-00).

Eijkman, Q., Van Eijk, N., Van Schaik, R.: Dutch National Security Reform Under Review: Sufficient Checks and Balances in the Intelligence and Security Services Act 2017? Amsterdam: University of Amsterdam, 2018.

European Commission - Fact Sheet. Frequently Asked Questions: New EU rules to obtain electronic evidence. Brussels, 17 April 2018. MEMO/18/3345.

Francúzsky zákon č. 2001 – 1063.

Heinrich, Ch., Rauch, Ch., Wiehrer, A.: „Nemo“ tenetur se ipsum accusare? Dostupné na: <http://www.ejtn.eu/Documents/Themis/Written%20paper%20Italie/Themis%20written%20paper%20Germany%203.pdf>.

Intelligence and Security Services Act 2017, ISS Act 2017, (Holandsko).

Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council on European Production and Preservation Orders for electronic evidence in criminal matters, Strasbourg, 17.4.2018 COM(2018) 225 final, 2018/0108 (COD).

Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 8.4.2014 vo veci Digital Rights Ireland a Seitlinger (C-293/12 a C-594/12), ktorým vyhlásil za neplatnú Smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2006/24/ES z 15. marca 2006 o uchovávaní údajov vytvorených alebo spracovaných v súvislosti s poskytovaním verejne dostupných elektronických komunikačných služieb alebo verejných komunikačných sietí a o zmene a doplnení smernice 2002/58/ES.

R v S and another 2008 EWCA Crim 2177, [2008] All ER (D) 89 (Oct).

Regulation of Investigatory Powers Act 2000 (Veľká Británia).

ŠAMKO, Peter. K zaist'ovaniu počítačových údajov v trestnom konaní [online]. Pravnelisty.sk, 21. ledna 2018 Dostupné na <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a626-k-zaistovaniu-pocitacovych-udajov-v-trestnom-konani> >.

Thirteenth progress report towards an effective and genuine Security Union, Communication from the Commission to the European Parliament, The European Council and The Council, Brussels, 24.1.2018, COM(2018) 46 final

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 23. marca 2017, sp. zn. 5 Tdo 7/2017

Zmluvné podmienky spoločnosti Google, Dostupné na: <https://transparencyreport.google.com/user-data/overview?hl=sk>

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Kollárova 10, 918 43 Trnava

eva.szabova@truni.sk

K PROBLEMATIKE ZAČATIA TRESTNÉHO STÍHANIA¹⁴⁹

IVAN ŠIMOVČEK

Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave¹⁵⁰

Abstrakt

Príspevok ju venovaný významnému inštitútu začatia trestného stíhania, ktorý bol do slovenského trestného poriadku zakotvený v roku 1956 ako reakcia na vyslovene triedne motivované trestné procesy v päťdesiatych rokoch. Podľa tohto trestného poriadku vyšetrovanie sa začalo, ak sa zistili skutočnosti, ktoré nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin. Vyšetrovanie začínal vyšetrovací orgán uznesením. Na základe komparácie je inštitút začatia trestného stíhania analyzovaný z hľadiska návrhov de lege ferenda na zmenu platného stavu v zmysle alternatívnych spôsoboch začatia trestného stíhania, špeciálne pri vyšetrovaní trestných činov terorizmu.

Kľúčové slová

Trestné konanie, začatie trestného stíhania, podozrivý, alternatívne spôsoby začatia trestného stíhania.

Abstract

The contribution was made to an important institute of criminal prosecution, which was enshrined in the Slovak Code of Criminal Procedure in 1956 in response to explicitly class crimes motivated in the 1950s. Under this Code of Criminal Procedure, the investigation began when the facts that led to the commission of the offense were found. The investigation was initiated by the investigative body by a resolution. Based on comparisons, the criminal prosecution institute is analyzed considering the de lege ferenda proposals to change the status quo in the alternative ways of initiating criminal prosecution, especially in the investigation of terrorist offenses.

---

¹⁴⁹ Príspevok bol napísaný v rámci riešenia vedecko-výskumného projektu VEGA Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied č.1/0082/18 s názvom "Trestnoprávne aspekty boja proti terorizmu."

¹⁵⁰ Príspevek byl ze strany Katedry trestního práva Právnické fakulty v Olomouci vyžádán.

Key Words

Criminal proceedings, prosecution, suspect, alternative methods of prosecution.

Úvod

Účelom prípravného konania je čo najrýchlejšie obstarat' dôkazy potrebné pre rozhodnutie, či sa má podať obžaloba, príp. návrh na schválenie dohody o vine a treste, alebo či má orgán činný v trestnom konaní ukončiť trestné konanie už v tomto štádiu niektorým z rozhodnutí vo veci samej (napr. uznesením o schválení zmieri). Prípravné konanie má predbežnú povahu, to znamená, že ťažisko dokazovania má spočívať v konaní pred súdom a v prípravnom konaní sa majú obstarat' dôkazy, resp. pramene dôkazov, ktoré by sa mohli vykonať pred súdom. Je zrejmé, že od kvality dokazovania v prípravnom konaní často závisí úspešnosť samotného konania pred súdom.

Uvedené otázky treba riešiť aj v súvislosti so súčasne aktuálnou problematikou boja proti terorizmu. Inštitút začatia trestného stíhania musí reflektovať potenciálne rozpory medzi efektívnym vyšetrovaním trestných činov terorizmu na jednej strane a garantovaním základných ľudských práv v trestnom konaní na strane druhej. Možno tu uplatniť dvojaký prístup. V prvom prípade ide o prípustné výnimky, ktoré sa však týkajú len niektorých práv a slobôd, ako sú sloboda pohybu, zhromažďovania a spolčovania, sloboda svedomia a náboženského vyznania, prejavu a informácii. Naopak nie je dovolený zásah do práva na život, ľudské zaobchádzanie, osobnú slobodu a spravodlivé súdne konanie. V druhom prípade sa uplatňuje tzv. derogačná klauzula, umožňujúca suspendovať ľudsko-právne záväzky v prípade vojny či inej mimoriadnej udalosti. Týmto spôsobom sa však možno suspendovať iba niektoré ustanovenia platného práva, pretože niektoré sú nezrušiteľné a neodvolateľné.

K obmedzovaniu prístupu k dôkazom zo strany orgánov verejnej žaloby sme svedkami aj v prípadoch, kde nie je ohrozená národná bezpečnosť. Ide o všeobecnú tendenciu adverzatívneho trestného procesu, ktorej cieľom je:

- zmenšiť bremeno, ktoré je kladené na políciu a obžalobu v súvislosti s poskytovaním materiálov obhajobe;
- poskytovať lepšiu ochranu pre „citlivé materiály“ (akým je napr. identita policajného informátora);
- požadovať od obhajoby, aby otvorila „svoju základnú líniu argumentov“ ešte predtým, než začne súdny proces a to tak, aby nebol ovplyvnený výsledok sporu. Cieľom tohto bodu je,

aby obhajoba v prípade, ak má dôkazy, ktoré by vyvracali tvrdenia obžaloby, ich poskytla obžalobe už v predsúdnom konaní a nie až v konaní pred súdom.¹⁵¹

1. Historické aspekty začatia trestného stíhania na území Slovenska

Trestné konanie bolo na území Uhorska Slovenska upravené zákonným článkom č. XXXIII/1896 o trestno-žalobnom pravotnom poriadku s účinnosťou od 1.1.1900. Daná úprava trvala až do roku 1950, keď bola nahradená novým trestným poriadkom (zákon č. 87/1950 Zb.)¹⁵² Prípravné konanie malo dve formy vyhládavanie (stopovanie) a vyšetrovanie. Cieľom stopovania bolo zisteniu skutočností relevantných pre podanie obžaloby.

Účelom vyšetrovania uskutočňovaného vyšetrojúcim sudcom bolo zistenie skutočností odôvodňujúcich buď zastavenie trestného konania, resp. nariadenie hlavného pojednávania, ktoré už vtedy bolo považované za ťažiskovú fázu trestného konania. Súčasne existovalo aj predbežné konanie, ktoré predstavovalo prechod medzi prípravným konaním a hlavným pojednávaním a jeho obsahom bolo podanie obžaloby a predvolania na hlavné pojednávanie.

Závažnosť trestných činov deliktov rozlišovala trestné stíhanie na základe verejnej obžaloby prokurátorom a trestné stíhanie na základe súkromnej obžaloby (menej závažné trestné činy, ako ublíženie na cti, ľahké ublíženie na zdraví, poškodenie cudzieho majetku a pod.).

Cieľom stopovania bolo vypátrať a ustáliť dáta, ktoré sú potrebné, aby žalobník sa mohol vyznať v otázke podania (pozdvihnutia) alebo nepodania obžaloby. Stopovanie riadilo kráľovské zástupníctvo (VIII. hlava, § 83 zák. čl. XXXIII/1896). Cieľom vyšetrovania bolo vyriešiť otázku, či treba nariadiť hlavné pojednávanie alebo zrušiť trestnoprávne stopovanie (IX. hlava, § 102 zák. čl. XXXIII/1896).

Vyšetrovanie začínalo len na základe návrhu alebo zo zákona. Zo zákona bolo vyšetrovanie povinné, ak išlo o zločin, za ktorý bolo možné uložiť trest smrti alebo trest odňatia slobody nad 5 rokov, ak bol páchatel' prichytený na mieste činu, ak sa obvinený priznal k spáchaniu trestného činu a priznanie bolo v súlade s výsledkami stopovania, na návrh kráľovského zástupníctva a ak sa prípad začal len na podklade jednej súkromnej žaloby. Začať vyšetrovanie bolo možné len pre skutok, uvedený v návrhu a len proti osobe, obvinenej z tohto skutku (§ 104 zák. čl. XXXIII/1896). Vyšetrovanie vykonával vyšetrojúci sudca, ktorý konal

---

¹⁵¹ Criminal justice-HMSO,1995, s. 44.

¹⁵² LACLAVÍKOVÁ, Miriam, ŠVECOVÁ, Adriana. *Pramene práva na území Slovenska. II- 1790-1918*. Trnava, TYPI 2012, s. 570- 579.

z úradnej povinnosti (ex offo). Dozor nad vyšetrovaním vykonáva obžalobná rada súdnej stolice § 109 zák. čl. XXXIII/1896). Možno tu konštatovať, že daná úprava inštitút začatia trestného stíhania, tzv. len vo veci vôbec nepoznala.

Rovnako už spomínaný trestný poriadok z roku 1950 (č. 87/1950 Zb.)¹⁵³ inštitút začatia trestného stíhania nepoznal. Ak sa prokurátor dozvedel o trestnom čine, vykonával vyšetrovanie, pokiaľ vec už nebola dostatočne vysvetlená. Vyšetrujúci prokurátor bol povinný urobiť všetko, čo bolo potrebné na zabezpečenie úspešného vykonania trestného konania. Za tým účelom predovšetkým zbieral dôkazy o skutočnostiach dôležitých pre rozhodnutie súdu, či už svedčili v neprospech obvineného či v jeho prospech, najmä vypočúval obvineného a svedkov, staral sa o to, aby obvinený mohol byť postavený pred súd a aby nemaril trestné konanie. Prokurátor mohol z dôležitých dôvodov nariadiť osobám, ktoré pravdepodobne bolo treba vypočuť ako obvinených alebo ako svedkov, aby sa toho istého alebo aj budúceho dňa nevzdávali z miesta, ktoré určil.

Inštitút začatia trestného stíhania bol do nášho trestného poriadku zakotvený v roku 1956 (zák. č. 64/1956 Zb. účinný od 01.07.1961 do 31.12.1961) ako reakcia na vyslovene triedne motivované trestné procesy v päťdesiatych rokoch. Podľa tohto trestného poriadku vyšetrovanie sa začalo, ak sa zistili skutočnosti, ktoré nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin. Vyšetrovanie začínal vyšetrovací orgán uznesením; ak sa nezačalo vyšetrovanie na rozkaz prokurátora, doručil sa mu odpis tohto uznesenia najneskoršie do 24 hodín. Účelom inštitútu začatia trestného stíhania bolo okrem iného zabrániť začatiu trestného stíhania tam, kde na to neboli zákonné dôvody, čím sa tento inštitút stal významnou zárukou pre občanov proti bezdôvodnému stíhaniu a ujám, ktoré sa spájajú s trestným stíhaním.¹⁵⁴

Nový československý trestný poriadok z roku 1961 (zák. č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom s účinnosťou od 1.1.1962) v § 160 ods. 1 upravil začatie trestného stíhania takmer rovnako ako súčasne platný trestný poriadok. Trestné stíhanie začínal vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán, ak zistené skutočnosti nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin, a ak nebol dôvod na odloženie, resp. odovzdanie veci (§ 159 ods. 2 a 3). Trestné stíhanie sa začínalo uznesením. Ak hrozilo nebezpečenstvo z omeškania, vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán začal trestné stíhanie vykonaním zabezpečovacích úkonov podľa ustanovení

---

¹⁵³ Vyhláška ministra spravodlivosti zo dňa 31. decembra 1952 o úplnom znení trestného poriadku. Podľa č. IV zákona č. 67/1952 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa trestný poriadok, vyhlasujem v prílohe úplné znenie zákona č. 87/1950 Zb., o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), ako vyplýva z neskorších predpisov.

¹⁵⁴ RŮŽEK, Antonín a kol. *Československé trestné konanie*. 2. vydanie. Bratislava, Obzor 1977, s. 208.

druhého až piateho oddielu štvrtej hlavy trestného poriadku. Po ich vykonaní vyhotovil bez meškania uznesenie.

Z uvedeného vyplýva mierne zúžená alternatíva začatia trestného stíhania vo veci len na zabezpečovacie úkony. Začatie trestného stíhania bolo nevyhnutným predpokladom vykonania zabezpečovacích úkonov a dokazovania v zmysle jednotlivých dôkazných prostriedkov.

Uvedená úprava začatia trestného stíhania prežila aj zmenu spoločenského režimu v roku 1989 a pretrvala až do roku 1994, kedy došlo k zrušeniu inštitútu začatia trestného stíhania zákonom č. 247/1994 Zb., ktorým sa menil a dopĺňal Trestný poriadok s účinnosťou od 1.10.1994. Podľa § 160 ods.1 tohto novelizovaného Trestného poriadku, ak zistené skutočnosti nasvedčovali tomu, že bol spáchaný trestný čin, a ak bol dostatočne odôvodnený záver, že ho spáchala určitá osoba, vyšetrovateľ bez meškania začal trestné stíhanie, ak nebol dôvod na odovzdanie alebo odloženie veci (§ 159 ods. 2 a 3).

Trestné stíhanie sa začínalo vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, ktoré sa obvinenému oznámilo do troch dní alebo najneskôr na začiatku jeho prvého výsluchu. Uznesenie o vznesení obvinenia obsahovalo opis vyšetrovaného skutku s uvedením miesta, času, prípadne iných okolností, za ktorých k nemu došlo, aby skutok nemohol byť zamenený s iným, o aký trestný čin v tomto skutku ide, a to jeho zákonným pomenovaním a uvedením príslušného ustanovenia Trestného zákona, a dôvody, pre ktoré je obvinený stíhaný.

Podľa tejto právnej úpravy nebola možná alternácia začatia trestného stíhania, nakoľko začať trestné stíhanie bolo možné len vznesením obvinenia proti konkrétnej osobe. Ak trestné stíhanie nebolo možné začať preto, lebo osoba, ktorá by mohla byť obvinená, nebola ešte známa, vyšetrovateľ alebo policajný orgán mohol vykonávať zabezpečovacie úkony a dokazovanie (štvrtá a piata hlava TP) len ako neodkladné alebo neopakovateľné úkony. Neodkladným úkonom bol taký úkon, ktorý vzhľadom na nebezpečenstvo jeho zmarenia, zničenia alebo straty nezniesol z hľadiska účelu trestného konania odklad na dobu, kým sa začne trestné stíhanie. Neopakovateľným úkonom bol taký úkon, ktorý nebolo možné vykonať pred súdom.

Ak nešlo o neodkladné alebo neopakovateľné úkony, bolo možné pred začatím trestného stíhania vyžiadať si len vysvetlenia, o ktorých sa spísal úradný záznam. Tento záznam slúžil prokurátorovi a obvinenému na zváženie návrhu, aby osoba, ktorá takéto vysvetlenie podala, bola vypočutá pred súdom ako svedok, a súčasne súdu na úvahu, či takýto dôkaz vykoná. Záznam v konaní pred súdom nebolo možné použiť ako dôkaz. Ak ten, kto podal vysvetlenie, bol neskôr vypočúvaný ako svedok alebo ako obvinený, nemohol mu byť záznam predložený.

Spôsob začínania trestného stíhania vydaním uznesenia o vznesení obvinenia konkrétnej osobe vytrval až do prijatia novely Trestného poriadku zákonom č. 272/1999 Zb. s účinnosťou od 1.11.1999, kedy sa slovenská právna úprava vrátila opäť k inštitútu začatia trestného stíhania vo veci, teda viac menej späť k pôvodnému Trestnému poriadku z roku 1961. Táto úprava začatia trestného stíhania vo veci bola v celom rozsahu prijatá aj v rekodifikovanom Trestnom poriadku z roku 2005. (zák. č. 301/2005 Z. z.).

2. Začatie trestného stíhania v Českej republike

Česká právna úprava začatia trestného stíhania, vychádza z pôvodného československého Trestného poriadku z roku 1961 (zák. č. 141/1961 Zb. Trestní řád v znení noviel), ktorý však bol v danej oblasti významne pozmenený. Podobne ako v slovenskom zák. č. 247/1994 Zb. trestné stíhanie sa začína vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania konkrétnej osoby ako obvineného (§ 160 ods. 1. zák. č. 141/1961 Zb.). Začatie trestného stíhania je podmienkou na vykonávanie úkonov podľa štvrtej hlavy tohto zákona.

Úkony, ktoré boli vykonané pred začatím trestného stíhania, netreba opakovať, ak boli vykonané v zmysle zákona (§ 164 ods. 2 zák. č. 141/1961 Zb.) V zmysle zákona policajný orgán obstaráva potrebné podklady a nevyhnutné vysvetlenia a zaisťuje stopy trestného činu. O vysvetleniach, ktoré nemajú povahu neodkladného alebo neopakovateľného úkonu sa spíše úradný záznam. Šetrenie policajta musí smerovať k odhaleniu skutočností, ktoré nasvedčujú tomu, že bol spáchaný trestný čin a umožnia určiť osobu jeho páchatel'a (§158, ods. 1 zák. č. 141/1961 Zb.).

Osobitne je upravený postup policajného orgánu a prokurátora pri vykonaní výsluchu svedka a rekognícii v prípade neodkladného a neopakovateľného úkonu. V danom prípade sa úkon vykoná na návrh štátneho zástupcu za účasti sudcu. Sudca zodpovedá za zákonnosť vykonania tohto úkonu a do priebehu úkonu môže zasahovať len s cieľom garancie jeho zákonnosti. Sudca nie je však oprávnený preskúmať záver štátneho zástupcu, že navrhnutý úkon je úkonom neodkladným alebo neopakovateľným (§ 158a zák. č. 141/1961 Zb.).

Odlišným spôsobom je upravený spôsob začatia trestného stíhania v prípadoch skráteného prípravného konania (§ 179a a nasl. zák. č. 141/1961 Zb.), ktoré sa vykonáva o trestných činoch, kde je príslušný v prvom stupni konať okresný súd a pri ktorých horná hranica trestu odňatia slobody neprekračuje päť rokov, ak podozrivý bol pristihnutý pri čine alebo bezprostredne po ňom, v priebehu preverovania trestného oznámenia alebo iného podnetu na trestné stíhanie boli zistené skutočnosti, odôvodňujúce začatie trestného stíhania a možno

očakávať, že podozrivého bude možné v dvojtýždennej lehote (§ 179b ods. 4) postaviť pred súd (§ 179a ods1).

Skrátené prípravné konanie začína spísaním záznamu o začatí úkonov trestného konania. Orgán vykonávajúci skrátené prípravné konanie vykoná úkony podľa štvrtej hlavy len ak ide o neodkladné a neopakovateľné úkony. Osoba, proti ktorej sa vedie trestné konanie má v tomto konaní postavenie podozrivého s rovnakým rozsahom práv ako obvinený. Osobe podozrivej zo spáchania trestného činu sa oznámi podozrenie z trestného činu, čo má za následok začatie plynutia dvojtýždennej lehoty na skončenie skráteného prípravného konania (§ 179b ods. 4). Trestné stíhanie v skrátenom prípravnom konaní začína až doručením návrhu na potrestanie súdu, v skutočnosti jeho doručením obvinenému.¹⁵⁵

3. Súčasný stav začatia trestného stíhania na Slovensku

Trestné stíhanie začína vydaním uznesenia o začatí trestného stíhania (§ 199 ods. 1 Trestného poriadku, (ďalej len „TP“). Podmienkou začatia je, že zistené okolnosti odôvodňujú záver (podozrenie), že bol spáchaný trestný čin. Ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, trestné stíhanie sa môže začať aj vykonaním zaist'ovacieho, neodkladného alebo neopakovateľného úkonu. V takomto prípade musí policajt ihneď po vykonanom úkone vydať uznesenie o začatí trestného stíhania, v ktorom uvedie, ktorým úkonom sa začalo trestné stíhanie.

Uznesenie o začatí trestného stíhania musí okrem všeobecných náležitostí obsahovať aj opis skutku s uvedením miesta, času, príp. iných okolností, za akých k nemu došlo, o aký trestný čin v tomto skutku ide, a to jeho zákonným pomenovaním a uvedením príslušného ustanovenia Trestného zákona. Uznesenie neobsahuje odôvodnenie. Policajt je oprávnený po začatí trestného stíhania vykonávať všetky úkony podľa Trestného poriadku (§ 199 ods. 5 TP).

4. Alternatívne spôsoby začatia trestného stíhania (návrhy de lege ferenda)

Prvou otázkou je postavenie podozrivého a obvineného v trestnom konaní z hľadiska rozsahu ich procesných práv a povinností. Pri porovnaní európskych štandardov¹⁵⁶ procesných práv týchto subjektov možno dospieť k názoru, že úroveň procesných práv oboch subjektov

---

¹⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákonník a trestní řád. S poznámkami a judikaturou*. Praha, Leges 2012, s. 811.

¹⁵⁶ Európsky dohovor o ľudských právach [online]. [cit. 29. 3. 2018]. Dostupné na < http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf >.

by mala byť rovnaká. Aj na Slovensku boli už vypracované návrhy v tomto zmysle, že podozrivým je osoba, u ktorej vzhľadom na čas, miesto, spôsob a okolnosti vykonania činu alebo na zanechané stopy alebo iné okolnosti sa možno domnievať, že je páchatelom, spolupáchatelom alebo účastníkom trestného činu. Orgán činný v trestnom konaní tejto osobe oznámi, že je podozrivá, najneskôr pred jej prvým podaním vysvetlenia k danému podozreniu.

Rozsah práv podozrivého by mal kopírovať rozsah práv obvineného podľa súčasne právnej úpravy (§ 33 a nasl. TP). Podozrivý by mal byť pred podaním vysvetlenia poučený o svojich právach a následkoch krivého obvinenia. K jeho procesným právam možno zaradiť najmä právo vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, z ktorých je podozrievavý a k dôkazom o nich, uvádzať okolnosti, navrhnúť, predkladať a obstarávať dôkazy podporujúce jeho obhajobu, právo odoprieť vysvetlenie, ak by týmto spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojencovi, manželovi alebo iným osobám v rodinnom alebo inom pomere, ktorých ujmu by právom pociťoval ako vlastnú ujmu, právo na právnu pomoc zvoleného obhajcu, s ktorým sa môže radiť aj počas úkonov vykonávaných orgánom činným v trestnom konaní; s obhajcom sa však v priebehu svojho vysvetlenia nemôže radiť o tom, ako odpovedať na položenú otázku, právo nazretia do svojich poznámok skôr, než odpovie, právo na vyhotovenie rovnopisu zápisnice o úkone na vlastné náklady, právo na priratie tlmočníka, ak neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie apod.¹⁵⁷

Druhou otázkou je, či vôbec potrebujeme inštitút obvineného z trestného činu. Odpoveď na danú otázku nie je jednoznačná a treba ju hľadať vo viacerých rovinách.

Najskôr je tu hľadisko členenia trestných činov. Vychádzajúc zo zahraničných právnych úprav trestného konania (Švajčiarsko¹⁵⁸, Rusko¹⁵⁹) by sme mohli kategorizovať trestné činy na súkromné (na otvorenie trestnej veci by sa vyžadovalo trestné oznámenie osoby) a verejné, kde by prokurátor konal na základe poverenia (tzv. poverovacie trestné činy). Poverovacími trestnými činmi by boli zo zákona niektoré úmyselne spáchané prečiny a všetky zločiny a obzvlášť závažné zločiny. Rovnako všetky väzobné veci by sa považovali za poverovacie trestné činy.

Oprávneným na vydanie poverenia by bol vyšetrojúci sudca, ktorý by bol na čele vyšetrovacieho tímu. Vyšetrojúcemu sudcovi, rozsah jeho práv a povinností by zodpovedal

---

¹⁵⁷ Návrh novely Trestného poriadku z júna 2013 (nepublikované)

¹⁵⁸ RIKLIN, Franz: Strafprozessrecht. 2004/2005, s. 157-160 [online]. Unifr.ch [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné na <www.unifr.ch/str >.

¹⁵⁹ Stat'. 140 Ugolovno-processual'nogo kodeksa Rossijskoj Federacii z 5. dekabrya 2001.

súčasnemu postaveniu suchu pre prípravné konanie, okrem postavenia samosudcu v prípade postupu podľa § 204 ods. 1 T, by sa zodpovedal prokurátor, ktorý by ďalej vykonával dozor nad policajným šetrením vecí.

Začatie policajného šetrenia by mohlo mať dve alternatívy. V prípade súkromných trestných policajt vyhotoví záznam o začatí úkonov trestného konania na objasnenie a preverenie skutočností dôvodne nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin, v ktorom uvedie skutkové okolnosti, pre ktoré konanie začína, a spôsob, akým sa o nich dozvedel. Odpis záznamu pošle do 48 hodín od začatia policajného šetrenia prokurátorovi.¹⁶⁰

V prípade tzv. poverovacích trestných činov by policajné šetrenie začalo na základe rozhodnutia vyšetrojúceho sudcu, vydaného na základe návrhu prokurátora.

V rámci policajného šetrenia by bol policajt (prokurátor) oprávnený zaobstarávať podklady a vyžadovať nevyhnutné vysvetlenia od fyzických a právnických osôb a štátnych orgánov a zaisťovať stopy trestného činu. K ďalším úkonom policajného šetrenia možno zaradiť vyžadovanie odborných vyjadrení a znalecké posudky, obstarávať písomné materiály, vykonávať obhliadku miesta činu, v prípade splnenia zákonných podmienok zadržať podozrivého a vykonávať neodkladné a neopakovateľné úkony.

Vychádzajúc z českej právnej úpravy¹⁶¹, ak by bolo potrebné v rámci policajného šetrenia vykonať neodkladný alebo neopakovateľný úkon spočívajúci vo výsluchu svedka alebo v rekognícii, na návrh prokurátora by sa takýto úkon vykonal za účasti vyšetrojúceho sudcu, ktorý by zodpovedal za zákonnosť vykonania takéhoto úkonu.

Treba sa zamyslieť nad otázkou potrebnosti inštitútu začatia trestného stíhania (§ 199 ods.1 TP). Nazdávam sa, že trestné konanie, vyžadujúce rešpektovanie všetkých atribútov jeho spravodlivosti, vyjadrené v základných zásadách trestného konania, nepotrebuje inštitút začatia trestného stíhania. Naopak jeho využívanie umožňuje nerešpektovať úplne tieto zásady (najmä právo obvineného na obhajobu a kontradiktórnosť trestného konania) v štádiu od začatia trestného stíhania do vznesenia obvinenia konkrétnej osobe.

Súčasne sa treba zamyslieť, či je vôbec potrebný inštitút vznesenia obvinenia (§ 206 a nasl. TP). Rovnako ako v predchádzajúcom prípade sa nazdávam, že inštitút vznesenia obvinenia nie je nevyhnutný, nakoľko v rovnakom rozsahu ako po vznesení obvinenia by sa mohli využívať príslušné ustanovenia Trestného poriadku práva už od oznámenia podozrenia

---

¹⁶⁰ § 158 ods. 3 zákona č. 141/1961, Sb., trestného rádu.

¹⁶¹ § 158a zákona č. 141/1961, Sb., trestného rádu.

zo spáchania trestného činu. Podozrivý by sa potom stával obžalovaným až doručením obžaloby, resp. návrhu na schválenie dohody o vine súdu a podozrivému.

Záver

Na záver možno konštatovať, že plnohodnotne využívaný inštitút podozrivého z trestného činu, rešpektujúci všetky jeho procesné práva v rovnakom rozsahu ako u obvineného a ustanovenia upravujúce prípravné konanie trestné (§ 199 - § 236 TP), aj v prípade podozrivého z terorizmu, je spôsobilý plne garantovať zásady trestného konania, vrátane ochrany jeho základných občianskych práv a slobôd.

Návrhy de lege ferenda uvedené v tomto príspevku nie sú detailne prepracované, ide skôr o základnú filozofiu začínania trestného stíhania. Ich prijatie by si vyžiadalo kompletne prepracovanie súčasne platnej právnej úpravy prípravného konania.

Zoznam literatúry

JELÍNEK Jiří a kol. *Trestní zákonník a trestní řád. S poznámkami a judikaturou*. Praha, Leges 2012. 1312 s.

LACLAVÍKOVÁ, Miriam, ŠVECOVÁ, Adriana. *Pramene práva na území Slovenska. II-1790-1918*. Trnava, TYPI 2012. 673 s.

RŮŽEK, Antonín a kol. *Československé trestné konanie*. 2. vydanie. Bratislava, Obzor 1977. 384 s.

RIKLIN, Franz. *Strafprozessrecht. 2004/2005* [online]. unifr.ch, [cit. 13. 3. 2018]. Dostupné na <www.unifr.ch/strr>.

SPRACK, John. *A Practical Approach to Criminal Procedure*. 10. vydání. New York: Oxford University Press, Inc. 2014. 648 s.

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Hornopotočná 24, Trnava, Slovenská republika

ivan.simovcek@truni.sk

PROBLEMATICKÉ ASPEKTY PŘÍKAZU K ZATČENÍ

SANDRA VARENINOVÁ

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Abstrakt

Tento příspěvek se zabývá problematikou příkazu k zatčení, kdy se postupně zaměřuji na aplikační problémy tohoto zajišťovacího prostředku ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva a v souvislosti s návrhem nového trestního řádu.

Klíčová slova

Příkaz k zatčení; právo na spravedlivý proces; trestní řízení; zajišťovací prostředky; Ústavní soud; Evropský soud pro lidská práva.

Abstract

This article deals with problems of the arrest warrant, in which I focus on problems with application of this ensuring means in the light of Constitutional Court's case law and case law of European Court of Human Rights and also in connection with the draft of new Criminal Procedure Code.

Key words

Arrest warrant; Right to a fair trial; Criminal Proceedings; Ensuring means; Constitutional Court; European Court of Human Rights

Úvod

Příkaz k zatčení jako jeden ze zajišťovacích prostředků, při kterém dochází ke krátkodobému omezení osobní svobody osoby obviněné ze spáchání trestného činu, a to za účelem jejího dodání soudu, který předmětný příkaz k zatčení vydal, představuje velmi tvrdý zásah do osobní svobody jednotlivce jakožto do jeho základního lidského práva, proto jsou na tento institut kladeny vysoké nároky. V tomto příspěvku se tak zaměřím na problematické aspekty spojené s aplikací zmiňovaného zajišťovacího prostředku s poukazem nejen na

nejnovější judikaturu Ústavního soudu České republiky a ustálenou konstantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, ale i s ohledem na návrh znění nového trestního řádu.

1. Problematika vydávání příkazu k zatčení pouze za účelem doručování písemnosti

Příkaz k zatčení lze obecně vydat za podmínek, že

- a) je dán některý z důvodů vazby podle § 67 trestního řádu, a
- b) musí se jednat o obviněného, tedy o osobu, vůči které bylo zahájeno trestní stíhání, a
- c) obviněného nelze předvolat, předvést nebo zadržet, a

d) vydání příkazu k zatčení je v konkrétní kauze adekvátním zajišťovacím opatřením, tedy soudy by měly v každém jednotlivém případě postupovat uvážlivě, jelikož je rozhodováno o ústavně zaručených práv těchto osob na osobní svobodu.¹⁶²

V této souvislosti je nutné poukázat na starší, ale stále aktuální usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. června 2005, vydané pod sp. zn. 1 Ntd 14/2006, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod číslem R 35/2007163, a jehož právní věta uvádí, že *pouhá skutečnost, že obviněnému nelze doručit opis usnesení, nemůže odůvodnit vydání příkazu k zatčení podle § 69 odstavec 1 trestního řádu. Tím spíše nelze příkaz k zatčení vydat, není-li důvod k takovému doručování proto, že již došlo k oznámení usnesení formou doručení jeho opisu obhájci obviněného ve smyslu § 137 odstavec 2 trestního řádu.*

V tomto konkrétním případě se jednalo o doručení usnesení o předložení věci vrchnímu soudu za účelem rozhodnutí o věcné příslušnosti soudu k projednání obžaloby. Vrchní soud v Olomouci konstatoval, že postačovalo doručení opisu usnesení obhájce obžalovaného, když doručování opisu tohoto usnesení i obžalovanému bylo za dané situace neopodstatněné, přičemž zajištění obviněného bylo nadbytečné a nerespektovalo platnou právní úpravu.

Toto rozhodnutí můžeme považovat za důležité, jelikož jasně vymezilo přístup soudu, jakožto orgánu rozhodujícímu o příkazu k zatčení, k vydání tohoto zajišťovacího institutu, včetně myšlenkových úvah s tím spojených, kdy je vždy třeba k vydávání příkazů k zatčení přistupovat velice opatrně a po zralé úvaze, kdy se soudce musí zamyslet nad skutečností, zda je u osoby obviněné dán některý z důvodů vazby podle § 67 trestního řádu. Navíc za situace dle shora uvedené kauzy, kdy měl obviněný svého obhájce, kterému bylo toto usnesení o

¹⁶² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 780-790.

¹⁶³ Dostupné na <<http://sbirka.nsoud.cz/cz/2007-6>>.

předložení věci k rozhodnutí věcné příslušnosti řádně doručeno do datové schránky, je nemyslitelné, aby byla osobní svoboda osoby obviněné z tohoto důvodu omezena, když ani není důvod, aby bylo obviněnému toto usnesení vůbec doručováno.

Co se týká judikatury Ústavního soudu České republiky k tématu vydávání příkazu k zatčení pouze za účelem doručování, tak loňský rok nám v tomto směru nabídl jeden zajímavý nálezn, konkrétně se jedná o nálezn ze dne 11. července 2017, sp. zn. IV. ÚS 189/17. V tomto svém nálezu se Ústavní soud zabýval ústavní stížností podanou stěžovatelem proti příkazu k zatčení vydaného Obvodním soudem pro Prahu 6. Vydání napadeného příkazu k zatčení bylo soudem odůvodněno problémy s doručováním stěžovateli, konkrétně se jednalo o doručování předvolání k hlavnímu líčení. Na základě tohoto příkazu byl stěžovatel následně zatčen, účastnil se vazebního zasedání, kde mu bylo předáno předvolání k hlavnímu líčení, poté byl stěžovatel propuštěn na svobodu, a Obvodní soud pro Prahu 6 napadený příkaz k zatčení zrušil.

Ústavní soud shledal ústavní stížnost důvodnou a konstatoval zásah do práva stěžovatele na osobní svobodu zakotvenou v článku 8 odstavec 1 a 3 Listiny základních práv a svobod způsobený napadeným příkazem k zatčení. Ústavní soud se k věci závěrem vyjádřil tak, že *„považuje takový přístup za nepřiměřený, a to s ohledem na účel, k jakému byl příkaz vydán, místu a situaci, kde byl realizován, a zejména k faktu, že soud vůbec neověřil, že předvolání stěžovatel převzal čtrnáct dní před zatčením. Takový postup je projevem svévole soudu a zneužitím trestněprávních nástrojů, které mají představovat ultima ratio, tedy krajní prostředek k nápravě narušených poměrů.“*

V tomto nálezu je Ústavním soudem opakovaně poukazováno na to, že příkaz k zatčení má být používán pouze jako prostředek ultima ratio, kdy by soudy měly před jeho vydáním vyčerpat všechny zákonem nabízené a mnohem méně omezující prostředky sloužící k zajištění osob, ať už se jedná o jejich předvedení nebo zadržení.

Za účelem zjištění statistiky úspěšnosti vyhovění návrhům na vydání příkazu k zatčení v přípravném řízení u okresního soudu, kde vykonávám přípravnou službu jako justiční čekatelka, jsem si vypracovala analýzu, ze které jsem zjistila, že těmto návrhům je vesměs v 90 % vyhověno. Nejčastěji se jedná se o případy, kdy obviněný utekl do ciziny, nebo se odstěhoval a není známo, kde se v současné době nachází, popřípadě není zjištěn jeho pobyt, nebo je pro orgány činné v trestním řízení nekontaktní. Naopak návrhům na vydání příkazu k zatčení nebylo vyhověno v případech, kdy ve vyšetřovacím spise nebylo dostatečným způsobem doloženo, že byly orgánem činným v trestním řízení učiněny marné pokusy o zajištění účasti obviněného u výslechu, včetně pokusu o jeho předvedení.

Do budoucna se však můžeme v oblasti vydávání příkazů k zatčení pouze za účelem doručování dočkat výrazné změny, jelikož návrh nového trestního řádu zpracovaný Ministerstvem spravedlnosti na toto reaguje. Novinkou má být výslovně upravený nový důvod pro vydání příkazu k zatčení, který by spočíval v nemožnosti doručení písemnosti obviněnému v případech doručování do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení.¹⁶⁴ Návrh nového trestního řádu tak zavádí zcela nový způsob doručování písemností v trestních řízeních, a to tzv. uložení, kdy v konečném důsledku ve velké míře opadne praxe soudů spočívající ve vydávání příkazů k zatčení jen za účelem doručování osobám, u nichž vůbec nejsou dány důvody vazby.¹⁶⁵

Tuto změnu vítám jako velice příznivou, protože odpadne opakované doručování zásilek jako např. předvolání k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání obviněným, kteří se zdržují na adrese označené pro doručování. Pokud by si přesto obviněný písemnost nevyzvedl a nedostavil by se tak k veřejnému zasedání nebo k hlavnímu líčení, na které byl předvoláván, lze jej nechat předvést Policií ČR.

2. Problematika odůvodnění příkazu k zatčení

Co se týká obsahových náležitostí příkazu k zatčení, tak ten *musí obsahovat osobní údaje obviněného (jedná se o jeho jméno, příjmení, datum a místo narození, případně rodné číslo a bydliště, pokud však nejsou všechny potřebné údaje známy, lze k identifikaci obviněného použít i jeho fotografii nebo popis jeho osoby s uvedením specifických znaků), dále stručný popis skutku, pro který je obviněný stíhán, označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován, a zejména přesný popis důvodů, pro které se příkaz k zatčení vydává.*¹⁶⁶

Rovněž loni se Ústavní soud vyjádřil k problematice nedostatečného odůvodnění příkazu k zatčení, a to ve svém nálezu ze dne 23. května 2017, sp. zn. II. ÚS 3700/16, týkající se ústavní stížnosti podané proti příkazu k zatčení. Stěžovatelka byla trestním příkazem vydaným Městským soudem v Brně uznána vinnou ze spáchání tam uvedeného trestného činu, za což jí byla mimo jiné uložena povinnost nahradit poškozenému způsobenou škodu. Jelikož poté mělo

---

¹⁶⁴ ŘÍHA, Jan. Zajišťovací prostředky ve světle rekodifikace trestního řízení. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. s. 268.

¹⁶⁵ KLIMPL, Vít. Příkaz k zatčení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 9, s. 205.

¹⁶⁶ AUGUSTINOVÁ, Pavla. § 69 Příkaz k zatčení. In DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol.. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 26. června 2018]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

dojít k rozhodnutí, zda se stěžovatelka ve zkušební době podmíněného odsouzení osvědčila, vyzval ji soud k vyjádření, zda a v jaké výši uhradila poškozenému škodu, kterou stěžovatelka svým trestným činem způsobila. Vzhledem k tomu, že se soudu nepodařilo tuto výzvu stěžovatelce doručit, byl vydán příkaz k zatčení, kdy ve formulářově vyplněném příkazu soud kromě osobních údajů uvedl pouze ustanovení, na jejichž základě se ukládá útěková a předstižná vazba, tedy ustanovení § 67 písmeno a) a c) trestního řádu, a aniž by popsal skutek, s odkazem na příslušné ustanovení trestního zákoníku pojmenoval trestný čin, za jehož spáchání byla stěžovatelka odsouzena. Na základě tohoto příkazu k zatčení byla stěžovatelka následně policií zatčena, aby byla druhý den přítomna na vazebním zasedání, na kterém si soud zjistil všechny potřebné skutečnosti týkající se náhrady škody a poté stěžovatelku propustil na svobodu.

Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatelky jako důvodnou, konstatoval porušení práva stěžovatelky na osobní svobodu podle článku 8 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod

a článku 5 odstavce 1 Evropské úmluvy spolu s právem na seznámení se s důvody zbavení osobní svobody podle článku 8 odstavce 4 Listiny základních práv a svobod a článku 5 odstavce 2 Evropské úmluvy, a napadený příkaz k zatčení zrušil s odůvodněním, že obecný soud stěžovatelce nesdělil právní a skutkové důvody jejího zatčení jednoduchým, nikoliv odborným jazykem, aby případně mohla zpochybnit své zatčení, přičemž z pouhého odkazu na dvě písmena § 67 trestního řádu nemohlo být stěžovatelce jasné, proč má být zatčena a jak se proti tomu může bránit, stěžovatelka tedy nebyla seznámena s důvody svého zatčení. Ústavní soud České republiky tak shledal předmětný příkaz k zatčení za dostatečně neodůvodněný, kdy dále uvedl, že *„Trestní řád ‚stručnost‘ příkazu k zatčení toleruje, ale jen při popisu skutku, pro nějž je obviněný stíhán. Kromě označení trestného činu naopak předvidá přesný popis důvodů, pro které se příkaz k zatčení vydává (viz § 69 odstavec 2 trestního řádu). Napadený příkaz k zatčení podle Ústavního soudu už na zákonné úrovni nesplňuje právě uvedené podmínky. Popis skutku totiž neobsahuje vůbec, proto ho nelze shledat ani za stručný.“* Ústavní soud dále Městskému soudu v Brně vytkl, že měl v první řadě využít jiné možnosti doručení výzvy stěžovatelce, aby nedošlo k tak extrémnímu zásahu do osobní svobody stěžovatelky (např. doručení prostřednictvím policejního orgánu, případně její předvedení). Závěrem Ústavní soud zdůraznil s odkazem na ustálenou rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva pravidlo, že *„Každé zatčené osobě musí být důvody omezení její osobní svobody sděleny jednoduchým, nikoliv odborným jazykem, aby případně mohla své zatčení zpochybnit.“*

Jak je dále uvedeno ve zmiňovaném nálezu, podle konstantní judikatury Ústavního soudu České republiky způsob odůvodnění na základě pouhé citace zákonné právní normy činí rozhodnutí fakticky nepřezkoumatelným, přičemž pouhý odkaz na příslušné zákonné ustanovení lze přijmout jen ve zcela jednoduchých kauzách, a pouze pokud zákon předvídá „stručnost“ odůvodnění. V odůvodnění je vždy nezbytné rozvést právní úvahy, jimiž se soud řídil, a nikoliv pouze odkázat na příslušná zákonná ustanovení.¹⁶⁷

Ve výše uvedeném případě řešeném před Ústavním soudem se však opravdu jedná o extrémní situaci prakticky nijak neodůvodněného příkazu k zatčení ze strany soudu. Vzhledem k časové tísní trestního soudce se v případech vydávání příkazů k zatčení soudci nejčastěji uchylují k vyplňování formulářů těchto příkazů, které svádějí k poněkud stručnějším úvahám týkajících se důvodů, pro které je příkaz vydáván, proto je dle mého názoru mnohem užitečnější vydat příkaz k zatčení jako ostatní soudní rozhodnutí, tedy obsahující úvodní část, výrok a odůvodnění, na které jsou všeobecně kladeny mnohem vyšší nároky. Obecně jsem však po diskuzi s kolegy nezaznamenala situaci, kdy by se setkali se situací, že by obviněný napadal příkaz k zatčení z důvodu, že by se mu jevil jako dostatečně neodůvodněný.

2. 1. Rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva

Dle čl. 5 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁶⁸ (dále jen „Evropská úmluva“) každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu. Každá osoba, která je zatčena nebo jiným způsobem zbavena osobní svobody, musí vědět důvod, proč byla zbavena svobody; musí ji být jednoduchým a pochopitelným způsobem a v jazyce, kterému rozumí, sděleny základní právní a skutkové základy jejího zatčení, aby byla schopna požádat soud o posouzení zákonnosti jejího zatčení. Zatímco tyto informace musí být poskytnuty neprodleně, nemusí být zatýkajícím orgánem poskytnuty při zatčení vyčerpávajícím způsobem. Dostatečnost obsahu a rychlosti poskytnutých informací bude posuzována podle zvláštních okolností každého jednotlivého případu.¹⁶⁹

Podle ustanovení článku 5 odstavec 2 ve spojení s článkem 6 odst. 3 písm. a) Evropské úmluvy je justičním orgánům uložena povinnost sdělit obviněnému informace o důvodech

---

¹⁶⁷ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 12. ledna 2016, sp. zn. III. ÚS 3766/14 nebo náleží Ústavního soudu ze dne 11. října 2016, sp. zn. II. ÚS 849/16.

¹⁶⁸ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁹ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 6. dubna 2011, sp. zn. IV. ÚS 135/11.

týkajících se jeho zatčení, jakož i o důvodech týkajících se obvinění proti jeho osobě, aby jim obviněný porozuměl a případně mohl napadnout zákonnost své vazby. Množství informací, které mají být sděleny osobě obviněné, bude vždy záležet na konkrétním případě, když článek 6 odstavec 3 písmeno b) Evropské úmluvy poukazuje na skutečnost, že každý musí mít možnosti přiměřené k přípravě jeho obhajoby, což se bude v jednotlivých případech lišit.¹⁷⁰

Evropský soud pro lidská práva obecně není náročný na zvolení formy seznámení osoby obviněné s důvody zatčení¹⁷¹. Zkoumá však obsah odůvodnění, z jakého důvodu má být osoba zatčena¹⁷², přičemž Evropský soud pro lidská práva neshledal za dostatečné odůvodnění, je-li zatčená osoba odkázána pouze na ustanovení zákona, z jehož porušení je podezírána.

Požadavky vyplývající z našeho ústavního pořádku, které jsou kladeny na informování obviněného s důvody svého zatčení, vyžadují srozumitelné, pro laickou veřejnost pochopitelné, nikoliv terminologicky náročné, vylíčení právních důvodů a zejména skutečností, proč došlo k vydání příkazu k zatčení. V žádném případě se však nelze ztotožnit s pouhým vyplněním formulářové kolonky příkazu k zatčení toliko zákonným ustanovením. V trestním právu při kontaktu s různými typy obviněných je opravdu nezbytné umět se vyjadřovat pro ně srozumitelným způsobem, aby jim bylo jasné, co je jim obecně kladeno za vinu a proč došlo k jejich zatčení, zde opravdu není prostor pro to, aby bylo spoléháno na to, že budou obvinění znát trestní řád.

3. Kdo má provést výslech osoby zatčené na základě příkazu k zatčení

Výslech by měl zásadně provádět ten soudce soudu, který příkaz k zatčení vydal. Výjimečně může obviněného vyslechnout i jiný soudce působící u soudu se stejnou věcnou příslušností, a to v případě, že nelze obviněného z důvodu nepředvídatelných okolností dodat soudu, jehož soudce příkaz vydal, a hrozí tak, že by obviněný mohl být propuštěn na svobodu. Nepředvídatelné okolnosti nejsou v zákoně nijak specifikovány, zpravidla se bude jednat o případy, kdy kolabuje silniční doprava, povodně, sněhové kalamity atd.

Před výslechem provedeným soudcem jiného věcně příslušného soudu má přednost výslech obviněného prostřednictvím videokonference, kdy jej vyslechne soudce, který na něj vydal příkaz k zatčení. Policejní orgán, pokud nedodá zatčenou osobu soudu, který příkaz k

---

¹⁷⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. srpna 1990 ve věci Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému Království, č. 12244/86, 12245/86, 12383/86.

¹⁷¹ Srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. prosince 2010 ve věci Muradverdiyev proti Ázerbájdžánu, č. 16966/06, nebo rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. září 2006 ve věci Süleyman Erdem proti Turecku, č. 49574/99.

¹⁷² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. dubna 2011 ve věci Nechiporuk a Yonkalo proti Ukrajině, č. 42310/04.

zatčení vydal, by ji měl dodat na nejbližší vhodné místo, odkud bude možné výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení provést, přičemž pravidlem je, že tímto místem je myšlen soud.¹⁷³

Videokonference byly ještě donedávna možností téměř zapovězenou, nicméně poslední rok sledují, že začínají být postupně soudci hojně využívány, kdy dochází rovněž k častému proškolení soudcovského personálu pro hladký průběh videokonferenčních přenosů bez technických problémů.

Závěr

Jak již bylo uvedeno v úvodu tohoto příspěvku, mou snahou bylo shrnout aplikační problémy spojené s použitím institutu zvaném příkaz k zatčení v souvislosti s aktuální judikaturou Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. V každém jednotlivém případě bude třeba poměřovat na jedné straně veřejný zájem na ochraně společnosti před škodlivými jednáními pachatelů trestné činnosti a na druhé straně základní práva a svobody obviněných jednotlivců, která jsou zatčením dotčena, a najít mezi nimi rovnováhu, což nebývá jednoduché.

Rovněž je nutné konstatovat, že rozhodování soudců v přípravném řízení trestním je v mnoha ohledech mnohem náročnější, než jejich rozhodování v řízení před soudem, jelikož v přípravném řízení je na soudce vzhledem k zákonným lhůtám vyvíjen časový tlak k vydání rozhodnutí, soudce má navíc k dispozici nejčastěji jen minimální množství informací vycházející z operativní činnosti složek kriminální policie, navíc je třeba při rozhodování zohlednit rozsáhlou a neustále se vyvíjející judikaturu jak Nejvyššího soudu, tak Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva vztahující se k požadavkům, za nichž lze v přípravném řízení zasahovat do základních lidských práv a svobod obviněného, jakož i další a další hlediska, která pak v konečném důsledku mohou s sebou přinášet nastíněné problémy.

Na závěr tedy lze říct, že s ohledem na nejrůznější okolnosti v praxi se vyskytující, příkaz k zatčení není možné řadit mezi snadno uchopitelné zajišťovací prostředky, avšak jedná se o institut v praxi hojně využívaný a tedy neméně důležitý, proto by se tématu týkající se zatčení měla dále věnovat pozornost jak v kruzích odborné veřejnosti, tak i při tvorbě nového trestního řádu.

---

¹⁷³ AUGUSTINOVÁ, Pavla. § 69 Příkaz k zatčení. In DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 26. června 2018]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Seznam literatury

- AUGUSTINOVÁ, Pavla. § 69 Příkaz k zatčení. In: DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- KLIMPL, Vít. Příkaz k zatčení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. Trestněprávní revue, 2017, č. 9, s. 205.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 3766/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2016, sp. zn. II. ÚS 849/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2017, sp. zn. II. ÚS 3700/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2017, sp. zn. IV. ÚS 189/17.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 8. 1990 ve věci Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému Království, č. 12244/86, 12245/86, 12383/86.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. 9. 2006 ve věci Süleyman Erdem proti Turecku, č. 49574/99.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. 12. 2010 ve věci Muradverdiyev proti Ázerbájdžánu, č. 16966/06.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 4. 2011 ve věci Nechiporuk a Yonkalo proti Ukrajině, č. 42310/04.
- ŘÍHA, Jan. Zajišťovací prostředky ve světle rekodifikace trestního řízení. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. 440 s.
- Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 4700 s.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 6. 2005, sp. zn. 1 Ntd 14/2006.
- Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 6. 4. 2011, sp. zn. IV. ÚS 135/11.

Mgr. Sandra Vareninová

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

sandra.vareninova@centrum.cz

NIEKOĽKO POZNÁMOK K ZNALECKEJ ČINNOSTI V PRÍPRAVNOM KONANÍ¹⁷⁴

MIROSLAVA VRÁBLOVÁ

Právnická fakulta Trnavské univerzity v Trnave

VANDA RÍSOVÁ

Lekárska fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Abstrakt

Príspevok približuje pojem, úlohu a rozdiely znaleckej a odbornej činnosti v trestnom konaní. V súvislosti s vykonávaním odbornej činnosti sa autori zamýšľajú nad náležitosťami odborného vyjadrenia ako znaleckého úkonu. V rámci znaleckej činnosti poukazujú na významnú legislatívnu zmenu i dôvody tejto zmeny, týkajúcu sa vyšetrenia duševného stavu obvineného jedným znalcom. Znalecké dokazovanie trestných činov proti životu a zdraviu kladie zvýšené nároky na orgány činné v trestnom konaní a sudy pri formulovaní otázok z medicínskeho odboru.

Kľúčové slová

Znalec, znalecký posudok, odborné vyjadrenie, vyšetrenie duševného stavu.

Abstract

The Article deals with the concept, role and differences between expert and professional activity in criminal proceedings. Regarding to professional activities, the authors think over terms of professional statements as an expert act. In connection with an expert activity, they point to a significant legislative change of the Criminal Procedure Act about mental health examination accused person only by one expert. Expert evidentiary process of crimes against life and health puts increased demands on prosecutors and police officers and courts due to complicated formulating questions from the medical branches.

---

¹⁷⁴ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0106.

Key words

Expert, expert opinion, professional statement, mental examination.

Úvod

V trestnom konaní zastáva znalecká činnosť a odborná činnosť nezastupiteľné miesto. V niektorých prípadoch by úspešné skončenie trestného stíhania bez súčinnosti znalcov či vypracovania odborného vyjadrenia nebolo vôbec možné. Znalecké posudky ako jeden z dôkazov v trestnom konaní predstavujú v mnohých prípadoch kľúčový dôkaz, ktorý zmení výrokovú časť vneseného rozsudku. Význam znaleckej činnosti osobitne vystupuje do popredia pri objasňovaní trestných činov proti životu a zdraviu.

V prípadoch so smrteľným následkom zastávajú mimoriadne významné miesto súdni lekári. Odbor súdneho lekárstva je samostatným lekárskeým vedným odborom, ktorý okrem vlastných metód a poznatkov využíva aj poznatky a metódy iných morfológických, dynamických i klinických odvetví lekárskej vedy (napr. patologickej anatómie, histológie, chirurgie, traumatológie, pôrodnictva, biochémie, genetiky a pod.), prípadne metódy a poznatky iných biologických, prírodných a technických vied. Súdni lekári riešia otázky spojené s príčinami smrti a otázky mechanizmov, ktoré sa na smrti osoby podieľali, otázky, či smrť je v príčinnej súvislosti so zranením a pod. Znalecký posudok v odbore súdneho lekárstva rieši otázky týkajúce sa všeobecného popisu tela, príčin smrti, podrobný popis mechanizmov, ktoré na organizmus pôsobili pred smrťou a ktoré boli v príčinnej súvislosti so smrťou, ako aj otázky či smrť nastala v príčinnej súvislosti s liečebným procesom alebo inými okolnosťami a akými.

1. Znalecká činnosť verzus odborná činnosť

Odborná činnosť sa využíva v skutkovo a právne jednoduchých veciach, v ktorých sa možno uspokojiť s odborným vyjadrením alebo písomným potvrdením, o správnosti ktorého nie sú pochybnosti. Odborná činnosť nie je znaleckou činnosťou, odborná činnosť sa vykonáva mimo znaleckú činnosť podľa osobitného zákona.¹⁷⁵ Výsledkom odbornej činnosti je odborné vyjadrenie, ktoré sa vyžaduje vtedy, ak na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie sú potrebné odborné znalosti. V jednoduchých prípadoch dokonca postačuje namiesto odborného vyjadrenia písomné potvrdenie. Dôležitým limitom odbornej kompetentnosti

---

¹⁷⁵ Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

organizácie podávajúcej odborné vyjadrenie je určitá zložitosť objasňovanej skutočnosti dôležitej pre trestné konanie.¹⁷⁶

Vykonávanie odbornej činnosti a znaleckej činnosti je upravené v ustanoveniach § 141 až 152 Trestného poriadku (zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, ďalej len „Trestný poriadok“), zákone č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZZTP“) a vo vykonávacích predpisoch (vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 490/2004 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Odborná činnosť je upravená v § 141 Trestného poriadku nasledovne: *„Ak sú na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie potrebné odborné znalosti, vyžiada orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu odborné vyjadrenie mimo znaleckú činnosť vykonávanú podľa osobitného zákona. V jednoduchých prípadoch sa možno uspokojiť s písomným potvrdením, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti“*.

Znalecká činnosť je upravená v § 142 Trestného poriadku nasledovne: *„Ak pre zložitosť objasňovania skutočnosti nie je postup podľa § 141 (odborná činnosť) postačujúci, priberie orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu znalca na podanie znaleckého posudku. Ak ide o objasnenie skutočnosti obzvlášť zložitej, priberú sa dvaja znalci. Dvoch znalcov treba pribrať vždy, ak ide o pitvu mŕtvolu“*.

Zákonodarca uprednostňuje pri výkone znaleckej činnosti znaleckú organizáciu namiesto individuálneho znalca v záujme vyššej profesionalizácie znaleckej činnosti, kedy znalecké organizácie zakladajú väčšinou skupiny znalcov, eventuálne znalecká organizácia je vytvorená Policajným zborom- Kriminálny a expertízny ústav združujúci viacero znalcov vo viacerých vedných odboroch.¹⁷⁷ Preferencia znaleckej organizácie je zrejmá zo zákonného ustanovenia § 143 ods. 1 Trestného poriadku, v zmysle ktorého *„orgán činný v trestnom konaní alebo súd priberie do trestného konania na podanie znaleckého posudku podľa § 142 predovšetkým znaleckú organizáciu špecializovanú na činnosť, ktorá je obsahom znaleckého posudku“*. Vo výnimočných a obzvlášť závažných prípadoch vyžadujúcich osobitné vedecké posúdenie alebo na preskúmanie posudku znalca môže orgán činný v trestnom konaní alebo súd pribrať na podanie znaleckého posudku znalecký ústav.

---

¹⁷⁶ ČENTĚŠ, Jozef a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 399-400.

¹⁷⁷ IVOR, Jaroslav a kol. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2017, s. 330.

Predošlá trestno-procesná úprava (zákon č. 141/1960 Zb., Trestný poriadok, účinný do 31.12.2005) rozlíšenie medzi znaleckou činnosťou a odbornou činnosťou neobsahovala. Odborná činnosť bola prípustná v jednoduchších prípadoch a znalecké skúmanie sa využívalo v odborných a časovo náročnejších prípadoch. Výsledkom znaleckej činnosti bol znalecký posudok alebo odborné vyjadrenie.

Podľa českej trestno-procesnej úpravy [zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v znění pozdějších předpisů] vyžiada orgán činný v trestnom konaní odborné vyjadrenie, ak sú potrebné odborné znalosti na objasnenie skutočnosti dôležitých pre trestné konanie. Ak z dôvodu zložitosti posudzovanej otázky nie je takýto postup dostatočný, príberie orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu znalca. Z uvedeného je zrejmé, že prioritným postupom pre posúdenie odborných otázok nie je pribratie znalca, ale vyžiadanie odborného vyjadrenia. Tento stav zaviedla novela z roku 2001. Obdobný postup bol zavedený i v slovenskej trestno-procesnej úprave po rekodifikácii z roku 2005.

Jelínek konštatuje, že nie je vylúčené, aby takéto odborné vyjadrenie podala i osoba, ktorá je inak činná podľa osobitného zákona ako znalec. Predchádzajúca právna úprava umožňovala použiť potvrdenie alebo odborné vyjadrenie namiesto znaleckého posudku len v jednoduchých prípadoch. Spoločným znakom znaleckého posudku a odborného vyjadrenia je to, že sa nimi objasňujú odborné otázky. Rozdiely medzi znaleckým posudkom a odborným vyjadrením spočívajú v odlišnej právnej povahe týchto dôkazných prostriedkov a v osobe spracovateľa.¹⁷⁸ Odborné vyjadrenia majú povahu listinného dôkazu. Na rozdiel od znaleckých posudkov žiadny právny predpis záväzným spôsobom nestanoví obsah a formálne náležitosti odborných vyjadrení, ktoré sa v praxi vyskytujú ako zjednodušené varianty znaleckého posudku. Rovnako tak nie je žiadnym spôsobom upravený postup ako odstrániť nedostatky odborného vyjadrenia, napr. ak je odborné vyjadrenie neúplné, nejasné a rozporuplné.

1.1 Prípad z aplikačnej praxe

Nižšie uvedený prípad z aplikačnej praxe nás primäl zamyslieť sa nad otázkou, či odborné vyjadrenie podľa § 141 Trestného poriadku vypracované osobou zapísanou v zozname znalcov musí alebo nemusí spĺňať náležitosti znaleckého úkonu podľa § 17, 18 zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZZTP“)?

---

¹⁷⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 427-430.

V aplikačnej praxi sa vyskytol prípad, kedy v trestnej veci pre prečin ublíženia na zdraví podľa § 156 ods. 1, ods. 2 písm. a) Trestného zákona, zadávateľ (Okresné riaditeľstvo PZ) požiadal o vypracovanie odborného vyjadrenia MUDr. XY, pričom v odôvodnení konštatuje, že je vo veci potrebné odborné vyjadrenie odborníka- znalca z odboru zdravotníctva a farmácie. Odborné vyjadrenie bolo vypracované MUDr. XY, znalcom z odboru zdravotníctva a farmácia, chirurgia, traumatológia, opatrené odtlačkom úradnej pečiatky znalca. Predmetné odborné vyjadrenie obsahovalo úvod, nález podľa zdravotnej dokumentácie a záver. Tiež malo evidenčné číslo, dátum a podpis znalca. Znalec vyúčtoval odmenu, náhradu výdavkov a náhradu za stratu času podľa vyhlášky č. 491/2004 Z. z. o odmenách, náhradách výdavkov a náhradách za stratu času pre znalcov, tlmočníkov a prekladateľov v znení neskorších predpisov.

Východiskom pre zodpovedanie položenej otázky bude analýza súčasného právneho stavu. Podľa § 16 ods. 1 ZZTP znalecká činnosť je špecializovaná odborná činnosť vykonávaná za podmienok ustanovených v tomto zákone znalcami pre zadávateľa. Úkonmi znaleckej činnosti sú najmä znalecký posudok a jeho doplnok, odborné stanovisko alebo potvrdenie a odborné vyjadrenie a vysvetlenie.

Podľa § 17 ods. 3 ZZTP písomne vyhotovený znalecký posudok obsahuje a) titulnú stranu, b) úvod, c) posudok, d) záver, e) prílohy potrebné pre zabezpečenie preskúmateľnosti znaleckého posudku, f) znaleckú doložku.

Podľa § 18 ZZTP pri vykonávaní ostatných úkonov znaleckej činnosti znalec primerane použije ustanovenia o znaleckom posudku.

Z citovaných ustanovení zákona vyplýva, že okrem znaleckého posudku existujú aj ďalšie druhy úkonov znaleckej činnosti, ktorých výpočet je len demonštratívny, pričom pri ich vypracovaní sa majú primerane použiť ustanovenia vzťahujúce sa na náležitosti znaleckého posudku, ktoré sú upravené v § 17 ZZTP a na základe § 33 písm. e) ZZTP taktiež v ustanoveniach vyhlášky č. 490/2004 Z. z., ktorou sa vykonáva ZZTP v znení neskorších predpisov.

Znalecký posudok predstavuje najkomplexnejší úkon znaleckej činnosti, avšak aj ostatné znalecké úkony musia obsahovať prílohy potrebné na zabezpečenie ich preskúmateľnosti a znaleckú doložku, záznam o každom úkone znaleckej činnosti musí byť zapísaný v znaleckom denníku. Problém sa týka práve odborných vyjadrení, keďže podľa druhej vety § 16 ods. 1 ZZTP je odborné vyjadrenie jedným z úkonov znaleckej činnosti, pričom podobný pojem je použitý v § 141 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej ako „Trestný poriadok“).

V tejto súvislosti je nevyhnutné poukázať na to, že § 141 ods. 1 Trestného poriadku výslovné uvádza, že ak sú na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie potrebné odborné znalosti, vyžiada orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu odborné vyjadrenie mimo znaleckú činnosť vykonávanú podľa osobitného zákona.

Znaleckou činnosťou vykonávanou podľa osobitného zákona je znalecká činnosť vykonávaná osobami podľa § 2 ods. 1 ZZTP, odlišenie odborných vyjadrení mimo znaleckú činnosť od znaleckých úkonov je zdôraznené znením § 142 a nasl. Trestného poriadku, upravujúcich výkon znaleckej činnosti v trestnom konaní.

V prvom rade rozdiel medzi odbornou činnosťou a znaleckou činnosťou spočíva v okruhu osôb, ktoré môžu tieto činnosti vykonávať. Odborné vyjadrenie podľa § 141 Trestného poriadku by malo byť vyžiadané predovšetkým od organizácie špecializovanej na činnosť, ktorá je obsahom odborného vyjadrenia, medzi tieto subjekty patria aj štátne orgány. Znalecká činnosť môže byť vykonaná osobou zapísanou v zozname, prípadne osobou, ktorá nie je zapísaná v zozname, avšak bola ustanovená podľa § 15 ZZTP. Ide o užší okruh osôb než v prípade odbornej činnosti v zmysle § 141 Trestného poriadku. Uvedené však neznamená, že osoba zapísaná v zozname nemôže vypracovať odborné vyjadrenie mimo znaleckú činnosť.

Odborné vyjadrenie v zmysle § 141 Trestného poriadku teda nemusí spĺňať náležitosti podľa § 18 v spojení s § 17 ZZTP- takýto úkon nemá byť opatrený odtlačkom textovej časti úradnej pečiatky znalca, nepriraduje sa mu číslo, nezapisuje sa do znaleckého denníka.

Ak zadávateľ žiadal o vypracovanie odborného vyjadrenia podľa § 141 Trestného poriadku a zároveň zdôrazňoval, aby ho vypracoval znalec, jednalo sa o zmätočnú informáciu, keďže prípadné oprávnenie na výkon znaleckej činnosti nie je v takýchto prípadoch podstatné. Naopak, naznačovalo to, že by sa malo jednať o skutkovo náročnejšiu situáciu, na ktorej posúdenie nie je postačujúci postup podľa § 141 Trestného poriadku.

Orgán činný v trestnom konaní alebo súd má v závislosti od náročnosti posudzovanej úlohy určiť, či je v danom prípade postačujúci postup podľa § 141 Trestného poriadku, alebo či je nutné, aby došlo k podaniu znaleckého posudku. Vo všeobecnosti sa treba vyvarovať toho, aby bolo vypracovanie odborného vyjadrenia podľa § 141 Trestného poriadku zadané v prípadoch, keď je potrebné vypracovať znalecký posudok a opačne, aby bolo vypracovanie znaleckého posudku zadané v prípadoch, keď postačuje odborné vyjadrenie podľa § 141 Trestného poriadku.

Rozdiel spočíva taktiež v procesom aspekte, keďže podľa § 141 ods. 2 Trestného poriadku sa o vyžiadaní odborného vyjadrenia mimo znaleckú činnosť rozhodne opatrením

v zmysle § 10 ods. 19 Trestného poriadku, kým podľa § 142 ods. 3 Trestného poriadku sa o pribratí znalca rozhodne uznesením v zmysle § 176 a nasl. Trestného poriadku.

Dôležité je aj rozlišovanie z hľadiska prípadného vyvodenia zodpovednosti, pretože z dôvodu neriadneho vypracovania odborného vyjadrenia podľa § 141 Trestného poriadku nemožno vyvodit' administratívnoprávnu zodpovednosť podľa ZZTP a je vylúčené, aby bola takýmto konaním naplnená skutková podstata trestného činu podľa § 347 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Veľmi zásadný rozdiel spočíva taktiež vo finančnej stránke, keďže na výkon znaleckej činnosti sa vzťahuje § 3 ZZTP a na základe § 33 písm. a) ZZTP taktiež vyhláška č. 491/2004 Z. z. o odmenách, náhradách výdavkov a náhradách za stratu času pre znalcov, tlmočníkov a prekladateľov v znení neskorších predpisov, zatiaľ čo na činnosť podľa § 141 Trestného poriadku sa vzťahuje § 152 ods. 3 Trestného poriadku, podľa ktorého tomu, kto podal odborné vyjadrenie, vzniká len nárok na náhradu nevyhnutných výdavkov a ušlej mzdy, alebo iného preukázateľného ušlého príjmu, nie nárok na odmenu.

Na základe vykonanej analýzy súčasného právneho stavu možno zhrnúť nasledovný záver týkajúci sa prípadu z aplikačnej praxe. Odborné vyjadrenie podľa § 141 Trestného poriadku môže vypracovať aj osoba zapísaná v zozname. Odborné vyjadrenie vypracované znalcom, opatrené odtlačkom textovej časti úradnej pečiatky znalca a priradeným číslom, musí spĺňať aj ostatné formálne náležitosti znaleckého úkonu podľa § 18 v spojení s § 17 ZZTP. Tento záver podporuje i fakt, že znalec si vyúčtoval za „znalecký úkon“, teda za výkon znaleckej činnosti odmenu podľa vyhlášky č. 491/2004 Z. z. o odmenách, náhradách výdavkov a náhradách za stratu času pre znalcov, tlmočníkov a prekladateľov v znení neskorších predpisov.

2. Vyšetrenie duševného stavu obvineného

Jednou z najčastejších otázok posudzovaných v rámci znaleckej činnosti v prípravnom konaní je duševný stav obvineného, príp. svedka. Vyšetrenie duševného stavu obvineného má zásadný význam v záujme posúdenia trestnej zodpovednosti páchatel'a (príčetnosti), či v dôsledku duševnej poruchy v čase spáchania činu bol schopný rozpoznať protiprávnosť činu alebo ovládať svoje konanie, rovnako tak v záujme posúdenia potreby prerušenia trestného konania pre duševnú poruchu, ktorá nastala až po spáchaní činu, v dôsledku ktorej nie je obvinený schopný chápať zmysel trestného stíhania.

Ak konkrétne okolnosti prípadu nasvedčujú tomu, že by obvinený mohol trpieť duševnou poruchou, ktorá v čase činu mohla vylučovať alebo znižovať jeho príčetnosť, musí sa v trestnom konaní objasniť otázka duševného stavu obvineného. Podľa § 148 ods. 1 Trestného poriadku duševný stav obvineného vyšetruje znalec z odboru psychiatrie. Duševný stav nemožno zisťovať z lekárskeho potvrdenia alebo odborného vyjadrenia.¹⁷⁹

Podľa právnej úpravy platnej do 31.12.2015 bolo potrebné na vyšetrenie duševného stavu obvineného pribrať dvoch znalcov. Zákonom č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s účinnosťou od 1.1.2016, došlo k zmene ustanovení § 142 ods. 1, § 148 ods. 1, § 149 ods. 2 Trestného poriadku v tom smere, že na vyšetrenie duševného stavu obvineného postačuje jeden znalec.

Navrhovaná zmena bola predkladateľmi zákona odôvodnená poznatkami z aplikačnej praxe, ako aj ne hospodárnosťou a neúčelnosťou, preto navrhujú upustiť od zákonnej úpravy vyšetrenia duševného stavu obvineného dvoma znalcami z odboru psychiatrie. S poukazom na zásady trestného konania, konkrétne zásadu voľného hodnotenia dôkazov a zásadu kontradiktórnosti, nevideli dôvod na zotrvaní na obligatórnom vyšetrení duševného stavu obvineného dvoma znalcami z odboru psychiatrie, na rozdiel potreby prijatia dvoch znalcov na pitvu mŕtvol, pri ktorej ide o neopakovateľný deštrukčný úkon. Ako vhodný príklad zmeny právnej úpravy poukazovali predkladatelia zákona na právnu úpravu v Českej republike, kde sa od obligatórneho vyšetrenia duševného stavu obvineného dvoma znalcami upustilo už v roku 2001 a doposiaľ táto zmena nespôsobuje aplikačné problémy, ani nebolo zaznamenané prípadné zneužívanie tohto stavu. V neposlednom rade predkladatelia zdôrazňujú faktor výraznej úspory na znalečnom hradenom z rozpočtu verejnej správy. Náklady na znalečné na účely trestného konania v odvetví psychiatrie dosiahli v roku 2013 výšku cca 2,9 milióna eur.¹⁸⁰

V Českej republike novela Trestného rádu z roku 2001 taktiež zrušila obligatórne priberanie dvoch znalcov v prípade vyšetrenia duševného stavu obvineného.¹⁸¹ Výnimku predstavuje vyšetrenie duševného stavu mladistvého, kedy je naďalej potrebné pribrať dvoch znalcov z odboru zdravotníctva, odvetvie psychiatrie so špecializáciou na detskú psychiatriu,

---

¹⁷⁹ R 35/1970

¹⁸⁰ Uznesenie Ústavnoprávneho výboru Národnej rady Slovenskej republiky č. 563 z 26. februára 2015 k vládnemu návrhu zákona o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlač 1350). Pozmeňujúce a doplňujúce návrhy k vládnemu návrhu zákona o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlač 1350).

¹⁸¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. Vydání. Praha: Leges, 2017, s. 812.

a znalec z odboru zdravotníctva alebo pedagogiky, odvetvie psychológie, so špecializáciou na detskú psychológiu.¹⁸²

Asociácia súdnych psychiatrov Slovenska vyjadrila k návrhu predmetného zákona zásadnú pripomienku. Skúmanie duševného stavu obvinených v trestnom konaní považuje za mimoriadne náročný znalecký úkon. Zložitosť tohto úkonu podčiarkuje i tá skutočnosť, že vyšetrenie duševného stavu sa vykonáva psychikou, psychickými funkciami znalcov, ktorí vykonávajú komparáciu zdravých a menej zdravých psychických prejavov vyšetrovaného. I z toho dôvodu považujú psychiatrické vyšetrenie za subjektívnejšie v porovnaní s inými medicínskymi vyšetreniami, preto vyšetrenie duševného stavu dvoma znalcami považujú za správne, nakoľko sa znižuje možná „objektívna“ subjektivita znalca na únosnú mieru.

Podľa vyjadrenia Asociácie súdnych psychiatrov Slovenska sa vyšetrením duševného stavu obvineného jedným znalcom zníži objektivita znaleckého posudzovania. Psychopatológia, teda symptómy duševných porúch nie sú exaktne zmerateľné a ich identifikácia je subjektívna. Vyšetrenie duševného stavu obvineného dvoma znalcami zaručuje objektivitu a spoľahlivosť súdno-psychiatrického posúdenia. Vzájomná názorová konfrontácia v rámci porady znalcov umožňuje vylúčiť prípadné subjektívne nedostatky, zvládať technické nároky vyšetrovania (napr. sledovanie neverbálnej komunikácie a správania sa obvineného) a dospieť k riešeniu zložitých a rozporných prípadov.

Nedostatok súčasnej právnej úpravy vidíme v tom, že vyšetrenie duševného stavu jedným znalcom, priniesla spochybňovanie znaleckých záverov, potrebu dopočúvania znalcov, návrhy obhajoby na vypracovanie vlastných posudkov, potrebu kontrolných posudkov, čo v konečnom dôsledku predlžuje trestného konanie.

3. Aplikačné problémy znaleckej činnosti

Znalecké dokazovanie trestných činov proti životu a zdraviu kladie nároky predovšetkým na orgány činné v trestnom konaní a súdy, osobitne na vyšetrovateľov PZ a poverených policajtov PZ, ktorí majú za úlohu vybrať znalca v príslušnom odbore a súčasne formulovať konkrétne a cielené otázky v medicínskom odbore tak, aby títo špecializovaní odborníci mohli adekvátne vypovedať o okolnostiach, za ktorých došlo k poškodeniu zdravia alebo k úmrtiu osoby. Znalci v znaleckých posudkoch posudzujú otázky týkajúce sa doby a príčiny smrti, zisťujú zranenia a mechanizmus ich vzniku, otázky či osoba v čase skutku trpela nejakou

---

¹⁸² § 58 ods. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o zodpovednosti mládeže za protiprávni činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

chorobou, príp. či bola pod vplyvom návykovej látky a pod. Objasňovanie skutočnosti obzvlášť zložitej a pitva mŕtvoly vyžaduje vypracovanie znaleckého posudku dvoma znalcami. Súčasťou súdno-lekárskej činnosti je prehliadka a pitva mŕtvoly ako aj celá rada doplňujúcich laboratórnych vyšetrení. Napríklad mikroskopickým histologickým vyšetrením pri pitve mŕtvoly odobratých výrezkov z vnútorných orgánov a kože je možné časovo ohraničiť vznik zranení a určiť bezprostrednú príčinu smrti.

Podľa Hríba¹⁸³ by znalecké posudky mali spĺňať všeobecne uznávané kritériá:

- znalecký posudok musí byť odborný, t.j. obmedzuje sa len na riešenie otázok vyplývajúce z odbornosti príslušného znalca, nevyjadruje sa právnym otázkam, ani ich nerieši, Znalec je osoba so špeciálnymi vedomosťami v určitom odbore ľudskej činnosti, ktorú orgán činný v trestnom konaní alebo súd priberá na objasnenie dôležitých skutočností, ktoré v trestnom konaní vyžadujú odborné posúdenie.
- znalecký posudok musí byť zrozumiteľný a jasný, t.j. odborné termíny by mali byť preložené do slovenského jazyka alebo vysvetlený ich význam,
- znalecký posudok musí byť určitý, t.j. znalec môže uvádzať len to, čo môže dokázať, znalecký posudok nesmie uvádzať úvahy a domnienky,
- znalecký posudok má byť konštatačný a úplný, t.j. musí obsahovať konkrétne odpovede na položené otázky,
- znalecký posudok by mal obsahovať aj grafické zobrazenie skúmanej časti tela, ak je to pre názornosť a zrozumiteľnosť nevyhnutné.

Klátik¹⁸⁴ upozorňuje na nedostatky znaleckého dokazovania v prípravnom konaní. Problém vidí v dvoch rovinách jednak v nesprávnom postupe orgánov činných v trestnom konaní, ktorý zadáva vypracovanie znaleckého posudku, tak aj v postupe samotných znalcov. Nedostatkom súvisiacim so zadávaním vypracovania znaleckého posudku je napr. zadanie, aby sa znalec vyjadril k právnym otázkam- otázka nepríčetnosti, otázka jednorázovej dávky, alebo zadanie, v ktorom sú nejednoznačne položené otázky, ktoré má znalec zodpovedať, tieto v konečnom dôsledku predlžujú trestné konanie, nakoľko znalec si musí opätovne spresniť so zadávateľom jednotlivé otázky, aby sa nezaoberal zbytočnými otázkami, alebo nedostatok spočívajúci v neschopnosti zadávateľa sformulovať otázky vzhľadom na náročnosť špecializovaného odboru. Chybou na strane samotných znalcov je nedostatočná kvalita

---

¹⁸³ HRIB, Nikolaj. *Kriminalistika a zdravotníctví*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 77.

¹⁸⁴ KLÁTIK, Jaroslav. Znalecké dokazovanie v prípravnom konaní. s. 262-270. In ZÁHORA, Jozef (ed). *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016. 368 s.

znaleckých posudkov. Aplikačným problémom zvyčajne býva neúmerne zaťaženie znalcov, t.j. v počte znaleckých posudkov na jedného znalca, ktorý je vyťažený množstvom skúmaných problémov v rôznych trestných veciach, čo má za následok povrchné skúmanie problému, resp. osoby páchatel'a. Podstatnou vadou posudku je prekročenie právomocí zo strany znalca, čo sa najčastejšie stáva v prípade, keď sa znalec vo vypracovanom posudku vyjadrí aj k právnej stránke veci. Takéto vyjadrenie, najmä s ohľadom na jeho rozsah, determinuje ďalšiu použiteľnosť posudku pre účely dokazovania. Na tú časť posudku, v ktorej je vyjadrenie obsiahnuté, sa neprihliada.

Záver

Problematika znaleckého dokazovania má v trestnom konaní nezastupiteľné miesto. Postavenie znaleckej činnosti sa pre účely dokazovania v trestnom konaní v historickom kontexte vyvíjalo a menilo až do súčasnej podoby. Podľa súčasnej slovenskej i českej trestno-procesnej úpravy prioritným postupom pre posúdenie odborných otázok nie je pribratie znalca, ale vyžiadanie odborného vyjadrenia. Znalecká činnosť nachádza svoje uplatnenie až pri objasňovaní zložitých odborných otázok, a nevyhnutne v prípadoch objasňovania skutočností obzvlášť zložitých. Znalecký posudok je jedným z dôkazov v trestnom konaní. Vzhľadom na význam znaleckej činnosti je nutné mať na zreteli potrebu vypracovávanie kvalitných a odborne spracovaných znaleckých posudkov kvalifikovanými znalcami, ktorí budú adekvátne finančne odmenení za znaleckú činnosť.

Zoznam literatúry

ČENTÉŠ, Jozef a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012. 864 s.

DANKOVČIK, Ján, KNÁPIKOVÁ RAJNIČOVÁ, Alexandra. *Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. 400 s.

HRIB, Nikolaj. *Kriminalistika a zdravotníctví*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 324 s.

IVOR, Jaroslav a kol. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2017. 608 s.

JALČ, Adrián. *Fundamentals of Procedural Criminal Law*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 147 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. 1312 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. 848 s.

KLÁTIK, Jaroslav. Znalecké dokazovanie v prípravnom konaní. s. 262-270. In ZÁHORA, Jozef (ed). *Prípravné konanie – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2016. 368 s.

ŠIMOVČEK, Ivan a kol. *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 405 s.

ZÁHORA, Jozef a kol. *Dokazovanie v trestnom konaní*. 1. Vydanie. Praha: Leges, 2013. 320 s.

Doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.

Právnická fakulta

Trnavská univerzita v Trnave

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

Slovenská republika

miroslava.vrablova@truni.sk

MUDr. Vanda Rísová, PhD.

Lekárska fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

Sasinková 4

811 01 Bratislava

Slovenská republika

vandariso@gmail.com

ŠPECIFIKÁ DOKAZOVANIA TRESTNÝCH ČINOV EXTRÉMIZMU¹⁸⁵

LENKA VRÁBLOVÁ

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Abstrakt

Tento článok sa zaoberá vybranými aspektami dokazovania v kontexte trestných činov extrémizmu. Je rozdelený na dve časti. V prvej časti rozoberá problém dokazovania subjektívnej stránky trestného činu, predovšetkým extrémistického motívu. Poukazuje tiež na rozdiel medzi extrémistickým motívom rasovo motivovaných trestných činov a extrémistickým motívom pri náboženskom extrémizme a potrebou špecifického prístupu k jednotlivým druhom extrémizmu. V druhej časti sa článok zaoberá zákonom č. 316/2016 Z.z., ktorý spôsobil významné zmeny v definícií extrémistického materiálu a poukazuje na aplikačné problémy, ktoré v dôsledku týchto zmien vznikli. Upozorňuje hlavne na dva kľúčové problémy, na kolíziu zásady *in dubio pro reo* a naplnenia dikcie zákona a na problém obráteného dôkazného bremena.

Kľúčové slová

Extrémizmus, rasovo motivovaný extrémizmus, náboženský extrémizmus, extrémistický motív, prezumpcia nevinu, obrátené dôkazné bremeno.

Abstract

This article deals with selected aspects of evidence in the context of extremism crimes. It is divided into two parts. The first part deals with the problem of proving the mens rea of the offense, especially the extremist motive. It also points to the difference between the extremist motive of racially motivated crimes and the extremist motive of religious extremism and the need for a specific approach to individual types of extremism. In the second part, the article deals with Act no. 316/2016 Z.z., which caused significant changes in the definitions of extremist material and points to the application problems, that arose because of these changes.

---

¹⁸⁵ Tento príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0585/17- Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu.

It points out, in particular, two key issues, the collision of the in dubio pro reo principle and the fulfillment of the law dictation and the problem of the reversed burden of proof.

Key words

Extremism, racially motivated extremism, religious extremism, extremist motive, presumption of innocence, reversed burden of proof.

Úvod

Extrémizmus je fenomén, ktorý je na rôznych úrovniach v spoločnosti skloňovaný nie len v najmodernejších dejinách. V poslednom období extrémizmus ako problém globálneho charakteru vystupuje do popredia stále vo väčšej miere. Vzhľadom na špecifickosť tejto trestnej činnosti je potrebné zvoliť tiež adekvátny prístup z hľadiska dokazovania.

Problematika dokazovania je rozsiahla aj vo vzťahu k tak úzkej skupine trestných činov, ako sú trestné činy extrémizmu. Práve z tohto dôvodu sa v rámci nášho článku budeme venovať predovšetkým špecifikám dokazovania subjektívnej stránky týchto trestných činov, predovšetkým extrémistického motívu, ktorý je hlavným diferenciačným znakom odlišujúcim tieto činy od inej trestnej činnosti.

Druhou problematikou na ktorú chceme upozorniť je novela Trestného zákona, konkrétne zákon č. 316/2016 Z.z. o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 316/2016 Z.z.“), účinný k 1.1.2017, v dôsledku ktorej došlo k rozsiahlym zmenám v oblasti extrémizmu, okrem iného aj extrémistického materiálu, čo podľa nás spôsobilo niekoľko aplikačných problémov.

1. Extrémistický motív z hľadiska dokazovania

Jeden z kľúčových problémov pri dokazovaní je potreba dokázania subjektívnej stránky, konkrétne motívu, ktorý tvorí spoločnú črtu všetkých trestných činov extrémizmu a čím sú tieto trestné činy špecifické. Takto nastavený motív pri trestných činoch môžeme nazvať ako extrémistický motív. Motív ako fakultatívny znak subjektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu môžeme chápať ako vnútorný predpoklad, ktorý vedie páchatel'a k spáchaniu trestného činu, teda akoby určité vnútorné pohnutie, ktoré existuje na úrovni vnútorného prežívania páchatel'a. Na základe tohto môžeme pod extrémistickým motívom chápať nenávisť voči určitej skupine obyvateľstva na základe objektívnych charakteristík

existujúcich autonómne mimo vôle predmetu tejto nenávisti – osoby inej rasy, náboženstva, národnosti, sexuálnej orientácie a pod. Extrémistický motív je často okrem nenávisti spojený aj s podporou skupiny, ktorá vyznáva podobné hodnoty v oblasti nenávistných postojov voči rovnakému predmetu nenávisti. Extrémistický motív je úzko prepojený so všetkými trestnými činmi extrémizmu, či už vo forme tzv. *hate crimes*, ktoré sú reprezentované osobitným motívom podľa § 140 písm. e) alebo inými trestnými činmi extrémizmu, nevylučujúc aj trestné činy spojené s používaním extrémistického materiálu.¹⁸⁶

Motív je jeden z najkomplikovanejších skutočností pre dokazovanie. Práve z dôvodu, že o motíve môžeme uvažovať na úrovni vnútorného prežívania páchatel'a, je možné dokazovať ho len nepriamo. Extrémistický motív možno vyvodiť z charakteru útoku, zo slovných prejavov páchatel'a, z predmetov, ktorými páchatel' disponoval alebo z oblečenia, ktoré je charakteristické pre extrémistické skupiny.

Kľúčovými dôkaznými prostriedkami pri trestných činoch extrémizmu sú hlavne výsluchy svedkov, poškodených a obvineného, domová prehliadka, rekognícia a znalecký posudok¹⁸⁷ a osobná prehliadka.

Pri výsluchu svedkov a poškodeného treba postupovať veľmi opatrne, vzhľadom na skutočnosť, že u prevládajúcej väčšiny osôb poskytujúcich výpoveď v procesnom postavení svedka alebo poškodeného, sú prítomné obavy z pomsty či ďalšieho, prípadne opakovaného prejavu nenávisti, hlavne vo forme fyzického násillia, zo strany páchatel'a a príslušníkov skupiny, ku ktorej páchatel' patrí alebo s ktorou sympatizuje. Vzhľadom na charakter extrémistickej trestnej činnosti je takýto postoj svedkov a poškodených pochopiteľný, keďže extrémisti sa často vyznačujú veľkou mierou nepredvídateľnosti v prejave svojej agresie a nenávisti. Pri výsluchu týchto osôb je potrebné zamerať sa, predovšetkým, na slovné prejavy páchatel'a, charakter jeho nadávok voči poškodenému, prostriedky, ktorými páchatel' viedol útok, či boli na jeho tele viditeľné znaky – tetovania alebo iné predmety, ktoré by nasvedčovali, že v prípade tejto osoby možno hovoriť ako o extrémistovi a o extrémisticky motivovanom čine, na charakter jeho oblečenia a to z rovnakých dôvodov a podobne. Z týchto detailov možno vyskladať kompletný obraz o osobe páchatel'a a na základe toho, nepriamo dokázať extrémistický motív páchatel'a, teda skutočnosť, že čin páchatel'a bol extrémisticky motivovaný a spadá pod trestné činy extrémizmu.

---

¹⁸⁶ Pod pojmom "rozširovanie" myslíme výrobu, extrémistických materiálov, ich rozširovanie a prechovávanie v zmysle § 422a, § 422v a §422c

¹⁸⁷ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2013, s. 230

Pri výsluchu obvineného je potrebné zamerať pozornosť na spôsob jeho vyjadrovania, spôsob voľby slov a vetných konštrukcií, ktoré by, za predpokladu, že páchatel extrémistický motív priamo neprizná, bolo možné práve takúto motiváciu činu dokázať. Kladením správnych otázok možno od obvineného získať informácie, ktoré poskytnú obraz o jeho hodnotovom zameraní z hľadiska vyznávania extrémistických názorov a tak získať komplexnejší obraz o jeho osobnosti, ktorý tvorí celkové pozadie spáchaného skutku a môže, v konečnom dôsledku, napomôcť k dokázaniu extrémistického motívu.

Extrémistický motív je komplikovaný na dokazovanie aj z dôvodu, že jednotlivých foriem extrémizmu je niekoľko. Najčastejšou formou v aktuálnej spoločnosti, hlavne na Slovensku, je rasovo motivovaný extrémizmus. Za veľmi výrazný problém však považujeme aj náboženský extrémizmus.

Náboženský extrémizmus ako taký má za cieľ aplikovať svoju ideológiu celosvetovo a eliminovať tých, ktorí by tomuto cieľu bránili.¹⁸⁸ Náboženský extrémizmus súvisí tak s celosvetovými náboženstvami ako je hlavne kresťanstvo a islam, ale je typický aj pre menšie zoskupenia náboženského charakteru – sekty. Náboženský extrémizmus, podobne ako aj iný druh extrémizmu je globálny jav, teda predstavuje problém pre medzinárodné spoločenstvo a jeho subjekty ako také a nie len pre málo konkrétnych krajín. Nebezpečenstvo náboženského extrémizmu spočíva v tom, že môže mať rôzne formy a podoby a v určitých situáciách prerásť až do teroristických činov. Predmetom nášho príspevku je však poukázať na odlišnosť extrémistického motívu, ktorý je, podľa nášho názoru, v prípade náboženského extrémizmu, zastúpeného hlavne náboženskými sektami, oproti ostatným druhom extrémizmu absolútne odlišný.

Ako bolo vyššie uvedené, nenávisť páchatelov trestných činov extrémizmu súvisí prevažne s nenávisťou voči charakteristikám poškodených, ktoré existujú nezávisle od vôle poškodeného. V prípade náboženského extrémizmu však je na mieste vysloviť otázku, či toto platí aj pre náboženský extrémizmus. Náboženstvo je, totižto, prevažne voľbou jednotlivca. To, čo odlišuje náboženský extrémizmus od iných druhov extrémizmu sú náboženské, teologické predstavy a východiská.¹⁸⁹ Náboženský extrémizmus ako taký neprejavuje svoju nenávisť voči

---

¹⁸⁸ SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extrémizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, s. 33.

¹⁸⁹ GREŠKOVÁ, Lucia. *Vymedzenie náboženského extrémizmu*. [online] In: RAPČAN, Jaroslav, MARKO, Michal (ed.): Možnosti poznávania kriminálneho extrémizmu. Zborník vedeckých štúdií a odborných prác z virtuálnej konferencie. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, katedra kriminálnej polície v spolupráci s odborom extrémizmu a diváckeho násillia úradu kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru. S. 55. [cit. 30.6.2018] Dostupné na:

jednotlivcovi na základe jeho charakteristík ako sú napr. rasa alebo národnosť. Náboženský extrémizmus prejavuje svoju nenávisť voči ľuďom, ktorí nezdieľajú rovnaké náboženské hodnoty a prípadne členom konkrétnej náboženskej skupiny bránia vo vyjadrovaní týchto hodnôt alebo v dosahovaní náboženských cieľov.

Nebezpečenstvo náboženského extrémizmu spočíva aj v samotných aktivitách smerujúcich do vnútra skupiny. Pri sektách nie je ojedinelé, ak sa stretne s fyzickým alebo psychickým násilím voči členom skupiny, ktoré môžu byť vyhrotené až do krajných situácií, napr. masových samovrážd. Takto motivované činy znova vykazujú spoločný faktor, ktorým je náboženské presvedčenie dosahujúce mantinely fanatizmu. V takomto prípade je extrémistický motív reprezentovaný silným náboženským presvedčením a výkladom náboženských téz, pričom nebezpečenstvo náboženského extrémizmu spočíva v tom, že jeho činy môžu smerovať nie len navonok, voči osobám, ktoré nie sú členmi rovnakej náboženskej skupiny, ale aj do vnútra skupiny vo forme rôznych násilných činov, ktoré sú motivované fanatickým náboženským zmýšľaním, prevažne vedúcich osobností náboženskej skupiny.

Poukázaním na rozdielnosť náboženského extrémizmu sme chceli docieľiť poukázanie na vysokú rôznorodosť extrémistického motívu a tým zvýšenú opatrnosť pri jeho dokazovaní a použití vhodných taktických postupov.

Na záver k tejto časti príspevku hodnotíme veľmi pozitívne zriadenie nového znaleckého odboru pre extrémizmus. Odbor Spoločenské a humanitné vedy sa delí na dve odvetvia a to na politický a náboženský extrémizmus.¹⁹⁰ Takéto rozdelenie považujeme za veľmi vhodné, vzhľadom na vyššie uvedené rozdiely náboženského extrémizmu. Pre vývoj aktuálnej situácie na Slovensku v oblasti extrémizmu je správnym rozhodnutím vytvoriť znalecký odbor, v ktorom sa sústreďujú odborníci, ktorých cieľom je zaoberať sa charakteristikou skupín a hnutí, ktoré možno zaradiť pod pojem politický extrémizmus a pod pojem náboženský extrémizmus, popisom ich ideológie, cieľov a vonkajších prejavov, vo forme napr. symbolov, zástav, odznakov, rovnošiat či hesiel. Tento odbor môže prispieť značnou mierou k dokazovaniu extrémistického motívu a to celkovou analýzou konania a osobnosti páchatel'a.

<<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KKP/Mo%C5%BEnosti%20pozn%C3%A1vania%20krimin%C3%A1lneho%20extr%C3%A9mizmu.pdf>>

¹⁹⁰ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. Nový znalecký odbor pre oblasť extrémizmu. [online], justice.gov.sk, 23. január 2017 [cit. 30.6.2018] Dostupné na: <<https://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=2171>>

2. Keď zákonodarca spôsobí viac chaosu

V súvislosti s vyššie uvedenou novelou Trestného zákona, teda so zákonom č. 316/2016 Z.z. sa bližšie budeme venovať definícii extrémistického materiálu. Tento je definovaný v § 130 ods. 7 Trestného zákona, ktorý je doplnený odsekom 8 rovnakého paragrafu. Práve ods. 8 považujeme za pôvodcu aplikačných problémov.

Od 1.1.2017 nadobudlo účinnosť úplne nové znenie spomínaného ods. 8., ktoré nahradilo pozitívnu definíciu extrémistického materiálu negatívnou. Pôvodná úprava špecifikovala, že extrémistickým materiálom sa rozumie materiál, ktorý bol definovaný v ods. 7¹⁹¹ vtedy, ak sa vyrába, rozširuje, uvádza do obehu, robí verejne prístupným alebo prechováva v úmysle podnecovať nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámienkou pre predchádzajúce dôvody a replika extrémistického materiálu alebo jeho napodobenina, ktorá je zameniteľná s originálom. Naproti tomu novou právnou úpravou došlo k negatívnemu definovaniu

---

¹⁹¹ Znenie § 130 ods. 7 do 1.1.2017:

Extrémistickým materiálom sa na účely tohto zákona rozumie písomné, grafické, obrazové, zvukové alebo obrazovo-zvukové vyhotovenie:

- a) textov a vyhlásení, zástav, odznakov, hesiel alebo symbolov, skupín a hnutí, ktoré smerujú k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd,
- b) programov alebo ideológií skupín a hnutí, ktoré smerujú k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd,
- c) obhajujúce, podporujúce alebo podnecujúce nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámienkou pre predchádzajúce dôvody,
- d) ospravedlňujúce alebo schvaľujúce čin považovaný článkom 6 Štatútu Medzinárodného vojenského súdneho dvora pripojeného k Dohode z 8. augusta 1945 o stíhaní a potrestaní hlavných vojnových zločincov Európskej Osí a príslušnými článkami štatútu iného medzinárodného trestného súdu zriadeného na základe medzinárodného práva, ktorého právomoc uznala Slovenská republika, za genocídium alebo zločin proti ľudskosti, ak bol páchatel' alebo účastník tohto činu odsúdený právoplatným rozsudkom medzinárodného súdu zriadeného na základe medzinárodného verejného práva, ktorého právomoc uznala Slovenská republika, ak takýto rozsudok nebol v predpísanom konaní zrušený, alebo
- e) popierajúce alebo vážne zľahčujúce čin považovaný článkom 6 Štatútu Medzinárodného vojenského súdneho dvora pripojeného k Dohode z 8. augusta 1945 o stíhaní a potrestaní hlavných vojnových zločincov Európskej Osí a príslušnými článkami štatútu iného medzinárodného trestného súdu zriadeného na základe medzinárodného práva, ktorého právomoc uznala Slovenská republika, za genocídium alebo zločin proti ľudskosti, ak bol páchatel' alebo účastník tohto činu odsúdený právoplatným rozsudkom medzinárodného súdu zriadeného na základe medzinárodného verejného práva, ktorého právomoc uznala Slovenská republika.

extrémistického materiálu v tej časti, že za extrémistický materiál sa nepovažuje materiál podľa odseku 7¹⁹², ak sa preukázateľne vyrába, rozširuje, uvádza do obehu, robí verejne prístupným alebo prechováva za účelom realizácie vzdelávacích, zberateľských alebo výskumných aktivít.

Praktický dosah tejto legislatívnej zmeny je značný. Na úvod k vysvetleniu tejto problematiky je vhodné uviesť, že v prípade pôvodnej právnej úpravy bolo potrebné dokázať, zjednodušene povedané, použitie extrémistického materiálu na akýsi extrémistický účel – použiť ho s extrémistickým motívom. Naproti tomu, za účinnosti novej právnej úpravy je potrebné preukázať, že materiál definovaný v ods. 7, ktorý by inak bol extrémistickým materiálom neobsahuje extrémistický motív a je používaný na vzdelávacie, zberateľské alebo výskumné aktivity.

Domnievame sa, že práve takto nastavená právna úprava je v rozpore so základnými zásadami trestného práva, predovšetkým so zásadou prezumpcie neviny. Zásada prezumpcie neviny, podľa teórie trestného práva, obsahuje štyri subzásady – nemo tenetur, teda zákaz k sebaobviňovaniu, pravidlo rovnice nedokázaná vina sa rovná dokázanej nevine, in dubio pro reo a obvinený nie je povinný dokazovať svoju nevinu. Posledné tri menovité sú problematické práve v súvislosti so spomínaným ods. 8 § 130 Trestného zákona.

Ak sa pozrieme bližšie na toto ustanovenie, tak z dikcie zákona nám jasne vyplýva, že materiál uvedený v ods. 7 sa považuje za extrémistický, ak sa nepreukáže, že je používaný bez extrémistického motívu na vzdelávacie, zberateľské alebo výskumné účely. Z uvedeného vyplýva, že v dôsledku tohto ustanovenia sa pri materiáli vykazujúcom znaky extrémistického materiálu v zmysle ustanovenia ods. 7 prezumuje, že tento je extrémistický, až kým sa

---

¹⁹² Znenie § 130 ods. 7 od 1.1.2017

Extrémistickým materiálom sa na účely tohto zákona rozumie písomné, grafické, obrazové, zvukové alebo obrazovo-zvukové vyhotovenie

- a) textov a vyhlásení, zástav, odznakov, hesiel alebo symbolov, skupín a hnutí, ktoré smerujú alebo v minulosti smerovali k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd,
- b) programov alebo ideológií skupín a hnutí, ktoré smerujú alebo v minulosti smerovali k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd,
- c) obhajujúce, podporujúce alebo podnecujúce nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu rodu alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámienkou pre predchádzajúce dôvody, alebo
- d) ospravedlňujúce, schvaľujúce, popierajúce alebo hrubo zľahčujúce genocídium, zločiny proti mieru, zločiny proti ľudskosti alebo vojnové zločiny, ak bol páchatel' alebo účastník tohto činu odsúdený právoplatným rozsudkom medzinárodného súdu zriadeného na základe medzinárodného práva verejného, ktorého právomoc uznala Slovenská republika, alebo právoplatným rozsudkom súdu Slovenskej republiky.

nepreukáže opak. Inak povedané, prezumuje sa skutočnosť majúca za následok naplnenie znakov skutkových podstat niektorých extrémistických trestných činov¹⁹³ a trestné stíhanie v súvislosti s týmito trestnými činmi.

Takto nastavená právna úprava koliduje, podľa nášho názoru, predovšetkým so zásadou *in dubio pro reo* a to tým, že od začiatku konania sa prezumuje skutočnosť, ktorá má za následky reálne založenie trestnej zodpovednosti, pretože ak by v konkrétnom prípade materiál nebol vyhodnotený ako extrémistický, osoba by nepáchala trestný čin extrémizmu (ktorý je viazaný práve na používanie extrémistických materiálov). Inak povedané, ak sa nepreukáže, že materiál nie je používaný v súlade s okolnosťami, ktoré ho vynímajú spod definície extrémistického materiálu, považuje sa za extrémistický.

Okrem toho, už samotná takto nastavená právna úprava je z hľadiska zásad trestného práva problematická, môže viesť aj k aplikačným problémom. Ak dikcia zákona prezumuje skutočnosť podmieňujúcu trestné stíhanie do času, kým sa nepreukáže opak v prospech obvineného, možno si klásť otázku, ako sa má súd postaviť k situácii, keď nie je dostatočne preukázané, že predmetný materiál nespadá pod zákonnú výnimku a teda nastane kolízia zásady *in dubio pro reo*, kedy nastanú skutočnosti, ktoré spôsobujú pochybnosť o kľúčovej skutočnosti majúcej za následok založenie trestnej zodpovednosti a dikcie zákona, kedy nie sú naplnené podmienky zákonnej výnimky spod pojmu extrémistického materiálu? Na základe takto položenej otázky možno konštatovať, že predmetnou novelou Trestného zákona dostali do stavu, kedy sa v konaní nemá dokazovať vina obvineného ale naopak, kedy sa má dokazovať nevina, pretože už samotný zákon vinu obvineného prezumuje a to samotnou prezumpciou extrémistického charakteru materiálu, ktorý napĺňa znaky ods. 7 do momentu, kedy sa nepreukáže výnimka podľa ods. 8.

V prípade, ak by sa súd dostal do situácie, kedy nie je dostatočne preukázaná výnimka spod extrémistického materiálu, teda že materiál v zmysle ods. 7 § 130 nie je používaný s extrémistickým úmyslom, teda nie sú naplnené zákonné podmienky na uplatnenie výnimky, no existujú pochybnosti o extrémistickom motíve páchatel'a, súd by sa mal prikloniť k zásade *in dubio pro reo* ako k parciálnej zásade trestného práva ako takého, aj napriek tomu, že to znamená striktne sa nedržať dikcie zákona. Sme toho názoru, že trestné právo ako prostriedok *ultima ratio*, poskytuje súdu priestor na taký výklad svojich ustanovení, ktorý je v súlade s elementárnymi zásadami trestného práva.

---

¹⁹³ Najrelevantnejšie sú trestné činy spojené s extrémistickým materiálom, teda trestných činov výroby, rozširovania a prechovávaní podľa § 422a – 422c Trestného zákona.

Druhým parciálnym problémom novelizácie extrémistického materiálu od 1.1.2017 je otázka tzv. obráteného dôkazného bremena. Tento výraz je v danej situácii na mieste práve v súvislosti s vyššie uvedenou subzásadou prezumpcie nevinu, podľa ktorej obvinený nie je povinný dokazovať svoju nevinu. V súvislosti s vyhľadávacou zásadou¹⁹⁴ sú orgány činné v trestnom konaní (ďalej len „OČTK“) povinné objasňovať s rovnakou starostlivosťou okolnosti, ktoré sú proti obvinenému ako aj tie, ktoré sú v jeho prospech. Avšak, podľa teórie trestného práva a názorov odborníkov, v súvislosti s prechodom na kontradiktórny proces došlo k situácii, kedy OČTK prednostne zisťujú usvedčujúce dôkazy, pretože oprávnené predpokladajú, že obvinený a jeho obhajca, ak ho má, budú vyvíjať potrebné úsilie na obstaranie ospravedlňujúcich dôkazov.¹⁹⁵

Práve ods. 8, podľa niektorých názorov, spôsobil, že sa do trestného práva zaviedol výrazný inkvizičný prvok, kedy je dôkazné bremeno na obvinenom.¹⁹⁶ Na základe vyššie uvedeného možno skonštatovať, že zákonodarca, aj keď možno neúmyselne, vyvinul tlak na obvineného, v rozpore so základnými zásadami trestného práva, tým, že je v jeho záujme, aby bola dokázaná výnimka spod extrémistického materiálu namiesto toho, aby OČTK musel spoľahlivo preukázať, že vec je skutočne extrémistickým materiálom a to z dôvodu, že túto skutočnosť prezumuje už samotný Trestný zákon. Podľa názorov odborníkov závisí od obvineného „či sa bude brániť aktívne, preukazovaním svojej nevinu alebo či zvolí pasívny spôsob obhajoby.“¹⁹⁷ Danou situáciou sme potenciálneho obvineného dotlačili k tomu, aby bol aktívny v preukazovaní svojej nevinu a právo obstarávať dôkazy, ako jedno z práv obvineného ako strany konania podľa § 2 ods. 10, sme „povýšili“ na povinnosť – z dôvodu preukázania nevinu. Takáto situácia je v rozpore so základným pravidlom trestného procesu, že obvinený nie je povinný dokazovať svoju nevinu a dôkazné bremeno je práve na OČTK ako aj so

---

¹⁹⁴ §2 ods. 10 Trestného poriadku: Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.

¹⁹⁵ IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 83.

¹⁹⁶ SURMÁNEK, Erik. *Extrémistický materiál a obrátené dôkazné bremeno*. [online], ulpianus.sk, 7. január 2017 [cit. 30.6.2018] Dostupné na: <<http://www.ulpianus.sk/blog/extremisticky-material-a-obratene-dokazne-bremeno/>>

¹⁹⁷ KURILOVSKÁ, Lucia. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Bratislava: Heuréka, 2013, s. 122

skutočnosťou, že ak obvinený určité tvrdenia, resp. skutočnosti „nevie, nemôže alebo nechce preukázať“, nemožno automaticky vyvodzovať záver, že obvinený nemá pravdu, že jeho tvrdenie nezodpovedá skutočnosti, alebo že opak je pravdou.“¹⁹⁸ Kurilovská tiež dodáva, že takéto tvrdenie, že opak tvrdení obvineného, ktoré nepreukázal, je pravdou, by museli OČTK hodnoverne preukázať.¹⁹⁹ Toto však kolидуje so samotným znením zákona, keďže máme za to, že zákonná dikcia zbavuje práve tejto povinnosti OČTK a povinnosť preukazovania pravdivosti tvrdení presúva na obvineného.

Podstata obráteného dôkazného bremena teda spočíva v tom, že povinnosť ohľadne dokazovania viny a neviny de facto nie je na OČTK ale na obvinenom, ktorý vo vlastnom záujme musí vyvinúť aktivitu na dokázanie neviny. Je, podľa nás, minimálne zvláštne, ak zákon prezumuje skutočnosť tak zásadnú, že má vplyv na založenie trestnej zodpovednosti, pričom uvádza povinnosť dokázať opak, namiesto toho, aby svojou dikciou uložil povinnosť dokázať existenciu takejto skutočnosti – v tomto prípade, že materiál je skutočne extrémistický, pretože je úmysel používať ho na extrémistické účely, resp. s extrémistickým motívom.

Z hľadiska takto analyzovanej zmeny Trestného zákona v legálnej definícii pojmu extrémistického materiálu, hodnotíme túto zmenu Trestného zákona negatívne a za vhodnejšiu považujeme úpravu v §130 ods. 8 Trestného zákona účinnú do 1.1.2017 a to z dôvodu, že pozitívne dopĺňala „základnú“ definíciu extrémistického materiálu a zdôrazňovala potrebu použitia materiálu s extrémistickým motívom.

Podľa dôvodovej správy k zákonu 316/2016 Z.z., teda zákonu, ktorý novelizoval extrémistický materiál boli predmetné zmeny zdôvodnené tak, že takouto zákonnou úpravou dochádza k ústupu od dikcie zákona, „ktorá od orgánov činných v trestnom konaní v rámci kvalifikácie vyžadovala dokazovanie úmyslu podnecovať k nenávisti, násiliu a ďalším nežiaducim javom. Nové znenie aplikačnej definície extrémistického materiálu podľa odseku 8 má ambíciu diferencovať zákonom povolenú manipuláciu s extrémistickým materiálom od jej pôvodného vymedzenia za striktnej podmienky dodržania legitímneho účelu: realizácie vzdelávacích, zberateľských alebo výskumných aktivít.“²⁰⁰ Zákonodarca akoby zdôrazňoval, že nie je vhodné, aby bolo potrebné dokazovať nenávistný úmysel spojený s extrémizmom. Túto skutočnosť však považujeme za nesprávnu. Samotné prejavy extrémizmu z ich povahy

---

¹⁹⁸ Tamtiež

¹⁹⁹ Tamtiež

²⁰⁰ Dôvodová správa k zákonu č. 316/2016 Z.z. o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii a o zmene a doplnení niektorých zákonov

považujeme za nenávistné a spojené práve s podnecovaním nenávisti, násilia a ďalších nežiadúcich javov. Novou právnou úpravou bola akoby oslabená podmienka nenávisti a násilia v súvislosti s extrémistickým materiálom, čo tiež, podľa nášho názoru, dokazujú aj slová zákonodarcu v dôvodovej správe. Zákonodarca takouto úpravou automaticky prezumoval, že každý materiál, ktorý vykazuje znaky extrémistického materiálu, ním nutne je, kým sa nepreukáže opak. Úzkym vymedzením zákonných výnimiek spôsobil možnosť vzniku aplikačných problémov nie len z hľadiska obráteného dôkazného bremena, ale aj z hľadiska toho, že nepodchytil prípady, ktoré nespádajú pod zákonné výnimky, teda prípady, kedy sa extrémistický materiál preukázateľne nepoužíva na vzdelávacie, výskumné a zberateľské účely, no zároveň sa nepoužíva s extrémistickým motívom, teda v úmysle podnecovať, rozširovať alebo iným spôsobom podporovať nenávisť voči určitej skupine ľudí na základe ich príslušnosti k rase, náboženstvu, národnosti a iných diferenciacných znakov. Takýmto prípadom môžu byť napr. rôzne rekonštrukcie historických udalostí, ktoré, podľa nášho názoru, nespádajú ani pod jednu zo zákonných výnimiek, alebo tiež filmy dejovo zasadené do obdobia Tretej ríše. Možno polemizovať o tom, či takéto prípady nespádajú pod zákonnú výnimku vzdelávacieho účelu, čo by však mohlo spôsobiť ešte väčší chaos v definovaní, na základe čoho sa daný film alebo rekonštrukcia historickej udalosti považuje za vzdelávaciu a definovať podmienky a hranice pre takéto posudzovanie.

Na základe vyššie uvedeného možno, bez akýchkoľvek výčitiek, vysloviť pochybnosť o vhodnosti zákonnej úpravy extrémistického materiálu účinnej od 1.1.2017, hlavne v časti zákonných výnimiek.

Záver

Cieľom tohto článku bolo upozorniť čitateľa na špecifiká dokazovania v kontexte trestných činov extrémizmu poukázaním na vybrané problémy.

Poukázaním na problematiku dokazovania subjektívnej stránky sme chceli poukázať na potrebu osobitného prístupu OČTK pri dokazovaní trestných činov extrémizmu a v kontexte extrémistického materiálu na voľbu adekvátnych postupov pre konkrétne formy extrémizmu.

V druhej časti príspevku sme chceli upozorniť na nevhodnú novelizáciu extrémistickému materiálu, ktorá spôsobila nie len možnosť vzniku aplikačných problémov, ale, predovšetkým, kolíziu so základnými zásadami trestného práva ako celku.

Zoznam literatúry

Dôvodová správa k zákonu č. 316/2016 Z.z. o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii a o zmene a doplnení niektorých zákonov

GREŠKOVÁ, Lucia. Vymedzenie náboženského extrémizmu.[online] In RAPČAN, Jaroslav, MARKO, Michal (eds). *Možnosti poznávania kriminálneho extrémizmu. Zborník vedeckých štúdií a odborných prác z virtuálnej konferencie*. Akadémia Policajného zboru v Bratislave, katedra kriminálnej polície v spolupráci s odborom extrémizmu a diváckeho násilia úradu kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru. s 53 – 60. [cit. 30.6.2018] Dostupné na <<https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/KKP/Mo%C5%BEnosti%20pozn%C3%A1vania%20krimin%C3%A1lneho%20extr%C3%A9mizmu.pdf>>.

IVOR, Jaroslav, POLÁK, Peter, ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo procesné I*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 528 s.

KURILOVSKÁ, Lucia. *Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia*. Bratislava: Heuréka, 2013. 140 s.

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR. *Nový znalecký odbor pre oblasť extrémizmu*. [online], justice.gov.sk, 23. január 2017 [cit. 30.6.2018] Dostupné na <<https://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=2171>>.

SMIEŠKO, Ivan. *Internet a trestné činy extrémizmu*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2017. 246 s.

SURMÁNEK, Erik. *Extrémistický materiál a obrátené dôkazné bremeno* [online], ulpianus.sk, 7. január 2017 [cit. 30.6.2018] Dostupné na <<http://www.ulpianus.sk/blog/extremisticky-material-a-obratene-dokazne-bremeno/>>.

VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Extremismus a společnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2013. s. 230

Mgr. Lenka Vráblová

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Katedra trestného práva a kriminológie

Kollárova 10, 918 43 Trnava, Slovenská republika

e-mail: lena.vrablova@gmail.com